

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת שמות | גיליון 204 | שבת תשפ"ב

נחל אליהו

הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א
פרשת שמות - כוחה של תפילה

קביעותא

לרגל התחלת מחזור חדש
של המשנה היומית
שיחה עם הרה"ג משה זינגר שליט"א
החברותא של מרן הגאון
רבי ניסים קרליץ זצ"ל
ללימוד המשניות

תוספת שבת

דברי חיזוק
לקריאת שנים מקרא ואחד תרגום
מאוצרותיו של הגאון רבי אליעזר שורן
שליט"א

בירור הלכה

בירורי הלכה אקטואליים
מתוך הסוגיות והפוסקים
בעניני עריכת הגרלות לתלמידים

הפרשה המחכימה

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע
גיליון 200

שיר המעלות לשרמה

קורות חייו ומפעליו
של גדול דעה סיני ועוקר הרים
תל תלפיות
תורה וגדולה במקום אחד
רבי שלמה איגד זצלה"ה
אב"ד פוזנא וקאליש
בעל הגליון מהרש"א, ספר העיקרים ועוד
בנו חביבו של רבינו הגרעק"א זצלה"ה

השבת דרכי

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
סדרת שיעורים בעניני תפילה
תפילת מוסף מכוונת כנגד יוסף
הירידה למצרים היא מכח "שלח לפניהם איש
לעבד נמכר יוסף"

בנתיבות יצחק

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל
ביאור דברי הגר"א בתכלית ביאת האדם
לעוה"ז

שיעור חומש

הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
מאמר מיוחד בענין 'נושא בעל עם חבירו'

שיעורי בינה

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
מצוה קלד - שמיטת קרקעות

ועד ליל שבת

הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
מעלת ה'ציבור'
צורת לימוד תושבע"פ - ע"י עמל ויגיעה, ורק
כפי שקיבלנו מרבותינו

התכוננות בפרשיות התורה • מתוקים מדבש • עטרת השבת • יעלת חן • תמצית • עינונו גל • עומק הפשט • פניני הלכה • שיעורי דעה • הרב
נוגדשל • אז נדרבו • מים זכים • מי באר • מקדשי תיראו • טמונה בפרשה • עם הספר

לעילוי נשמת ר' שמואל מרדכי ב"ר צבי הערש קנול ז"ל א' שבת תשנ"ה

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת שמות

ר"ת	יציאה	כניסה	
17:59	17:21	16:06	ירושלים
18:00	17:22	16:20	בני ברק
17:58	17:20	16:09	חיפה
18:00	17:22	16:15	מודיעין עילית
18:00	17:22	16:05	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

ברכות מאליפות

ברכות נאמנות

לידידנו היקר והנכבד
הגאון רבי שלמה קדפל שליט"א
עורך הגיליון הייחודי
השבתי דרכי
הבמה השבועית הנדרשת לרבים
לתורת רבינו הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל
המעמיד את דברי תורת רבינו בצורתם המקורית
בבהירות ובנאמנות
ובעדיבה מדוקדקת ומסודרת
לדגל הופעת גיליון ה-200
יתן ה' שיוכה להוסיף בהנה ובהנה
ולגלות אור תורת רבינו זצ"ל ברבים כאומנותו מימים ימימה
ישוטטו בהם רבים ותרבה הדעת

ברכת מזל טוב

לידידנו היקר והנכבד
הרה"ג אריה לייב דיסקין שליט"א
עורך הגיליון המיוחד והמבוקש
נחל אליהו
מצוף דברותיו של הגאון הנודע
פה מפיק מרגליות
רבי אליהו דיסקין שליט"א
לדגל הולדת בתו שתחי'
יתן ד' שיוכו לגולה לתורה לחופה ולמעשים טובים
ולהרבות תורה ויראה בכרם בית ישראל

ברכות נאמנות

לידידנו היקר והנכבד
הרה"ג שילה בן דוד שליט"א
עורך ומחבר הגיליון הנפלא
הפרשה המחכימה
מתוך כתביו וספריו
פירושים נפלאים ובהירים
והארות מחכימות ומעשיות
מתוך פרשת השבוע
שזורים במעשיהם של רבותינו
ופנינים ומכבשונם של חכמים
לדגל הופעת גיליון 200
כה יתן ד' וכה יוסיף
להניף ידו ולהוציא לאור עולם
ספרים וגליונות חשובים מחכימים ומאירים
לתועלת הרבים
ולהרבות תורה ויראה בכלל ישראל

בברכה
הרב נתן פלדמן
והברי המערכת

מערכת 'אוסף גליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור

אוסף גליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עומק הפשט | 45

דיוני הלכה אקטואליים

שיעורי דעה | 49

מתוך שיעורי הג"ר **גרשון מלצר** שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 51

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 53

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 59

מעלת השבת וקדושתה

בירור הלכה | 61

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

דרישה וחקירה | 65

קובץ תורני לכל המשפחה

מים זכים | 67

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים

פניני הלכה | 69

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

הפרשה המחכימה | 76

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

מי באר | 85

התחזקות באמונה ובעבודת ד'

מקדשי תיראו | 87

עלון בנושא קדושת בית הכנסת

שמונה בפרשה | 89

עלון לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

קביעותא | 93

המשנה וההלכה היומית

השמים החדשים והארץ החדשה | 96

קורות חייו ומפעליו

של גדול דעה סיני ועוקר הרים

תל תלפיות

תורה וגדולה במקום אחד

רבי **שלמה איגר** זצלה"ה

אב"ד פוזנא וקאליש

בעל הגליון מהרש"א, ספר העיקרים ועוד

בנו חביבו של **רבינו הגרעק"א** זצלה"ה

עם הספר | 100

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

חשבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

בנתיבות יצחק | 11

הגאון רבי **יצחק זיסמן** זצ"ל

שיעור חומש | 13

מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א

ראש ישיבת "עשרת שלמה"

שיעורי בינה | 17

שיעורים ע"ס המצוות

מאת הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

ועד ליל שבת | 19

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מפי הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

נחל אליהו | 21

משיעורי הגאון רבי **אליהו דיסקין** שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

התבוננות בפרשיות התורה | 51

משיעורי הגאון רבי **נתן רוטמן** שליט"א

מחוקים מדבש | 29

ליקוט נספי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עשרת השבת | 31

שיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א

שיעורי השבועות

יעלת חן | 33

דברי חיזוק מהגה"צ רבי **יצחק שמואל גמזו** שליט"א

אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 35

תמצית דף היומי

לדעת | 39

מבחן בדף היומי

לדעת | 40

מבחנים בחפץ חיים

עינינו גל | 41

מאמרי 'עין לא ראתה'

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עשרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עשרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

ישיבת כנסת חזקיהו גבע א
ביהכ"נ בית יצחק גבעה ב
ביהכ"נ אהל מלכה גבעה ג'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנש 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

שלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סרועצקין
בית הכנסת "חניכי ישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיויתי"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון איש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת שמות - ענייני תפילה י"ב תשפ"ב | גליון מס' 200

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוינ' ע"ה

תפילת מוסף מכוונת כנגד יוסף

כל הירידה למצרים היא מכח "שלח לפניהם איש לעבד נמכר יוסף"

מוסף. בבחינת כנגד הקרבנות, היא כמוכן מכוונת כנגד קרבנות המוספין, אכן, בבחינת תפילות אבות תיקנום, אומרים חז"ל, [והדבר בעצם גם מסתבר מעצמו], שתקנת תפילה זו שייכת ליוסף, זה שייך ליוסף.

תפילת מוסף אינה קשורה לסדר זמני

היום אלא שייכת לקדושת היום

ישנם כמה הבדלים בין תפילת מוסף לשלושת התפילות הקבועות. ראשית, מצד עצם השם, התפילות של שחרית מנחה וערבית הם קבועות, כך הוא עצם שמם של התפילות, תפילת השחר נקראת כך, וכשמתפללים אותה מתפללים את תפילת השחר, זו תפילת הבוקר, הבוקר שייך לעצם השם של התפילה, זו תפילת השחר, [וכמו שנתבאר כבר שזו התפילה שעצם עניינה הוא התחלת היום], וכן בתפילת מנחה ובתפילת הערב, זה שייך לעצם התפילה, זה דבר שצריך להיות נעשה בזמן הזה, בשחר בערב ובלילה, לעומת זאת, תפילת מוסף מעיקר הדין זמנה כל היום, [זו מחלוקת תנאים שם בסוגיא בברכות, ולהלכה נפסק שזמנה כל היום] ואף שמי שמאחר אותה יותר משבע שעות נקרא פושע, אבל בכל אופן, עיקר זמנה לא קשור לעניין הזמן הנקרא שחרית ומנחה וערבית, זה שייך לעצם עניינה של יום, זה שייך ליום המסוים הזה, אם זה בימי החודש, במועדים, זה תאריך, ואף שבת היא תאריך מסוים, זה שייך לקדושת היום, אבל זה לא שייך לסדר הזמן הקבוע כמו שהוא, אלא להיפך, מוסף זו תפילה שהיא על בחינת הזמן שהיא לא מסודרת וקבועה.

תפילת מוסף מכוונת כנגד יוסף

אנו עוסקים בסוגיית "תפילות אבות תקנום", הארכנו בשבועות הקודמים בדברי המדרש בפרקי דרבי אליעזר ששלשת התפילות הם בעצם כנגד בחינת הגאולה שיש בשלשת האבות, וכמו שכתוב שם שיש חמש אותיות לגאולה, אותיות מנצפ"ך, וחמש התגלויות לגאולה, אברהם יצחק ויעקב הם שלושת הגאולות הראשונות, לאחר מכן גאולת מצרים, ואחריה הגאולה העתידה וזה הסוף, כאן סוף ההתגלות של כל הגאולות.

עד עתה בארנו עניינם של שלושת התפילות הקבועות בזמנים אשר נתקנו כנגד שלושת הגאולות הראשונות, כנגד ההתגלויות של שלשת האבות, [ובעז"ה עדיין יש עלינו חובת תשלומין לתפילת ערבית, שהשיעור בעניינה נדחה מפני ענייני הזמן של חנוכה], אלו הן התפילות הבאות תמידין כסדרן, שחרית ומנחה המכוונות כנגד עצם התמידין כדאיתא בברכות (כ"ו ע"ב), תפילת שחרית כנגד תמיד של שחר ותפילת מנחה כנגד תמיד של בין הערביים, ותפילת ערבית שאף היא נקבעה כנגד איברים ופדרים של קרבן התמיד הקרבים בלילה, כמו שכתוב שם בגמרא, גם בזה יש צד של שייכות לתמידים, כך נפסק להלכה ברמב"ם, שגם כנגד תמידים נתקנו התפילות וגם 'תפילות אבות תיקנום', שניהם להלכה. בשבוע זה בו אנו פותחים בקריאת הפרשיות העוסקות בגלות וגאולת מצרים נעסוק בעניינה של תפילת מוסף, ומתוך כך נבין אף בעניינם של שבועות אלו. תפילת מוסף זו התפילה שנוספת על שלושת התפילות הקבועות שאנו מתפללים בקביעות, זה עצם שמה, תפילת

ואש בלא להבה אינה שולטת מרחוק, ואילו בית יוסף הוא להבה, הלהבה מתווספת לכח האש ונותנת לאש כח לשלוט יותר רחוק. [עי' רש"י בפרשת ויצא ל' כ"ה]. האש לבד בלא להבה שולטת אך ורק במקום שהיא נמצאת, להבה, עניינה, ההתפשטות של האש על פני שטח רחב יותר, הפריסה של האש למרחק. וכך, ביעקב עצמו עדיין אין להבה, התוספת שהוסיף יוסף על יעקב זו הלהבה.

פירוש הדברים לפי ערכנו, ההבנה שעלינו להבין בדברים, כי הנה, ישנה בודאי מציאות כזו של יעקב, יעקב עצמו הוא מתוקן לגמרי, וודאי שכל מי שיגש אליו, כל מי שמתנגד אליו, במקום שבו יעקב נמצא, הוא ודאי יכלה, בודאי הוא ישרף, בודאי שלא תהיה לו תקומה, אבל כל זה במקומם של האבות. האבות, כידוע, יצרו מציאות לעצמם, זו המציאות של כלל ישראל בתוך מערכת העולם, כלל ישראל כנמצא בתוך העולם, כעם בין יתר האומות, נמצאים בו אברהם יצחק ויעקב, בזה נגמר ספר בראשית, ספר האבות, אבל, לא זה סוף דבר, עתה, התולדות, הבנים, השבעים נפש שירדו למצרים עומדים להיעשות כעם, להיעשות כעם בין יתר העמים.

על אותם השבעים נפש שירדו למצרים, דורשים חז"ל "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל", היינו, כביכול בורא העולם תכנן את כל העולם כולו לפי מספר בני ישראל שנמצאים בין האומות. ישנם שבעים אומות וכנגד אותם שבעים אומות ישנם שבעים נפש של בני ישראל היורדים למצרים. אותם שבעים נפש הם השורש בכלל ישראל של הלהימצא בין שבעים האומות, בין שבעים זאבים, היינו, כאן נמצא השורש להימצאות בתוך המערכת של השבעים אומות, זו המציאות שאנו נמצאים בה, כפי שאומרת הגמרא ביומא (ס"ט ע"ב) "שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת נמצאת בין האומות" וכדאיתא בתנחומא (תולדות ה') "אדריאנוס אמר לרבי יהושע גדולה הכבשה העומדת בין שבעים זאבים, אמר ליה גדול הוא הרועה שמצילה ושומרה ושוברן לפניו", השורש לכך נמצא באותם שבעים נפש אשר באו למצרים, הם נכנסו למצרים והם יצרו בפועל את המציאות הזו של הימצאות כלל ישראל בין שבעים זאבים, הם יסדו את הדבר, אכן, תחילת הדבר היתה ביוסף, יוסף שירד למצרים.

דבר זה מפורש בפסוק בתהלים (ק"ה י"ז) "שלח לפנייהם איש לעבד נמכר יוסף", וחז"ל דורשים את הפסוק ומפרשים אותו, יוסף נשתלח למצרים להיות לפני, להיות מקדים, להיות זה שנשלח לפנייהם, והוא הכין את הדרך, אותו יוסף שנשלח למצרים, נשלח לפנייהם להכין להם את הדרך, על ידי שיוסף נשלח למצרים, שמה נזרעה ושמה נקבעה האפשרות הזו שכלל ישראל יוכל להיכנס למצרים.

תמידין נקראים כך על שם שהם באים תמיד, כדרך שכך עניינו של הזמן, תמיד, קבוע, הם באים תמידין כסדרן, אכן, תפילת מוסף עניינה דווקא בזה שמבחינת הזמן הרגיל המסודר אין שום ענין בתפילת מוסף. הכלל ש"עבר זמנו בטל קרבנו" הוא רק משום שצריכים להתפלל מוסף בזמן שקדושת היום נמצאת, או בשבת או באחד המועדים, אולם אין שום קשר בין התפילה לסדר הזמן, לזמן המסודר. אין זה כדרך שתפילת שחרית צריכים להתפלל בשחר, בזמן המסוים הזה, כאן זה לא דין מצד עצמה של התפילה שצריכה להיות בזמן הזה, אלא תפילת מוסף מצד עצמה היא תפילה השייכת לקדושת היום.

ודאי, את תפילת מוסף צריך להתפלל בקדושת היום וכאשר קדושת היום עוברת בטל ענין התפילה משום שעבר זמנו בטל קרבנו, אולם, מצד עצם הזמן, לולא שהיה דין של עבר זמנו בטל קרבנו אפשר היה להתפלל מוסף גם בתשלומי שבת, אלא שיש דין שעבר זמנו בטל קרבנו ואי אפשר כבר להקריב לאחר הזמן, אבל התפילה מצד עצמה היא לא תפילה הקשורה בדוקא לסדר זמן מסוים.

תפילת מוסף שייכת לסדר המועדים שהוא זכר ליציאת מצרים

הדבר שעלינו להבין כאן הוא שהתפילה הזאת שייכת באמת לסדר זמן אחר, זו תפילה שהיא לא מאותו סדר זמן כמו התפילות שהאבות תיקנום, התפילה הזאת לא מצטרפת לסדר הזמן הרגיל, סדר הזמן הקבוע, לאותו סדר זמן שנקרא תמידין כסדרם, התפילה הזו היא מיוחדת והיא שייכת בדוקא ובמסוים לסדר זמן חדש, סדר זמן מיוחד, סדר זמן שהוא בפני עצמו, מערכת זמן אחרת.

כל המוספים כולם שייכים לזמנים המקודשים, שהם כולם עד אחד זכר ליציאת מצרים, וכך, תפילת מוסף שייכת בהכרח ליציאת מצרים, זה דבר שחל ונתחדש ביציאת מצרים, זאת הגאולה הרביעית בסדר הגאולות שכתובות שם בפרקי דרבי אליעזר, אברהם יצחק ויעקב אלו הגאולות הראשונות וגאולת מצרים זאת הגאולה הרביעית, התפילה ששייכת לגאולה הזאת, חלה ונתקנה בדוקא רק ביציאת מצרים. היא לא יכולה להיות נתקנת על ידי האבות משום שתפילת מוסף נתקנה ביציאת מצרים, זה לא שייך לאבות, האבות היו מקודם. כיון שתפילה זו, תפילת מוסף, נתקנה כתפילה מסודרת, זו תפילה בין יתר התפילות והיא מצטרפת למערכת התפילות של היום, ב'אבות תקנום' יש גם לה אב מיוחד, זה האב שהוא האב של גאולת מצרים, זה יוסף.

מכת יוסף יכלו השבעים נפש לרדת לבין האומות

חז"ל אומרים על הפסוק בעובדיה (א' י"ח) "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש", כי בית יעקב הוא אש

הלהבה של יוסף משליטה את עצם האש של יעקב למרחוק

הכח המיוחד הזה שיש ליוסף ליצור את האפשרות שעל ידי "ויוסף הורד מצרימה" נפתחה דרך לכלל ישראל שכולם יכולים לבוא למצרים, הכח הזה נקרא להבה. באותו מקום שבו יעקב נמצא, שם, נמצאת האש, אבל להכין מקום לכלל ישראל, להכין מסגרת בתוך אותם שבעים אומות, זה הכח של יוסף, זה הכח של הלהבה המתפשטת לכל הצדדים. עניינה של הלהבה, שהיא הכח שלוקח את אותה אש של יעקב שנמצאת אצל יעקב, ומשליט את האש על כל הסביבה כולה, על כל השטח, על כל הצדדים כולם, היינו אין שום דבר שיכול לפגוע ויכול להתקרב חלילה להזיק. זאת הלהבה, היא לוקחת את השורש של יעקב, ויוצרת שטח, יוצרת מצב, שאין אפשרות לגשת אליו מכל הצדדים.

וכך, בעוד שיעקב עצמו הוא היה לעצמו, כמו שכתוב, שאש בלא להבה אינה שולטת למרחוק, הרי שזאת התוספת של יוסף. בכל מקום שאתה מוצא תוספת, פירוש המילה תוספת הוא יתר על עצמו של דבר, יותר על עצם הדבר, היינו, יש את עצם הדבר, וזה נוסף, כאן יש משהו שהוא יותר על עצמו של דבר, בנוסף על עצמו של דבר, זה עניינו של יוסף, הוא מהווה תוספת על מה שנקרא עצמו של דבר, שזאת הבחינה של יעקב, יוסף מוסיף על עצם הדבר.

ונתבונן עוד בזה, כי הנה, התוספת הזאת עניינה, שבעוד שעצמו של דבר קיים רק בתוך עצמו, הרי שהתוספת מוסיפה לעצם הדבר את כל השטח שמסביב, שגם עליו זה יחול, היינו, זו אותה חלות של מה שנקרא יעקב בעצמו, אותו ענין, אותו כוח, אותה אש, יוסף לא הוסיף אש אלא שהוא עשה מהאש עצמה להבה, זו אותה אש אלא שהיא שולטת מרחוק, זאת בחינת התוספת שהוסיף יוסף.

הדבר הרי ברור, לולא הבחינה הזו שנקראת יוסף לא הייתה אפשרות בכלל שתהיה מציאות כזאת של יעקב ובניו בעולם, זאת הרי צורת אדם אחרת, זו צורת אדם שהיא לא מפה, היא לא שייכת לכאן, לא היתה אפשרות בכלל שאותה צורת אדם של האבות תמשיך ותהיה בעולם כעם בין שבעים זאבים, שדבר כזה יהיה קיים בעולם, לשם כך נשלח יוסף, "שלח לפניהם איש לעבד נמכר יוסף", אותו יוסף שנשלח לאותו מקום, זאת התוספת על עצמו של דבר, עצמו של דבר קיים, אכן התוספת היא שהוא קיים פה, בתוך המערכת הזו, בתוך המסגרת הזו, היינו, להכניס לתוך המסגרת הזאת את האבות שהם בריאה בפני עצמה, מציאות בפני עצמה, זה עניינו של יוסף.

תפילת מוסף מוסיפה את סדר המועדים ומצרפת אותם לתוך סדר הזמן הקבוע

באופן אחר, ובעצם זה הדבר הזה עצמו, זה פירוש דברי חז"ל בעניינה של תפילת מוסף, תפילת מוסף שהיא בעצם

נוסף על התמידים כסדרם. תמידים כסדרם זה סדר הזמן הקבוע, וסדר הזמן הקבוע מחייב סדר תפילות קבוע, יום יום, אבל התפילות האלו הם תפילות שבעצם מעיקר הדין שייכות לזמן המסוים שבו הם מחוייבות. תפילת השחר תפילת המנחה ותפילת הערב, אלו התפילות שזה עניינם, בזמנים הקבועים והמסודרים, אולם תפילת מוסף כל עניינה הוא בעובדה שהכניסו כאן סדר זמן אחר, וצירפו זאת לתוך התמידים כסדרם, יש כאן מערכת אחרת, יש כאן סדר זמן אחר.

סדר הזמן הזה הוא סדר זמן שנתחדש ביציאת מצרים, זה סדר זמן שכל עניינו שייך למועדים, כולו שייך ליציאת מצרים. סדר הזמן הזה, הנוסף, כשהוא מצטרף לסדר היום, הוא מצטרף לתמידים כסדרן, ואז גם הוא מצטרף להיות תפילה בין יתר התפילות. עצם שמה של התפילה, הוא העובדה שהתפילה הזאת היא נוספת על התמידים כסדרם, גם היא מצטרפת לתמידים כסדרן, וזה עיקר עניינה.

תפילת השחר מתפללים אותה כתפילת שחר, תפילת הערב מתפללים אותה כתפילת ערב, וכך גם תפילת הלילה מתפללים אותה כתפילת לילה, אכן, את תפילת מוסף מתפללים כתפילה השייכת לקדושת היום, קדושת היום זו תערוכת שנכנסת בתוך הבוקר צהרים וערב של היום, בתוכם נכנס עוד סדר זמן שיוצר קדושת זמנים, זו תפילת מוסף, שהיא תפילה בפני עצמה אשר שייכת אך ורק לאדם הזה, את זה חידש בעולם יוסף, זה דבר שנתחדש על ידי אותה צורת אדם הנקראת יוסף, יוסף - מוסף, נמצא שבחינת ה"תפילות אבות תיקנום" של המוספין, שהם כולם זכר ליציאת מצרים, בחינת האב של תפילת מוסף זה יוסף.

יוסף יוצר את בחינת המקום לכלל ישראל

עתה, עלינו להבין מתוך הדברים שלימדו אותנו חז"ל, באיזה כוחות במיוחד נשתמש יוסף כדי להיות ה"שלח לפניהם איש לעבד נמכר יוסף", יוסף, שכתוב עליו שהוא היה זה שפתח מקום חדש לכלל ישראל, פתח את האפשרות לכלל ישראל להיכנס למצרים, להיות בתוך מקום זר, להיות בתוך מקום אחר, כאשר זה כאמור הפירוש 'להבה'.

ונוסיף עוד, למי שמתבונן, למי שיכול להבין רמז, זה גם מה שלימדו אותנו רבותינו, זה כתוב במפורש ונמצא בכתבים, ש'מוסף' בגימטריא עולה 'מקום'. לפי פשוטם של דברים אין לזה שום הבנה, זה נראה חסר משמעות, מה זה מתכוון לומר לנו, אכן, כאן, מרמיזת דבריהם הקדושים, יש קצת פתח להבין משהו באיזה כח פתח יוסף את אותו ענין ואת אותה אפשרות לירידת ישראל למצרים. יוסף הורד מצרימה, והוא היה זה שעל ידו היתה אפשרות שיעקב בניו וכל השבעים נפש וממילא כל כלל ישראל יבואו ויקלטו במצרים, ואז היתה אפשרות שיתחיל שיעבוד מצרים, היינו, אז היתה אפשרות שכאילו זה נעשה מקומם.

את זה, זה נלקח ממני, כל עמלי וכל בית אבי נלקח ממני, כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי, עצם הדבר הזה, זה להיות לבד, לכן, מבחינתו של יוסף מנשה הוא הבכור, מצידו של יוסף באמת מנשה הבכור, הוא גם קרא לו על שם הבכור, כח הבכורה נמצא במנשה בעיקר, הכח לעמוד לבד, הדבר פשוט שבלי כח כזה אי אפשר ליצור מקום, אי אפשר להיות בתוך מסגרות אחרות.

זה ודאי, כך כתוב מפורש בחז"ל, רק אחרי שיוסף קבל את הבכורה, רק אז היתה שייכת האמירה שאמר בורא העולם, כמו שכתוב בפרשת השבוע, "בני בכורי ישראל". הפירוש בזה, כלל ישראל יש להם את מעלת הבכורה, שפירושה, כלל ישראל הם כאלו שבכל מקום שנמצא אחד מישראל הוא לא צריך אף אחד לעזרה, הוא בכור, הוא יכול להיות ראשית, הוא לבדו מספיק כדי ליצור מקום, אחד מכלל ישראל מספיק לזה, זה הוא כח הבכורה שיש לכלל ישראל, בני בכורי ישראל.

יעקב אבינו, אנחנו הרי מוצאים שהוא הפך את כל מושגי הבכורה בעולם, את הכל הפך יעקב אבינו, קודם כל הוא הפך את הבכורה של עצמו כאשר הוא הפך את בכורתו של עשו לבכורתו שלו, הוא הפך את בכורת ראובן לבכורת יוסף, הוא הפך את בכורת מנשה לבכורת אפרים, והוא הפך את כלל ישראל שהם היו האחרונים בעמים ל"בני בכורי ישראל". עתה, כך כתוב בחז"ל בפירוש, כאן, באמירה של בני בכורי ישראל, כאן חתם הקב"ה על אותו שטר מכירה שמכר עשו ליעקב את הבכורה, כך כתוב כאן על אתר במדרש.

הדבר ברור, כל מי שאין בו משהו מהכח הזה, אותו הכח הנקרא בני בכורי ישראל, הכח הזה של להיות בכור, כלומר, להיות משהו אבל להיות לבד, אינו יכול להיות בתוך מסגרות אחרות. הכח הזה להיות בכור, זה הדבר הראשון שמאפשר את ההיות בתוך מסגרות אחרות, אחרת, אין אפשרות להיות בשום מסגרת אחרת. מי שאין לו את כח הבכורה, הכח של היות לבד, הכח של להיות ראשית, הרי שכל מי שאיננו ראשית הוא ממשיך, הוא שני. כל מי שהוא שני, בכל מקום שהוא נמצא הוא ימשיך את הדרך שנוהגת שם, אולם מי שהוא בכור, בכל מקום שהוא נמצא הוא יתחיל ראשית אחרת. זה הכח המיוחד שנקרא בני בכורי ישראל, בכל מקום שהוא נמצא הוא בכור, האחרים יחקו אותו ולא הוא יחקה אחרים, ובמובן הפשוט ביותר, האחרים יסתכלו עליו ולא הוא יסתכל על אחרים.

זה הכח הראשון של יוסף, שעל ידו יכלו כלל ישראל לרדת לגלות מצרים, בשבוע הבא בעז"ה נמשיך בביאור ענייניו של הכח השני הנקרא אפרים, כח עשיית הפירות של יוסף, והיאך הכח הזה הוא הכח של הירידה לגלות וכח הגאולה, ונבאר בזה עניינה של תפילת מוסף, ואף יתבאר ענייניו של הכח הזה בייחוד בשבועות אלו.

בפסוק בישעיהו (כ"ז ו') נאמר "הבאים ישרש יעקב", חז"ל אומרים שהמדובר כאן על הבאים מצרימה, ונאמר עליהם ישרש יעקב, הם באו למצרים והם כאילו נשרשו שם, שמה הם נשרשו ושמה הם ניטעו ועשו פירות, האפשרות הזו חלה ונהיתה על ידי יוסף, אכן עתה עלינו להבין ולדעת באיזה כח הדבר הזה קרה, מה כחו של יוסף לפתוח את הדבר הזה, לפתוח את תחילת המקום הזה, את האפשרות הזאת שכולם יוכלו להיות שם, שכלל ישראל יוכל להיות במצרים.

מה שלימדו אותנו חז"ל, הוא, ששני כוחות היו ליוסף, וודאי שכמובן שני הדברים הם בשורשם אחד. הביטוי של שני הכוחות שהיו ליוסף, הכח האחד זה כח הבכורה של מנשה, והכח השני הוא כח עשיית הפירות של אפרים, ונפרש.

כח הבכורה של מנשה – הכח להיות לבד

הכח האחד, כח הבכורה של מנשה, זה הכח להיות לבד, להיות לגמרי לגמרי לבד, בזמן שכל הסביבה כולה היא כולה עויינת, לא רק שאין בה דבר עזר, לא די בזה שהיא לא עוזרת במאומה, אלא שהיא כולה הפרעה, היא כולה נגד, כולה בלתי אפשרית, היא כולה ההפך הגמור, ובתוך כל זה נמצא אדם אחד יחידי, בודד לגמרי, צעיר בן שבע עשרה שנה נמצא לבדו לבדו בתוך עם שלם, כשכל המערכות כולם, כל הסביבה כולה, גם הקרובה, גם הרחוקה, גם היותר רחוקה, כל הסביבה כולה מכל הבחינות, כל מה שנראה עד קצה האופק, הכל נגד, הכל הפוך, הכל מכוון לעקור מהשורש את כל מה שיוסף רצה, הכול מכוון נגדו, לא רק שלא היה לו שום דבר מסייע אלא להיפך, קשה לצייר מצב של 'לבד' יותר מזה, אם מנסים להיכנס לתוך המצב הזה זה בלתי נתפס, בחור צעיר בן שבע עשרה שנה נמצא בתוך מערכת כזו, הכח הזה של להיות לבד, כפי הנראה, וכך גם משמע בחז"ל בדברי המדרש, זה עיקר כוחו של בכור, לכן ניתנה הבכורה ליוסף.

עיקר כוחו של בכור הוא בעובדה שבבחינת בן אין לו מסייעים. כל בן שבא אחרי בכור כבר קדם לו מישהו, הוא כבר לא הראשון בבנים. היות בכור פירושו היות מתחיל, כל בכור נקרא במידה מסוימת ראשית, הוא לא המשך של שום דבר, הוא נקרא ראשון, משום שתמיד לכל בכור היה איזה שהוא זמן שהוא היה לבד, זה הפירוש בכור, היה לפחות רגע שהוא היה לבד, האחרים תמיד באים למצב שכבר מישהו קדם, זאת הראשית, הכח הנורא הזה להיות לבד, זה כח עצום ונורא, האפשרות הזאת להיות לבד.

רק בכח הבכורה – הכח להיות לבד –

ניתן ליצור מקום בתוך מסגרת אחרת

את השם הזה נתן יוסף למנשה, "כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי", לולא שהוא עצמו היה מתחיל, לולא שהוא עצמו היה 'נשני אלקים', מלשון שכחה, היינו, אין לי

ביאור דברי הגר"א בתכלית ביאת האדם לעוה"ז

"ותלמוד תורה כנגד כולם", ובירושלמי (שם) מבואר שכל המצוות אינן שוות לדבר אחד מן התורה. וא"כ צ"ב מה שהובא בשם הגר"א שבשביל הלימוד לכד לא היה צריך לצאת לאויר העולם.

עוד יש להקשות שעל דברי הכתוב (משלי ד' י"ג) "החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך" כתב הגר"א "כי מה שהאדם חי הוא כדי לשבור מה שלא שבר עד הנה אותו המדה, לכן צריך תמיד להתחזק, ואם לא יתחזק למה לו חיים".

ולכאורה משמעות דבריו שתכלית חיי האדם הוא תיקון המדות, ודבריו צ"ב כנ"ל שכיון שמבואר בגמ' בסנהדרין ש'אדם לעמל יולד' והיינו לעמל תורה, א"כ היאך יתכן לומר 'כי מה שהאדם חי הוא כדי לשבור מה שלא שבר עד הנה אותו המדה'.

האדם צריך לתקן את גופו ונפשו ובזה יאיר בו אור

התורה

ונראה ביאור דבריו עפ"י מש"כ בנפש החיים (שער ד' פרק ל') "ועוד זאת יתרה התורה הקדושה ביתרון אור ותוספת קדושה על כל המצוות כולן ביחד וכו', אין ערך ודמיון כלל קדושת ואור המצוות, לגודל עצם קדושת ואור התורה הקדושה אשר תופיע נהרה על האדם העוסק והוגה בה כראוי וכו'.

ודאי שגם העסק בתורה לכד בלי קיום המצוות כלל ח"ו, ג"כ אין כלום כמ"ש חז"ל (יבמות קט) 'כל האומר אין לו אלא תורה, אף תורה אין לו וכו', ובשמות רבה (פרשה מ') 'כל מי שהוא יודע תורה ואינו עושה מוטב לו שלא יצא לאויר העולם אלא נהפכה השליא על פניו וכו', עד שאמרו בפ"ק דע"ז (יז:.) 'כל העוסק בתורה לכד דומה כמי שאין לו א-לוק'. כי בלתי קיום המצוות ח"ו אין דבר במה להתאחז ולהתקשר בו אור התורה, לשרות עליו ולהתקיים בו, כדמיון האור בלא פתילה".

וביאור דבריו ע"פ הכתוב (משלי ו' כ"ג) "כי נר מצווה ותורה אור" דנר הוא הכלי קיבול והאור הוא הדולק בנר, וא"כ המצוות הם הכלי קיבול שבו אור התורה יכול לשרות, ואכן עיקר שלמות האדם הוא בעסק התורה, אמנם כדי שיהיה האדם כלי ראוי לקבל אור התורה צריך לתקן עצמו ע"י המצוות, ולכך מי שהוא יודע תורה ואינו עושה מוטב שלא יצא לאויר העולם, משום שקיום המצוות הם כפתילה לאור, ובלתי קיום המצוות אין לאור התורה במה להאחז ולהתקשר.

על דברי התנא באבות (פ"א מ"ז) "לא המדרש עיקר אלא המעשה" כתב הגר"א חבר זצ"ל לבאר (בהגהות אור תורה על ספר מעלות התורה אות ק"ג) "תלמוד תורה שלימותו הוא בהתלבשו במעשה, ועיקר המעשה ניתן לאדם להשלים נפש היסודי שבו וכו', שיהיה גם לגוף שלימות, ולקום בתחית המתים להיות קיום בגוף ונפש, והוא מ"ש רז"ל לא נתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות, והיינו לצרף החומר, והם תרי"ג כנגד רמ"ח איברים ושס"ה גידים וכו', והוא

הלומד ואינו מקיים נוח לו שלא נברא

מבואר בחז"ל (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב, שמו"ר פרשה מ' א', ויק"ר ל"ה ז', ובתחומא פרשת עקב ו') שכל הלומד תורה ואינו מקיימה נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם.

ובביאור הדברים כתב רבי אברהם אחי הגר"א (בסוף ספר מעלות התורה) "ואמר אחי הגר"א זלה"ה שהוא ע"פ מה דאיתא במסכת נדה כשהתינוק במעי אמו, מלמדים אותו כל התורה כולה ומיד כשיצא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו וכו', ואם כן כל הלומד ואינו מקיים, אם כן מוטב לו שלא יצא לאויר העולם, כי בשביל הלימוד לכד לא היה צריך לצאת לאויר העולם, שגם במעי אמו למד כל חלקו, אבל המקיים משלים כוונת הבריאה, שלא היה יכול לקיים התורה בעודו במעי אמו הגם שלמדה".

אדם לעמל יולד – לעמל תורה

ודבריו צ"ב דמדבריו משמע שתכלית ביאת האדם לעולם הזה, עיקרה היא לקיום המצוות ולא לעסק התורה, וקשה דבגמ' סנהדרין (צ"ט:) איתא "א"ר אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר 'כי אדם לעמל יולד' איני יודע אם לעמל פה נברא או לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר 'כי אכף עליו פיהו' הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה או לעמל שיחה, כשהוא אומר 'לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך' הוי אומר לעמל תורה נברא". הרי מבואר לכאורה דתכלית בריאת האדם הוא לעמל פה בתורה ולכך הוא 'יולד' ובא לעולם.

והגר"א חבר זצ"ל (בסוף האור תורה שעל ספר מעלות התורה, על הגמ' הנ"ל בסנהדרין בד"ה עור שם ע"ב אר"א) כתב בביאור דברי הגמ' הנ"ל "דדיבור הפה בתורה הוא גדול מחלק המעשה במצוות, וזה שאמרו 'אדם לעמל יולד', איני יודע אם לעמל פה או לעמל מלאכה היינו חלק המעשה, על זה אמר כיון שנכתב וכו', הוי לעמל פה, שנברא לצורך פיו לתלמוד תורה, שזהו תכלית האדם, שבזה נתעלה על כל בעלי חיים במה שהוא מדבר כמ"ש 'ויהי האדם לנפש חיה' ותרגמו 'לרוח ממללא', וכיון שבזה נתעלה האדם מבואר לנו שתכלית בריאתו היה בשביל שהוא מדבר והיינו בעסק התורה".

וכעין זה כתב החפ"ץ חיים (שם עולם חלק א' פ"ט) בביאור דברי הגמ' הנ"ל "דמתחלה אמר דאדם נברא כדי שיעמול עצמו לכבוד השם וכו', ואח"כ אמר כמסתפק אם בפה יעמל לכבוד השם או במלאכה דהיינו מלאכת מצוה, והביא ראיה דבריאתו היה כדי שיעמול בפה, ואח"כ אמר מסתפק עוד אם בפה בתורה או בסתם שיחה של מצוה, והביא ראיה דהעיקר הוא בשביל התורה רק דממילא כיון שהוא פה בעולם המעשה, מוכרח לקיים מה שלמד וכן לדבר בעניני המצוות כדי שיבוא לידי קיום".

הרי להדיא בדבריהם שעיקר ביאת האדם לעוה"ז הוא לעמל התורה ולא למעשה המצוות. ולכאור' הוא בכלל מאמרם (פאה פ"א מ"א)

תכלית האדם ותיקונו". הרי מבואר בדבריו ג"כ כהנפה"ח שכשמתקן נפשו וגופו ע"י המצוות, ע"ז שורה בו התורה וזהו עיקר שלימות תלמוד תורה.

וכן מבואר ג"כ בדברי רבי חיים ויטאל זצ"ל (בהקדמתו לעץ חיים) שכתב "צריך שיהיה גופו נקי בתחלה ע"י המצוות המעשיות שכל תכליתן לדבר זה והם מוכרחים עכ"פ, ואח"כ תוכל הנשמה הנקראת 'נר ה' נשמת אדם' להאיר בגוף הזה, כנר הנתונה תוך עששית זכוכית ומאירה ונותנת לו כח להבין סתרי התורה, ומגלה עמוקות מני השך, וזה סוד מה שאמר הכתוב 'מצות ה' ברה מאירת עינים', ר"ל להבין סתרי תורה על ידה שהם תכלית הכל". והיינו ג"כ שהתכלית היא התורה, והמצוות הם מוכרחים בכדי לתקן את גופו שיהיה נקי, ורק ע"י כך תוכל להאיר בו אור התורה.

וכן הוא ג"כ בתיקון המדות שע"י שמתקן האדם את מדותיו, הוא כלי ראוי שתשרה בו התורה, כמו שכתב רבינו יונה בפירושו על מסכת אבות (פ"ג מ"ז) "אם אין דרך ארץ אין תורה - ר"ל שצריך תחלה לתקן את עצמו במדות, וכזה תשכון התורה עליו, שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות, לא שילמוד התורה ואח"כ יקח לו המצוות כי זה אי אפשר, וזהו כענין שנאמר נעשה ונשמע".

וכזה מבואר דברי הגר"א הנ"ל שכתב רבי אברהם אחי הגר"א כי בשביל הלימוד לבד לא היה צריך לצאת לאויר העולם, שגם במעי אמו למד כל חלקו, אבל המקיים משלים כונת הבריאה, וכן מש"כ בכיאוורו למשלי כי מה שהאדם חי הוא כדי לשבור מה שלא שבר עד הנה אותו המדה, ואם לא יתחזק למה לו חיים, וזהו אף שמבואר בגמ' שעיקר תכלית האדם בעוה"ז הוא לעמל פה של תורה. ומשום שתכלית ביאת האדם להעולם הזה אינה שתאיר התורה כנשמתו של האדם, שהרי כבר בעודו כמעט אמו האירה כנשמתו אור התורה, אלא כל תכלית ביאת האדם לעוה"ז היא בכדי שתאיר אור התורה בגופו ונפשו של האדם, ולשם כך צריך לתקן את נפשו וגופו שיהיו ראויים שתאיר בם אור התורה, והדרך לתקן את גופו ונפשו הוא ע"י מדות טובות וע"י קיום המצוות, ורק ע"י יאיר בם אור התורה שהוא אור קדושתו יתברך, כאמרם "ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו" דקוב"ה ואורייתא חד, וזהו רק ע"י עמל פה של תורה, שע"י העמל והעסק בתורה נעשה האדם כולו דבוק בו יתברך.

התקן עצמך בפרוזודור כדי שתכנס לטרקלין

אחז"ל (אבות פ"ד מט"ז) "התקן עצמך בפרוזודור כדי שתכנס לטרקלין", ופרש"י "כדי שתכנס לטרקלין - לפני המלך שהרוצה ליכנס לפני המלך מתקן ראשו וקנו ומכוין מלבושיו" וכו'.

וברוח חיים (שם) כתב לכאר שהמצוות הם תרי"ג לבושים לבוש לכל אבר וגיד מהרמ"ה אברים ושס"ה גידים, וע"י הלבוש יכול להכנס ולהתקרב אל ה', להתענג בנועם זיו השכינה.

ויש לכאר על דרך זה באופן קצת אחר ע"פ המבואר בגר"א (כביאוורו למשלי י"א ט"ז, וע"פ ו' כ"ז, כ"ז י"ג) "שידוע שהמידות הן הלבושין, והיינו שהמידות הן מן הנפש הדבקה אל הגוף, והן לבושין להנפש העליונה שהיא הנפש השכלית". ור"ל שיש באדם את הנפש היסודית [הנפש הבהמית] שהיא הנפש הדבוקה לגוף, ויש גם את הנפש השכלית שהיא הנפש העליונה, והמדות שהם בנפש היסודית הם לבוש לנפש השכלית העליונה.

וכן מבואר בשערי קדושה לרבי חיים ויטאל זצ"ל (חלק א' השער השני) "והנה ענין המדות, הן מוטבעות באדם בנפש השפלה הנקראת יסודית וכו', והן יסוד ושורש אל הנפש העליונה השכלית אשר בה תלויין תרי"ג מצוות התורה וכו', יען כי אין כח בנפש השכלית לקיים המצוות ע"י תרי"ג איברי הגוף אלא באמצעות נפש היסודית המחוברת אל הגוף עצמו". הרי מבואר בדבריו ג"כ שתיקון המדות בנפש היסודית הם היסוד והשורש לנפש השכלית לקיים בה את התרי"ג מצוות.

ולפי"ז י"ל דהתקן עצמך, היינו תיקון הבגדים - המדות הטובות, שעל ידם תכנס לטרקלין, וכפי שכתב הגר"א כי מה שהאדם חי הוא כדי לשבור מה שלא שבר עד הנה אותו המדה, ואם לא יתחזק למה לו חיים, שע"י שמתקן את בגדיו ומדותיו הוא מכשיר את גופו לקיום המצוות ועסק התורה.

וכפי שהובא בשם הגר"א (אבן שלמה פ"א אות י"ב הערה י') "וכל ענין ביאת האדם בעוה"ז הוא לתקן את נפש הבהמית שהוא לבוש לנפש השכלית שהוא עיקר האדם".

והדברים מבוארים להדיא גם בדברי הלשם שכתב (הקדו"ש שער ז' פרק ו' אות ו' ד"ה אך) בזה"ל "הנפש הנה הוא משתתף בהגוף ונעשה עמו לאחד וכמ"ש כי נפש כל בשר דמו הוא וכו', כי הנפש הנה היא באמת למטה ממדרגת האדם, כי עיקר האדם הוא רק הרוח וכו', אבל הנפש הנה הוא לבהמה ג"כ וכו'.

וכן עיקר התיקון הוא רק לתקן את הנפש וכמ"ש 'ונתנו איש כפר נפשו וכו', וכן עיקר תיקון העבודה הוא בה כמ"ש ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, כי משום שהיא מתעצם עם הגוף והיא נפש המתאוה לכל המדות העוה"ז וכו', לכן תלוי בה כל העבודה לכבוש אותה ולשעבדה לרצון קונה ככל התורה והמצוה, וכן בה הוא עיקר השכר וכמ"ש (שמואל א' כ"ה) 'והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים' וכו', וכל התורה והמצוה הוא בה לתקן אותה".

וכהמשך דבריו כתב על הנפש הבהמית (שם סוד"ה והרי) "והוא אשר משתתף בהגוף ומתערב עמו, כמ"ש כי נפש הכשר בדם היא, כי הדם הוא הנפש, וישנו בהנפש כל תכונות הגופניות מכל עביותו וחומריותו, ולכן תלוי בו כל תיקון האדם כולו כאשר מתקן את הנפש כנ"ל, ותיקונו הוא לטהרו מכל עביית וזוהמת הגוף אשר מתערב עמו, ולקדשו ולייחדו וכו', ועל זה שולח האדם בעולמו לתקן את נפשו ולזכך את גופו שיהא כולו קודש לה' וכו' ואז ישמח ה' במעשיו".

ובגמ' פסחים (סח:) איתא "רב ששת כל תלתי יומין מהדר ליה תלמודיה וקאי בעיברא דדשא ואמר חדאי נפשאי חדאי נפשאי [שמחי נפשי - רש"י] לך קראי לך תנאי [כשבילך ולצורכך שניתי וקריתי - רש"י]".

והחיד"א (בספרו מראית העין שם) כתב לכאר "ואפשר לכאר כמ"ש רבינו האר"ז ז"ל דקיום המצוות הוא בנפש ואם יבטל מצות או יעבור הוא פוגם בנפש וכו', ותלמוד תורה מתקן הרוח ומועיל גם לנפש וכו', לכן רב ששת כי מהדר תלמודיה וכו', הוה אמר 'חדאי נפשאי כלומר מה תשתוחחי נפשי שאני לומד ומתקן חלק הרוח, הלא תדעי לך שיש לך חלק בלימוד דנמשך תועלת גם לנפש, וזהו חדאי נפשאי".

וזהו כנ"ל שאור התורה מאיר גם בנפש היסודית [הבהמית], וזהו ע"י תיקון המדות שרק ע"י כך ראויה שתאיר בה אור התורה.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת שמות תשפ"ב

דלה דלה לנו, דמשמע שהיה הצלה מלבד מה שהשקה את הצאן. ויש לבאר עפ"י דברי המדרש דהרועים השליכו אותן למים, ומשה הוציאן. הרי מלבד מה שהשקה את צאנם, גם הצילם והוציאם מתוך המים, וזהו ויושיען, וזהו שאמרו שהצילם, שזה דבר נפרד ממה שהשקה את צאנם.

שלה נא ביד תשלח וגו'. וגם הוא הנה יוצא לקראתך וראך ושמה בלבבו. (ד', י"ג י"ד). ופירש רש"י (לעיל פסוק י') דמענת משה הייתה שישלח ביד אהרן, והיה זה מפני שלא רצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול הימנו ונביא היה, וא"ל הקב"ה וראך ושמה בלבבו, לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה.

ויש לומר בזה על פי דברי הגמ' במגילה דף י"ד ע"ב דפריך איך חולדה הנביאה נתנבאה, דבמקום דקאי ירמיה היכי מתנבאה איהו, אמרי בי רב משמיה דרב חולדה קרובת ירמיה היתה ולא הוה מקפיד עליה. ומבואר דבמקום שיש נביא אחר ממקודם אין לנביא אחר להתנבא, ולכן לא רצה משה ליטול הגדולה, כי אהרן כבר היה נביא, ואין לא להתנבא במקום אחיו, וע"ז השיבו הקב"ה דראך ושמה בלבבו, שאהרן לא יקפיד ע"ו, ובכה"ג יכול נביא אחר להתנבא, כמו שתירצו שם בגמ' דחולדה נתנבאה מפני שהיתה קרובת ירמיה ולא מקפיד עליה.

ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך וגו'. (ד' י"ד). וברש"י הביא דברי הגמ' בזבחים רבי יהושע בן קרחה אומר כל הרוץ אף שכתורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם ולא מצינו עונש על ידי אותו הרוץ, אומר לו רבי יוסי אף בזה נאמר בו רושם וכו' שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן, והכהונה הייתי אומר לצאת ממך, מעתה לא יהיה כן, אלא הוא יהיה כהן ואתה לוי וכו'. ומבואר דמשה הפסיד הכהונה מפני שאמר שלה נא ביד תשלח.

ויש לבאר הענין שהפסיד הכהונה מחמת כן, דזה בא במדה כנגד מדה, דהנה כנדרים דף ל"ה איבעיא אם כהני שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, ובתוס' בקידושין כתבו דשלוחי דרחמנא בודאי ניהו, והאיבעיא היא אם הם גם שלוחי דידן. ולפי זה יש לומר דלכן הפסיד הכהונה דוקא, דכיון שסירב להיות שלוחו של מקום לגאולת ישראל, מדה כנגד מדה הפסיד הכהונה שעניינה הוא להיות שלוחו של מקום בעבודת המקדש.

ידברת אליו ושמת את הדברים בפיו ואנכי אחיה עם פיך ועם פיהו וגו', והיה הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו לאלוקים. (ד', ט"ז ט"ז). ופירש רש"י, יהיה לך לפה, למליץ, לפי שאתה כבוד פה.

ויהי בימים הרבים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וגו' (ב', י"א). הנה התורה כתבה פרשה שלמה בפנ"ע, ללמדנו שמישה רבנו היה בבית פרעה וגדל שם, ומשם יצא אל אחיו לראות בסבלותם, וצריך ביאור אריכות זו מה בא זה ללמדנו.

ונראה לפרש על פי המבואר בדברי המדרש (שמו"ר א', כ"ו) שהיה גדל שלא בדרך כל הארץ, והייתה בת פרעה מנשקת ומחבקת ומחבבת אותו וכו', ולא הייתה מוציאתו מפלטרין של מלך, ולפי שהיה יפה הכל מתאווים לראותו וכו', והיה פרעה מנשקו ומחבקו וכו', וכן הקב"ה אמר להירם ואוציא אש מתוכך, וכן בת פרעה מגדלת מי שעתידי ליפרע מאביה. ואף מלך המשיח שעתידי ליפרע מאדום יושב עמדם במדינה.

ומבואר דזהו מכה גדולה יותר שמתוכם באה להם פורענותם, ונוטלים מהם את המלכות. וא"כ יש לפרש דלזה יהדה התורה אריכות הענין שהיה וגדל בבית פרעה, ללמדנו עוצם העונש למצרים, דמי שהם גידלו הוא זה שייצא לראות בסבלותם ולהושיעם, וזהו ביאור הפסוקים, ויגדל משה, ר"ל שאחר שהם גדלוהו, הרי מתוכם יצא אל אחיו לראות בסבלותם ולהושיעם.

ויצא אל אחיו וירא בסבלותם וגו'. ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים וגו'. (ב', י"א י"ג). במדרש (א', כ"ז) איתא ויצא אל אחיו, שתי יציאות יצא אותו צדיק וכתבן הקב"ה זו אחר זו, ויצא ביום השני, הרי שתיים. והיינו דהזכיר הכתוב שתי היציאות שנזכרו אצל משה זו אחר זו.

ונראה לבאר השייכות בין שתי היציאות, ששתי היציאות האלו הם העניינים הנצרכים למלך על ישראל, דהנה היציאה הראשונה שהרג את המצרי שהכה את העברי, הוא הצלת ישראל מיד העכו"ם, והיציאה השנית שאמר לרשע למה תכה רעיק, היה זה משפט ודין בין שני ישראלים ובא לדונו בדין רוצח כמבואר במדרש. והנה הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ד ה"ח) כתב שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמה שנאמר ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו.

ולפי זה יש לומר דזהו שתי היציאות שהזכיר הכתוב, שמישה רבנו יצא בשביל שתי העניינים שיש במלך, בשביל ללחום את מלחמתם כנגד העכו"ם, ובשביל לשפוט את העם.

ויקם משה ויושיען וישק את צאנם (ב', י"ז). משמע דמשה עשה שני דברים, חדא שהושיען, ועוד עשה שהשקה את צאנם. ויותר מפורש הוא בפסוק י"ט דכתיב איש מצרי הצילנו מיד המצרים וגם

הנה בתחילה אמר משה לא איש דברים אנכי כי כבוד פה וכבוד לשון אנכי, ואמר לו הקב"ה מי שם פה לאדם וגו' ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר, ואמר משה 'שלה נא ביד תשלח', וכתב רש"י ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן.

והנה בתחילה כשאמר 'לא איש דברים אנכי כי כבוד פה וכבוד לשון אנכי', לא העמיד את אהרן שיהיה לו למליץ, ורק אחר שאמר 'שלה נא ביד תשלח' אז הוא העמיד לו הקב"ה את אהרן שיהיה לו לפה. וצריך ביאור דכיון שהעמדת אהרן היה בשביל להיות לפה כי משה היה כבוד פה, א"כ מיד כשאמר משה שהוא כבוד פה וכבוד לשון, היה צריך להעמיד את אהרן שיהיה לו לפה, ולמה לא העמיד את אהרן רק אחר שהור משה ואמר 'שלה נא ביד תשלח'.

ונראה לכאור בזה, שהעמדת אהרן להיות לפה למשה אינה רק היכי תימצי בעלמא להוציא את דבריו של משה בפיו של אהרן, אלא נראה דאהרן היה חלק מעצם השליחות אל פרעה, ואהרן נצטרף אל עצם השליחות, שהנבואה מעיקרה ניתנה באופן שמישה מתנבא, ואהרן הוא שמודיע ואומר את הנבואה, וכן הוא מפורש בכתוב 'ואנכי אהיה עם פיך ועם פיהו', הרי שאהרן מצורף הוא לעצם השליחות.

וביאור הדבר כי ככל נבואה מאת הקב"ה ישנם שתי חלקים, האחד הוא עצם הנבואה, שהנביא מקבל ומשיג את הנבואה, ועוד יש את הודעת הנבואה, שהנביא מוסר ואומר את נבואתו, ובוהו היו משה

ואהרן שותפים בשליחותם, שמראה והזון הנבואה הוא של משה רבנו, והודעת הנבואה והגדתה ומסירתה זה היה מוטל על אהרן. וזהו ביאור הכתוב 'ודברת אליו ושמת את הדברים בפיו ודבר הוא אל העם', שעל ענין זה של הודעת הנבואה, שגם זה הוא חלק מהנבואה, זה יהא מוטל על אהרן.

אשר לפי זה מבואר, שעל המענה שהוא כבוד פה, השיבו הקב"ה ואמר לו מי שם פה לאדם וגו', ומחמת מענה זו של כבוד פה לא היה צריך לשלוח את אהרן, ורק כשהור ואמר שלה נא ביד תשלח, ופירש רש"י ביד מי שאתה רגיל לשלוח, והוא אהרן שהיה מתנבא במצרים, אז נענה הקב"ה, שתהא השליחות גם ע"י אהרן וגם ע"י משה רבנו.

***

ודבר זה שהיו משה ואהרן שותפים בשליחות ואהרן היה חלק מעצם השליחות, יש ללמוד מדברי המדרש (ה' ט'), אמר רבי ראובן, בשעה שאמר לו הקב"ה למשה במדין, לך שוב מצרימה, ואהרן שומע לך לקראת משה המדבר נחלק הדיבור לשני קולות, והיה משה שומע במדין לך שוב מצרימה, ואהרן שומע לך לקראת משה המדבר. ומבואר שהיה צריך שיהיה דיבור שנחלק ויהיו שניהם שומעים מאותו דיבור עצמו שנחלק. וביאור הדבר הוא כי באמת שניהם ביהד נשתלחו ושניהם נשתלחו בנבואה אחת, ולכן נאמרה הנבואה לשניהם באותו דיבור, ונחלק לכל אחד חלקו בנבואה.

*****

ענין נושא בעול עם חבירו

'נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם'

נאמר ג' שמות תשע"ו

במשנה באבות (ו' ו') שנינו שאחד ממ"ח קנייני תורה הוא 'נושא בעול עם חבירו'. יש להתבונן בדברי חז"ל בתוכן מידה זו ועניינה. כתוב (שמות ב' י"א) 'יהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו'. כתוב בפסוק פעמיים וירא, שמישה רבנו ראה שני דברים, הוא ראה איש עברי מכה איש מצרי, ומלבד זאת הייתה ראייה בסבלותם, שהראיה בסבלותם הייתה דבר לעצמו וראיה בפני עצמה. וביאור הדבר הוא כמו שכתב רש"י ש'וירא בסבלותם - נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם', והוא ענין שלם לעצמו שנכתב בכתוב.

והדבר מרומז בכתוב, שלגבי הכאת המצרי כתוב 'וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו', שראה את **פעולת הכאה**, אבל לגבי סבלותם כתוב 'וירא בסבלותם', שראה את עצם מציאות הסבל, את עומק תוכן פנימיות הענין.

ראיית ה'סבל' אינה ראייה בעלמא שרואה שהם סובלים, אלא היה זה ראייה שעל ידה 'נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם', שהכניס אל ליבו את צערם וצרתם של ישראל ו'להיות מיצר עליהם' היינו שהיה לו למשה 'צרה', שהכניס עצמו לתוך הצרה של כלל ישראל בקושי השעבוד שהיה להם.

מקור הענין מבואר במדרש (רבה א' כ"ז) וז"ל 'שתי יציאות יצא אותו צדיק, וכתבן הקב"ה זו אחר זו, ויצא ביום השני, הרי שנים, וירא בסבלותם, מהו וירא, שהיה רואה בסבלותם, ובוכה ואומר חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם, שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט, והיה נותן כתיפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן, ר' אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר ראה משוי גדול על קטן ומשוי קטן על גדול, ומשוי איש על אשה ומשוי אשה על איש, ומשוי זקן על בחור, ומשוי בחור על זקן, והיה מניח דרגון שלו והולך ומיישב להם סבלותיהם ועושה כאלו מסייע לפרעה, אמר הקב"ה אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל ונהגת בהן מנהג **אחים**, אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך, הדא הוא דכתיב 'וירא ה' כי סר לראות', ראה הקדוש ברוך הוא במשה שסר מעסקיו לראות בסבלותם, לפיכך ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה עכ"ל.

ונראה שמקור דברי המדרש שמישה נהג בהם מנהג אחים, נלמד מהכתוב 'ויצא אל אחיו', שלא נהג בהם מנהג אדם זר שאינו שייך אליהם, אלא מנהג אחווה, וכדרך שביארנו בפרשת וישב שאמר יוסף למלאך 'את אחי אנכי מבקש', היינו שרצה לדרוש שלומם וטובתם.

הרמב"ם (מת"ע פ"י ה"ב) כתב 'וכל ישראל והנלוה עליהם כאחים הם, שנאמר בנים אתם לה' אלוקים, ואם לא ירחם האח על האח מי ירחם עליו'. הרי מבואר דמהות 'אח' ועין האחוה הוא שמרחם על אחיו.

עוד מבואר במדרש כדברי רש"י ש'וירא בסבלותם', אינה ראייה בעלמא, אלא ענין שלם שראה בסבלותם ובכה עליהם, ואמר 'חבל לי עליכם ומי יתן מותי עליכם', וסייע להם בכתיפיו, ובזכות זה זכה לגילוי שכונה בסנה.

ויש להתבונן מה הרוויחו כלל ישראל במה שמשה נתן עיניו וליבו אליהם, ובפשטות התועלת הוא שיבקש ויחפש אופנים היאך יכול לסייע ולהקל עליהם, וכמבואר שם שנתן כתפיו לסייע להם בעבודה, אמנם בדברי רש"י נראה שעצם מה ש'נתן עיניו וליבו להיות מיצר עליהם' זהו התועלת שהיה להם, כי הרי רש"י לא הביא המשך דברי המדרש שסייע להם בידים, ואף שבוודאי כך היה כמבואר במדרש, מ"מ לא זה עיקר התכלית המכוון, אלא העיקר הוא עצם הדבר ש'נתן עיניו וליבו אליהם'.

עוד כתוב במדרש (ב' ו') 'אמר רבי יצחק מהו כי סר לראות, אמר הקב"ה סר וזועף הוא זה לראות בצערן של ישראל במצרים, לפיכך ראוי הוא להיות רועה עליהן, מיד ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה'. רבי יצחק דורש לשון 'סר' מלשון צער וצרה, שהיה מיצר עליהן, ולכן זכה להיות מנהיג ישראל, כי זהו תוכן מהות המנהיג, שמשותף בצערם וסבלם עד כדי בכיה.

תפילתו של משה על צערם של ישראל

בכלל ענין זה של 'זירא בסבלותם' כלול גם ענין התפילה בעבורם, וכמו שכתוב בפ' ואתחנן 'ואנתפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי על כל חטאתם אשר עשיתם וגו', ובהמשך מפרש הטעם שהתפלל בעדם 'כי יגורתי מפני האף והחימה אשר קצף ה' עליכם להשמיד אתכם', ובמדרש שו"ט כתוב 'רבי ברכיה ורבי חלבו בשם רבי שמואל בר נחמני אמרו לא הניח משה זוית ברקיע שלא נתפלל עליו, ושיעור תפילתו של משה מפורש בגמ' בברכות 'רבי אליעזר הגדול אומר מלמד שעמד משה לפני הקב"ה בתפילה עד שאחזתו אחילו, מאי אחילו, אמר ר"א אש של עצמות', שעד כדי כך מסר משה רבינו את עצמו למען כלל ישראל.

וטעם הנהגתו כן, הוא כמו שכתוב בגמרא שם 'וכיון שאמר הרף ממני ואשמידם, אמר משה דבר זה תלוי בי מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים, משל למלך שכעס על בנו והיה מכה מכה גדולה וכו', אמר דבר זה תלוי בי מיד עמד והצילו, ומבואר דרצון ה' היה שמשה יתפלל עבור ישראל, הרי שכך צריך לנהוג תמיד להתפלל על צערם וצרתם של ישראל. וכן מצינו בגמ' בגיטין שרבי צדוק התענה ארבעים שנים כדי שלא יחרב ירושלים, ותפילת כהן גדול ביום הכפורים אחר הקטרת הקטורת היה על גאולתם וישועתם של ישראל, עד כדי זכירת 'אנשי השרון' שלא ייעשו בתיים קבריהם. [נראה שוענין התפילה על כלל ישראל מסור בפירוט וביחוד לכהן גדול, כמו שכתוב 'ונשא אהרן את שמות בני ישראל על שני כתפיו לזכרון', והיינו שהוא נושא על גביו את משאם וסבלם, וכן מבואר בגמרא במכות 'שהיה להם לבקש רחמים על בני דורם ולא ביקשו'].

מסירת משה רבינו את עצמו למיתה לכפרת כלל ישראל

כתוב (שמות ל"ב ל' ולהלן): ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם אתם חטאתם חטאה גדולה ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם וישב משה על ה' ויאמר אנא חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב, [וזהו הוא בגדר 'זידוי' על כלל ישראל, וכמו שמצינו שכהן גדול ביום הכיפורים מתוודה על חטאת הכלל], ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת', וכתב רש"י 'ועתה אם תשא חטאתם הרי טוב, איני אומר לך מחני, ואם אין מחני, וברמב"ן הוסיף בזה דברים וז"ל 'כי משה אמר ועתה אם תשא חטאתם, ברחמיק, ואם אין מחני נא תחתם מספר החיים ואסבול אני ענשם, כענין שאמר הכתוב והוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו מוסר שלומנו עליו ובחבורתו נרפא לנו, והקב"ה השיבו החוטא אמחה מספרי, ולא אותך שלא חטאת' עכ"ל. ובאמת ענין זה מבואר גם בגמ' בברכות 'שמואל אמר מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם'. מבואר שמשה רבינו ביקש מחילה עבור ישראל, ואם אין החטא נמחל להם הרי הוא מעמיד עצמו תחתם לסבול העונש על החטא וימחהו הקב"ה מספר החיים במקומם, שמוכן לקבל על עצמו מיתה לכפרת כלל ישראל. וזהו ענין גדול ונשגב במדרגת משה רבינו, שמוסר עצמו להצלת הכלל, וזהו דרגה נוספת ב'זירא בסבלותם', שלא רק שמסייע בעדם, וגם עושה כל טעמי להקל מעל סבלם, אלא מבקש להעמיד עצמו למיתה כדי להצילם. וכן מבואר במכילתא 'רבי נתן אומר לא הלך יונה אלא לאבד עצמו בים, שנאמר ויאמר אליהם שאוני והטילוני אל הים, וכן תמצא האבות והנביאים היו נותנים עצמם על ישראל.

'בני ישראל אני כפרתם'

וכן שנינו במשנה בנגעים (רפ"ב) גבי ד' מראות נגעים 'בהרת עזה נראית בגרמוני כהה' וכו', רבי ישמעאל אומר בני ישראל אני כפרתם הרי הם כאשכרוע לא שחורים ולא לבנים אלא בינונים', וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות 'שיושם פדיונם וכו' לרוב אהבתו כאשר זכר שיווי מראיתם הגדיל חסדו להם ואמר אני כפרתם, וברא"ש שם כתב 'ומאהבת בני ישראל אמר אני כפרתם, לפי שדיבר בנגעים אמר אתפס בעוונם לכל הנגזר עליהם', וברע"ב כתב 'מתוך חיבתם היה אומר אני כפרתם כלומר כל עונש הראוי לבוא עליהם אני מקבל על עצמי כדי לכפר עליהם'. ואפשר לבאר בזה, שנגעים הרי באים מחמת חטא, ולכן כיון שמדבר על נגעים, שהוא עונש על ישראל, אומר 'אני כפרתם', לכפר על חטאם שעבורו באים הנגעים.

הפורש מן הציבור

בגמ' בתענית (דף י"א ע"א) כתוב תנו רבנן בזמן שישראל שרויין בצער ופירש אחד מהן, באין שני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם, ומניחין לו ידיהן על ראשו, ואומרים פלוני זה שפירש מן הציבור, אל יראה בנחמת צבור. תניא אידך, בזמן שהציבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה, ושלוש עליך נפשי, ואם עושה כן, עליו הכתוב אומר וכו' ונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמותו וכו', שכן מצינו במשה רבינו שציער עצמו עם הציבור, שנאמר וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה, וכי לא היה לו למשה כר אחד או כסת אחת לישיב עליה, אלא כך אמר משה הואיל וישראל שרויין בצער, אף אני אהיה עמהם בצער, וכל המצער עצמו עם הציבור, זוכה ורואה בנחמת צבור. ושם יאמר אדם מי מעיד בי, אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו וכו'.

ומבואר בברייתא דמי שאינו משותף בצער ישראל הרי זה נחשב ש'פירש מן הציבור', ועונשו הוא ש'אינו רואה בנחמת ציבור', וזה דבר מחודש, שהרי לא כל דבר נחשב בגדר 'פורש מן הציבור', והיה מקום לומר שרק מי שאינו מקיים מנהג ותקנות הציבור זהו 'פרישה', וכאן מבואר דאפילו מי שאינו משותף ב'צער הציבור' גרידא, גם נחשב פרישה.

ונראה שיש בזה ענין מיוחד, דהרי הצרה רח"ל באה על השם 'ציבור', וכל אחד ואחד הוא חלק מה'ציבור', והוא עוולה מיוחדת שפורש מצרתם.

והנה למדנו דבר זה ממש רבינו, ויש להתבונן שהתם צערו לא היה מועיל לישראל, דבלאו הכי עמד והעטיר בתפילה עבור ישראל, וכמו שכתוב (שמות י"ז ב') 'יהי ידו אמונה עד בוא השמש', וכתב רש"י 'פרשות השמים בתפילה נאמנה ונכונה', ואין לך תועלת גדולה מזו ואין מה להוסיף, ומ"מ גרם לעצמו צער פרטי שאינו שייך לצרת הציבור, דהם היו בצרת המלחמה עם עמלק, ומשה נצטער שישב על אבן ולא על כר או כסת, והביאור במה שעשה כן, הוא כמו שביארנוהמכוון הוא 'ליתן עינו וליבו עליהם', ואם הם בצער הוא אינו יכול לישב על כר או כסת.

כתוב בגמרא 'שמה יאמר אדם מי מעיד בי', ויש להבין למה לא מצינו כן על שאר עבירות שיאמר אדם מי מעיד בי שעברתי עליהם, והביאור הוא, כי בעלמא העושה מעשה יכולים עדים להעיד עליו, אבל כאן הרי זה דבר המסור ללב אם יש לו צער יחד עם הציבור או לא, ולכן יכול לומר 'מי מעיד בי', ולזה אמרו שקורות ביתו של אדם מעידים עליו, ובדומה לזה כתב רש"י (ויקרא י"ט י"ד) על הכתוב 'ויראת מאלוקיך' ד'כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו, נאמר בו ויראת מאלוקיך'.

ובברייתא מבואר עוד שלומדים מפסוק שעונשו של מי שאינו משתתף עם הציבור אלא אוכל ושותה, הוא מיתה, ויש לעיין, שבגמרא ביומא (פ"ו ע"א) דורשים פסוק זה לגבי חילול השם, שאינו מתכפר אלא במיתה, וכאן הגמרא דורשת כן על מי שאינו משתתף עם הציבור. וצריך לומר שמי שאינו משתתף עם הציבור זה גופא חילול ה'. עוד יש לומר שהעוון הזה שקול כמו חילול השם. ועכ"פ שמעינן מינה שהשתתפות בצער הציבור אינו רק מנהג טוב וראוי ממידת חסידות, אלא דבר חמור מאד.

וכן מבואר בגמ' בראש השנה (י"ז ע"א) 'אבל המינין והמסורות והמשומדים והאפיקורסים שכפרו בתורה וכו' ושפירשו מדרכי צבור וכו' יורדין לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות וכו', וכתב רש"י שלא גורסים פירשו מדרכי ציבור, אמנם הר"ן מביא שהר"ף גורס כן, וכן הרמב"ם בהלכות תשובה כותב הפורש מדרכי צבור, אע"פ שלא עבר עבירה, אלא נבדל מעדת ישראל, ואינו עושה מצות בכלל, ולא נכנס בצרתם ולא מתענה בתעניתם, אלא הולך בדרכו כאחד מעמי הארץ וכאילו אינו מהם, אין לו חלק לעולם הבא' וכו' עכ"ל.

ובביאור חומרת עוונו כתב בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג' אות קס"ח) 'ועתה נפרש ענין עונש הפורשים מדרכי צבור וכו', בהתאסף ראשי עם וקהלות הקדש לעבוד את השם יתברך, ומסכימים הסכמות להעמיד להם מצוות, הנה הם מקדישים את השם יתגדל ויתקדש וכו', שהקב"ה מתעלה ומתהלל באסיפתם ועבודתם, והאיש הפורש מדרכי הצבור הנה הוא כמקטרג על הסכמת עבודת השם, וכיוצא מכלל המקדישים את השם, ומראה עצמו כי לא יחפוץ להיות בסודם ולהכתב בכתבם, הנה הוא מחלל את העבודה, והוא בכלל הכתות שזכרנו שהן בוזים את דבר השם ואין להם חלק לעולם הבא, והשנית, כי הן מניאים לב חלושי הדעות בפרישתם מדרכי הצבור, והנם מן המחטיאים את הרבים'. ולמדנו מכאן עד היכן הדברים חמורים, להיות נושא בעול עם הציבור, ובזכות זה זוכים לראות בנחמת ציבור, וזוכים לחיי העולם הבא.

נוסח ברכות התורה - תפילה מיוחדת עבור כלל ישראל

המצב של כלל ישראל צריך להיות נוגע לליבנו, הן מצבו בגשמיות, ובדואי מצבו ברוחניות, ובכל יום אנו מתפללים על הכלל ברוחניות, ובפרט על תלמוד תורתם, וכנוסח הברכה בברכת התורה 'הערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו ובפי עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה', הרי שמבקשים שלכל ישראל יהיה עריבות בדברי תורה ולכאורה זה מעלה גדולה, אמנם מבקשים על כך בכל יום, דלא סגי בלאו הכי, ואין מוותרים על שלמות הדרגה, הן של יחיד והן של ציבור, וכיון שיש ענין של עריבות בתורה, אנו מבקשים שכל ישראל, בלא יוצא מן הכלל, יזכו להרגיש עריבות זו, וכן שיהיו כולם 'יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה', שהם הדרגות הגבוהות ביותר בתלמוד תורה.

ונראה שמהאי טעמא תיקנו לנו חז"ל בקשה ותחינה מיוחדת במנחה דתשעה באב בנוסח 'נחם ה' אלוקינו את אבלי ציון ואת אבלי ירושלים וכו' ליבי ליבי על חלליהם מעי מעי על חלליהם', הרי שבמקום הזכרת צערה של ירושלים אי אפשר לעמוד מנגד, אלא צריך להצטרף לצערם, וזהו השתתפות בצער הציבור, ועל אף שהם 'צרות ישנות', מ"מ בכל שנה ושנה בזמן התחדשות החורבן ביום תשעה באב תיקנו חז"ל לכל אחד מישראל לומר שהוא מצרף עצמו בתכלית הצירוף לצערם של ישראל, ובדואי לא באמירה גרידא תליא מילתא אלא צריך לכוון ליבו לענין.

עלינו להתבונן בעצמנו, האם נוגע לנו המצב של כלל ישראל, הרי אנו חלק מכלל ישראל, ולא סגי במה שכל אחד טרוד בעניניו וצרכיו, ועל זה מתפלל, ואף שגם זה דרגה כשלעצמה, אבל שלמות הענין הוא להתפלל על כללות ישראל, הלא דם ישראל נשפך כמים רח"ל, האם אנחנו רועדים מכן, יראי ה' נרדפים, האם זה מביא אותנו להיכנס לבית המדרש ולהתפלל שמו"ע אחד בבכיות ובתחנונים, או ללמוד ג' שעות בלא הפסקה להרבות זכויות לכלל ישראל, עלינו להוסיף כח ועוז ותעצומות בכח הקדושה, ולהביא למצב של 'יכופר עול מפני שמך', וכדברי הגמרא בסנהדרין (צ"ד ע"ב) 'אמר רבי יצחק נפחא, חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות'.

לאחיך לא תשיך

מתוך דברים שנאמרו במעמד הענקת סמיכת הוראה ע"י ארגון 'ברית פנחס' - מוצש"ק ויהי תשפ"ב

איסור ריבית הוא איסור חמור מאוד, ומצינו באיסור זה חומרות מה שלא מצינו בשאר איסורים, בריבית המלוה עצמו עובר בששה לאוין, הלווה עובר בשני לאוין, גם הערב עובר באיסור, ולא רק המלוה והלווה עוברים, אלא גם הסופר והעדים עוברים, היינו שכל מי שיש לו חלק בהעמדת ההיכי תימצוי של האיסור גם הוא עובר בלאו, הרי אנו למדים כמה חומר יש באיסור זה.

זאת ועוד, שגם אחרי שנטל הריבית, מחוייב הוא בהשבתו, ושיטת הגאונים שמחילה לא מועילה ליפטר מחיוב ההשבה, ולא כמו בגזילה שמחילה מועילה לפטור מחיוב ההשבה, כי הרי מתחילה ניתן הריבית בדעת גמורה, וא"כ מה שייך שמחילה תועיל על זה. ושמעתי מפה קודש כבוד אבי מורי וזכרונו לברכה לחיי העולם הבא ששמע מרבי ברוך בער בשם רבנו הגר"ח שגדר החיוב של השבת רבית הוא 'אויס מייקען דעם איסור' - להקיא את האיסור, כלומר שאין זה חיוב של ממון, להשיב לו ממון שלו, אלא חיוב להוציא הריבית מתחת ידו, ואינו דין ממון אלא גדר של מצוה, הרי לנו כמה חומר הוא ריבית, שגם אחר שכבר עבר על האיסור צריך להוציאו מתחת ידו, ועד כמה הוא דבר לא טוב שיש לאדם ממון של רבית.

דינים אלו של ריבית מצויים וזוגעים למעשה לא רק אצל אנשי המסחר, אלא גם אצל בני התורה הדרים בדי' אמות של הלכה זה נוגע למעשה, ולכל אחד יש כמה וכמה אופנים בחיי המעשה שדיני ריבית נוגעים, ועל כן כל אחד צריך לדעת היטב את ההלכות, שלא ליכשל בזה ה"ו, וגם אתם שכבר זכיתם ללמוד הלכות אלו, צריך לחזור ולשגן, ולא יהא בכלל התעיף עינך בו ואיננו.

משמעות הרמב"ם - מצות שמיטה להפקיר את הפירות בשביעית

השנה השביעית היא שנת השמיטה ונצטוונו בה בכמה לאוין ועשין, ומצות השמיטה נאמרה בפרשת משפטים - "והשביעית תשמטנה ונטשתה" (שמות כג יא). ברמב"ם בסה"מ מפרש כיצד מתקיימת המצוה וז"ל "שציונו להפקיר כל מה שתצמיח הארץ בשנת השמיטה, והפקיר צמחי אדמתינו כולם לכל אדם. והוא אמרו ית' והשביעית תשמטנה ונטשתה וכו'", וכ"כ בהלכות (פ"ד מהל' שמיטה ויובל הכ"ד) "מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית... אלא יפקיר הכל ויד הכל שוין בכל מקום שנאמר ואכלו אביוני עמך". משמע מדבריו דאין השמיטה מפקיעה את הפירות מרשותו ומפקירה אותם אלא בעל השדה צריך להפקירם בעצמו וזאת חובתו ומצותו.

מחלוקת האחרונים אם המצוה להפקיר או שהפירות מופקרים מאליהן

ונידון זה נתון בויכוח גדול בדברי רבותינו.

הבית יוסף בשו"ת אבקת רוכל (סי' כד) דן באריכות במחלוקת הידועה לענין קדושת שביעית בפירות נכרי, ובתוך הדברים כתב דאף להצד שיש קדושת שביעית בפירות נכרי, אין הפירות נפטרים ממעשרות, מאחר ופטור פירות שביעית ממעשרות הוא מטעם הפקר, וכיון דהנכרי אינו מפקיר את הפירות לא נפטרו ממעשרות. ומשמעות דבריו כמש"כ ברמב"ם דמצות שמיטה להפקיר את הפירות, וכל שלא הופקרו לא חלו עליהם דיני שביעית ואף ממעשר לא נפטרו.

אבל המהרי"ט (ח"א סי' כד) והמבי"ט (ח"א סי' כא) נחלקו על הב"י בתוקף רב ודחו את דבריו, וסברו דפירות שביעית מופקרים מאליהם ויש כמה ראיות לשיטתם:

(א) בגמ' בנדרים (מב:) נפסק דהמודר הנאה מחבירו מותר לאכול את פירותיו דפירי דהפקרא אינון, ומק' הגמ' דנימא ה"נ לגבי ארעא, הרי דהפירות חשובים הפקר.

(ב) בגמ' בב"מ (לה:) לענין דינא דהיורד לנכסי נטושין מוציאין מידו, מפורש דהיינו נכסים שעזבו בעליהם בעל כרחם דומיא דשדות בשביעית שמופקרים בעל כרחו של בעליהם כדכתיב "והשביעית תשמטנה ונטשתה", והיא אפקעתא דמלכא.

אך אי משום הא לא קשיא, דאפשר דכוונת הגמ' דהתורה הפקיעה את הבעלות וחייבה את הבעלים להפקיר, ולהכי חשוב הפקר בעל כרחו, אך אין השדות מופקרות מאליהן.

ראיה נוספת דלא כמשמעות הרמב"ם והב"י, ממתני' בכלאים (ז ה) "אמר רבי יוסי מעשה באחד שזרע את כרמו בשביעית, ובא מעשה לפני ר' עקיבא ואמר אין אדם מקדש דבר שאינו שלו", וחזינן דאין לאדם בעלות על קרקעו בשביעית, דהרי איש זה בוודאי לא הפקיר את הקרקע אלא אדרבה זרע בה ושי"מ שהיא מופקרת מאליה ולכן חשיב כדבר שאינו שלו.

פטור פירות שביעית ממעשרות

בעצם הפטור של פירות שביעית ממעשרות מצינו מחלוקת בראשונים, רש"י בר"ה (טו.) ובפסחים (נז.) פירש דהפטור הוא מטעם הפקר, דפירות שביעית הפקר הן והפקר פטור ממעשרות. ואילו דעת התוס' (ר"ה טו.)

דפירות שביעית פטורים ממעשרות מצד עצמם, ויש שדקדקו כן גם בלשון רש"י (זבחים עה:) שכתב "שביעית לאו בת תרומות ומעשרות היא" [אך היא ראייה קלושה דשמא מצד הפקר אינה בת תרו"מ]. אמנם, רש"י מפרש את שיטתו והביא את המקור לפטור הפקר ממעשר מקרא דכתיב "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" (דברים יד כט) - מי שאין לו נחלה עמך חייב לעשר, אבל הפקר שיש ללוי נחלה בו אינו חייב במעשר. והוסיף להביא מקור לפטור שביעית ממעשר מדכתיב "ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה" (שמות כג יא) - "מה חיה אוכלת ופטורה ממעשר אף אביונים פטורין מן המעשר". ויש לעמוד על הסיבה שהוצרך רש"י להביא ב' פסוקים לפטור הפקר ממעשר, דלהצד שהפירות מופקרים מעצמם צ"ב מאי שנא הפקר זה משאר הפקר. אך ביותר לפי דברי הרמב"ם והב"י יקשה טובא, דאם מצות שמיטה מחייבת את הבעלים להפקיר את פירותיו, כשקיים את מצותו נפטרו הפירות ממעשרות כשאר הפקר, ואין צריך מקור מסוים לפטור פירות שביעית מהפקר דומיא דחיה בשדה.

ובתוס' בנדרים (מד:) הביאו את ב' הפסוקים של פטור הפקר ושביעית ממעשרות וכתבו "ואיכא למימר תרווייהו צריכי" וסתמו ולא פירשו למאי צריכי. ואף בטורי אבן (ר"ה שם) הקשה למאי צריכי תרווייהו, ולא הרחיב בדבר.

דקדוק דעת הרמב"ם והב"י

אמנם מתוך לשון הרמב"ם (בהלכות שם) נראה דאין כוונתו לומר דמצות שמיטה היא הפקר כמשמעו. דבתוך הדברים כתב הרמב"ם "וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מצות עשה, וכן אם אסף כל פירותיו לתוך ביתו, אלא יפקיר הכל וכו'" ויש לדקדק בדבריו, דאם מוטל על בעה"ב להפקיר את שדהו, מדוע רק מי שנועל את כרמו או סג את שדהו מביטל מצות עשה, והרי גם כשלא הפקר מביטל את המצוה בשווא"ת. וכמו כן יש ללמוד מדברי הבית יוסף (שם) דכתב דהפטור של שדה נכרי ממעשר בשנת השביעית הוא כאשר הנכרי נועל את השדה, ומבואר להדיא דאין הפירות מופקרים ע"י הבעלים בפירוש, ומאידך אינם מופקרים מעצמם אלא ההפקר נעשה ע"י נעילת השדה. וגדר ההפקר בשביעית טעון הסבר.

חיובו של בעה"ב להעמיד פירות שביעית לרבים

עוד יש לעיין בדין הפירות המופקרים לענין היתר לקיחתם. דמבואר בגמ' בנדרים (שם) דמותר ליקח פירות הנוטות מן השדה ואסור ליכנס לחצר חבירו ע"מ ליקח מהם, אבל פירות שבתוך השדה מותר ליכנס לרשות חבירו ליקח ממנה פירות שביעית שהם הפקר, ואין מקור לזה בכתוב ולא בגמ'. ודין זה טעון הסבר, דמהיכ"ת שיהא חיוב על בעל השדה לאפשר לבני אדם להיכנס לשדהו או לביתו ע"מ לקחת פירות שביעית, והרי שדהו וביתו אינם הפקר. וכיו"ב מי שיש לו עציץ נקוב בתוך ביתו ובו פירות שביעית, וכי יש חיוב לפתוח את ביתו לכל הרוצה ליקח את הפירות. או בדומה לזה, כשיש חצר מאחורי הבית ובה פירות שביעית, האם יש חיוב לפתוח את הבית ע"מ שיעברו בני אדם דרכו אל השדה ליקח את הפירות.

או באופן אחר, היכא דיש לראובן שדה עם פירות ולשמעון יש שדה הסמוכה לשדהו של ראובן, האם מחויב ראובן לפתוח את שדהו לכל הרוצה לעבור לשדה שמעון.

וכעין זה נשאלה שאלה לפני כשישים שנה ע"י מעשה שהיה ביהודי בר אורין שהיה ברשותו פרדס של אתרוגים ולא רצה שיכנסו רבים וישחיתו את העצים, והודיע שמפקיר את האתרוגים אך אינו מפקיר את עוקץ האתרוג, וכיון שאתרוג ללא עוקץ פסול למצות נטילת ד' מינים לא יבואו ללקוט אתרוגים בשדהו, ודנו האם מחויב להעמיד אתרוג למצוה עם העוקץ וכשם שמחויב לאפשר להיכנס לשדה שאינה מופקרת לצורך נטילת פירות שביעית, או שהוא רשאי להפקיר בכה"ג שהפרי מופקר לצורך אכילה וראוי לכך גם ללא העוקץ, ואינו מחויב להעמיד את העוקץ לצורך שימוש האתרוג למצוה.

הנוטל פירות שביעית של עצמו

עוד יש לעמוד על ענין נוסף התלוי בצדדים הנ"ל. נתבאר בירושלמי (שביעית פ"ד ה"ב כתובות פ"ט ה"ג) דפשיטא דמותר לאדם לזכות בפירות שביעית מתוך שדהו, דלא גרע מכל אדם אחר. אך דן הירושלמי במי שלקח פירות שביעית בטעות מתוך שדהו ולא ידע שהם הפקר אלא סבר שמתו ליקח אותם, אם זכה בהם או לא. דרבי ירמיה סבר שמשעה שנתנם לתוך הכלי זכה בהם, ורבי יוסי סבר דלא זכה בהם כלל - "דהוא סבר דאינון דידיה, ולית אינון דידיה". ונראה פשט המחלוקת בירושלמי, דפליגי אי דמי לעודר בנכסי הגר וסבור שהן שלו (יבמות נב:) דהוי זכיה בטעות ולא קנה וה"נ זכה בפירות בטעות ולא קנה.

אמנם יש לחלק בין הנידונים, דדעת התוס' ישנים (יבמות נב:) וכ"כ בנתיה"מ (ס"ה ה) בשם המהרי"ט דבמטלטלין לא נאמר הדין של עודר בנכסי הגר, וכל המכניס נכסים של הגר לרשותו זכה בהם גם כשלא ידע שהם הפקר. ולשיטתם, המחלוקת בירושלמי טעונה הסבר, דכשם שהמכניס מטלטלין של הגר לרשותו זכה בהם אף כשלא ידע שהם הפקר, כך בעה"ב שיטול פירות שביעית משדהו ויכניסם לרשותו יזכה בהם, ומאי נפק"מ אם ידע שהם הפקר אם לא. ומדברי הירושלמי נראה דאין הפירות כשאר הפקר, ולכך יש לדון אם נכנסו לרשות הזוכה שלא מדעתו או לא. ומאידך אם נאמר דמצות שמיטה מחייבת להפקיר את הפירות וקודם שהפקיר לא יצאו מרשותו של בעה"ב, כדמשמע בדברי הרמב"ם והב"י, א"כ הכא שהכניס בעה"ב את הפירות לרשותו ולא הפקירם הרי הם שלו הגם שעבר ולא קיים את מצוותו, ואין צריך לזכות בהם בכדי שיהיו שלו.

מצות שמיטה - והשביעית תשמטנה ונטשתה

ובעיקר הפטור של פירות שביעית ממעשרות, הובא לעיל דפירש"י דילפי' מדכתיב "ויתרם תאכל חית השדה - מה חיה אוכלת ופטורה ממעשר אף אביונים פטורין מן המעשר", ואין ההיקש מובן, דאם שווים הם שמא נפטור פירות שביעית מברכות הנהנין כשם שחיה פטורה, ומה שייך לדמות אכילת חיה לאכילת אדם. וכשם שאין להתיר פירות לאכול פירות שביעית שהם ערלה או שאר איסורים כדרך שהם מותרים באכילה לחיה, כך אין לדמותם לענין חיוב מעשרות. ובוודאי אין הכוונה להיקש בין אכילת האדם לאכילת חיה אלא נאמר שיעור וגדר לאכילת הפירות. דמה"ת לא נתפרש בשום מקום חיוב הפקר אלא נאמר "והשביעית תשמטנה ונטשתה", ופירוש 'נטישה' הוא עזיבה כדאי' בגמ' (ב"מ שם) לגבי פירות נטושים. חיוב העזיבה אינו הפקר אלא להשאיר את הפירות ולא לקחת אותם ולא למנוע מאחרים לקחת אותם, וזאת השמיטה ששומט את אחיזתו מפירות שביעית. וכמו שלענין שמיטת

כספים מבוואר בראשונים דלא אמרי' שהחוב פוקע בשביעית אלא החיוב של בעה"ב הוא שלא ליגוש את הלווה, דהיינו שיש חוב לבעלים שאת החוב הקיים לא יתבע ולא יגוש אותו מאת הלווה (ויבואר אי"ה במקומו).

ואשר על כן נצרך פסוק מיוחד לפטור פירות שביעית מן המעשר שמשמעו שהאדם אוכל כדרך שהחיה אוכלת, ואין זה היקש לאכילת החיה אלא כשם שאכילת החיה אינה אכילה של בעלים כך אכילתך תהא שלא בבעלות ואהכי פטור ממעשר, דאכילת פרי עזוב אינה מחויבת במעשר.

ואם כן גדר השייכות והבעלות של הבעה"ב בפירות היא כאל פירות עזובים, ולפיכך אמרי' במשנה דהזורע כרמו בשביעית לא אסרה, ואין צורך לומר דהפטור מצד שפקעה בעלותו על הפירות ואינם שלו, אלא מאחר והפירות עזובים וכל הרוצה יבוא ויטול, נחשב שאינם ברשותו וכשם שפירות שאינם שלו פטורים ממעשר, כך פירות שאינם ברשותו פטורים ממעשר.

ומעתה יש לבאר את דברי הב"י דבוודאי פירות של ישראל מחויבים בעזיבה ומעצמם יצאו מרשותו של בעה"ב וממילא נפטרו ממעשרות. אך כל דברי הב"י נסובו על נכרי ולא נאמר בתורה דפירות שביעית מופקרים מאליהם אלא הם מחויבים בעזיבה, והנכרי שאינו מחויב בשביעית אין פירותיו נשמטים מאליהם אלא כשנועל את שדהו נתחייבו הפירות במעשרות [ויעו"ש באבקת רוכל שהביא צד שאף בישראל אם אינו עוזב נחשב ברשותו ומחויב במעשרות ולמסקנה דחה ואמר שרק בנכרי שייך חיוב במעשרות].

ביאור שיטות הרמב"ם והב"י ושאר גדולי האחרונים

ולפי"ז מבוואר דכוונת הרמב"ם דהחיוב אינו הפקר אלא עזיבה, ואם לא עשה כלום בשדה הפירות עזובים מאליהם, ולא ביטל את העשה של עזיבה, אלא ביטול העשה הוא כאשר נועל את כרמו או סג את שדהו, שבזה מחזיק את השדה כבעלים ואינו עוזב את הפירות. וי"ל דלהרמב"ם והב"י החיוב הוא לעזוב ומתקיים בזה שאינו מונע מלהיכנס לקחת את הפירות ואילו לדעת המבי"ט והמהרי"ט העזיבה חלה מאליה.

שיעור החובה להכניס לתוך שדה אחרים ליקח פירות שביעית

ואשר על כן פשיטא דהחיוב של עזיבה הינו רק כלפי אותה שדה שבה גדלו פירות שביעית, והוא אסור להחזיק בה כבעלים, אך אין בעל הפירות מחויב להעמיד את שאר שדותיו או את ביתו לצורך נטילת הפירות מאותה שדה או מעצין נקוב שבהם גדלו פירות שביעית. דאין שייכות בין הנהגת הבעלות של האדם בביתו להנהגת הבעלות בשדה שיש בה פירות שביעית. וי"ל דאף באותה שדה שיעור העזיבה הוא כשיעור ניקת האילן מן השדה ולא יותר, דמעולם לא נתחייב בעל השדה להפקיר את שדהו, אלא את הפירות.

ומה שנסתפקו בהפקר האתרוג בלי העוקץ, כתב ע"ז בדרך אמונה (פ"ד מהל' שמיטה ויובל ציון ההלכה ס"ק רצה) שצריך להפקיר את הפרי עם היד והשומר שלה כיון שזה צורך הפרי, וצ"ע דבפשטות אין חיוב לעזוב אלא את הפרי עצמו וכל מה שאינו בכלל חיוב השמיטה, אין צריך להמציא לצורך הלוקחים.

נמצא - מצות השמיטה לעזוב את הפירות ולהשאירם לרבים שיקחו אותם, אך חיוב להפקיר את הפירות. ומי שאינו מפקיר לא ביטל את המצוה, אלא רק כשנועל שדהו ומונע מליקח את הפירות. ולכך אין הפירות כהפקר גמור וצריך לימוד מיוחד לפטור מן המעשרות.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

מעלת ה'ציבור'

וראשית דבר מציינו בתוך דברי הרמב"ן הנודעים בפרשת בא שכתב וז"ל "וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לא-ל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו".

נמצא אם כן שמטרת התפילה והתאספות העם בבית הכנסת אינה לשם בקשת הצרכים וכיו"ב, אלא בכדי שיכירו כולם יחד הנה אלוקינו זה קיוינו לו, שהוא אלוקינו הוא אבינו הוא מושיענו ומלכותו בכל משלה, וכיון שכולם יחד עומדים במטרה אחת להכיר במלכותו של הקב"ה - הא גופא קובע עליהם את שם ה'ציבור', להודות אליו שהוא בראנו.

תכלית הבריאה היא התאספות הציבור

וביתר עומק כתב רבינו יונה לעיל על המשנה 'אל תפרוש מן הציבור' (ב', ד') וזו לשונו שם: "בשעה שהצבור עוסקין בתורה ובמצוות הוא כתר כל עולמים וכבוד כל ממשלתו, כי ברוב עם נאספים לקיים מצותו הדרת מלך הוא ואין ראוי לפרוש מהם, שנאמר (דברים ל"ג ה') ויהי בישרון מלך בהתאסף וגו'".

וכאן בדברי רבינו יונה חזינן שלא זו בלבד שהתאספות הציבור לתורה ומצוות מפרסמת ומכירה במלכותו של הקב"ה, אלא זוהי תכלית היצירה בעצמה וכך מתקדש שמו ית' עד שזהו 'כתר כל עולמים וכבוד ממשלתו', והא מילתא טעמא בעי.

אך הנה כבר הבאנו על מתני' דלעיל את דברי הגמ' בראש השנה (יז). שמונה את אותם שיורדים לגיהנום ונידונים בו לדורי דורות, וכוללת שם את "המינין והמסורות והמשומדים והאפיקורסים שכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים ושפירשו מדרכי צבור" וכו', ומשמע בפשטות שאלו ש'פירשו מדרכי ציבור' הם עוד חוטאים נוספים מלבד המינים והמשומדים וכו', והטעם שהמינים והמשומדים נידונים בגיהנום הוא משום שכפרו בחי העולמים והפרו את דברו.

אך ברש"י שם כתב; "שפירשו מדרכי ציבור לא גרסינן, דהיינו כל הני דלעיל, והך מתניתין בסדר עולם, והכי גרסינן ליה התם: 'שפירשו מדרכי הצבור, כגון המינין והמסורות' כו'". ומבואר להדיא ש'פירשו מדרכי ציבור' אינו חטא נוסף אלא הוא ביאור מדוע המינים וזולתם נענשים עד כדי כך. והדברים צריכים ביאור טובא, וכי זו כל הסיבה להעניש את האפיקורסים, הלא לכא' די בעצם כפירתם ומאי שיאטה להכא מה שפירשו מדרכי ציבור.

והדברים מבוארים על פי דברי המהר"ל שהקשה מהי החומרה הגדולה שמצינו לענין המלוה בריבית (יעויין בשמו"ר פל"א), שנחשב כעובר כל העבירות שבתורה ואין המלאכים מלמדים עליו זכות, ואף אינו חי לעתיד לבוא, והרי לכא' אין חומרה גדולה בריבית יותר מן הגזל ומשאר עבירות, ומה הטעם להחמיר בה כל כך ולהחשיבה ככפירה בכל התורה כולה.

וביאר המהר"ל ביסוד מוסד, שכל צורת הבריאה היא באופן שאף נברא לא יוכל לחיות לבדו ויזכר לשאוב את חיותו מאחרים, לא מיבעיא האדם אלא אפילו הצומח אינו יכול לגדול מבלי המים שישקוהו ואפילו הדומם הוא חסר משמעות מבלי דברים אחרים שיצטרפו אליו ויבנו אותו, וכך כל דבר ודבר בבריאה נזקק לעוד דברים נוספים שבלעדיהם אין לו תוכן מצד עצמו.

וממילא גם צורת חיי האדם מוכרחת להיות באופן של 'כלל', שכל אחד נעזר בחבירו ולא חי לעצמו, שכן אם כל אחד היה חי לו לבדו לא היה שום קיום ותכלית לעולם, וכל צורת הבריאה נתקנה באופן שאיש את רעהו יעזרו וכולם יחד יביאו את העולם לתיקונו, ואם האדם יפריש את עצמו מן הכלל ויפרוש מדרכי ציבור - אין זה חטא בעלמא

פרק ג' משנה ו'. "עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר אלוקים נצב בעדת א-ל, ומנין אפילו חמשה שנאמר ואטורתו על ארץ יסדה, ומנין אפילו שלשה שנאמר בקרב אלוקים ישפט, ומנין אפילו שנים שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע וגו', ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך".

ציבור - ע"י שיש מטרה אחת לכולם

לכאורה דברי המשנה צריכים ביאור דאטו כל הני לימני וליזיל, הלא אם אפילו כאשר האחד יושב ועוסק בתורה שורה עליו השכינה, כמו דאת אמרת 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך', אם כן על אחת כמה וכמה בשניים שיושבים ולומדים וכן בשלושה ולמעלה בקודש, ומדוע חילקה המשנה וכתבה מאחד ועד עשרה.

ובגמ' בברכות (ו). אמרינן בדומה לדברי המשנה לענין תפילה, "מנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם שנאמר אלוקים נצב בעדת א-ל" וכו', ולאחר מכן הביאה הגמ' כעין מתני' דילן ואמרה; "וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא, תרי מכתבן מלייהו בספר הזכרונות חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות, וכי מאחר דאפילו תרי תלתא מבעיא, מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמשמע לן דדינא נמי היינו תורה, וכי מאחר דאפילו תלתא עשרה מבעיא, עשרה קדמה שכינה ואתיא תלתא עד דיתבי".

ומבואר בגמ' שיש חילוקי דרגות בין המינים המנויים במשנה, שבעשרה מגיעה השכינה ושורה עוד לפני שיושבין ועוסקים בתורה, בשלושה רק לאחר תחילת הלימוד, ואילו יחיד שיושב ועוסק בתורה אינו זוכה כלל שיכתבו דבריו בספר הזכרונות. ויש לבאר טעם החילוק מה נשתנו אלו מפני אלו, ומה מעלת המרובים יתר על המועטים.

והנה בעיקר ענין הציבור מציינו לרמב"ן ריש ויקרא (א', ב') שכתב שגם אם יתנדבו אלף בני אדם קרבן לבית המקדש לא ייחשב הקרבן לקרבן ציבור אלא קרבן השותפין, ד'מה בין שנים המשתתפין בקרבן ובין עשרה ואלף שנשתתפו בו, וכל דין קרבן ציבור נאמר דוקא לגבי חובה המוטלת על הכלל אשר לב ביי"ד מתנה עליה.

ואשר מבואר לנו בזה, שמהות ה'ציבור' אינה אוסף של יחידים, דגם אם יתאספו אלפי בני אדם יחד אין כאן שם חדש בפני עצמו אלא יחיד ועוד יחיד ועוד יחיד, ומה שהופך כללות של אנשים ל'ציבור' הוא היכן שיש דבר-מה שמאגד אותם יחד ויוצר עליהם שם עצמי שאוגד את כולם באגודה אחת.

וכיוצא בזה מציינו לגבי חטאת של ציבור שאין עליה פסול של חטאת שמתו בעליה הואיל ואין הציבור מתים, והיינו שאף אם דור הולך ודור בא מכל מקום שם ה'ציבור' אינו חל דוקא על אותם יחידים שהיו באותו דור אלא הוא שם חדש לעצמו שממשיך גם על הדור שלאחריו, וכולל בתוכו את כל אלו שמתאספים תחת אותו שם.

ומעתה כוונת המשנה היא שלעשרה שיושבים ועוסקים בתורה יש מעלה יתירה על פני היחיד הגם שאלו ואלו יושבים ועוסקים באותה תורה, יען כי העשרה מוסיפים מעלה אחרת של 'ציבור' שאינה קיימת בהיות האדם לבדו, וכן הוא נמי לענין תפילה, שכאשר באים עשרה יחד לבית הכנסת ומתפללים יש עליהם את מעלת ה'ציבור' ולכן אין זה נחשב לתפילה ביחידות.

אכן יש להבין מה באמת אוגד את היחידים לשם כלל, והלא זה עוסק בסוגיא זו וזה עוסק בסוגיא אחרת, זה מבקש על רפואה וזה על פרנסה וכלכלה, ומהו המכנה המשותף שהופך את התאספות היחידים לציבור.

אלא קלקול של עיקר תכלית הבריאה, ולפיכך אין קץ לעונשו. ומהאי טעמא החמירה התורה כל כך בעונשו של המלוה בריבית, דעצם זה שאינו מוכן להלוות ממון סתם כך בכדי לסייע לחבירו כי אם בעד אגר נטר, מראה שהוא אינו מכיר בכך שמטרת חייו היא לעזור לזולת וכל כולו חי לצורך עצמו ותו לא, ומשו"ה הרי הוא כאותם הפורשים מדרכי ציבור ונחשב לו כעבר על כל התורה כולה. ומכאן נוכל להבין עד כמה גדולה מעלתם של הציבור, שכן התאספות הקהל יחד אינה רק משתפת אותם באותה מטרה לעבוד את ה' אלא מביעה את תכלית הבריאה שנועדה לקבץ את כולם זה לעומת זה שכל

אחד יתרום את חלקו למען הכלל, ודוקא כאשר כולם מתאספים זה עם זה לעסוק בתורה ובמצוות אז הוא 'כתר כל עולמים וכבוד כל ממשלתו'. והיינו דאמרינן בתנא דבי אליהו (זוטא פי"ד); "אין ישראל נגאלין אלא מתוך הצער ולא מתוך השעבוד, לא מתוך הטילטול ולא מתוך הטייורף ולא מתוך הדחק, לא מתוך שאין להם מזונות, אלא מתוך עשרה בני אדם שהן זה אצל זה" וכו'. עיקר צורת עבודת ה' היא דוקא באופן של ציבור, כשכל אחד נמצא יחד עם חבירו, וכולם כאחד מקדישים וממליכים.

צורת לימוד תושבע"פ - ע"י עמל ויגיעה, ורק כפי שקיבלנו מרבותינו

(מתוך שיחה שנמסרה בהיכל הישיבה בתענית י' בטבת)

מהרבה גופי תורה? וכן צ"ב למה זה נקרא תורתן של בנינים, הלא זוהי תורתן של הקב"ה.

התשובה היא שהתורה נמסרה באופן שיש הרבה גופי תורה שכתובים רק ברמיזה כדי שזה יהיה תורתן של בנינים, אם הכל היה נמסר כתוב זה לא היה תורה שלך. אמנם יפה שיחתן של עבדי אבות, אבל המטרה היא תורתן של בנינים, שיחתן של עבדי אבות כתובה, אבל בתורתן של בנינים העיקר הוא היגיעה ולכן זה לא נכתב בפירוש ובאריכות.

אם יבוא המלאך גבריאל באמצע הלילה וילמד אותנו את כל התורה ה"ז כמו מחשב, גם במחשב יש אוצר החכמה אבל הוא נשאר חתיכת גולם, **בשביל שזה יהיה 'אתה', שאתה תהיה הפצא של תורה והפצא של ת"ה - זה רק ע"י היגיעה והעמל.**

בן תורה' נהיים לא ע"י הדברים שהולכים בקלות אלא רק ע"י הדברים שהולכים קשה, **כמה שיותר קשה הולך יותר טוב**, כשזה הולך בקלות זה לא קשור אליך, זה נכנס לבד, לא התייגעת ולא עמלת. אבל דברים שאתה מתייעל ועמל עליהם זה אתה, וזה עושה אותך לחד עם התורה, ישראל ואורייתא חד רק ע"י היגיעה.

כשהיוונים תרגמו את התורה שבכתב נהיה חושך בעולם, מכיוון שהיוונים רצו את התורה שבכתב, שילמדו רק לפי השכל האנושי, בלי יגיעה ובלי עמל, **הם רצו את ה'פשוטו של מקרא', הם וגם ממשיכיהם בדורנו**, לא רצו להתייעל ולהגיע לאמת של התורה ולפנימיות של התורה, מה שיותר רדוד ויותר פשוט כמות שהוא, **כל הגיג ומחשבה שעולה בדעת כל אחד נכנס במילים הק' של התורה**, לוקחים פסוק ומסבירים אותו לפי איך שנראה באותו רגע. לכן היה חושך בעולם ג' ימים. זו עקירת הדת. וזה היה תחילת החורבן, תחילת החורבן היינו שהחול השתלט על הקודש, וזהו החורבן האמיתי, כשלוקחים ידניים של חולין, ידיים חומריות ומשתמשים איתם כדי ללמוד את התורה בצורה של חולין, כמו כל חכמה בעלמא - זהו החורבן, התורה איננה חכמה ופילוסופיה, תורתנו הק' היא תורת ה', וכשלומדים אותה בידיים גסות זו השתלטות החול על הקודש.

כל דור של נבנה ביהמ"ק בימי כאילו נחרב במימי', כנראה שהבעיה עדין ממשיכה, עליו לעשות מה שביכולתו כדי לבנות את ביהמ"ק ככל הניתן, אמנם יש בדור אנשים אחרים שגורמים לחורבן, אבל אם אנחנו נעשה מה שמוטל עלינו - כשנגיע לעולם האמת יאמרו לנו 'בניתם את ביהמ"ק', כי מבחינתנו זה היה אמור להיבנות.

בבא בתרא זה דבר ה', הרמב"ם בפירוש המשניות מתחיל הרבה פעמים את ההלכה "אמר ה' יתברך", ר' ברוך בער היה לומד 'אוש שלא מדעת אביי אמר שהקב"ה אמר לא הוי יאוש ורבה אמר שהקב"ה אמר הוי יאוש', וגם אנחנו צריכים להיות שייכים בכך. לדעת שאנחנו לומדים תורת ה', **אפשר לשלוף סברות בלי חשבון כי ככה מתחשק לך, כל סברא היא הסבר בדבר ה', אתה מדבר בשם הקב"ה**, אם אתה אומר סברא לא נכונה זה נביאות שקר... כשיושבים ולומדים צריכים לעמול ולהתייעל כדי לנסות לחתור לאמת, וזהו הדרך להגיע לאמת, כשיש שני פשטים, את האחד יכולים להבין גם במטבח ואת השני צריך להתייעל כדי להבין - ככה"נ שהפשט השני הוא הנכון, צריך לכוון לדעת את האמת ולא מה שנחמד. צריך לדעת, כל אחד מאיתנו נתקל מדי פעם בהרגשה 'אנחנו הרבה יותר למדנים מהראשונים'... תראה מה הם אמרו ומה אני אומר... צריך לדעת, עם כל הכבוד לגדלותנו העצומה - מי שילך לרופא מומחה ולאחר האבחון יאמר הרופא שזו מחלה פלונית, לאחמ"כ הוא ילך לסט"ר מתחיל שיעשה לו הרבה פילוסופיות ולבסוף באמת יגיע לאותה מסקנה שאכן זוהי מחלה פלונית, מי יותר חכם? המומחה ראה מיד את המחלה ולכן לא נצרך לכל הפילוסופיה, להבדיל ג"כ רבותינו ראו וידעו, ואנו לאחר ירידת הדורות נצרכים להגיע לכל מיני דרכים, אך אם היה לנו שכל הישר באמת לא היינו נצרכים לזה, היינו מבינים מיד את הסוגיא כמו שהרמב"ם הבין. הראשונים בשכל הישר ידעו את הפשט גם בלא שיצטרכו להכנס להגדרות וכדו'.

הז"ל אומרים על מי שנפטר 'נח נפשיה', כשמתים נחים, עד שמתים מה עושים? - עובדים, אין פתרונות, באנו לכאן כדי לעמול, ורק כך נוכל להצליח. כמה שיותר קשה כך התורה נקנית בקנין נצח.

אי' במדרש שמרע"ה אמר לקב"ה שיייתן את התורה שבע"פ ג"כ בכתב. א"ל הקב"ה אם הכל יהיה כתוב אומות העולם ילמדו גם תורה שבע"פ ואז כלל ישראל יאבד את כל הייחודיות שלו, 'שמי שהמסורת שלי בידו בני הוא' מי שמחזיק אצלו את המסורת שזה הפנימיות של התורה הוא בן שלי ואם הגויים יהיה להם את התורה שבע"פ אז הם ייחשבו כמו בנינים שלי ואז עמ"י יאבדו את המעלה שלהם וזהו דכתי' "אכתוב לו רובי תורתי כמו זר נחשבו". הגמ' בגיטין אומרת שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבע"פ, הקשר של הקב"ה עם ישראל לא נהייה ע"י תורה שבכתב אלא רק ע"י תורה שבע"פ, והדברים צריכים ביאור.

יש לדעת, הענין בתורה שבע"פ אינו עצם הדבר שהיא כתובה, אלא שזה נמסר מרב לתלמיד ומתלמיד לתלמיד. הבחינה הראשונה בזה היא שתורה שבכתב לומדים לבד, אך תורה שבע"פ עוברת מרב לתלמיד, לא לומדים לפי ההבנה שלך, אלא כפי שלימדו רבותינו. אך מלבד זה, עיקר הענין זהו הקושי שיש בלימוד של תורה שבע"פ, **כל המעלה של תורה שבע"פ זה הקושי**. ללמוד חושם בלי תורה שבע"פ זה לא בא דוקא ע"י עמל, כשעמ"י אמרו נעשה ונשמע ה'ק' התוס' למה היה צריך לכפיית הר כנגיית אש אמרו נעשה ונשמע, ות' התוס' שכשהם ראו את האש הגדולה הם חזרו בהם, מה יש באש הגדולה הזאת, מדוע הם נבהלו ממנה. - האש הגדולה זהו העומק הרוחני שיש בתורה, כתוב במדרש תנחומא שהם רצו לקבל את התורה כשהכל כתוב בתוכה מסודר מצוייר ומאוייר, יוכלו לשבת רגל על רגל, יקראו את הטקסט וידעו מה מותר מה לא וימשיכו הלאה, אך הם ראו שזה לא כך, יש כאן אש גדולה, זה לא בא בקלות וצריך עמל ויגיעה, הם הרגישו שכופים עליהם הר, אמר להם הקב"ה אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, מה זה שם? כאן! - אם אתם לא רוצים לקבל את התורה שם תהא קבורתכם, 'שם' היינו בעצלות הזאת, ללמוד בלי לעבוד - שם תהא קבורתכם, התורה שבע"פ כל עניינה הוא העבודה והעמל.

כשחז"ל החליטו "עת לעשות לה' הפרו תורתך" והחליטו לכתוב את התורה, היו צריכים "לרחם עלינו" ולעשות את זה מסודר וברור... כל מי שלומד גמרא יודע שזה בדיוק הפוך, מכל סוגיא יוצא אחרת, והראשונים מסבכים אותנו עוד יותר והאחרונים יותר וכל דור דור מסבכים עוד ועוד, וכי רבינא ורב אשי לא ידעו לכתוב ברור?

הגמרא מסודרת בדוקא באופן שיהיה קשה להבין אותה, הרמב"ם ידע לכתוב יותר באריכות, אך הוא כתב קצר כדי ש'נשבור את הראשי' שבו **שלם להבין מה הוא רצה**, וכל התורה נכתבה כך שיצטרכו לעמול ולהתייעל כדי להבין, משום שאם זה לא בא ע"י עמל זו אינה תורה שבע"פ, תורה שבע"פ זה העמל והיגיעה ורק ככה מקבלים את התורה.

בגמ' בנדה (ל' ע"ב) אי' שעובר במעיי עמו מלמדים אותו את כל התורה, ונר דלוק על ראשו, וצופה מסוף העולם ועד סופו, כיון שיצא בא מלאך וסטרו על פיו והוא שוכח את כל התורה. וק' מה הענין שילמד את התורה אם לאחמ"כ ישכה אותה. וכמו"כ צ"ב למה הוא סוטר דוקא על פיו, וכי התורה נמצאת בפה, היה צריך שיסטור על ראשו או על ליבו (פלוגתת תנאים היכן שוכנת התורה). **והגר"מ שפירא** זצ"ל הקשה (בהספד על אאמור"ר) מהו 'נר דלוק על ראשו' הלא היה צריך שידלק לפניו.

כתוב בגר"א שמלמדים את העובר משום שאל"כ הוא לא יוכל ללמוד לאחר שיוולד, מכיון שעל מנת להבין את התורה התורה צריכה להיות 'שלו', צריך שהוא יהיה 'חד' עם התורה, ולכן מלמדים אותו במעיי אמו ואח"כ משכחים את זה ממנו, והיינו 'יגעת ומצאת תאמין', מהו 'מצאת' - מצאת את מה ששכחת, את התורה שאיבדת. ולכן המלאך סוטר על פיו, כי בלב ובראש התורה נשאר, אך משכחים את זה מה'פה' שהוא לא יוכל להוציא את התורה מן הכח אל הפועל. וזהו 'נר דלוק על ראשו', זה לא חלק ממנו, זה על ראשו, רק אחרי שהוא יוצא ועמל בתורה - אז זה חלק ממנו.

חז"ל אומרים 'יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנינים', ולכן הפרשה של אליעזר כפולה בתורה כמה דפיין ואילו הרבה גופי תורה לא נכתבו אלא ברמיזה, והדברים תמוהים, וכי דבריו של אליעזר חשובים יותר

נחל אליהו

הכהן גדול היה מתפלל תפילה קצרה - הוא לא היה מאריך, כדי שלא להבעית את ישראל, כל רגע ורגע שיש לו צריך לנצל למקסימום האפשרי, ומה הוא מבקש בתוך דבריו? שלא תיכנס לפניך תפילת עוברי דרכים!

מה היא תפילת עוברי דרכים? כלל ישראל מתפללים על גשמים, סוף סוף יורד גשמי ברכה, ויהודי הולך בדרך - פעם לא היו מטריות, הכבישים לא היו סלולים כמו היום - הוא מתבוסס בבוץ, מים מצליפים לו על הפנים, והוא אומר: רבונו של עולם אני מבקש שהגשם יפסק, שיהיה לי נוח ללכת! במושכל ראשון תפילתו אמורה להתמלא? הרי כנגדו עומד על כף המאזנים תפילות של רבבות אלפי ישראל שמתפללים על החיים שלהם - פעם כשלא היה גשמים לא היה מים! לא היה אוכל! לא היתה אפשרות לייבא אוכל מקנדה ומטורקיה, אנשים גוועו ברעב ובצמא - רבבות אלפי ישראל מתחננים על החיים שלהם! ובתוכם גם היהודי הזה - שעכשיו מתפלל שיפסק הגשם - התפלל אתמול, שלשום, לפני שבוע על הגשמים, רק שעכשיו הגשמים האלה מפריעים להוד מעלתו של היהודי הזה, יש לו בוץ! קר לו! רטוב לו! והוא מתחנן שהגשמים יפסקו, וכי יש הו"א שתפילתו תתקבל?

והכהן גדול בזמן המסוגל ביותר ביום הכיפורים, מתפלל שלא תיכנס לפניך תפילת עוברי דרכים! מבואר שבלי תפילתו של הכהן גדול ביום הכיפורים, מה היה מכריע את הכף? מה היה מתקבל יותר? תפילתו של אותו יהודי! איך התפילה של היהודי הזה שמתפלל על הנוחיות שלו, יכולה להכריע תפילות של רבבות אלפי ישראל שמתפללים על החיים שלהם?

גודל המעלה של תפילה על ההוה שייכת לכל אדם פשוט

ויתירה מזאת: הרי היהודי הזה לא היה החפץ חיים ולא ר' ישראל סלנטר, הם לא היו מתפללים שיפסיק הגשם בשביל הנוחות שלהם! הוא יהודי כל כך נמוך במדרגתו שרואה רק את עצמו, הוא לא רואה אף אחד כנגדו, הוא דואג אך ורק לנוחיות שלו! והתפילה של היהודי הקטן הזה יכולה להכריע ולנצח תפילה של רבבות אלפי ישראל שמתפללים על החיים שלהם, עד כדי כך שכדי לדחות את התפילה של האדם האנוכי הזה, צריך לא פחות ולא יותר כזו פצצת אטום - כהן גדול ביום הכיפורים, מה עומק הענין?

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה (ב, כג).

כוחה של תפילה של כל יהודי פשוט בעת צרתו

גזירה נוראה נגזרה על ישראל: "וימת מלך מצרים" אומרים חז"ל: שנצטרע, שמצורע חשוב כמת, ואמרו לו חרטומי מצרים אין לך רפואה אם לא נשחוט מקטני ישראל ק"נ בערב וק"נ בבקר ורחץ בדמיהם שתי פעמים ביום.

חרטומי מצרים יעצו לו עצה אכזרית - לשחוט כל יום שלוש מאות! תינוקות מישראל, מאה וחמישים בבוקר ומאה וחמישים בערב, ולעשות אמבטיה מהדם שלהם.

הגזירה הזאת היתה תקופה ארוכה - ואז כלל ישראל צעקו, התחילו מתאנחים וקוננים, ומכיון שנאנחו וזעקו: "ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה".

יש כאן בפסוק דגש מיוחד, איזה תפילה ושועה שלהם התקבלה ועלתה אל האלוקים, "מן העבודה" תפילה שבאה מן העבודה. מהו הדגש המיוחד בתפילה כזו שבאה מן העבודה?

מצאנו בחז"ל (יומא נג, ב) שכהן גדול ביום הכיפורים בצאתו מבית קדשי הקדשים אחרי שסיים את עבודת היום הקדוש במקום המקודש ביותר, היה מתפלל תפילה קצרה בבית החיצון, ולא היה מאריך בתפילתו שלא להבעית את ישראל. בכל ימות השנה אין עת רצון גדול יותר מהזמן הזה: האדם הקדוש ביותר - הכהן גדול, ביום הקדוש ביותר בשנה - יום הכיפורים, אחרי עבודת היום במקום הקדוש ביותר בעולם - קודש הקדשים, ומה היתה תפילתו בזמן מסוגל זה?

אילו לנו היה מזדמן עת רצון מסוגל כל כך על מה היינו מבקשים? היינו מבקשים על הבעיות הביטחוניות! על רפואה מהמחלות הקשות! על חינוך הבנים!

אבל הכהן גדול היה מתפלל תפילה קצרה: יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו שתהא שנה זו אם שחונה - תהא גשומה, ולא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכין לפרנס זה מזה, ולא תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים.

ילדים, משפחה, חברה, והוא רוצה להיות עמם ולחיות את חייו! ומפני מה יונה שהיה במעי הדג לא התפלל? היה טוב לו שם?

אלא ביאור הענין: ודאי שיונה רצה לצאת משם, הוא לא העלה על דעתו להישאר שם לנצח, אבל הוא לא היה לחוץ, זה יקח עוד שעה, עוד שעות, עוד יום, עוד יומיים, לא נורא! המצב שלו במעי הדג לא היה כל כך קטסטרופלי! הוא התפלל שיצא משם, אבל זה לא אותו תפילה כמו במעי הדגה, שם כשהוא לחוץ, אין לו מקום להזיז יד ורגל, זה תפילה מעומקא דליבא! לתפילה כזו הקב"ה מתאוה, ותפילה כזו נשמעת ונענית.

"ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה" זה תפילה אחרת לגמרי.

להתפלל בכל מקום על צרכיו

זה יסוד גדול בתפילה, אנשים רבים יש להם על מה להתפלל, בריאות, פרנסה, נחת מהילדים, זיווגים, אבל לפעמים בן אדם מרגיש שפתאום המצוקה עולה לו, הוא הולך ברחוב והוא מאד לחוץ, והוא אומר לעצמו: עוד מעט אני יגיע לבית הכנסת אני אתפלל שמונה עשרה בכוונה, אתחנן בשמע קולנו מכל הלב. אבל מפה נלמד, שלא זו הדרך, אדרבא עכשיו תתפלל, כשאתה נמצא בתוך הצרה! אל תחכה לשמונה עשרה, לשמע קולנו, לרפאנו, אל תחכה ללכת לכותל, לקבר רחל, עכשיו - מן העבודה, כשהצרה לוחצת עליך! עכשיו הלב נפתח והתפילה הכי חזקה, תפילה קצרה אבל בבחינת ואשפוך את נפשי לפני ה'! אין תפילה כמו התפילה הזאת, כשאדם נמצא בתוך המצוקה.

זה אנחנו לומדים מהפרשה שלנו "ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה".

ישמע אלוקים את נאקתם ויזכור אלוקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב, וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים (ב, כד-כה).

חיבור של כלל ישראל עם הקב"ה - בכל צרתם לו צר

ידוע שלשון ידיעה משמעה חיבור כמו שנאמר (בראשית ד, א): והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין, ואף כאן "וידע אלוקים" משמעו חיבור, וכן בהמשך הפרשה הקב"ה אומר: ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו (ג, ז), "ידעתי את מכאוביו" משמעותו חיבור.

מה הוא החיבור הזה, שהקב"ה אומר על נאקתם ומכאוביהם של ישראל 'ידעתי'?

אלא ביאור הענין: כלל ישראל מתפללים על גשמים, למתי הם צריכים את הגשמים? יש להם אוכל למחר, למחרתיים, לעוד חדש, לעוד חודשיים, הבעיה תהיה בסוף הקיץ, אז יהיה רעב וצמא, התפילה שלהם אינה מתוך צרה, הם רואים את הצרה באופן אבל הם לא בתוכה. אבל אותו עובר דרכים, הגשם מצליף עליו - עכשיו! קר לו - עכשיו! הבוץ מפריע לו - עכשיו! הוא מתפלל מתוך המצוקה, מתוך הצרה, אין להשוות וההבדל הוא עצום בין התפילה הזאת לתפילה הזאת - תפילה מתוך הצרה עצמה יש לה כוח עצום! זו תפילה מתוך הלב, עד כדי כך שהתפילה של האיש האנוכי הקטן הזה על הנוחיות שלו, בכוחה לדחות תפילתם של רבבות אלפי ישראל על החיים שלהם, וצריך כנגדה תפילת כהן גדול בזמן המסוגל ביותר לדחותה.

זה הסוד של תפילה מתוך צרה! וזה עומק הענין של "ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה" תפילה שבאה מתוך העבודה, מתוך המצוקה, מתוך הגזירה הנוראה שפרעה עושה אמבטיה בדמם של תינוקות - תינוקות יהודים, צעקה שבאה מתוך הלב!

זה ההדגשה שמדגישה התורה "ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה", מן העבודה דוקא! ואז התחילה הגאולה: וישמע אלוקים את צעקתם ויזכור אלוקים את בריתו, צעקה זו מתוך הצרה הביאה את הגאולה!

דוגמא נוספת מצאנו לזה אצל יונה הנביא

אחרי שנשאוהו והטילו אותו אל הים, בתחילה נאמר (יונה ב, א): "וימן ה' דג גדול לבלוע את יונה, ויהי יונה במעי הדג שלשה ימים ושלשה לילות", ומיד אחרי זה נאמר (פסוק ב): "ויתפלל יונה אל ה' ממעי הדגה", אומרים חז"ל [רש"י מביא את זה במקום]: דג גדול - זכר היה, והיה עומד בריוח ולא נתן לב להתפלל, רמז הקדוש ברוך הוא לדג והקיא לתוך פיה של נקבה שהיתה מלאה עוברים, והיה שם בדוחק ויתפלל שם, שנאמר: ממעי הדגה.

יונה היה במעי הדג - דג גדול, לויתן - היה לו שם מקום לשבת, לעמוד, אולי אפילו לטייל, ולא בער לו להתפלל - לא נתן לב להתפלל, אבל הקב"ה מתאוה לתפילתו של צדיקים, ורצה לעשות לו ישועה, רמז הקב"ה לדג שיקיא לתוך פיה של דגה, הדגה מלאה עוברים בפנים, במעי הדגה בקושי היה לו מקום לזוז, הוא ישב ככה מקופל מחוסר מקום, ואז הוא התחיל לבכות, להתפלל, וכשהוא בכה והתפלל נתקבלה תפילתו ובאה לו הישועה.

לכאורה סיפור הדברים קשה מאד, נתאר לעצמנו שהיינו בתוך מעיו של לויתן ענק באמצע האוקיינוס, יש שם מקום כמו הבית מדרש של בעלז פה בירושלים, לא היינו מתפללים? היינו אומרים טוב לי פה, יש פה מקום ללכת, לטייל, זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אויתה? כשנמצאים קילומטרים בתוך המים? לכל אחד יש אשה,

הטיחה דברים כלפי מעלה, שנאמר: ותתפלל חנה על ה', מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה.

על חנה נאמר (שמואל א א, ט): והיא מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה. היה צריך להיות כתוב ותתפלל אל ה', מה זה ותתפלל על ה'? מלמד: שהטיחה דברים כלפי מעלה. מה זה הטיחה דברים כלפי מעלה?

מגלה לנו הנפש החיים: כמה שחנה היתה בצער "וכעסתה צרתה גם כעס בעבור הרעימה ותבכה ולא תאכל" היא היתה בצער נורא! אבל כשהיא עמדה בתפילה "ואשפוך את נפשי לפני ה'" כשהיא עמדה לפני השכינה, התעורר אצלה כזה קירבת אלוקים, והיא אמרה: רבוננו של עולם נכון, אני בצער! אבל השכינה יותר בצער! צער על מה? צער על הצרה שלי! "והיא מרת נפש ותתפלל על ד" עיקר התפילה שלה היה על הצער של השכינה! וזהו הטיחה דברים כלפי מעלה, את כל התפילה שלה היא זרקה - שפכה כלפי הצער של השכינה.

אומר הנפש החיים: מי שזוכה שיודע שכשהוא בצרה השכינה בצרה, ועיקר תפילתו על צער השכינה, מובטח לו שתפילתו תענה! כך אומר הנפש החיים.

להתנהג לפי הדרגה שמצאים בה

ומענין לענין באותו ענין, לפני כמה שנים הייתי אצל רבינו ראש הישיבה מרן הגרא"ל שטיינמן זכר צדיק וקדוש לברכה, היה שם תור ארוך של רבנים, ראשי ישיבות, מרביצי תורה, שביקשו להיכנס אל הקודש פנימה, כל אחד ומשאלתו בידו, ולפתע הגיע יהודי אחד עם רעמת שיער גדולה, כיפה קטנה שבקושי רואים אותה - כנראה שהוא לבש את הכפה לצורך הענין, לא בטוח שהוא היה שומר תורה ומצוות - הכניסו אותו בלי תור, מיד כשהוא הגיע הוא נכנס למשך עשרים דקות, בלי להמתין בתור. שאלו כל הממתנים: מה פתאום? מדוע הוא לא ממתין בתור כמו כולם? עד שלבסוף התברר, שיהודי זה היה רופא, הוא היה הרופא של הגרא"ל.

אחר כך כשנכנסתי לר' אהרן לייב אמרתי לו: עכשיו אני מבין את הנפש החיים. הוא שאל אותי: איזה נפש החיים? אמרתי לו את דברי הנפש החיים הללו, והסברתי את דברי: כולם התפלאו, יושבים פה ת"ח, מרביצי תורה, אנשים מחכים ומחכים והיהודי הזה שאני לא יודע אם הוא שומר מצוות נכנס בלי תור? אלא מה התשובה? כולם באו בשביל עצמם, אבל הוא בא בשביל הראש ישיבה! אמרתי לר' אהרן לייב זה הפשט בנפש החיים: כשהיהודי מתפלל בשביל עצמו, על הצרה שלו, אומרים לו בשמים: תחכה בתור, תמתין יש סדר בדברים, אבל כשהיהודי מתפלל על הצער של השכינה, מקבלים אותו מיד בלי תור! תפילה כזאת מובטח שתענה!

חז"ל הקדושים מגלים לנו (סנהדרין מו, א): כשהיהודי בצער השכינה בצער, אמר רבי מאיר: בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת: קלני מראשי, קלני מזרועי. ויתר על כן שלמה המלך אומר בשיר השירים (ה, ב): קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קווצותי רסיסי לילה, ואמר ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי (שיר השירים רבה שם): תמתי - תאומתי, מה התאומים הללו אם חושש אחד מהן בראשו חבירו מרגיש - המדרש מגלה לנו תופעה מופלאה שעד היום היא ידועה, תופעה פלאית, תאומים הללו כשאחד חש בראשו כאן, התאום שלו במדינה אחרת גם חש בראשו, היום יודעים שכשיש תאומים זהים, אחד גר בירושלים ואחד בניו יורק, אם התאום שבניו יורק נפצע בתאונה ברגל, באותו רגע ממש התאום שלו בירושלים מרגיש כאב חד ברגלו באותו מקום, לתאומים זהים יש את זה.

כך כביכול אמר הקב"ה (תהלים צא, טו): עמו אנכי בצרה - כשישראל נמצאים בצער, כואב להם, גם השכינה בצער! בדיוק כמו תאומים זהים. וכן להיפך, יהודי שהוא בעל נפש כשהשכינה בצער גם הוא בצער! זה עומק הפשט.

כל ההושענות שאומרים בימי חג הסוכות בנויים על זה - כל ההושענות: הושע נא למענך אלוקינו, למענך בוראנו, מה הכוונה למענך אלוקינו? למען צער השכינה שיש כשישראל בצרה! אני והו הושיעה נא, "אני והו" הם שמות שמשמעותם עמו אנכי בצרה, אני - ואני בתוך הגולה (יחזקאל א, א), והו - והוא אסור בזיקים (ירמיה מ, א), כביכול הוא והוא אסור בזיקים, כביכול ואני ואני בתוך הגולה (איכה רבה פתיחתא לד). "אני והו" זה שם של ע"ב, שמשמעותו שכשישראל בצרה אף השכינה בגלות.

זה הכוונה "וירא אלוקים את בני ישראל וידע אלוקים" הקב"ה התחבר לכאב שלהם, בצרתם לו צר, "וזאת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו" אומר הקב"ה למשה: אני מחובר לכאבים שלהם, ושמעתי את צעקתם.

תוספת מעלה בתפילה שמתפלל על צער השכינה

ולחיבת הקודש נחזור על היסוד הגדול שאומר הנפש החיים: מהי הדרגה הגבוהה ביותר בתפילה? שכשהיהודי בצער השכינה בצער, וישים עיקר מגמתו בתפילה על צער השכינה יותר מעל צערו שלו!

ומוסיף הנפש החיים: שזה עומק הפשט בדברי חז"ל הקדושים מסכתא ברכות דף לא - תפילת חנה היתה אם לכל התפילות, ואמרו בגמרא: כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מהני קראי דחנה, כל הלכות תפילה לומדים מתפילת חנה, שע"י תפילתה הצליחה לשנות סדרי עולם, "עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אומללה", חנה היתה עקרה, וזכתה להביא לעולם את שמואל הנביא ששקול כמשה ואהרן בכח התפילה שלה - ואמר רבי אלעזר: חנה

ר' אהרן לייב חייק, והוא אמר לי ביידיש: אבער דער עיקר - העיקר הוא, שאדם לא ירמה את עצמו, שכביכול הוא מתפלל על צער השכינה כשאינו עומד בדרגה זו, זה העיקר.

לישועותך קוינו כל היום לחשוב גם על השכינה

ועל פי דברי הנפש החיים אפשר לומר, שזה הביאור בברכת "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח... כי לישועתך קוינו כל היום" שאמרו המקובלים: שכל מי שיש לו צרה, יכוון במילים אלו "כי לישועתך קוינו כל היום" מעומקא דליבא, ומובטח לו שתפילתו תענה. מה עומק הסגולה של מילים אלו?

ונראה להציע הצעה בעזר ד': "כי לישועתך קוינו כל היום" יש לו משמעות כפולה, או ישועתך - שהקב"ה יעשה לנו, או ישועתך - ישועה של השכינה, ישועתך של השכינה כדברי הנפש החיים, כשאדם נמצא בצער אף השכינה בצער. וכאדם מבקש ואומר: אני רוצה ישועה בגלל הצער של השכינה, הוא משתף את עצמו בצער השכינה, תפילה כזו הרי היא כתפילת חנה, ומובטח לו שתפילתו תענה ולא תשוב ריקם, וזה עומק דברי המקובלים שמי שמכוון במילים "כי לישועתך קוינו כל היום" מובטח לו שתפילתו תענה.

יסודות כלל ישראל - מרומזים ביסודות התורה

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (א, א).

הבעל הטורים מביא פה רמז נפלא: פסוק זה תחילתו וא"ו 'זאלה' וסופו וא"ו 'באו', שהם עולים למנים י"ב כנגד שנים עשר שבטים, משל לבונה פלטרין בעמוד אחד ונפל, וחזר ובנה בשני עמודים ונפל, בשלשה עמודים ונפל, מה עשה? בנאו בי"ב עמודים ועמד, כך אברהם ויצחק יצא מהם פסולת, עד שנים עשר שבטים שלא היה בהם פסולת (ילקוט שמעוני רמז קסב), וזהו "ווי העמודים" (להלן כז, י), שהם עמודי העולם.

וביאור הענין, שהפרשה הזאת היא הבנין של כלל ישראל, בה נאמר הבנין של כל השישים ריבוא "פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד", ולפיכך נרמז ענין זה שהשבטים לא היה בהם פסולת, שהם עמודי העולם, ווי העמודים פתח בוא"ו וסיים בוא"ו.

ויש להוסיף רמז נפלא בענין ווי העמודים: המילים 'זאלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה' שבתחילת החומש הם ראשי תיבות ב-י-ה-ש-מ-ו, ב"ה שמ"ו.

בהלכות כתיבת ס"ת כתבו הפוסקים (י"ד סי' רעג ס"ו): יש סופרים מדקדקים לכתוב אותיות ב"ה שמ"ו בראש העמודים, וכן קצת המדקדקים לכתוב בראש כל עמוד וא"ו וקורין אותו ווי העמודים, (יעו"ר מ"א ושי"ך וברכ"י שם). מבואר שמקפידים שראש כל עמוד יהיה באות וא"ו, לא משנה מאיזה מילה העיקר שיהיה וא"ו, מלבד שש מקומות שבהם פותחים את העמוד באותיות ב"ה שמ"ו. ב"ת - "בראשית ברא", י"ד - בפרשת ויחי "הודה אתה יודוך אחיך", ה"א - לפני השירה "הבאים מצרימה", שי"ן - יש שתי שיטות או "שמור לך" בפרשת כי תשא, או "שמור ושמעת" בפרשת ראה, אנחנו מקפידים על שניהם, מ"ם - "מה טובו אהליך יעקב" בפרשת בלק, וא"ו - לפני שירת האזינו "ואעידה בס את השמים ואת הארץ".

ודבר זה מרומז בתחילת הפרשה כאן: תחילת הפסוק סופו הם ווי העמודים כמו שכתב הבעל הטורים, 'זאלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה' ראשי תיבות ב"ה שמ"ו, ובזה נרמז ראש כל העמודים שבספר תורה.

ויש ליתן טעם מפני מה נרמז דבר זה בפרשה כאן: "ישראל" זה ראשי תיבות 'יש שישים ריבוא אותיות לתורה', ומפני ששישים ריבוא אותיות שבתורה הם כנגד שישים ריבוא נשמות ישראל. והיות וכאן נאמר תחילת הויתם של כלל ישראל "פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד" שבזה הגיעו למנין שישים ריבוא, ושישים ריבוא נשמות ישראל הם כנגד שישים ריבוא אותיות שבתורה, לפיכך נרמז כאן ענין זה שבספר תורה צריך שיהיה ווי העמודים - שראש כל כל עמוד יהיה וא"ו, חוץ משש מקומות מסוימים שבם צריך להיות ב"ה שמ"ו.

לתרומות להוצאת הגליון ניתן לפנות לפל': 052.7683029

להצטרפות בלבד לקבלת הגליון בדוא"ל:

2132817@gmail.com

להערות ותגובות בדוא"ל:

n0527683029@gmail.com

פרשת שמות - ביאור הזכירה והפקידה של בני ישראל

ראשית ספר שמות

יקרא" עכ"ל ואפשר לבאר ברש"י שחיבתן היינו שיכולים להתאסף לעם אחד וזה חיבתן שגם במיתתן ממשיך התפקיד להעמיד את בני ישראל להמשיך עניין האבות, שהעניין להעמיד 'עם' באופי ובסדרי האבות הוא גם לאחר מיתתם.

וידועים דברי הרמב"ן בהקדמה לחומש שמות וז"ל: "אז שבו אל מעלות אבותם שהיה סוד אלוך עלי אהליהם.. היינו שהנושא של חומש שמות ללמד איך חוזרים הבנים למעלת אבותם ומתוך זה זוכים להשראת השכינה וכך מתגלה בפרשת פנחס שכל המשפחות היורדים למצרים זכו ביציאה לתוספת י-ה' בשמותם.

וזה נקודה ראשונה שאנחנו עומדים עליה שבמצרים הפכו ישראל לעם גם במציאות מכח הילודה וגם בערך.

בחירת הקב"ה באבות ובישראל

עוד נראה להתבונן בנקודה שניה בסדרי יציאת מצרים המסופר בתורה בשני מהלכים, אחד איך הקב"ה אלוקי האבות בא להושיע את הבנים בשם "אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב" והוא השם שהתגלה כבר בספר בראשית, ב' איך הקב"ה אלוקי עם ישראל עצמם בא להושיע את ישראל ופה מתגלה שם חדש לאלוקותו של הקב"ה - "אנוכי ה' אלוקי אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" ושני אלו הם שרשי התואר שאנו פונים לקב"ה בתפילות 'אלוקינו ואלוקי אבותינו'.

ונקשר בנקודה הראשונה שדיברנו שעם ישראל ומציאות השבטים כרוכים זב"ז שהרי נאמר על סוף הגלות (ויקרא כו מב) "וזכרתי את בריתי אברהם" כו' והוא ברית האבות ועוד נאמר שם "וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים" והיינו ברית יוצאי מצרים ונקראת ברית זו בחז"ל ברית השבטים (כן הוא ברש"י, ובכל המדרשים שם) וכן נכרתה הברית במתן תורה ליוצאי מצרים י"ב מצבה לי"ב שבטי ישראל (שמות כד ד) והיינו לא מצבה אחת נגד כולם ולא שלוש נגד האבות, אלא י"ב כמספר השבטים, שהם חדשו את מידת עם ישראל, ומזה גם נגזר שהחייכוך באחדות השבטים צריכה תיקון שהרי צריכים לעמוד כעם ובד"ז מתנסים כל הזמן אח"כ במלכי יהודה וישראל כו' עד התיקון לבסוף בעץ יהודה ויוסף.

ולפ"ז נראה לקמן יחס כפול מצד הקב"ה לישראל ונוצר גם כפילות בשרשי הגאולה וממילא מתבאר נקודה גם כן בעניין הקיווי לישועה שדיברנו בו בפרשת ויחי שמקבל את אופי התקווה הנכון.

פרשיה קצרה בתורה יש בצורת התעוררות הקב"ה לגאול את ישראל - והיא בפ"ב פס' כ"ג - "ויהי בימים הרבים ההם כו' וישמע אלוקים.. ויזכור.. וירא.. וידע.." ואח"כ בסנה חוזר הקב"ה למשה על כולם חוץ מאחד, שנאמר שם למשה רבינו (שמות ג ז) "ראה ראיתי.. שמעתי.. ידעתי.." ונעלמה זכירת זכות אבות, וכן

כפי הנהוג בפשט הפסוקים, ראינו באבות שכשהתורה רוצה להעמיד מהלך חדש והתחלה חדשה - חוזרים על הסיפור פעם נוספת, ואפילו שסופר כבר, כן ראינו באברהם בתחילת לך לך שחוזרים לזמן קודם למתואר בפרשה קודמת עד מיתת תרח [ויש שביארו שהמאמר נאמר לו כבר באור כשדים עוד לפני היציאה לדרך הראשונה]. וכן בתחילת פרשת תולדות שבאה לתאר את תולדותיו של יצחק, והפרשה מתחילה "אברהם הוליד את יצחק" לפרש את המאורעות מצידו של יצחק מתחילתם. וכן בקורותיו של יעקב אחר שמתוארת יציאתו מבאר שבע בסוף פרשת תולדות, אעפ"כ חוזרת התורה ומתחילה בפרשת ויצא לפרש את קורותיו ומאורעותיו מעת יציאתו מבאר והליכתו לחרן. דעך אז היה תחת אביו ואימו ששלחוהו פדנה ארם, ובפרשת ויצא מסופר עליו לכשעצמו "ויצא יעקב מבאר שבע.. כו'. ועוד יסוד שני בלימוד פשט התורה שדבר שהתורה חוזרת עליו כמה פעמים מעידה על חשיבותו [כמו חמש פעמים ישראל בפסוק אחד וכדו].

בתחילת ספר שמות, יש את שתי הנקודות הללו. א' הפרשה חוזרת לספר על ירידת השבטים למצרים, שנתפרשה כבר בפרשת ויגש, על אף שעיקר הסיפור בודאי אינו על השבטים שהרי מיד מבאר מיתתם, אלא "ובני" פרו ושרצו וירבו ויעצמו במאוד מאוד.. היינו שיש את הירידה המתוארת בספר בראשית ספר האבות, ופה נכתב מצד ההתבוננות בצמיחת הבנים, וביחס של הקב"ה אליהם, ואפילו ירידת יעקב פה איננה כמו שמתואר בבראשית ששם כתוב "הבאים מצרימה יעקב ובניו" (בראשית מו ח) ופה נאמר "בני ישראל הבאים מצרימה - את יעקב" כלומר שמספרים על השבטים שבאו עם יעקב אבל הסיפור הוא על השבטים.

ויסוד זה מפורש בתורה בבראשית, ומתבאר יותר ביחזקאל, וכן נדרש בפרשת ארמי אובד אבי, - "ויהי שם לגוי גדול עצום ורב" כמו"ש "ובני ישראל פרו.. כו' ונדרש כן ביחזקאל "מולדתך בארץ מצרים" ולכאו' צ"ב מה עניין הלידה של ישראל במצרים דווקא, הרי מקור האבות והשבטים הוא בארץ כנען ומה קרה שמציינים את לידת העם במצרים? אלא שדווקא במצרים הפכו להיות ממשפחה - ממשפחת יעקב שכ"א נולד שם בקושי גדול כן הוא בעיקר באבות עצמם שכל ילד הוא סיפור וגם במשפחת השבעים לא רואים התפשטות מיוחדת, ופתאום במצרים הפכו בילודה מהירה להיות לעם ע"י ה"פרו ושרצו.." וכבר בפרשת ויגש מודגש - "ויאחזו בה ויפרו וירבו מאוד" וא"כ מבואר שהלידה של עם ישראל נחשבת במצרים וצ"ב העניין.

ולגבי היסוד השני שהבאנו לעיל מבאר פה רש"י הראשון בחומש - "אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן, להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר: "המוציא במספר צבאם לכולם בשם

יש שינוי בשמיעה ששם נאקה ופה צעקה, וגם חוזר שוב על הצעקה (ואת צעקתם שמעתי - ועתה הנה צעקת בני כו'), ושמחתי אח"כ שמצאתי בר"א בן הרמב"ם בפירושו של התורה שג"כ עמד ע"ז להשוואות את שני הפרשיות.

אמת שבתחילת פרשת וארא לפני תחילת המכות - "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור את בריתי" היינו ברית אבות א"כ הרי לנו ששם חזרו שני ההשמות מהסנה, הנאקה וזכירת ברית אבות, וצ"ב העניין.

חילוקים בין פרשת הסנה לפרשת וארא

וכשנתבונן נראה שישה חילוקים יסודיים בתיאור מהלך יציאת מצרים בין פרשת הסנה לבין הנאמר בפרשת וארא וכולם במעוררים לגאולה.

א' שבפרשת וארא מתוארת ההתעוררות לגאול את ישראל מצד השלמת ברית אבות - "ואזכור את בריתי - לכן אמור לבני ישראל" כו' ולעומתו בסנה מתואר התעוררות אחרת לגאול את ישראל מצד ראיית - "עני עמי אשר במצרים" דהיינו שבסנה ההתעוררות מתוארת לא מצד היותם בני אבות ולא מצד ההבטחה אלא מצד היותם עם הסובל במצרים, והיינו שראה את עני עם ישראל עצמו וכמו שאומר דהע"ה (תהילים יח כח) "כי אתה עם עני תושיע ועינים רמות תשפיל" - "וארד להצילו", וזה גם כן אופי הגילוי בסנה בכללו שמורה ע"ז ש"בכל צרתם לו צר" (ישעיהו ס"ג ט) וכ"כ רש"י שהוא מצד "עימו אנוכי בצרה" (תהילים צא טו) וכעין זה מצינו במשה שלפני שנבחר להוציא את ישראל - יצא לראות בסבלותם 'שהיה נותן לב עליהם' וזהו שנאמר פה "וארד להצילו" - לשכון בארץ עם מצב החיסרון והצער של הבריות ולהעלותם, וסדר ההתעוררות בדרך זו היא קודם 'ראה ראיתי' כלומר מרחוק ושם נמצאת ג"כ השמיעה והידיעה, ומכח זה ירדתי "וארד להצילו" - וכשירדתי "ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי" כו' שמתוך הקרבה בא לפני הצעקה לפעול בזה! והוא שותפות השכינה בצערם של ישראל [במאמר המוסגר אמרתי בעניין זה ששכינה יורדת לגלות עם ישראל, שיש בגלויות שכנגדם גזרו את ה'והוא רחום' של שני וחמישי שיש בו שלוש קטעים שהם שלוש התגלויות רחמים ונגדם נאמר בפסוק כי תלך במו אש לא תכוה כו' שנזכר שלוש פעמים (לא יטסוף, לא תכוה, ולא תבער בך) כלומר שהרחמים מתגלים לפעמים דווקא בזמן הגלות, והענין שיש פה סוד שכשאנשים לא יודעים להחזיק את השכינה בכבוד הראוי לה בביהמ"ק, וגולים כלומר שעוזבים, ואין העניין ח"ו שישתייכו לסדרי אומות העולם, אלא דווקא הצורה היא שישראל יהיו מוכים ופגועים ממצב העדר השכינה במקומה, וחשבת משל להמחיש ד"ז מעניין המתעלף שסיבתו איננה רק מצד החולשה אלא שהשכינה היא תיקון הגוף מיניה וביה, שמכיון שלא יכול לבוא חמצן למוח - לכן עובר למצב מאוזן, שבשכינה יותר קל לחמצן לבוא למוח, והוא משל לכל הגלויות שמכיון שבזמן עמידתו לא החזקנו כראוי את השכינה - לכן רק בזמן השכינה אז 'שכינה למעלה ממראשותי של חולה' שאפשר לנו באיזשהו חיבור לשכינה בבחינת עימו אנוכי בצרה שלומר שאם זכו שכינה עמהם בסדר הראוי לכבודה של השכינה, אבל אם לא זכו הרי השכינה יוצאת עם ישראל לגלות

כדי שיוכלו להשיגה עכ"פ באיזה השגה] וזה שראו ישראל את השכינה במת"ת לאחר הגילוי "ויראו את ה' אלוקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר" שהיא לבנת שיעבוד מצרים היינו שאחרי הגאולה מתגלה שהלבנה היא לבנת הספיר ולא לבנת השעבוד גרידה וז"ל רש"י שם: "כמעשה לבנת הספיר" - היא היתה לפניו בשעת השעבוד לזכור צרתן של ישראל, שהיו משועבדים במעשה לבנים "וכעצם השמים לטהר" - משנגאלו היה אור וחדוה לפניו עכ"ל, וזה מה שנזכר אח"כ בברכת יוסף "ורצון שוכני סנה" היינו שיש פה אופי מיוחד של רצון שמתגלה בהשראה על ישראל בשעת חסרונו, והנושא הוא קרבת הקב"ה לצרתם של ישראל ומכח זה התעורר הרצון לגאלם וצ"ב מה הגילוי שכינה בגלות ואיך מעורר לגאולה.

עוד חילוק שנמשך מהנ"ל, שבסנה נאמר "פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם", ושם בוארא נאמר: "וזכרתי את בריתי", כלומר גם בחילוק הפקידה והזכירה וגם בחילוק לכם ולתועלתכם או לזכרון הברית.

וכן מקומה של ארץ הקודש שמופיע בפרשת הסנה בצורה שלא יאומן אחרי שבכל ספר בראשית מבטיחים וחוזרים ומבטיחים את ארץ ישראל לאבות ולזרעם - פה מוזכר ההתעוררות להעלות את עם ישראל לא"י - "אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה ורחבה" לא ברית וזכות אבות אלא "ארץ טובה ורחבה" ולעומתו בוארא כל הופעת ארץ ישראל היא כהגשמת ברית אבות "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אותה לכם מורשה" כו' היינו שהארץ ירושה מהאבות.

עוד יש לנו שבפרשת הסנה מרע"ה מסרב טובא לשליחות ולעומתו בפרשת וארא אין סירוב כלל אפילו שלא שמעו אל משה, והיה אפשר לומר שהוא מכח מה שהיה בסנה ולכן אח"כ לא התנגד אבל מצינו להדיא לא כך שהרי אח"כ אומר לקב"ה "ויאמר משה לפני ה' לאמור הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים" והיא אותה טענה שהוזכרה בסנה אלא שחוזר רק כלפי פרעה ולא כלפי ישראל עצמם.

ובאותו עניין של שליחות מרע"ה בלידתו של משה התורה מקפידה לשמור על אנונימיות זה האיש "וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי", וחוזן מזה שהוא משבט לוי לא ידענו מיהו, ורק בוארא מתחיל סדר ייחוסו של משה "אלה ראשי בית אבותם בני ראובן" כו' והכל באריכות להביא את ראובן ושמעון ולבוא ללוי עם כל היחוס והמשפחות עד הסיומת הוא אהרון ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים כו' הם המדברים אל פרעה מלך מצרים כו' הוא משה ואהרון".

עוד יש שלנו חילוק נפלא בשמו של הקב"ה שבפרשת שמות יש את השם אק"ק אשר אק"ק [מח' הפוסקים האם מותר לומר שם זה סתם] חוץ מזה נאמר ויאמר עוד אלוקים אל משה כו' הוי"ה אלוקי אבותיכם והרי לנו שני שמות, ובפרשת וארא נאמר הכל בהוי"ה בהרחבה גדולה ונעלם שם אק"ק, ופלא הוא שהרי מתחילתו היה השם הזה תשובה ל"ואמרו לי מה שמו" שהוא שם עיקרי ביציאת מצרים ומה נעלם אח"כ?

דינם כמו"ש כי משחיתים אנחנו כו' כי גדלה צעקתם כו' שמתוך הקרבה נבחנו ונמצאו חייבים וכן הוא ברש"י שם י"ט י"ב עיי"ש

¹ וכעין זה מצינו בהנהגה - ארדה נא ואראה הכעקתה הבאה אלי כו' ולזה ישלחו המלאכים, והיותם אצל לוט והתאספות כל העיר סביב הבית - גזרה את

ועשה הכל לגאלינו אבל למעשה אין יחס למציאות זו רק כמשהו שיעקור את המציאות שאנו נמצאים בה, [וביארנו בזה שהוא חילוק בין לקוות לישועה ללצפות לישועה שהקיווי הוא קיווי הלב שכך יהיה והצפיה הוא לשון צפיה לראות את המציאות מתקדמת לכיוון הגאולה] לזה באה הפקידה לשנות משהו באישיות של ישראל, שישראל רואים עצמם באמת שייכים למקור"א, וכך מבאר שם את הפסוק בשיה"ש "קול דודי דופק" ואח"כ "דודי חמק עבר" כו' שהמטרה שבא הדוד כדי להעיר את האני' של כלל ישראל שהוא ישן - אני ישנה ואז חמק עבר, והגם שעניין הקיווי הנעלם הוא קיים גם בגלות וליבי ער' אבל אחרי ההתעוררות הנ"ל נעמדים ישראל במקום של "נפשי יצאה בדברו ביקשתיהו" כו' ולזה תכלית ההתעוררות דפקידה כן נראה כוונתו של הרמח"ל שם בביאור עניין הפקידה.

ולפ"ז מובן למה אח"כ בא החושך והתעצמות קושי הגלות שהוא זמן המבחן האם ההתעוררות היא מוחלטת אפילו שהגלות מחשיכה יותר ויותר וזה שמבאר הגר"א בתק"ז שאגרא דכלה דוחקא (ברכות ו א) שהדחק הזה הוא מביא לשכר הגאולה של הכלה והיא כנ"י ולכן נקראים פה כלה שהוא החלק מצד ישראל שמצפים להתנדבות מצידם בהתעוררות הראשונה וכך נעשים שותפים למהלך שיבוא אח"כ מצד הקב"ה והוא בחי' "זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולתיך לכתך אחרי כו'" (ירמיה ב ב).

וזה מציאות כנסת ישראל שנבנו במצרים היינו שמתחילים במצרים הללו דווקא וכמדומה שהתואר כלה מתייחס לישראל רק במה שנבנו במצרים וכן הוא בכל דרשות חז"ל על ישראל בקידושין ובליקוחין הכל ביציאת מצרים והוא מצד ישראל שמתנדבים ללקיחה הזו וכך נעשים ישראל שותפים למהלך האלוקי בהם וזהו לסוסתי ברכבי פרעה דימיתך רעייתי גם כפרש"י: 'שם הראתי לכל שרעייתי את', ופה דווקא עולים מהמקום הנמוך להשתייך לפקידת הקב"ה וזה בלי קשר ישיר לבריתות אלא מצפים לראות את ישראל לשעצמם בשייכותם לקב"ה.

שמותיו ית' שנתגלו ביציאת מצרים

וכך יש לבאר את שני השמות שמתגלים ביציאת מצרים והם בנוסח התפילה ואיתא במכילתא שהנוסח 'אלוקי אבותינו אלוקי אברהם ואלוקי יצחק ואלוקי יעקב' שנאמר בברכת אבות שקובעת את צורת העמידה לפני הקב"ה נלקח מהפסוק שנאמר בתורה, והוא תואר דאורייתא ממש שכך נאמר "ויאמר עוד אלוקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה' אלהי אבותיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור"² והוא גילוי שיציאת מצרים הוא המשך הבטחת האבות אבל למה לא נזכר בפסוק זה גם השם השני של אלוקינו? והביאור הוא ששם אלוקינו עוד לא 'נולד' - התגלה, שהרי כך נאמר אחרי כל תיאור ארבעת לשונות הגאולה - "וידעתם כי אני הוי"ה אלוקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים" וכן נאמר במת"ת "אנוכי הוי"ה אלוקך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" והם בעצם שני התגלויות של שם הוי"ה, אחד הנפתח להוי"ה אלוקי האבות, ואחד הוי"ה אלוקי הבנים, כלומר

ומלתא אגב אורחא לבאר את שמצינו בפרשת ארמי אובד אבי (דברים כו ז) שמצינים את שלושת החלקים של הראיה - "וירא את עניינו ואת עמלינו ואת לחצינו" והם כנגד המוזכרים פה "ראה ראיתי את עני עמי" כו' וכן "וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם" ולכאורה איכן אצלינו מוזכר "עמלינו" שנוסף שם ונראה להציע שהוא כדרש ההגדה "עמלינו" - אלו הבנים, כלומר שהבנים מובאים פה לא בתור צרת הילדים הפרטיים של אותו הדור אלא בתור ההמשך של כלל ישראל וא"כ הרי שנרמז אצלינו בפסוק "וירא אלוקים את בני ישראל" שלא הזכיר במה ראה אותם ולכן התפרש שם שהראיה היא על מציאותם עצמם שאין להן המשכיות והרי ששלושת הראיות ההתעוררות לגאול את ישראל נזכרו פה על ישראל מצד עצמם [אלא א"כ נאמר ש'אלו הבנים' הכוונה לא המשכיות של העם עצמו אלא של ההמשך שלהם בתור בני האבות היינו שמציאות ישראל שנעלמת זה בעצם הפסקת עניין האבות ולפ"ז מבואר באמת שהרי נכתב בהתעוררות הראשונה המוזכרת בתורה ששם כן מוזכר זכות אבות ושני הראיות האחרות היינו עניינו ולחצינו מוזכרים בסנה שהם על ישראל עצמם].

שמות ענין הפקידה - וארא ענין הזכירה

ונראה להציע לפני הלומדים הצעה ביישוב הנקודות, והשורש נמצא ב'מאמר הגאולה' לרמח"ל שהחילוק הגדול בין הפרשיות, שבשמות מדבר בעניין הפקידה, ובוארא בעניין הזכירה, ומבאר שתחילת הגאולה תמיד מתחילה בפקידה והיא מתייחסת להאיר את מצב בני' שהם בגלות לעורר אותם בבחינת "אני ישנה וליבי ער - קול דודי דופק פתחי לי אחותי רעייתי" כו' ש'דופק' אותיות 'פוקד' והיינו שבאים רק לעורר את הישנים מתרדמת הגלות, והנושא העיקרי הוא לא שנגאלים בזמן הפקידה, אלא בגלל שהקב"ה בגאולה לא פועל ללא שותף - לכן מעיר את ישראל שיראו עצמם כשייכים למושגי הגאולה, וזה מציאות הפקידה שמעוררת את מושגי הגאולה בישראל, ואמת שלא רק שלא נגאלים בפקידה אלא שנהיה יותר קשה, כמו שרואים פה להדיא בשעבוד מצרים שנכבד אחרי שבה משה לפרעה וכמו"ש לקב"ה "ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה" כו', ואותו דבר היה בהמן שלאחר הפקידה וההתעוררות הראשונה לעלות לבנות את ביהמ"ק בימי כורש וע"ז אית' בירמיה (כט ט) "כי כה אמר ה' כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם" כו' ואח"כ באה צרת המון, וכך יהיה ג"כ לגאולה העתידה וזהו שנאמר על גאולת מצרים בפרשת האזינו - "כנשר יעיר קינו" שהקב"ה בא להעיר את ישראל לאט לאט וכך שמתעוררים מתוך כובד הגלות - המטרה היא להתחזק ולצפות למשהו אחר כלומר לגאולה.

שהרי בזמן הגלות יש שני הסתכלויות על הגאולה יש את בחינת עד ישיקף וירא ה' משמים כלומר שמצד הארץ לא רואים את מושגי הגאולה ועולה מזה היחס לגאולה כמו לנס שיבוא לשנות את מציאות העולם המוכר ואין תפיסה של שייכות לגאולה, אלא דווקא מתעוררת בחינת "למה לנצח תשכחינו" הגם שוודאי יש את האמונה והתקווה שהקב"ה יכול לעשות הכל

¹ ומנין שאומרים ברוך אתה יי' אלהינו ואלהי אבותינו אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שנאמר ויאמר עוד אלהים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה' אלהי אבותיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב

² וזה"ל במכילתא דרבי ישמעאל בא פרשה טז

שם הוי"ה דאבות הוא מה שהלכו האבות וגילו את הקב"ה כמקור המציאות כעין (בראשית כא לג) "ויקרא שם אברהם בשם הוי"ה קל עולם" ויש את שם הוי"ה שלא נודע באבות - כמפורש להדיא בתחילת פרשת וארא - ונודע רק בבנים ביציאת מצרים, שנוסף שהתגלה פעולה בעולם שהתגלה עליה עניין מוכרח המציאות שקרא את שמו על ישראל - וזה נעשה רק ביציאת מצרים שגילה את מהלכו על ישראל שהוא המהלך המקיף מתחילת העולם ועד סופו, והם שני דרגות התגלות בשם הוי"ה ויש לכוון בשניהם כשאומרים את השם גם שהוא מוכרח המציאות אחד בשמים ובארץ ממציא כל נמצא ועוד בהתגלות שלו על ישראל וכלשון חז"ל (מסכת ד"א פרק השלום) עה"פ "כי אני הוי"ה לא שניתתי ואתם בני יעקב לא כליתם" - שכשם שאני לא שניתתי ולא עתיד להשתנות כן אתם לא כליתם ולא עתידים לכלות אלא ואתם הדביקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום.

וזהו שבתחילה נאמר שם אק"ק המורה שעוד לא התגלה שם הוי"ה וכביאור הרשב"ם 'כשהוא מדבר בעד עצמו הוא אומר אק"ק' ויהפוך לגילוי הוי"ה כשיתגלה ביציאת מצרים ב"מלך ישראל וגואלו אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלוהים" והוא שם הוי"ה שנודע ביציאת מצרים, ולכן פרשיה ראשונה שמדברת על הפקידה כלומר על הבשלת הדברים לפני גילויים נאמר בו אק"ק, ועוד שמתייחס שם זה לישראל בייחוד שהרי דרשו חז"ל בשם זה 'אני שאהיה עימם בשעבוד זה ואני אהיה עימם בשיעבודים אחרים' ובחינה זו מדברת על העתיד להתגלות לפני גילוי בפועל שם הוי"ה וחוזר להתגלות בפרשיה השניה של הזכירה בשם הוי"ה שהוא בפעולת הקב"ה לגאול את ישראל בכל ניסי שינוי הטבע.

ישוב הקושיות

והרי נתיישבו הקושיות ע"פ יסוד זה שפרשה ראשונה בפקידה ושניה בזכירה - גם ההתעוררות לגאולה מצד בני ישראל עצמם ללא הזכרת זכות אבות כך נדרש בפקידה דווקא וכמו"ש, וכן הארץ המובטחת צריכה להתקבל אצל ישראל במצב זה לא רק מצד זכות אבות אלא שהם עצמם צריכים לעמוד במקום הראוי לקבלה, וכן התבארו השמות שהתגלו בפרשה הראשונה לעומת השניה שאק"ק הוא טרם הגילוי שמכין לגילוי שם הוי"ה שיבוא מצידו בזמן הזכירה כהוי"ה אלוקי הבנים, וכן מבואר ג"כ שני תפקידי משה גם מצד היותו שלוחי דידן, וגם שלוחא דרחמנא, שהשליחות הראשונה היא מצד ישראל לעוררם לגאולה בסדר הפקידה ופה נמצא כל סדר הסירוב שלא רואה את ישראל ברמה המבוקשת ש"והם לא יאמינו לי" כו' וכן "וכי הוציא את בני ישראל" כלומר באיזה זכות (כפרש"י) וכו' ועל השאלה הראשונה אמר לו הקב"ה הם מאמינים בני מאמינים כו' ועל השאלה השניה ענה לו שיצאו בזכות "בהוציאך את העם תעבדון את האלוקים" כו' וכן בכל סדר המשא ומתן, וכ"ז שבסיס השליחות בעניין הפקידה, לעומת זאת בפרשת וארא שבאה להעמיד את ה'שלוחא דרחמנא' אין לו שייכות ומקום להתנגד שהרי מתגלה הנהגה מצידו של הקב"ה ומי יאמר לו מה תעשה, והוא בסדר שהקב"ה מעורר זכות אבות למען שמו, ואין שאלה של התאמה וכדו' שהרי הוא מצד רצונו שלו מה יש לדבר, ועוד נוסף פה עניין הייחוס של מרע"ה לבית אבותם בשייכות שלו לאבות בהתאמה שלו לגאול את ישראל, ולא כמו הפרשה

³ כמו שהתבאר בשיעור פרשת ויחי

הראשונה שהקב"ה מעמיד גואל מצד צרתם של ישראל אלא מצד מה שבא להוציא לפועל ברית אבות כמו"ש "וגם הקימותי את בריתי איתם" כו'.

ועוד שאלנו על לשון צעקה שמשנתה מנאקה ונראה לבאר את לשונות התעוררות ישראל ועפ"ז יבואר, שהרי נאמר בפסוקים "ויאנחו בני" מן העבודה וזעקו ותעל שעוותם אל אלוקים מן העבודה וישמע אלוקים את נאקתם" ואז "..וירא.. וידע" כו' היינו שיש לנו פה מצד ישראל את האנחה והזעקה, ולעומת זאת לקב"ה עלתה השוועה וכן שמע את הנאקה וצ"ב סדר הפסוקים, והנראה להציע בביאורם שהאנחה היא השבר שהוא תוצאת המציאות עצמה וע"ז נוסף הזעקה שהיא הצעקה מתוך הפניה למישהו שישמע אותם [כעין וזעקו אל ה' בצר להם אליך זעקו ונמלטו וכדו' שהזעקה היא כלפי השומע], וכך עלתה השוועה היינו שהתגלה הנקודה הפנימית של הזעקה והתגלה הרצון שלהם לפני מצד הקב"ה, ונראה שנאקה זה יותר עמוק שתמיד הצעקה טומנת בחובה ג"כ את המבוקש מצד הצועק כלומר מה היה צריך להיות לעומת מה שעכשיו, וכמה שהצועק הוא יותר בן טובים כך יותר נשמע בקולו הפירכה מתוך ההבנה של מה שהוא היה אמור להיות לעומת מה שהוא עכשיו, וזה הנאקה שבתוך הצעקה שאומרת שבכלל לא היה מתאים שבני אברהם יצחק ויעקב יבואו לכהן שפל המצב בעבודות קשות ובזוויות כ"כ, וזה בעצם מעורר בזעק את הרמה המבוקשת מצדו למה הוא שייך בעצם, וכך מתעורר הזכות אבות מתוך מה שהבנים מבינים את השייכות שלהם למעלת האבות, והיא קריאה של פניה פנימית ומכוסה מתוך המצוקה הפנימית, ולכן בתיאור מצב הפקידה לא הוזכר הנאקה שהיא אמנם קושרת אותם לזכות אבות, אבל באים דווקא בפקידה להתבונן במציאות ישראל לכשעצמם ולא מצד היותם בני האבות ורק אח"כ בתחילת פרשת ואירא נוספו שניהם הזכירה והנאקה - ומה שהוזכר בתחילת כשהתורה מתארת ההתעוררות מצד הקב"ה כי שם לא מתוארת הפקידה רק בדיבור הקב"ה עם משה בסנה ושם נשמט.

והדברים עומדים צפופים ומשתחווים רווחים בשליחות אליהו הנביא "לפני בא יום ה' הגדול והנורא" שיש לו שני תפקידים ביחס הבנים והאבות א' (מלאכי ג כד) "והשיב לב אבות על בנים" ב' "ולב בנים על אבותם", היינו שהגאולה דורשת שני דברים א' לראות שהבנים חוזרים להעמיד את מעשה אבות, ב' שהאבות צריכים לראות טעם במעשי הבנים איך שממשיכים את עניינם, וכך נעמדת הגאולה בשלימות בשני בחינות הנ"ל, היסוד באבות - וההתקדמות בבנים, וכן להפך יש לראות את תפקיד הבנים לקשור את כל ההתפשטות וההתרחבות של המציאות כולה במעשי אבות, וכך מתגלה הקב"ה בגאולה כ'זוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה' וכמו שאומרים בתפילת ר"ח 'אהבת אבות תביא להם - וגם - וברית אבות לבנים תזכור'.

יתן ה' לחבר אחרית כראשית להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם וישמיענו שנית לעיני כל חי בגאולה השלימה בב"א.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

בס"ד

גילוי שורשים לאמונה בקידוש ליל שבת

האם נתנו אי פעם דעתנו, בעת אמירת הקידוש בליל ש"ק, לשינוי מהותי בין חציו הראשון לבין חציו השני? בתחילת הדברים אנו מדברים על הקב"ה בלשון נסתר, ובהמשך פונים אנו אליו בלשון נוכח. אנו פותחים ב"אשר קדשנו במצוותיו ורצה בנו, ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו". ולקראת סיום הקידוש אנו אומרים: "כי בנו בחרת ואותנו קדשת ושבת קדשו באהבה וברצון הנחלתנו".

הרשב"א (בשו"ת חלק ה', נב) עמד על מדוכה זו, והאיר את עינינו בהבחנה חשובה בנושא האמונה. הרשב"א אומר שהעילה לשנוי, כתובה בקידוש עצמו. והיינו שבחלק הראשון נאמר שה' הנחיל לנו את השבת זכר למעשה בראשית, ובחלק השני מצויין שהשבת היא זכר ליציאת מצרים.

מבאר את דבריו הרב וולבה זללה"ה בספרו "עלי שור" (ח"ב עמ' רפז) ואומר שמצד מעשה בראשית יכולים אנו לדבר על הקב"ה רק בלשון נסתר. כי בבריאת העולם נתגלה הקב"ה רק מתוך הבריאה, שבה ניכרים אמנם חכמתו וחסדו, אך הוא יתברך עצמו נסתר ונעלם. אך ע"י התבוננות בבריאה ניתן להגיע לאמונה בה' ולמדרגות עליונות בעבודתו. זו היתה דרך עבודתם של האבות הקדושים, כפי שמתאר הרמב"ם בתחילת הלכות עבודה זרה. לכן החלק של הקידוש שבו נאמר שהשבת היא זכר למעשה בראשית, אנו מדברים על הקב"ה בלשון נסתר. בזה עסקנו בספר בראשית.

התגלות הקב"ה למשה רבינו ע"ה בסנה, המוזכרת בתחילת ספר שמות, מבשרת מפנה בעל משמעות רבה. כאן מתגלה הקב"ה בפעם הראשונה במראה הסנה הבוער ואיננו אוכל, והתגלות זו הינה הניצן הראשון בשרשרת גילויים מופלאה בעשר המכות במצרים, בקריעת ים סוף בצאת ישראל ממצרים, והיא מגיעה לשיאה בעת מתן תורה, שבו ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני.

מאליו יובן ששונה דרגת האמונה המושגת מתוך התגלות של נסים גדולים ומפורסמים,

מזו המבוססת על גילוי ה"א-ל מסתתר" בתוך מעשה הבריאה. אמנם יש בכחו של האדם המתבונן לגלות את הקב"ה בהתבוננות מעמיקה בסדר בראשית, ובתפקוד המופלא של הבריאה על כל חלקיה. אך אין זה מגיע להכרה הבאה מתוך התגלות ה'. הפניה הישירה של הקב"ה אל משה למרגלות הר האלקים, עשר המכות שכולם מעשי נסים שבאו אחרי התראות מפורשות מפי עליון, וכן ראייה עין בעין את המעמד הגדול של מתן תורה, מרוממים את האדם ותוקעים את האמונה בלבו. כפי שנאמר אחרי מעמד הר סיני, "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים אין עוד".

מִרְן רִי"ז הַלֹּי זַצ"ל מִבְּחִין בִּסְפָרוֹ עַל הַתּוֹרָה, בְּשֵׁתֵי הַבְּחִינֹת אֱלוֹ ב"מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת". בְּהַסְבִּירוֹ אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁבֵּין מִזְמוֹר זֶה לַיּוֹם הַשַּׁבָּת, אָף שֶׁהַשַּׁבָּת אֵינָה מוֹזְכֶּרֶת בּוֹ כִּלְלִי, הוּא אֹמֵר אֶת הַדְּבָרִים דְּלֵהֲלֹן: בְּמִדְרַשׁ מוֹבָא שֶׁאֲדָם הָרֵאשׁוֹן אָמַר מִזְמוֹר זֶה בַּעַת הַתְּקִדֵּשׁ הַשַּׁבָּת הָרֵאשׁוֹנָה בְּבִרְיָאָה, הַשַּׁבָּת צֵינָה אֶת סִיּוֹם שֵׁשֶׁת יָמֵי הָעֲשִׂיָּה וְבֵה שַׁבַּת ה' מִכֹּל מֵלֵאכְתּוֹ. זֶה הֵיטָה הַשְּׂעָה לְבָרֵךְ בְּרִכַּת הַהוֹדָאָה וְהַשַּׁבָּח, "בְּרִכַּת עוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית", עַל כָּל מָה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּבִרְיָאָה.

לְכֵן פִּתַּח אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְאָמַר "טוֹב לְהוֹדוֹת לֵה' וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עַלְיוֹן, לְהַגִּיד בְּבוֹקֵר חֲסֵדְךָ וְאֲמוֹנַתְךָ בְּלִילוֹת". בְּאֹמְרוֹ "מָה גָדְלוֹ מַעֲשִׂיךָ ה'", הוּא מְבִיעַ אֶת הַתְּפַעְלוּתוֹ מִפְּלֵאֵי הַבְּרִיָּאָה וּמֵהַחֲכָמָה הַנִּפְלְאָה הַטְּמוּנָה בָּהּ. מִמְּנָה יִשָּׂאֵב הַמִּתְבּוֹנֵן מֵלֹא חֲפְנִיִּים הַכֶּרֶה בְּגִדְלוֹתוֹ שֶׁל הָאֱ-ל מִסְתַּתֵּר, אֲשֶׁר אֹתָהּ אֲנִי מְבַטְאִים בְּכָל בּוֹקֵר בְּבִרְכּוֹת ק"ש, "מָה רְבוּ מַעֲשִׂיךָ ה' כּוֹלֵם בְּחֲכָמָה עֲשִׂית".

בְּהַמְשַׁךְ מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת נֹאמַר "מֵאֵד עִמְקוֹ מַחֲשׁוֹבוֹתֶיךָ", זֶה כְּנֶגֶד הַנְּהַגַּת הַבְּרִיָּאָה שֶׁהוֹרָאתָ לְאֵדָה"ר, שֶׁכֵּן הָרָאָהּ ה' דּוֹר דּוֹר וְדוֹרָשִׁיו, דּוֹר דּוֹר וּפְרַנְסִיו וְכו'. כֵּאֵן כִּבְרֵי מְדוּבָר עַל הַנְּהַגַּת ה' הַגְּלוּיָהּ. הַנְּהַגָּה זֹאת כּוֹלֶלֶת אֶת פְּרִיחַת ה"רְשָׁעִים כִּמּוֹ עֹשֵׁב לְהַשְׁמָדָם" וְאֵת "צְדִיק כְּתָמַר יִפְרַח", וְכֵן אֶת כָּל הַנְּסִיִּים הַגְּלוּיִים, אֲשֶׁר נִגְלוּ מֵאֵז יְצִיאַת מִצְרַיִם וְאֵילָךְ, וְאֵת הַנְּהַגַּת ה' בְּעוֹלָם בְּכִלְלִי.

נִמְצָא שֶׁמִּיָּדֵי שַׁבַּת בְּשַׁבְתּוֹ אֲנִי נִזְכָּרִים ע"י אֲמִירַת הַקִּידוּשׁ, בְּשֵׁתֵי הַבְּחִינֹת שֶׁל יָד ה' הַנְּסַתֶּרֶת וְהַגְּלוּיָהּ, הַנְּכַלְלֹת בְּזִכְרֵי לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית וּבְזִכְרֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם. פּוֹתְחִים בְּלִשׁוֹן נִסְתָּר וּמִסִּיִּימִים בְּנוֹכַח, וְכֵל זֶה לְהַעֲצִים אֶת אֲמוֹנַתְנוֹ ע"י קְדוּשַׁת הַשַּׁבָּת. כִּמּוֹ כֵּן לְתַקּוּעַ בְּלִבְנֵי אֶת אֲשֶׁרֵנוּ הַגְּדוֹל, בְּכַךְ ש"בְּנוּ בַּחֲרַת וְאֹתָנוּ קְדֻשַׁת מְכַל הָעַמִּים, וְשַׁבַּת קְדֻשָּׁךְ בְּאַהֲבָה וּבְרִצּוֹן הַנְּחַלְתָּנוּ".

עטרת השבת

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

שבותים בין השמשות - האם הותר 'כלאחר יד' וגרדי שינוי במלאכות

יד לא שכיחא, עכ"ד. ואי נדון מצד דכלאחר יד דקרוב לאיסור תורה י"ל דעד כאן לא נסתפק הביאור הלכה אלא היכא דהמעשה גופא היא אותו המעשה דמלאכה ורק חסרה הכוונה דע"מ לבנות, בהא הוא דדן הביאור הלכה דהוא קרוב לאיסור תורה, אולם כלאחר יד הוי מעשה אחר ושוב נכלל בהיתרא דכל השבותים בין השמשות.

וא"כ זהו קולא גדולה בשכח והשאיר אור דולק או שכח ולא הדליק, או שעון שבת וכהנה רבות דלכאורה יש לדון דכלאחר יד דאינו אלא שבות יתכן דיש להתיר בכלל היתרא דשאר שבותים בין השמשות, ויש להוסיף בעיקר היתרא דכלאחר יד מש"כ הגרע"א בחולין דף ט"ו בדיכול לעשות ביד א' ועושה בב' ידיו מקרי גם כן כלאחר יד כמש"כ התוספת שבת סוס"י ש"ז, ודבר זה מחודש עד מאד, ואף בדברי התוספת שבת י"ל דנקט כן כסברה מסוימת בטלטול מוקצה דנאמר דבעי כאורח"י וכלפי ה'כאורחיה של טלטול מוקצה' בזה כתב התוספות שבת להקל בב' ידיו, אכן לענין דין כלאחר יד ד'מלאכות שבת' אכתי לא שמענו דנדון בכה"ג כלאחר יד, ועוד המ"ב לא הביא בה' מוקצה קולא זו דהתוספת שבת, עכ"פ לדעת הגרע"א נכלל בדין כלאחר יד גם באופן הנ"ל ונפק"מ רבתא לעשיית מלאכה כהאי בב' ידיו ביכול בידו א' בבין השמשות.

דעת הגר"ז והגרע"א להחמיר ואילו הח"ח מיקל

הגר"ז בס"י שמ"ט ס"ג נקט לאסור שבות דכלאחר יד משום דבקל יכול לבא לידי איסור של תורה, ועיקר הדין כן מצד הגרע"א בחידושו לחולין ט"ו ע"א ד"ל דנאסר כלאחר יד בבין השמשות, אכן בנוסח אחר מהגר"ז מפני דעיקרו דאורייתא.

וצ"ע בדעת הח"ח היאך נטה מדברי הגר"ז והגרע"א המפורשים בזה, דהרי אי נאסר כלאחר יד בבין השמשות לכאורה פשוט דנאסר סותר שלא ע"מ לבנות, וצריך תלמוד.

פלוגת הרבינו פרץ ואור זרוע עם התוס' רא"ש בדין כלאחר יד בין השמשות

והנראה דמוצא הדברים בהאי ענינא פלוגת הראשונים היא בעירובין דף ל"ג לענין קניית עירוב תחומין בבין השמשות באופן דדעתו לשבות בעיקרו של אילן ברה"ר ועירובו למעלה מעשרה דהוי רה"י דלא קונה שביתה משום דאינו יכול להביא העירוב למקום שביתתו, והעירו התוס' רא"ש ורבינו פרץ דאכתי יכול להביא אצלו ע"י כלאחר יד ושוב לא גזרו בין השמשות לרבי, וכמו דעירובו בכרמלית ונתכוין לשבות ברה"ר דמבואר בסוגי' דלרבי דלא גזרו שבותים בין השמשות קונה עירוב מטעם דלא גזרו שבותים בין השמשות א"כ ה"ה כלאחר יד.

התוס' רא"ש כתב לישב וז"ל 'ומיהו לרבי אע"פ שיכול להביא למקום משביתתו דרך זריקה או בזה עוקר וזה מניח או כלאחר יד דשבותים כי הני לא שרי רבי בין השמשות כיון דבקל יכול לבוא לידי חיוב דאורייתא, עכ"ל. [וזהו כנוסח הגר"ז]

אמנם בתוס' רבינו פרץ כתב דכלאחר יד אף דשרי בין השמשות מ"מ כדי להחשיב הוא ועירבו במקום אחד תליא בהבאה למקום

קי"ל בס"י שמ"ב סעיף א', 'כל הדברים שהם אסורים מדברי סופרים לא גזרו עליהם בין השמשות והוא שיהיה שם דבר מצוה או דוחק'. ובמ"ב סק"א כתב, 'לישנא דכל לאו דוקא, דיש דברים שאיסורין מדברי סופרים וגזרו עליהם בין השמשות אף לצורך מצוה כגון המבואר לקמן בס"י ת"ט ס"ג בשו"ע וכן להעביר פחות פחות מד' אמות וכו' והטעם דהם קרובים לבא לידי מלאכה גמורה דאורייתא גזרו בהם טפי, וכן מלאכה שאין צריכה לגופה חמור משאר איסור דרבנן ואסור בכל גווני בין השמשות אף אי נימא דעצם איסורו מזרבנן'.

משמעות הדברים דיש יוצאים מהכלל ד'כל השבותים לא גזרו בין השמשות' א. קרוב לאיסור תורה. ב. איסור חמור כמלאכה שאין צריכה לגופה.

מלאכה שאין צריכה לגופה בין השמשות

ובאמת מצינו עוד כמה דוכתי דנשנה חומר במשאצ"ל, כגון דאף אי הותרו שבותים לחולה שאין בו סכנה מ"מ לא הותר משאצ"ל ורק לחולה שיש בו סכנה מכבים הנר כדי שישן, וכן לא מצטרף לתרי דרבנן במקום פס"ר דלא ניחא לי, וכן ספיקו לחומרא כמש"כ בשער הציון סי' שט"ז סקס"א דעיקרו הוא מדאורייתא, ומה"ט הגרע"א יצא לדון להחמיר באמירה לעכו"ם במשאצ"ל דאף דהותר שבות דשבות במקום מצוה מ"מ שאני משאצ"ל דחמור דעיקרו דאורייתא, ואף דלא קי"ל כהגרע"א בזה כמש"כ המג"א סי' ש"מ מהש"ך להקל לענין אשה לגזוז צפרניה בליל טבילה ע"י עכו"ם דאין זה כי אם משאצ"ל והוי בכלל שבות דשבות במקום מצוה והובא שם במ"ב וכמדומה דכבר העיר הגאון ר' יצחק אלחנן זצ"ל ע"ד הגרע"א בזה, מ"מ זהו רק לענין אמירה לעכו"ם דאף משאל"ג בכלל שבות דשבות לענין אמירה לעכו"ם, אכן ודאי לדינא חמיר משאצ"ל משאר שבותים וכמש"נ. וזהו דהחמיר המ"ב במשאצ"ל בבין השמשות, אמנם דעת הריטב"א בעירובין דף ל"ד ע"ב דאף מלשאל"ג שרי בבין השמשות וזוהי שיטה מחודשת.

מקלקל בבין השמשות

הביאור הלכה סי' שצ"ד נסתפק אי שרי בבין השמשות סותר שלא ע"מ לבנות והיינו מקלקל שמא לא נכלל בהיתר דשבותים בבין השמשות מפני דקרוב לאיסור תורה, ואירי לענין סותר שלא ע"מ לבנות דעצם המעשה זהו בעצם מעשה דסותר ורק חסרה כאן הכוונה דע"מ לבנות ובה נסתפק אי נאסר בבין השמשות,

אכן יתכן דמקלקל בעיקר המעשה דעצם המעשה נשתנה מהמעשה המלאכה ד"ת יתכן דבאופן זה לא נכלל בספיקו, ויל"ע.

האם הותר כלאחר יד בבין השמשות

ויש לדון האם הותר שבות כלאחר יד בבין השמשות לצורך מצוה או לצורך שבת, דמשמעות דברי הביאור הלכה דכל ספיקו לענין סותר שלא ע"מ לבנות, ואילו כלאחר יד יש לצדד מדבריו להיתר, ועיין רש"י פסחים ס"ו ע"ב דשבות דכלאחר יד קיל טפי משאר שבותים וז"ל 'זאפי' שבות דידיה לא חמיר כשאר שבות דכל כלאחר

שביתתו **כדרכו** ולא באופן משונה, וכ"כ באור זרוע ה' עירובין סי' קל"ד דעירוב דחשיב דירתו ממילא בעי הבאה אליו **כדרכו** ולא כלאחר יד. והיינו לא מצד האיסור כי אם מתנאי קנין שביתה רק בהבאה למקום שביתתו כדרך הדריים בזה נדון שהוא ועירובו במקום אחד.

אשר מבואר בזה דנחלקו רבותינו הראשונים האם נכלל בהיתר שבותים בין השמשות היתר דכלאחר יד, דעת הרא"ש לאסור, ואילו דעת האור זרוע ורבינו פרץ להיתר, וכאמור הגר"ז והגרע"א נקטו לאיסור, ומאיך משמעות דעת הביאור הלכה להיתר, ויתכן דקסבר דבמילתא דרבנן יש לצדד להקל כהאור זרוע ורבינו פרץ, וזהו אשר נסתפק בביאור הלכה סי' שצ"ד אף לדידהו דהקילו כלאחר יד בבין השמשות אם יש להחמיר בבין השמשות בסותר שלא ע"מ לבנות מפני דקרוב טפי לאיסור תורה.

ומישוב מאי דלא חשש הח"ח להחמיר כהגר"ז והגרע"א לאסור כלאחר יד בבין השמשות והיינו משום דברי האור זרוע ורבינו פרץ דהתירו בזה להדיא כמש"נ.

יסוד המהר"ח אור זרוע דמעמיד הקדירה על האש במרפקו אינו שינוי

והנה אף דנתבאר דיך לצדד להקל בשבות דכלאחר יד בבין השמשות, מ"מ צריך לידע האופנים דנדונים כלאחר יד.

מפורסם מש"כ המהר"ח אור זרוע סי' ל"א וז"ל 'וגם נראה לי שאין שינוי מועיל, אלא כשגוף המלאכה נעשית ע"י שינוי כמו יונק דהוי כלאחר יד וכיו"ב, אבל אם היה מעמיד קדירה אצל האש כלאחר יד וכשהיא מתבשלת אין בה שום שינוי חייב, ועתה ניחא מההיא דשונין את הקמח ביו"ט אגב דפתורא ולא מרקדין, דאין שום שינוי נעשה בהרקדה, שכדרכו הוא מרקד רק שנופל על השולחן ולא תוך הכלי, אבל אם היה עושה גוף ההרקדה ע"י שינוי ה"נ דשרי, עכ"ל.

והיינו דחידש בזה כיון דמלאכת בישול אין העמדת הקדירה מגוף המלאכה כי אם הבישול היא המלאכה, ורק דע"י העמדת הקדירה מתיחס מה שמתבשל למעמיד הקדירה וחשיב כמבשל, וממילא אין נפק"מ היאך העמיד הקדירה על האש דאין זה רק בהיכי תמצוי דמתיחס אליו הבישול אכן בעצם המלאכה נעשה כדרכו. [והיינו כמש"כ הפמ"ג מנ"ח והאבני נזר דבעי דיתבשל בשבת והיינו דיסוד מלאכת בישול היא 'הבישול' ודלא כהרש"ש והחלקת יואב דמניח הקדירה בשבת אף אי יתבשל במוצ"ש חייב.]

זורה ורוח מסייעתו, כלי אומנות ביד האומן, וכוחו, י"ל דאין בזה פטור שינוי

והנראה לדון דהנה אף דמבואר בשבת דף ק"כ ע"ב 'לא תעשה כל מלאכה עשייה הוא דאסור גרמא שרי, מ"מ יש אופנים דחייב אף על ענין שאינו יותר מגרמא, א. זורה ורוח מסייעתו לדעת רש"י שם וכן נקטו הרבה אחרונים דזהו כלל במלאכות דהפועל ע"י כח אתר מלאכת מחשבת אסרה תורה, ויש בזה תנאים מסוימים אי דוקא מלאכה שדרכו בכך כמש"כ בשער הציון סי' שט"ז סקי"ג או דוקא אי נעשית המלאכה מיד כמש"כ השערי תשובה בשם הזרע אמת, ובביאור הלכה סי' שיי"ט נקט אף במלאכה שאין דרכו בכך כגון היורק לאויר והוליק הרוח הרוק ד' אמות חייב מדין זורה ורוח מסייעתו דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ובאגלי טל חורש סקי"א כתב דכל חורש ע"י שוורים דחשיב חורש אע"פ שאינו אלא גרמא זהו מדין זורה ורוח מסייעתו, וביאר בזה מש"כ הרמב"ם פ"י מה' שבת הכ"ב

ד'המשלח כלבים שיצודו וברח הצבי מפני הכלב ועמד הוא בפני הצבי והבהילו עד שתפסו הכלב הרי זה תולדת צד' וביאר האגלי טל שלמד הרמב"ם ממלאכת חורש כיון שזהו הדרך אע"פ שלא עשה גוף המעשה צידה כי אם דמבלעדיו לא ניתן לתפוסו חשיב מעשה דידי' [השער הציון הנ"ל ג"כ נקט דזהו סברת הרמב"ם מדין זורה שכן דרך הציידין ורק למד מזורה ולא מחורש יעו"ש. ב. החזו"א סי' ל"ו סק"ב הביא דברי הרמב"ן דיש יסוד דכלי ביד האומן ומה"ט החורש ע"י שוורים מתיחס להאדם, וכתב שם החזו"א 'מכאן לחורש במכונה שמתנעה ע"י קיטור או ע"י חשמל, והאדם מכוון אותה שתלך לפי תלמי השדה אף אם אין כאן כח האדם בעצם החרישה, המכונה היא כלי אומנות של האדם' וכו'. ובסק"א 'חורש או זורע בשבת במכונה המתוקנת לכך והאדם לוחץ לחיצה הראשונה ועי"ז מוציא כח החום הגורם לאדים שיבואו וינעו וכו', נראה דכל החרישה וזריעה חשיב גירי' דילי' ומעשיו.

ולכאורה הנפק"מ בין האגלי טל להחזו"א אי חורש ע"י שוורים אתינן עלה מדין מלאכת מחשבת אסרה תורה או כלי אומנות ביד האומן היא לענין שביעית דלא נאמר מלאכת מחשבת כמש"כ תוס' מוע"ק י"ג, אי חייב ע"י חרישה בשוורים, ואמנם מפורש במכות כ"א דחורש ע"י שור חייב אף בשביעית ועיין אגלי טל ריש מלאכת חורש בהגהה, ואכ"מ.

והנה ליסוד המהר"ח או"ז נראה דכל היכא דאתינן עלה מדין זורה ורוח מסייעתו, א"כ אי עשה שינוי בזורה לרוח ע"י רגלו או מרפקו וכדו' או כלי אומנות ביד אומן ולחץ על כפתור בשינוי, או נעמד לפני הצבי בשינוי והכלב תפסו וכו', לדעת המהר"ח אור זרוע אין כאן שינוי בגופא של מלאכה כי אם בהיכי תמצוי, ועד"ז יש לדון בבידקא דמיא דכתב הביאור הלכה סי' רנ"ב דאף לענין שבת חשיב מלאכה, אם ע"ד משל, יסיר הבידקא ברגלו או מרפקו יש לדון דכיון דאתינן עלה מדין כוחו ואין בהסרת הבידקא כי אם היכי תמצוי דע"ז יחשב כוח המים ככוחו שזרמו ובגוף המלאכה אין שינוי, ממילא לא נדון בדין כלאחר יד.

דברי האחיעזר לדון הדלקת האלקטרי' מדין זורה ורוח מסייעתו

ומעתה לפמש"כ באחיעזר ח"ג סי' ס' לדון כמה צדדים בהדלקת האלקטרי' אי משום כוחו אי משום זורה ורוח מסייעתו דמלאכת מחשבת אסרה תורה, יתכן דאף אי ילחץ על המתג בשינוי אין בזה שינוי בגוף המלאכה בחיבור החוטים והזרם ליצור ההבערה או כיבוי, ועד"ז בהרבה מכשירי חשמל.

צ"ע אי קי"ל כהמהר"ח או"ז ביסוד הנ"ל

אמנם לא ברירא אם קי"ל כהמהר"ח או"ז בעיקר היסוד, דהפוסקים לא הביאו, ומצינו אף יתירה מזו עיין היטב חזו"א סי' נ"ח סק"א לענין גיבול דהוכיח והביא כן מהדרישה סי' שכ"א דשינוי שעושה קודם למלאכה חשיב נמי שינוי, וז"ל, 'ושמענין מכאן דשינוי שעושה קודם המלאכה חשיב נמי שינוי'. [לענין נתינת משקים קודם למעשה הגיבול אף אי מחייבים רק על מעשה הגיבול]

באופן דנתבאר, דביסוד הדין דשבותים הותרו בבין השמשות, לענין 'מלאכה שאין צריכה לגופה' מפורש במ"ב לאסור, לענין 'מקלקל' כסותר שלא ע"מ לבנות ספק הוא בביאור הלכה, ואילו לענין 'כלאחר יד' יש לצדד להיתר כלאחר יד בבין השמשות דנכלל בהיתר דשבותים בין השמשות לדעת הח"ח וכפשיטות האור זרוע ורבינו פרץ, ואמנם צריך לדון באיזה אופן מקרי שינוי כמש"נ.

Ⓢ לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון זצ"ל

להערות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל - shiurimbehalacha@gmail.com

ועלת הון

שמות תשפ"ב

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

אם לא הולכים בדרך הישרה גורמים שהגוים יגזרו גזירות, ומידה טובה מרובה שכשהולכים בדרך הישרה גורמים לישועות

"ובני ישראל פרו וישרצו וגו' ותמלא הארץ אתם" (א' ז') וכותב בעל הטורים ז"ל, ותמלא הארץ, ב' במסורת, הכא, ואידך בפרשת נח (בראשית ו' י"א) ותמלא הארץ חמס. עכ"ל. וצ"ב מה הקשר בין ב' הפסוקים?

ונראה דהנה הספורנו (בפסוק ז' ה') כתב וז"ל, פרו וישרצו, ואחר שמתו כל שבעים נפש, נטו לדרכי שרצים, שרצים לבאר שחת, ובכך ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, אע"פ שהיה זכרון ממנו בדברי הימים למלכים בלי ספק, בפרט בענין החומש אשר שם לחוק, לא עלתה על לב המלך החדש וכו' ושהיה עם זה ראוי לשאת פנים לעמו בעבורו. עכ"ל. ולפ"ד הספורנו שהם נטו לדרכי שרצים שרצים לבאר שחת, מבוארים דברי הבעה"ט שכתב ותמלא הארץ, ב' במסורה הכא, ואידך בפרשת נח. ותמלא הארץ חמס. שיתכן שכוונתו שהם גם הלכו בדרך של ותמלא הארץ חמס. והספורנו אומר שלכן ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, וכפרש"י עשה עצמו כאילו לא ידע, אע"פ שודאי ידע את יוסף שכלי ספק שהיה זכרון ממנו בפרט בענין החומש אשר שם לחוק, ושם גזירות על כלל ישראל נגד כל הגיון שהיה צריך להכיר טובה ליוסף ולכלל ישראל. ומזה לימוד שאם ח"ו הולכים לא בדרך הישרה ותמלא הארץ חמס, אז גורמים שגם הגוים ילכו ח"ו בדרך לא ישרה ויגזרו כל מיני גזירות, אולם אם הולכים בדרך הישרה זוכים לניסי השי"ת ובני ישראל פרו וישרצו וגו' ויתרבו שלא כדרך הטבע.

מצוה לספר ניסי ה', וחביבות כלל ישראל לה', שבצרתם לו צר ולא יכולו הגוים לכלות את ישראל

"ויאמר משה אסורה נא ואראה וגו' מדוע לא יבער הסנה" (ג' ג')

א- כתב בספר טעמא דקרא למחן הגאון הצדיק רבי חיים קניבסקי שליט"א, ז"ל, כשהקב"ה עושה מעשה נסים מצוה לראותו, כמו שכתוב ביומא (ס"ו ע"א) זימנין דגמיש ליה לראשיה ולא אדעתיה, ופרש"י יכף ראשו לאחוריו ולא יוכל לראות הלשון אם הלבין, משמע שמצוה לראות כשנעשה הנס, כדי לספר נפלאות ה'. ובחגיגה (כ"ו ע"ב) בשעה שישראל עולין לרגל, מגביהין להן את השולחן ומראין להם שסילוקו כסידורו, ע"ש. עכ"ל. והיוצא מדבריו דיש מצוה לראות הנס כדי לספר נפלאות ה'.

והנה אפשר להוסיף דרש"י (בפסוק ב) כתב וז"ל, מתוך הסנה, ולא אילן אחר, משום עמו אנוכי בצרה (תנחומא יד). והחזקוני (שם) כתב וז"ל, והסנה איננו אוכל, אות הוא כנגד מצרים וישראל, כי האויב נמשל לאש וישראל לסנה, וכמו שהאש לא היה מבעיר את הסנה, כך לא יוכל האויב לכלות את ישראל (שמ"ר ב' ה') עכ"ל. והמצוה לספר לכלל ישראל כי עמו אנכי בצרה, והמצרים לא יוכלו לכלות את ישראל. וכן כתוב בפר' משפטים (כד י') 'ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר' ופרש"י ז"ל, היא היתה לפניו בשעת השעבוד לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדים במעשה לבנים (תנחומא ישן בשלח יא). וכעצם השמים לטוהר. ופרש"י ז"ל, משנאלה היה אור וחדוה לפניו עכ"ל. והקב"ה הראה זאת כדי שיספרו חביבתן של ישראל לפניו יתברך.

ב- ע"י שמספרים את ניסי השי"ת וחביבותן לפניו זוכים להתגלות השי"ת ולקדש את המקום

"ויאמר אל תקרב הלם וגו' כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא" (ג' ה') וכתב האור החיים הקדוש ז"ל, אלא שיש לנו לדעת דעת עליון למה לא קרא אליו קודם שיעמוד במקום קדוש לבל יקרב בנעלו וישבר ברגלו על אדמת קודש וכו'. עוד אפשר לומר שלא נתקדש

עמידתו רצה לקדשו, והזהירו קודם, ואולי כי לזה דקדק לומר תיבת הוא, כי לא היה צריך לומר אלא המקום וגו' אדמת קודש, אלא נתכוון הכתוב באומרו הוא לומר ולא היה קודם. עכ"ל. והיינו שרק עכשיו נהיה המקום קודש, כי רצה ה' לדבר עמו במקום עמידתו רצה לקדשו. וצ"ב למה רק עכשיו רצה הקב"ה לדבר עמו ולקדש את המקום?

ונראה כיון שמשה אמר (בפסוק ג) 'אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה', וכמו שכתבנו לעיל שרצה לספר את ניסי הקב"ה ואת חביבתו לכלל ישראל ושבני ישראל לא יהיו כלים לעולם, מכח המצוה הזאת זכה שהקב"ה דבר עמו וקדש את המקום, ולכן אמר כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא. שע"י שאמר משה רבינו אסורה נא ואראה וגו' זכה לקדש את המקום. ומזה לימוד בשבילנו כמה חשוב לספר את ניסי הקב"ה ולחזק את ישראל שהם חביבין לפני השי"ת ולעולם לא יהיו כלים.

האבות התפללו ביחד על גלות מצרים

"ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעם וזה זכרי לדר דר" (ג' ט"ו)

א- מקשה המגלה עמוקות למה כאן נאמר אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, ובפסוק אחריו (ט"ז) נאמר "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם ה' אלקי אבותיכם נראה אלי אלקי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים", נאמר אלקי אברהם יצחק ויעקב, ולא הפסיק בין אבות העולם באלקי?

ומיישב על פי הגמרא בב"מ פרק השוכר את הפועלים (פ"ה ע"ב) אליהו הוה שכיח במתיבתא דרבי, יומא חד ריש ירחא הוה, נגה ליה ולא אתא, א"ל מאי טעמא נגה ליה למר, אמר ליה אדאוקימנא לאברהם ומשינא ידיה ומצלי ומגנינא ליה, וכן ליצחק וכן ליעקב, ולוקמינהו בהדי הדדי, סברי תקפי ברחמי ומייתי ליה למשיח בלא זמניה. ופרש"י, תקפי ברחמי, מרבין בתפלה, ומייתי למשיח בלא זמניה, לכך אין ניתן לי רשות להעמידן יחד, עכ"ל. והיינו שאלהו העמיד את אברהם אבינו שיתפלל בפני עצמו, ואח"כ השכיבו, והעמיד את יצחק אבינו שיתפלל בפני עצמו והשכיבו. והעמיד את יעקב אבינו שיתפלל בפני עצמו והשכיבו. ולא ניתן לו רשות להעמידן ביחד שיתפללו ביחד, כדי שלא ירבו בתפילה ויביאו את משיח קודם שהגיע הזמן.

ועל גלות מצרים כבר באו אבות שלשתן והתפללו ביחד כמו שכתוב בזוה"ק, לכן בפסוק ט"ז שכתוב פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים, כתוב פעם אחת אלקי אברהם יצחק ויעקב בלא הפסק להורות שהם כבר התפללו ביחד, אולם בפסוק ט"ו שזה כנגד הגלות האחרון, כי נאמר בפסוק י"ד אחיה אשר אחיה, אחיה בגלות מצרים, אחיה בגלות האחרון, לכן כתוב בהפסק, אלקי אברהם, אלקי יצחק, ואלקי יעקב, שעל הגלות האחרון עדיין לא התפללו אבות העולם ביחד, לכן כתוב זה שמי לעלם וזה זכרי לדר ודר, על הגלות האחרונה, עכת"ד.

ב- כשיש שלום למטה גם האבות מתפללים יחד

"לך ואספת את זקני ישראל" וגו' (פסוק ט"ז), וצ"ב למה הוצרך לאסוף את זקני ישראל, ונראה דמה העצה לעשות ששלשת האבות יצחק ויעקב יתפללו ביחד, וכתבו הסה"ק שאברהם אבינו זה מידת החסד, יצחק אבינו זה מידת הגבורה, העבודה שהקריב עצמו כעולה, וכשאין ביהמ"ק קיים התפילה במקום העבודה, יעקב אבינו זה מידת התפארת תורה. וכמו שכתוב 'תתן אמת ליעקב חסד לאברהם', וכדי שהאבות העולם יתפללו ביחד צריך לך ואספת את זקני ישראל, ופרש"י, את זקני ישראל, מיוחדים לישיבה. היינו אם כל הזקנים והחכמים שבכלל ישראל כי יש בכלל ישראל שעוסקים יותר בחסד, ויש שעוסקים יותר בעבודת התפילה ויש

ש'עוסקים יותר בתורה, ואם יתאחדו ביחד להתפלל ולהאמין בהש"ת שפקד פקדתי אתכם גם למעלה יתאחדו האבות להתפלל יחד על הגאולה.

ג- אליהו בהר הכרמל

ונראה לבאר על פי זה גם את ענין אליהו בהר הכרמל, בספר מלכים (א', י"ח, ל"א - ל"ו) 'ויקה אליהו שתיים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב וגו', ויבנה את האבנים מזבח וגו' ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלקי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלקים בישראל ואני עבדך וגו'. היינו אליהו הנביא אמר אלקי אברהם יצחק וישראל בלא הפסק אלקי בין אבות העולם, והתפלל שהיום יודע, שהישועה תבוא היום, שאבות העולם יתפללו ביחד, והעצה לזה שבנה את המזבח שלקח שתיים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב, ומכל השבטים בנה מזבח אחד, לאחד ביחד את כל השבטים, וכשיש אחדות בישראל יש גם אחדות למעלה שיתפללו האבות ביחד ואז היום יודע כי אתה אלוקים בישראל.

ד- לעתיד לבוא על ידי האחדות תבוא הגאולה

והנה בנביא יחזקאל (ל"ז טז-כח) "ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו, ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו, וקרבו אותם אחד אל אחד וגו' ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל, ומלך אחד יהיה לכולם למלך וגו' וכרתי להם ברית שלום וגו' ונתתי את מקדשי בתוכם לעולם, והייתי להם לאלוקים והמה יהיו לי לעם בהיות מקדשי בתוכם לעולם". והיינו שעל ידי שיהיה שלום בין כלל ישראל, כשידעו שהכל מהקב"ה שהם כעץ ביד היוצר, והם כגוף אחד, וכשיתאחדו למטה, גם אבות העולם יתפללו ביחד על הגלות האחרון ותבוא הגאולה וידעו הגויים כי אני מקדש את ישראל בהיות מקדשי בתוכם לעולם.

וזה חיוזק בשבילנו להרבות שלום ועל ידי השלום שלמטה יש שלום למעלה והאבות העולם יתפללו יחד על הגאולה הכללית וכן על הגאולה הפרטית לכל אחד ואחד.

זכות וראך ושמח בלבו זכה לחשן המשפט על לבו

"וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו" (ד' י"ד)

ופרש"י ז"ל, וראך ושמח בלבו, לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה (שמ"ר ג' ז'), ומשם זכה אהרן לעדי החושן הנתון על הלב (שבת קלט. שמ"ר סם). עכ"ל.

ובגמ' בשבת ואמר רבי מלאי בשכר וראך ושמח בלבו, זכה לחשן המשפט על לבו. ופירש שם רש"י ז"ל, זכה לחשן המשפט. שכנגד הלב, שהיה גדול ממנו, וקודם למשה נגלית שכינה על אהרן וכו' ואעפ"כ לא נתקנא בו בזאת. עכ"ל. וצ"ב למה קשור וראך ושמח בלבו לחשן המשפט על לבו?

ושמעתי מאמר רבי חיים נחמיה בן רבי יצחק זללה"ה, הדנה בחושן המשפט היו"ב אבנים כנגד י"ב שבטי ישראל (כמפורש לקמן כ"ח כ"א), וכל שבט היה לו אבן על שמו. והנה כל שבט מכלל ישראל היה לו דרך בעבודת הש"ת, כמו שיש כאלו שיותר לומדים תורה, וכאלו שעובדים יותר בתפילה, וכאלו שעוסקים יותר בגמילות חסדים וכו'. והמטרה של כולם היא לעשות רצון הש"ת, ומי שיכול להכיל את כל הדרכים שכולם אמת, זה לב שלא מקנא בגדולת אחרים ורואה רק את הטוב שבכל הדרכים, ולכן אהרן הכהן שראך ושמח בלבו, שרואה רק הטוב שבכולם הוא זוכה לחושן משפט על לבו, שיכול לאחד את כל הדרכים, וזה 'לזכרון לפני ה' תמיד' (לקמן כח כ"ט), ומבאר התרגום יונתן בן עוזיאל, לזכרון טוב לפני ה' תמיד, שכשיש אחדות בכלל ישראל זה זכרון טוב לפני ה', ומכפר על כל העבירות.

האדם לעמל יולד

בני ישראל נוצרו בשביל עסק התורה שע"ז בונים בנינים רוחניים, ובשבת הבנינים שנעשו מעסק התורה הם אלף פעמים יותר.

"ויאמר פרעה הן רבים עתה עם הארץ והשבתם אותם מסבלותם" (ה' ה')
א- כתב הבן איש חי (פר' שמות שנה שניה) ז"ל, ל"ב בס"ד, הכתוב אמר 'אדם לעמל יולד', אך יש הפרש בין ישראל ובין אומות העולם, כי ישראל נולדו לעמלה של תורה, שעושים ע"י עסק התורה בנין ברוחניות למעלה, ולכן כתוב 'וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך', וארז"ל אל תקרי בניך אלא בוניך, לשון בנין, כי ישראל עושין בנין רוחני בעסק התורה שהוא בפה, אבל אוה"ע נולדו לעמל עוה"ז הגשמי שהוא בידים. ולכן אמר 'הקול קול יעקב', כי הוא תם וישב אוהלים באהלה של תורה לבנות בנינים בפה, אך 'הידים יד עשו' לבנות בנין גשמי בידים, ולכן כתיב עם זו יצרתי לי תהלתך היא התורה יספרו, כי לעמלה של תורה שהוא בפה יצרתי אותם.

והנה ישראל בהיותם במצרים דעדין לא נתנה להם התורה היו עוסקים בעמל הגשמי בחומר ובלבנים לבנות ערי מסכנות, ובא משה רבינו ע"ה להוציאם ולסלקם מעבודה זו כדי לקבל להם התורה שאז יהיה עמלם בבנין הרוחני לקיים מה שנאמר 'וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך', ופרעה בא לטעון כנגדו מחמת השר שלו והן רבים עתה עם הארץ, פירוש אע"פ שבאמת הן רבים במעלה שנבראו לעבודה של בנין הרוחני, ככתוב 'עם זו יצרתי לי תהלתך יספרו', אך עתה באשר הוא שם עם הארץ שלא ניתנה להם התורה שבה יעשו בנין הרוחני העליון, ורק שם עם הארץ יש להם אשר ראוי להם עמל הגשמי שהוא בנין החמרי ואיך תשביתום מסבלותם, וכו'. ולכן אמרו רז"ל שעתה הוסיף פרעה עליהם העבודה לעבוד גם ביום השבת, אחר שכבר פטרם מקדמת דנא מלעבוד ביום השבת ע"פ עצתו של משה רבינו ע"ה בהיותו בבית פרעה, ובזה פירשתי מה שכתבו למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשי, כוונתו בזה על ביטול העבודה ביום השבת שהיתה מתחילה על פי עצתו של משה רבינו ע"ה שיעץ את פרעה בכך, ועתה השר שלו חזר בו והפך לבב פרעה בזה באמרו מאחר כי אין להם עדיין תורה לעסוק בה בבנין רוחני למה יבטלו מן העבודה הגשמית ביום השבת, ובזה מובן הסעם שאמרו רז"ל לא נתנו שבתות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה, והיינו כי ישראל יש בהם כח לבנות בנין רוחני ועליוני ע"י עסק התורה ולכן נקראו בנאים, וכמו שאמרו רז"ל על פסוק 'וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך', וזה הבנין שבונים אותו ע"י עסק התורה הוא נעשה בחלק עוה"ב, ולכן בשבת שהוא מעין עוה"ב כמו שאמרו רז"ל, צריך להרבות בו בעסק התורה, כי אז יצליחו בו יותר בבנין הרוחני, ולכן כתבו המקובלים ז"ל, דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום השבת אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול, ולכן מאחר שנעשה בנין רוחני ועליוני בשבת מן עסק התורה נאסר בשבת בנין הגשמי החומרי לגמרי, ולכן שנו במשנה הבונה מכלל ס"ל מלאכות האסורים בשבת, כי הבנין הוא אב מלאכה. עכ"ל.

הבן איש חי מבאר שע"י עסק התורה נעשה בנינים רוחניים, ובשבת נעשה אלף בנינים רוחניים יותר מעסק התורה של ימות החול, וזה חיוזק גדול לנצל את יום השבת קודש לעסק התורה הקדושה.

ב- ימי השובבים מסוגלים לצאת מהגלות בכלליות ובפרטיות, ולתקן כל מה שקלקלו

כתוב בכתבי האר"י ז"ל שאין עבירה שגורם קלקול בכל העולמות כמו העבירות של עניני קדושה וטהרה, ובזה האדם מתרחק מהקב"ה שכתוב כי קדוש אני ה' וגו', והנה בשבועות של ימי השובבים שקוראים את הפרשיות של גלות מצרים והגאולה, זה הזמן שכל נפש מישראל תזכה לגאולה, כמו שכתוב בתהלים (ס"ט י"ט) 'קרבה אל נפשי גאלה', היינו שיש לכל נפש גאולה פרטית. והנה האר"י ז"ל כתב תיקון ע"י פ"ד תעניות, אך בזמן הזה שנחלשו כח האנשים, ובפרט מי שעוסק בתורה שע"י התעניות הוא ממעט בעסק התורה כבר נפסק בשו"ע או"ח ס' תקע"א ס"ב ז"ל, ת"ח אינו רשאי לישוב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים וכו' וכתב המש"ב שם ומי שתורתו אומנותו נקרא ת"ח לענין זה אף בזמן הזה, וכתב שם אפי"אם יוכל לשבול התענית שאינו מזיק, מ"מ ממעט לימודו ע"י זה ע"ש וביה"ל. אולם כמו שכתבנו בשם הבן איש חי שעל ידי עסק התורה זוכים לבנות בנינים ברוחניות ובזה מתקנים כל מה שפגמו, לכן צריך להרבות בלימוד התוה"ק, ולימוד בעיון, כל אדם כפי כוחו ולהיות מכלל וכל בנין בונין לימודי ה', שבונים ממש בנינים, ובפרט בשב"ק שאז קוראים את הפרשיות של הגלות והגאולה יש להרבות בלימוד התוה"ק, וכמו שכתבו המקובלים שהפועל שנעשה על ידי לימוד התורה בש"ק הוא אלף פעמים יותר ממה שנעשה ביום חול.

ג- ושמעתי ממ"ר הגאון הצדיק רבי יחזקאל ליננשטיין זצוק"ל שהפירוש שקולה שבת כנגד כל התורה כולה הוא, שכל דבר שעושים בשבת זה שקול ככל התורה, ואמר שהתפילה של שבת שקולה כנגד כל התורה כולה, וכן הלימוד התורה בשבת שקול כנגד כל התורה כולה, ולכן בזה מתקנים כל מה שקלקלו ופגמו בכל העולמות, ומתקברים לקב"ה.

ובתפלה של שבת מתפללים קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך וכו'. היינו להתקדש על ידי המצוות ועל ידי מצות שבת 'זכור את יום השבת לקדשו', ועל ידי זה 'ותן חלקנו בתורתך' שכל יהודי יש לו חלק בתורה, שבענו מטובך, היינו שכתוב בפרקי אבות (פרק ו) אין טוב אלא תורה היינו שנהיה שבעים שנה מהתורה, ועי"ז שמחיינו בישועתך שע"י שנהיה שבעים רק מהתורה ונזכה שנשמח בישועת הש"ת שכל אחד צריך ישועות גדולות והדרך לזכות לישועות זה ע"י שבענו מטובך, ששבעים מהתורה שרק זה משביע את נפש האדם, אז שמחיינו בישועתך. ובקריאת שמע בפרשת ציצית אומר 'למען תזכרו את כל מצותי והייתם קדושים לאלקכם' וכתוב שהמצוה למען תזכרו את כל מצותי זה כנגד זכירת שבת, ואז תהיו קדושים לאלוקיכם, ונזכה להיות קדושים כמו שכתבו קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם, ונזכה להתקרב לקב"ה. שזה התיקון של כל החטאים על ידי מה שהאדם דבוק בקב"ה. וקוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא, שעל ידי הדבקות בתורה זוכים להיות דבקים בהקב"ה.

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 229 | מגילה ז. – י"ג: | שמות ה'תשפ"ב

כתיבת המגילה וקביעת מצוות הפורים לדורות

ז. שלחה אסתר לחכמים בשנה השניה אחרי הנס, **קבעוני לדורות**, לקבוע חובה ליו"ט ולקריאת המגילה, להיות לה לשם, שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות שיאמרו שאנו שמחים להזכיר מפלתם, שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס.

שלחה אסתר לחכמים **כתבונני לדורות**, שלחו לה הלא כתבתי לך שלישים שצריך להזכיר ג'פ מלחמת עמלק ולא רבעים, עד שמצאו לה מקרא בתורה "כתוב זאת זכרון בספר", זאת היינו מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, זכרון היינו מה שכתוב בניאימ, ובספר היינו מה שכתוב במגילה. וי"מ ש"כתוב זאת" היינו מה שכתוב כאן, ו"זכרון" היינו מה שכתוב במשנה תורה, ו"בספר היינו מה שכתוב בניאימ.

טומאת ידים במגילות

אסתר אינה מטמאה את הידים כשאר ספרים שגזרו בהם שיטמאו את הידים, ואע"פ שברוח הקודש נאמרה, לא נאמרה לכתב אלא לקרות. וכתבו התוס' (ד"ה נאמרה) דמ"מ מדרבנן ניתנה אף לכתב, ולכן אם קראה על פה לא יצא, וכן אם היא כתובה בין שאר הכתובים לא יצא, וצריך לכתבה ולתפורה בגידים, וצריכה שרטוט. וי"א שמיטמאה את הידים.

קהלת לר"מ אינו מטמא את הידיים, לרבי יוסי מחלוקת, לר"ש קהלת מקולי ב"ש וחומרי ב"ה, ולר"ש בן מנסיא אינו מטמא את הידים משום שחכמתו של שלמה היא.

שיר השירים לר"מ מחלוקת, ולרבי יוסי מטמא את הידיים.

אסתר ברוח הקודש נאמרה. לר"א ילפינן מדכתיב "ויאמר המן בלבבו". ולר"ע מדכתיב "ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראייה". ולר"מ מדכתיב "ויודע הדבר למרדכי". ולרבי יוסי בן דורמסקית מדכתיב "ובבזה לא שלחו את ידם". ולשמואל מדכתיב "קיימו וקיבלו" קיימו למעלה מה שקיבלו למטה. ור"ב אמר שיש לו פירא על כולם חוץ מעל שמואל, "ויאמר המן בליבו" היינו שאמר מסברא שאין שם משהו חשוב כמוהו, ולכן הרבה בכבודו של אותו אחד. והא דכתיב "ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל ראייה" היינו משום שכל אחד היתה נראית לו מאומתו. והא דכתיב "ויודע הדבר למרדכי" היינו שהבין מה שבגתו ותרש דיברו ביניהם בטרשית. והא דכתיב "ובבזה לא שלחו את ידם" שמה הדבר נודע ע"י שלוחים ששלחו להודיע למרדכי כדי שלא ירע למלך. אבל על דברי שמואל אין פירא, ואף שדורשים מזה קיימו מה שקיבלו כבר, תרתי שמעת מינה. (תוד"ה לכולהו). ולר"ב יוסף אסתר ברוח הקודש נאמרה דכתיב "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים", ולר"ב נחמן בר יצחק מדכתיב "זכרם לא יסוף מזרעם".

מתנות לאביונים ב' מתנות לב' בני אדם.

משלוח מנות ב' מתנות לאיש אחד.

ז. הגמ' מביאה כמה מקרים ששלחו אמוראים זה לזה משלוח מנות.

אבי בר אבין ורבי חנינא בר אבין היו מחליפים סעודתם כל שנה היה אחד אחר אוכל אצל השני.

מחייב איניש לבסומי (-להשתכר ביי) בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

רבה שחטיה לרבי זירא בסעודת פורים והחיהו, ולשנה אחרת לא רצה רבי זירא לאכול עם רבה, דלאו בכל יומא איתרחיש ניסא.

סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא יד"ח, דכתיב "ימי משתה ושמחה".

האמונה בהשגחה הנלמדת ממגילת אסתר

הגמרא (י"ג:ג) מבארת הא דכתיב במגילה "אחר הדברים האלה גידל המלך אחשוורוש את המן" דהיינו אחר שהקדים הקב"ה רפואה למכה, שאין הקב"ה מכה את ישראל אא"כ בורא להם רפואה תחילה, אבל אצל אומות העולם הקב"ה מכה ואח"כ בורא רפואה. וצ"ב מה נ"מ אם הרפואה קודמת או המכה קודמת, העיקר שתהיה רפואה בסוף.

ונראה ביאור הענין דהנה איתא בגמרא (י"ב) שסיבת הגזירה היתה מפני שנשתחו לצלם, וא"כ היה מקום לומר שהגזירה היא עונש על העבירה, ובאמת אם לא היו עושים תשובה היתה ח"ו יוצאת לפועל הגזירה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים וכדאיתא בגמרא (י"א) שאחשוורוש מלך בכל העולם, ועל זה באו חז"ל לומר שמטרת הגזירה לא היתה העונש, אלא מטרת הגזירה היא כדי שיחזרו בתשובה, ואז תבטל הגזירה, וזה ענין הקדמת רפואה למכה, שהמטרה קודמת לאמצאי, ולכן הרפואה שהיא המטרה, אם יחזרו בתשובה, קודמת לאמצאי שזה הגזירה.

עוד איתא בחז"ל שהטעם לא הזכר שם ד' במגילה הוא מפני שמרדכי כתב את המגילה ומפחדו שמא יעתיקה פרסיים ויכתובה בדברי הימים ויכתבו במקום השם ע"ז לכן לא כתב שם ד'. והמתבונן במגילה יתמה היכן היה צריך להיות מוזכר שם ד' במגילה, וראיתי שיש מבארים שהיה צריך להיות כתוב "וצומו עלי ואל תאכלו וכו' ותתפללו לד'".

אמנם באמת נראה שהענין עמוק יותר, שבעצם כל סיפור המגילה נכתב בצורה טבעית, והמעניין בכל ספרי הנביאים יראה איך בכל מקום שהיתה גזירה כתוב שעשו הרע בעיני ד', וד' שלח את הגזירה, והנביאים עוררו לתשובה, וכשחזרו בתשובה נתבטלה הגזירה, ובמגילה אין זכר לכל זה, וזה הכונה ששם ד' לא מוזכר במגילה.

ובאמת איתא בחז"ל שמגילת אסתר רמוזה בתורה כדכתיב "ואנוכי אסתר אסתי", וביארו המפרשים שהכונה לא רק למילה אסתר אלא לכל המהלך של ההשגחה שבתוך ההסתרה, שכמו שבמגילה הכל התגלגל בסיבות טבעיות (אף שהיו שם גם ניסים גלויים כמבואר בגמרא ט"ו: ששמי מחק את הסיפור על מרדכי בספר הזכרונות וגבריאל חזר וכתבו, ועוד שם בגמרא ובחז"ל), זה בא ללמד על ההנהגה בזמן שכבר אין ניסים גלויים, שזה נראה שהכל מתגלגל בדרך הטבע, אבל האמת שהעושה מצוה יצליחו שכרו ואם לאו יכריתנו עונשו הכל בגזירת עליון.

ואיתא בגמרא (שבת ל"ב) שמי שחלה ונפל למשכב יהי דומה בעיניו כאילו העלוהו לגרדום לידון, וצריך תשובה ומעשים טובים כדי להנצל. ומבואר בגמרא שלמרות שהחולי יש לו רפואה, מ"מ עצם המצב שהוא חולה והוא נצרך לרפואה ובלא הרפואה הוא עלול למות זה בא לומר לו שהוא צריך זכויות מיוחדות כדי להנצל.

וא"כ אנו שנמצאים במצב של הסתר פנים, צריכים אנו לעורר את עצמנו שכל מה שנעשה עם האדם הוא בהשגחה, ואם יש איזה צער או צרה אין המטרה אלא כדי שנתפלל ונחזור בתשובה, ועל ידי זה בעזרת ד' תסתלק הצרה, אכ"ר.

אין בין ...

אנב שנתבאר במתני' דלעיל שאין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים. עוברות המשניות לבאר עוד חילוקי דינים שיש בין ב' דברים דומים.

אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, אבל מכשירין אסור לעשותם ביו"ט דכתיב "הוא" ולא מכשיריו. ורבי יהודה מתיר מכשירין שלא היה אפשר

לעשותם מערב יו"ט דכתיב "לכם" לכל צרכיכם, ומכשירין שלא היה אפשר לעשותם מערב יו"ט ממעטים מ"הוא", ורבנן ממעטים מ"לכם" כלבים ועכו"ם. והנדון כאן הוא לענין היתר מלאכה, אבל לענין העונש יש עוד חילוק, ששבת בסקילה ויו"ט בלאו. תודה אין, ואוכל נפש עצמו אם יותר טוב לעשותו מאתמול אסור לעשותו ביו"ט. תוס'.

אין בין שבת ליוה"כ אלא שמזיד בשבת נהרג ע"י ב"ד, ומזיד ביוה"כ חייב כרת, ומתני' כרבי נחוניא בן הקנה הסובר שאומרים קים ליה בדרבה מיניה לפטור מתשלומין אף מי שנתחייב כרת, וחלוקים עליו חביוני. חייבי כריתות שהתירו בהם על הלא ולקו, לרבי חנינא בן גמליאל נפטרו מידי כריתתם ואין ב"ד של מעלה נפרעים מהם, דכתיב "ונקלה אחיך לעיניך" כיון שלקה הרי הוא כאחיק, וחלוקים עליו חביוני, ולרב יצחק אין מלקות בחייבי כריתות, דכל חייבי כריתות של עריות בכלל היו, ויצאה כרת באחותו כדי לדונה בכרת ולא במלקות אם התרו בהם. רש"י. והתוס' (ד"ה חייבי) מבארים שחייבי כריתות היו בכלל המלקות, ובאחותו יש כרת ואין לאו אף שהיא ג"כ בכלל ונכרתה, והיינו כדי לומר שדינה בכרת ולא במלקות, ומזה לומדים לשאר, כדן דבר שהיה בכלל.

ח. אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל - להכנס לביתו (ולתוס' הכונה דווקא לעבור בשדה שבבקה), שזה אסור רק למודר הנאה, (ואסור אף שאין מקפידים, דמתני' כר"א דווייתור - דבר שהיה מותר לכל אדם ואינו מקפיד עליו) אסור במודר הנאה, וכלים שאין עושים בהם אוכל נפש שמוותר להשאלם למודר מאכל, (אמנם במקום שמשכירים כיוצא בהם אסור, שהרי באותה פרוטה שחסך היה יכול לקנות מאכל), אבל כלי אוכל נפש אסור אף במודר ממאכל אף במקום שאין משכירים. (ואף בפחות משהו פרוטה. תוד"ה אלא).

אין בין נדרים לנדבות אלא שנדרים חייב באחריותם אם נגבנו או אבדו כשאמר הרי עלי עולה ולאחר זמן הפרישה, ונדבות אינו חייב באחריותם, דכתיב "ונרצה לו לכפר עליו", את שעליו (שהאומר הרי עלי הרי הוא כטוענה על כתיפו) הוא חייב באחריותו, ואת שאינו עליו אינו חייב באחריותו, אבל לענין כל תאחר זה וזה שווים. איזהו נדר האומר הרי עלי עולה, נדבה זה האומר הרי זו עולה. עוד יש חילוק ביניהם שנדבה באה מן המעשר ונדר אינו בא מן המעשר. תוד"ה אין.

אין בין זב הרואה ב' ראיות ביום אחד או בב' ימים רצופים **לרואה שלש** בג' ימים, או שתיים ביום אחד ואחת למוחה, אלא קרבן, אבל לענין הטומאה שניהם מטמאים משכב ומושב (שאם שכב או ישב על גבי י' נגדים זה על גבי זה כולם אבות הטומאה אפילו אם לא נגע בהם, ואילו הנוגע בדבר שאינו משכב ומושב אינו אלא ראשון לטומאה, ונ"מ שאינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין), וסופרים שבעה נקיים כשמפסיק לראות, ואח"כ טובל, ואם ראה זב באחד מהם צריך להתחיל לטנות מתחילה. ספירת שבעה נקיים יכולה להתחיל מיד כשפסק לראות, ואם היה גם מצורע א"צ להמתין שיתרפא מצרעתו אלא מונה ז' נקיים מיד, ולכשיתרפא מצרעתו יטבול מיד טבילה ראשונה של מצורע, והיא עולה לו לטבילת נגעו וזובו, ונטהר מלטמא משכב ומושב ולטמא כלי חרס בהיסט כדן זב, אע"פ שלהתירו באכילת קדשים הוא צריך ספירת שבעה לצרעתו וטבילה שניה. הגמרא מביאה מה הילפותא לדינים אלו. וכתבו התוס' (ד"ה ומה) שמצורע מטמא משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין, אבל לא כמו זב שזה גם לטמא אדם וכלים.

ח: שומרת יום כנגד יום אשה שראתה יום אחד או שנים בתוך י"א יום שבין נדה לנדה, שמונה יום אחד וטובלת בו ביום, מטמאה משכב ומושב.

אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אחרי שכלו ימי ההסגר ונראה בו סימני טומאה האמורים בו, אלא פריעה ופרימה "בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע", אבל לענין שילוח חוץ לחומת העיר, וטומאה כחומר טומאה האמורה במצורע, זה וזה שווים.

אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וציפורים שהמוסגר אינו מביאם ביום השביעי שהוא יום טהרתו, וכן ביום השמיני אף שמוחלט מביא קרבנות ולוג שמן, מוסגר אינו מביא.

טומאה למפרע בטמא שטבל וחזר וראה - זב אחר כיבוס בגדים אינו מטמא בהסט, ואם חזר וראה אינו מטמא בהסט למפרע, אע"פ שטבילתו ביום ואם ראה בו ביום אחר טבילה סתר את הכל ומטמא משכב ומושב למפרע. וכן מצורע שאם נכנס לבית נטמא כל אשר בבית, אם טבל וחזר ונטמא ע"י שחזרה המספחת ופשתה, אינו מטמא למפרע.

אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים - תורה נביאים וכתובים נכתבים בכל לשון, ותפילין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית - לשון הקודש, אבל לענין לתפורם בגידים ולטמא את הידים זה וזה שווים דהלכה למושה מסיני תפילין ומזוזות צריכים לתפורם בגידים, ולענין ס"ת נחלקו במוכות י"א. אם אפשר לתפורם בפשתן, ומתני' כ"מ"ד דפסול. ולרשב"ג אף ספרים לא התירו לכתבם בלשון אחר חוץ מלשון הקודש אלא ביוונית.

ט. כתיבת ספרים בכל לשון - במתני' מבוואר שספרים נכתבים בכל לשון. הגמרא מקשה מדאיתא בברייתא שמקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא, וכן אם לא שינה את הלשון אלא כתבו בכתב עברי (של עבר הנהר) אינו

מטמא את הידיים, ורק כשכתבו בכתב אשורית על הספר ובדיו מטמא. הגמ' מעמידה את הברייתא במגילת אסתר, שצריך לכותבה דווקא בכתב אשורית ובלשון הקודש דכתיב "ככתבם וכלשונם". ואף שאפשר לכתוב גיפטיט לגיפטים וכדומה, והיינו כשכותב בלשון זה, דאי לאו הכי הו קורא בעל פה ולא יצא, מ"מ כיון שרק המכירים כתב זה יכולים לקרות בה אינה מטמאה את הידיים, אבל אשורית שכשרה אף לשאינם מכירים, דין הוא שטמא את הידיים. (תוד"ה עד).

ורב אשי מעמיד את הברייתא בשאר ספרים - נביאים וכתובים, וכרבי יהודה שסובר שאף כשהתירו לכתוב בכל לשון לא התירו אלא יוונית, ודווקא ספר תורה משום מעשה שהיה (בתלמי המלך שכינס ע"ב זקנים בבתיים שונים בלא לומר להם לשם מה מכנסם, ואמר להם לכתוב את התורה ביוונית, ונתן הקב"ה עצה בלב כולם והסכימו לדעה אחת, וכדלהלן). והא דאיתא בשבת קט"ו שחרב אשי ספרים נכתבים בכל לשון, ומגילה דווקא צריך אשורית על הספר ובדיו, ומבוואר שבשאר ספרים א"צ אשורית על הספר ובדיו, היינו שבכחאי גוונא צריך להצילם מפני הדליקה כיון שיש בהם כמה שמות קדושים, אבל מגילה א"צ להצילה כיון שאין בה שום אזכרה, ורק בכתובה כהלכתה צריך להצילה. תוד"ה ורב אשי. ולרשב"ג (וכן לת"ק דברייתא) התירו לכתוב את כל הספרים ביוונית, דכתיב "פת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם".

הדברים ששינו ע"ב הזקנים בתרגום התורה לתלמי המלך - אלקים
ברא **בראשית** את השמים" שלא יאמר שבראשית הוא שם, ושתי רשויות הם וראשון ברא את השני. "**אעשה אדם בצלם ובדמות**" שמכאן פקרו האומרים שתי רשויות הם. "**ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי**" שלא יאמר שהקב"ה עשה מלאכה בשבת, וחז"ל דרשו שיוכל ביום השביעי היינו שהעולם היה חסר מנוחה באה שבת באה מנוחה. "**זכר ונקבה בראן**" עם שני פרצופים, ולא כתבו בראם שלא יאמר שנבראו שני גופים עם שני פרצופים. "**הבה ארדה ואבלה שם שפתם**", ונתצחק שרה **בקרוביה**" שלא יאמר למה על אברהם לא הקפיד ועל שרה הקפיד, ועכשיו יאמר שאברהם שאמר בליבו לא הקפיד עליו, ושרה שאמרה לקרוביה הקפיד עליה. "**כי באפם הרגו שור** וברצונם עקרו **אבוס**" שלא יאמר שאבותינו היו רצחנים שהרי יעקב העיד שהרגו איש, וכתבו שור לפי שלא היו חשובים בעיני יעקב אלא כבהמות. "**ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נוסא בני אדם**" והיינו גמל, שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל. "**ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה**" שהרי הגזירה היתה "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" ולא דווקא במצרים, וכשנולד יצחק היה אברהם גר בארץ פלשתיים, ומאז שהיה לו זרע עד יציאת מצרים היה ארבע מאות שנה. "**וישלח את זאטוטי בני ישראל**" לשון חשיבות, שלא יאמר שלח נערים לקבל פני סכינה, (ולא כתבו אצילי כמו שכתוב בהמשך, לפי שלא רצו לשקר, וזאטוטי משמע לשון חשיבות ומשמע נמי לשון השפלה. תוד"ה ואל), וממילא גם בהמשך כתבו "**ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידיו**". "**לא חמד אחד מהם נשאת**" שלא יאמר שחמדו לא לקח אבל לקח דברים אחרים. "**אשר חלק ה' אליהן אתם להאיר לכל העמים**" שלא יאמר שבו נח מותר בע"ז, ומזדרשו שד' נתן לשאר העמים טעות בהם כדי לטרום מן העולם. "**ויולך ויעבוד אלהים אחרים אשר לא צויתו לעבודם**" כדי שלא יאמר שלא צויתו שיהיו, וא"כ נבראו בעל כרחו. "**את צעירת הרגלים**" לפי שידיה קטנות מרגליה, ולא כתבו לו ואת הארנבת מפני שאשתו של תלמי ארנבת שמה, שלא יאמר שחקו בי היהודים והטילו שם אשתי בתורה.

ט: אירע פסול בכה"ג ומינו אחר תחתיו - לר"מ ראשון חוזר לעבודתו ושני כל מצוות כה"ג עליו משמש בשמונה בגדים, לא פורע ולא פורם, ומצווה על הבתולה, ואסור באלמנה, ומקריב אונן, ואם בא להקטיר או לעבוד עבודה אחרת משמש בשמונה בגדים. ולרבי יוסי ראשון חוזר לעבודתו, ושני אינו לא כה"ג לשמש בשמונה בגדים משום איבה, ולא כהן הדיוט לשמש בד' בגדים דמעלין בקודש ואין מורדין, אבל אין לפסול אם שימש בד' בגדים, משום מחוסר בגדים, אי לאו טעמא דמעלין בקודש, כיון שזה על פי בית דין. תוד"ה ולא.

אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים - כהנים ששימשו בבית ראשון אחרי שגנו יאשיהו את שמן המשחה, או בבית שני, אלא פר הבא על כל המצוות אם הורה היתר בדבר שזדונו כרת ועשה כהוראתו שנאמר "אם כהן משיח יחטא" (אבל פר העלם דבר של ציבור אף דכתיב ביה כהן משיח מרבים שאפילו כהן הדיוט יכול להביאו. תוד"ה אין), אבל לענין פר יוה"כ ועשירית האיפה זה וזה שווים, וקאי כרבי יוסי אבל לר"מ אף מרובה בגדים מביא פר הבא על כל המצוות.

אין בין כהן משמש לכהן שעבר (שאם אירע פסול בכה"ג ומינו אחר תחתיו, ועבר פסולו והחזירוהו לעבודתו, הראשון קרוי משמש והשני קרוי שעבר) אלא פר יוה"כ, ועשירית האיפה - חבית כה"ג שבכל יום, שא"א להביא שניים, וקאי כר"מ, דלרבי יוסי אינו ככה"ג אף לשאר דברים כנ"ל. וכתבו התוס' (ד"ה אין, השני) שאפילו בזמן שהכה"ג השני משמש תחתיו מביאים את הפר מן הראשון, וקמ"ל שאפילו אחרי שעבר אין עוד חילוקים ביניהם.

אין בין במה גדולה לבמה קטנה - אין הפרש בשעת היתר הבמות בין במה גדולה והיינו מזבח של משה בעדו בנוב ובעון, לבמה שכל יחיד עושה לעצמו, אלא פסחים ושאר חובות שקבוע להם זמן כגון קרבנות ציבור תמידין ומוספין, אבל חובות שאין קבוע להם זמן כגון פר העלם דבר של ציבור ושעיר ע"ז, לר"ש אינם קרבים אף בבמה גדולה, אבל לרבנן כל דבר שהציבור הקריבו

באהל מועד שבמדבר מקריבים באהל מועד שבגלגל, וכתבו התוס' (ד"ה מני) שר"ש מודה שמנחות ונוזרות אינם קריבים אפילו בבמה גדולה.

בבמה קטנה מקריבין רק מה שנידר ונידב.

אין בין שילה לירושלים אלא שבשילה אוכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה - מקום שאפשר לראות מושם את שילה, וירושלים רק לפנים מן החומה, קדושת שילה יש אחריה היתר שכשחברה שילה הותרו הבמות, וקדושת ירושלים אין אחריה היתר, קדשי קדשים נאכלים בשניהם לפנים מן הקלעים.

אם קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא

הגמרא דנה האם קדושה שקידשו את ארץ ישראל בזמן שנכבשה ע"י יהושע (או בימי עזרא), וכן הקדושה שנתקדשו המקדש וירושלים בזמן בנין בית המקדש, וכן קדושת בתי ערי חומה, האם קדושה זו היא קדושה עולמית או שזה קדושה רק לאותו זמן, ויש בזה כמה נ"מ, וכדלהלן.

2. האם מותר להקריב בבית חנוני? אמר רבי יצחק שמעתי שמקריבים בבית חנוני - מוצב שבנה חנוני בנו של שמעון הצדיק במצרים לשם שמים. בזמן הזה, וקסבר לאו בית ע"ז הוא דאיכא למ"ד במנחות שבנאה לשם ע"ז, וקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא לעתיד לבוא ומשחררה ירושלים הותרו הבמות, (ואע"פ שגזרו טומאה על ארץ העמים ואסור להקריב בטומאה, משאז לגבי זה לא גזרו כיון שהותרה אפשה להקריב שם. תוד"ה שמעתי). וכששאלו את רבי יצחק הוא אמר שלא אמר דבר זה, ורבא אמר שרבי יצחק חזר בו, דמבואר במתני' ובזבחים שאחרי שנבנה בית המקדש אין יותר היתר להקריב בבמות. והגמרא תולה את הגדון אם קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא במחלוקת תנאים, וכדלהלן. וכתבו התוס' (ד"ה ומוא) שה"מ לגבי קרבן היא שלמ"ד קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא אפשר להקריב במקומו של מוצב, אבל בבמות אסור להקריב לכו"ע, ולכן רב יצחק חזר בו.

איתא בעדיות אמר רבי אליעזר שמעתי שכשהיו בונים בהיכל כשעלו בימי מורש היו עושים קלעים להיכל וקלעים לעזרה, אלא שבהיכל היו בונים מבחוץ - שהיו הקלעים פרושים לפנים מעובי החומה כדי שלא יכנסו הבונים לתוך ההיכל, ובעזרה היו בונים מבפנים. ואמר רבי יהושע שמעתי שמקריבים אע"פ שאין בית, ואוכלים קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים, וקדשים קלים אע"פ שאין חומה, מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא. רב אשי רצה לומר שרבי אליעזר חולק וסובר שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, והיו צריכים לפרוס קלעים במקום הבנין כדי שיהיה המוצב הבנוי בעזרה נקרא "אשר פתח אהל מועד", (והבנין נקרא "ב"ב שנה אח"כ), וקידשו בתודתו ובשיר כמבואר בשבועות ט"ז, ורבינא דוחה ש"ל שגם לר"א קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא, וכל אחד אמר מה ששמע, והקלעים היו לצניעותא בעלמא ולא מושם צורך קדושה.

דעת רבי אליעזר אם קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא - כתבו התוס' (ד"ה דכולי) שאין להוכיח ממה שאמר רבי אליעזר בחגיגה שנתנו מוצב ומעשרים מוצב עני בשביעית, ומפרש בגמרא הטעם משום שלא כבשום עולי בבל וקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא. ד"ל שר"א סובר שקדושה ראשונה קידשה לעת"ל, ואיירי במוקמות שגם עולי מצרים לא כבשו מפני שלא נכבשו ע"י סיחון ועוג, ועולי בבל כבשו ולא קידשו כ"כ שהעניים יסמכו עליהם בשביעית. ומה שר"א רצה להפקיד כ"כ רבעי לעניים כדי שלא יצטרך להעלותו לירושלים, אין ראיה שקדושה ראשונה קידשה לעת"ל, ד"ל שאף שבטלה הקדושה מ"מ דבר שנסאר במנין צריך מנין אחר להתירו, והרווח של העניים הוא שהם יכולים לחלל שנה מנה על שנה פרוטה, דבזמן שאין בית המקדש קיים מותר לעשות כן לכתחילה (ומבירכים על הפדיון עובר לעשייתו, ושורפים את דמי הפדיון או משליכים אותו לנהר).

מחלוקת תנאים אם קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא - המשנה בערכין מונה ט' עיירות שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, לענין דין בתי ערי חומה, ואמר רבי ישמעאל ברבי יוסי שחכמים כונו את אלו אע"פ שהיו הרבה עיירות מוקפות חומה, ובמתני' נמי תנן "וכל יוצא בהן", משום שכשעלו בני הגולה קידשו עיירות אלו, אבל הראשונות בטלה קדושתם משבטלה קדושת הארץ. ומבואר דס"ל שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא. אמנם איתא בברייתא שרבי ישמעאל ברבי יוסי אמר שהיו הרבה ערים נוספות, וקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא, אלא שערם אלו מצאום בני הגולה ומנאום, אבל באמת כל עיר שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, נהגים זה כל המצוות הנוהגות בבתי ערי חומה, והמוכר בית אין יכול לגאולו משעברה שנה, ושילוח מצורע, וקריאת המגילה בט"ו. ונמצא שנחלקו תנאים בדעת רבי ישמעאל ברבי יוסי אם קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא, או שהברייתא השניה נאמרה ע"י רבי אליעזר בר רבי שלמד מ"אשר לאו חומה" שאע"פ שעכשיו אין לו חומה הרי היא בקדושתה.

2. מקום שנאמר "ויהי" פעמים הוא לשון צער (כי החל האדם לרוב, בנסעם מקדם, בהיות יהושע ביריחו, ד' את יהושע, איש אחד מן הרמתיים, כאשר זקן שמואל, דוד לכל דרכיו משכיל, כי ישב המלך בביתו) ופעמים אינו לשון צער (כשמונים שנה וארבע מאות שנה, כאשר ראה יעקב את רחל, ויהי ערב ויהי בוקר), ו"ויהי בימי" (אחשוורוש), שפוט השופטים, אמרפל, אחז, יהויקים) לעולם הוא לשון צער.

ביום הקמת המשכן היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו שמים וארץ.

כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאים ממנה מלכים ונביאים, מנלן מתמר משום שכיסתה פניה בבית חמיה לא הכירה יהודה וחשבה לזונה, ויצאו ממנה מלכים - דוד, ונביאים - ישעיהו בן אמוץ, דאמוץ - אביו של ישעיהו ואמצייה מלך יהודה היו אחים.

מקום ארון אינו מן המיידה שקודש הקודשים הוא כ"ע אמה, והארון באמצע, ומכל צד היה י' אמה, ובנס הוא עומד.

אין הקב"ה שש במפלת רשעים, ועל כן לא אמרו מלאכי השרת שירה בקריעת ים סוף, שאמר להם הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה, והא דכתיב "כן ישיח להרע אתכם" היינו שישש אחרים עליהם וכשתחייבו כליה בימי המן היו אויביהם משמים.

ביאורי פסוקים השייכים להמן וושותי ומרדכי ואסתר

"וקמתי עליהם וכו' והכרתי לבבל שם (כ-תב - שאין להם כתב אלא מאומה אחרת) ושאר - לשון המשלים משתמשים בו, דלשון ארמית עדיין מדברים בו. תוד"ה שאר) נין (מ-מלכות) ונכד - ושותי) נאום ד'".

"תחת הנעצוץ יעלה ברוש (-מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים, תחת המן שעשה עצמו עבודה זה), ותחת הסרפד יעלה הדס (-אסתר שנקראה הדסה תחת ושותי הרשעה בת בנו של נבוכדנצר הרשע), והיה לד' לשם (-מקרא מגילה), לאות עולם לא יכרת (-ימי פורים)".

"לאדם שטוב לפניו (-מרדכי) נתן חכמה ודעת ושמוחה, ולחוטא (-המן) נתן ענין לאסוף ולכנוס, לתת לטוב לפני האלוקים (-מרדכי ואסתר שקיבלו את ביתו)".

ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים - ושותי והמן ועשרת בניו.

2. כי עבדים אנחנו ובעבודתינו לא עזבנו אלו קינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס - בזמן המן.

"הרכבת אנוש לראשנו, באנו באש (-בימי נבוכדנצר שהטילו לתוך הכבשן) ובמים (-בימי פרעה), ותוציאנו לרויה (-בימי המן)".

זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלו קינו - בימי מרדכי ואסתר ששלחו אגרות לכל העולם.

"ארי נוהם (-נבוכדנצר הרשע) דוב שוקק (-אחשוורוש), דתני רב יוסף אלו פרסיים), מושל רשע (-המן) על עם דל (-ישראל הדלים מן המצוות).

בעצלתיים ימך המקרה וכו' - בגלל עצלות ישראל שלא עסקו בתורה נעשה שונאו של הקב"ה מך כמי שאינו יכול להושיע.

"ברבות צדיקים ישמח העם (-מרדכי ואסתר), ובמשול רשע יאנח עם (-המן)".

"לא מאסתים (י"א בימי יוונים, וי"א בימי הכשדיים שהעמיד הקב"ה את חנניה מישאל ועזריה) ולא געלתים" (י"א בימי נבוכדנצר, וי"א בימי יוונים שהעמיד הקב"ה את שמעון הצדיק וחשמונאי ובניו ומתתיה כהן גדול) לכולתם (בימי המן שהעמיד הקב"ה את מרדכי ואסתר) להפר ברית איתם (י"א בימי פרסיים, וי"א בימי רומיים שהעמיד הקב"ה חכמים של בית רבי וחכמי דורות), כי אני ד' אלו קיהם (י"א בימי גוג ומוגו, וי"א לעתיד לבוא שאין כל אומה יכולה לשלוט בהם)".

ביאור פסוקים ממגילת אסתר

אחשוורוש - אחיז - דומה לו וכן גילו בן מולו של ראש והוא נבוכדנצר, שהוא הרג והחריב, והוא ביקש להרוג ולהחריב יסוד שיסד זורבלל בבית המקדש בימי מורש לפני אחשוורוש, וי"א שהושרו פני ישראל בימיו כשולי קדירה, וי"א שכל שזכור אומר אחז לראשו, וי"א שנעשו הכל רשים בימיו דכתיב "וישם המלך אחשוורוש מס".

הוא אחשוורוש - הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו, וכן עשיו ודתן ואבירם ואחז, ואילו אברהם אהרון ומשה בצדקם מתחילה ועד סוף, דוד הוא הקטן - שהקטין עצמו בקטנותו ואף במלכותו אצל מי שגדול ממנו בחכמה.

המולך - מעצמו שלא היה מודע המלוכה, י"א לשבח שלא היה ראוי כמותו, וי"א לגנאי שלא היה ראוי ומלך ע"י נמונו.

מהודו ועד כוש - י"א שהיו קרובים וכשם שמלך עליהם מלך על כל העולם, וי"א שהיו בסוף העולם, וכן תפסח ועזה.

שבע ועשרים ומה מדינה - בתחילה מלך על שבע ואח"כ על עשרים ולבסוף על מאה.

י"א: מי מלך בכל העולם - שלשה מלכו בכיפה - תחת כל כיפת הרקיע, אחאב אחשוורוש ונבוכדנצר, אבל שלמה או שלא השלים מלכותו, ולמ"ד שחזר למלכותו י"ל שלא מנו אותו כיון שהוא מלך גם על העליונים (-על השדים). סנחריב מלך בכל העולם אבל לא מלך על ירושלים, ודריוש היו שבע ארצות שלא מלך עליהם. ומה שאמר מורש שד' נתן לו את כל ממלכות הארץ, זה לא היה נכון. ולא מנו את אלכסנדר מוקדון, מפני שאינו כתוב במפורש. תוד"ה שלשה.

שנות גלות בבל

ירמיהו הנביא נתנבא "כה אמר ד' כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם והקימותי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה", ומאריך כתיב "למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה". וכיון שהיו כמה שלבים במלכות בבל ובגלות ובחורבן היו שטעו וחישובו את השבעים שנה מלפני חורבן בית המקדש.

וסדר הדברים היה שנבוכדנצר נטל את המלכות מאסר חדון מלך אשור, ובשנה השניה שלו כבש את ירושלים, ויהויקים מלך ישראל היה כפוף לנבוכדנצר ג' שנים, ואח"כ מרד יהויקים ג' שנים, ואז בא נבוכדנצר והרגו והמליך תחתיו את יהויכין בנו, וכשכב לבבל אמרו לו יעצו שנינו ראו להמליך את בן מי שמרד בו, ונבוכדנצר חזר והגלהו והמליך את צדקיהו, ובית המקדש עמד עוד י"א שנה ואז החריבו נבוכדנצר. ומלך נבוכדנצר בסך הכל מ"ה שנה (י"ט שנה בזמן הבית וכו"ו שנה אח"כ), ובנו אויל מורדך מלך כ"ג שנה, ואח"כ מלך בלשצר שנתים (ואז חשב שעברו ע' שנה וכדלהלן), ואח"כ מלך דריוש המדי וכורש הפרסי ד' שנים, ואח"כ מלך אחשוורוש (ובשנה השלישית למלכותו חשב שעברו ע' שנה וכדלהלן), ומלך י"ד שנה, ומלך תחתיו דריוש, ובשנה השניה בנו את הבית השני.

חשבונו של בלשצר - בלשצר טעה בחשבון הא דכתיב "לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם", וסבר שכיון כבר עברו מ"ה שנה שמלך נבוכדנצר, כ"ג שמלך אויל מורדך, וב' שלו, א"כ עברו שבעים שנה ולא נגאלו, והוציא בלשצר את כלי המקדש והשתמש בהם, ואמר לו דניאל "ועל מרי שמאי התרוממות ולמאנאי די בייתיה היתיו קדמן", ובאותו לילה נהרג בלשצר ודריוש המדי קיבל את המלכות.

חשבונו של אחשוורוש - כתיב "כשבת המלך אחשוורוש" והיינו שנתיישב בדעתו, שמתחילה דאג שיצאו ישראל מתחת ידו כשיגמרו ע' שנה של גלות בבל, ועכשיו נתיישבה דעתו מפני שחשב שלמרות שבלשצר טעה הוא יודע את החשבון, ש"לבלבל" אין הכוונה למלכות בבל אלא לגלות בבל שהיתה שמונה שנים אחרי מלכות בבל, וכיון שעברו מאז טעות בלשצר ח' שנים (א' של בלשצר, ה' של דרויש המזי וכורש הפרסי, וב' שלו) ולא נגאלו, א"כ לא יגאלו יותר, והוציא את כלי המקדש והשתמש בהם, ובא השטן וריקד ביניהם והרג את ושת'.

והחשבון האמיתי הוא מהורבן ירושלים דכתיב "למלאות להרבות ירושלים שבעים שנה", וירושלים חרבה ו"א שנה אחרי גלות יכניה, ואף שחטרה שנה, היו בשנות המלכים שנים מקוטעות.

גלו בו' בח' ב"ח ובי"ט - והיינו שלגלות היויכין היתה בשנה שמינית למלכות נבוכדנצר, שהיא השנה השביעית מאז שכבש את יהויקים, וגלות צדקיהו היתה בשנת י"ט למלכות נבוכדנצר, שהיא השנה הי"ח מאז שכבש את יהויקים.

אולי מרודך הוציא את יהויכין מלך יהודה מבית הכלא אחרי ל"ז מאז שהכניסו לשם נבוכדנצר.

י"ב - גם דניאל טעה בחשבון ע' השנים.

הא דכתיב כי לפי מלאת לבל ע' שנה אפקוד אתכם היינו פקידה בעלמא, שנתן כורש לישראל לבנות את בית המקדש.

המשך ביאור פסוקים מהמגילה

חיל פרס ומדי, מלכי מדי ופרס - שטיכמו ביניהם שמלך מאחד ואיפרכי מהשניה.

יקר תפארת גדולתו - שלבש בגדי כהונה.

ובמלאות הימים האלה - ו"א שהיה פקח שקירב הרחוקים בתחילה, ו"א שהיה טיפש שהיה לו לקרב הקרובים בתחילה.

מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה - אם מפני שנהנה מסעודתו של אותו רשע א"כ רק שבשושן יהרגו, אלא לפי שנשתחוו לצלם, וכיון שהם לא עשו אלא לפנים מיראה אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים.

בחצר גינת ביתן - כל אחד במקומו הראוי, ו"א שלא היה מקום בחצר ובגינה אלא בביתן.

חור - חרי חרי מעשה מחט, ו"א מילת לבנה.

כרפס - כרים של פסים.

מטות זהב וכסף - כל אחד כראוי לו, ו"א של כסף ורגליהם זהב.

בהט ושש - אבנים שבאים בטורח בדמים יקרים.

דר וסוחרת - דרי דרי שרות סביב, ו"א אבן טובה המאירה כצהרים וסוחרת לשון סהרא, ו"א שקרא דרוו מהפס לכל בעלי סוחרת.

וכלים מכלים שונים - יצאה בת קול ואמרה ראשונים בלשצר וחבורתי כלו מפני כלים ואתם שונים בהם.

ויין מלכות רב - כל אחד קיבל יין שגדול ממנו בשנים.

והשתיה כדת - כדת של תורה במצב שאכילה מרובה משתיה.

אין אונס - כל אחד מיון מדינתו.

כרצון איש ואיש - מרדכי והמון שהיו שרי המשקים בסעודה.

משתה נשים בית המלכות - שניהם לדבר עבירה נתכוונו.

י"ב: ביום השביעי כטוב לב המלך ביין - שבת היתה שישיראל מתוך אכילתם פותחים בד"ת, והם התחילו לומר מדיות נאות וכו', אמר אחשוורוש שלי כשדית וציווה להביאה ערומה, ונענשה מידה כנגד מידה על שהביאה בנות ישראל ערומות ועשתה בהם מלאכה בשבת, וושתי אף שהיתה פרוצה לא רצתה לבוא משום שפרחה בה צרעת, ו"א זנב, וכעס המלך משום ששלחה לאמר לו שומר סוסים של אביה, שאביה לא היה משתכר אפי' היה שותה הרבה ואילו הוא משתכר מיד, ושלח לשאול לחכמי ישראל היודעים בעיבור החודש מה לעשות לושתי, ופחדו לענות לו ואמרו לו שחכמתם נסתלקה מאז הגלות, ושאל את הקרובים אליו, וקפץ המן ההדיוט שהי מנה אותו הכתוב בסוף בראש.

כרשנא שתר וכו' - על שום הקרבנות נאמר, שאמרו מלאכי השרת לקב"ה כלום הקריבו לפניך קרבנות ועל כן עש נקמה בושתי ותבוא אסתר במקומה.

אלמלא אגרות הראשונות לא היה נשאר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, שכתב להיות כל איש שוור בביתו, ואמרו הרי אף הגרדן שר בביתו.

דוד ביקש בחכמה נערה אחת וכולם רצו לתת לו, אחשוורוש ביקש להביא את כולם ויבעל את כולן בשביל אחת והתחבאו ממנו.

בן יאיר בן שמעי בן קיש - לשונות תפילה.

י"ג: מרדכי היה אביו מבנימין ואמו מיהודה, ו"א שיהודה אמרו שהם גרמו ללידתו ע"י שלא הרג דוד את שמעי שהיה חייב מיתה, ובנימין אמרו שהוא מהם, וכנסת ישראל

אמרה ששאלו גרם ללידתו של המן ע"י שלא הרג את אגג, ו"א שהיה מבנימין, ונקרא יהודי על שם שכפר בע"ז, וכן בתיה בת פרעה נקראת יהודיה ("ואשתו היהודיה ילדה את ירד וכו'") בגלל שכפרה בע"ז, וירד הוא משה, שירד לישראל מן בימיו, ונחשב שבתיה ילדה את משה משום שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, ועוד נקרא משה חבר על שם שחיבר את ישראל לאביהם שבשמים, וסוכו ע"ש שנעשה להם כסוכה, ויקותיאל ע"ש שקיוו ישראל לאל בימיו, וזנוח ע"ש שהזניח עוונותיהם של ישראל, וכתיב שם ג"פ "אבי" שהיה אב בתורה ובחכמה ובנביאות, ונשאה מרדך, והיינו שכלב שמרד בעצת מרגלים נשא את בתיה שמרדה בגילולי בית אביה.

אשר הגלה מירושלים - שגלה מעצמו וכן ירמיה גלה מעצמו עד שאמר לו הקב"ה לחזור, אבל שאר ישראל הוגלו בעל כורחם.

אסתר - ו"א ששמה אסתר, ונקראת הדסה על שם הצדיקים שנקראים הדסים, ו"א לפי שלא היתה קצרה או ארוכה אלא בינונית כהדס. ו"א ששמה הדסה, ונקראת אסתר ע"ש שהיתה מסתרת דבריה, ו"א שהיו אומות העולם קורים אותה אסתר ע"ש איסתרה - יפה כלבנה. ורבי יהושע בן קרחה אמר שאסתר היתה ירקרוקת כהדס, וחוט של חסד משוך עליה מאת הקב"ה, ולכן היתה נראית יפה לאומות ולאחשוורוש.

אסתר כשעירבתה אמה מת אביה, ילדתה מתה אמה, ולקחה מרדכי לו לבית.

היתה מונה עם שבע הנערות את ימי השבוע.

וישנה - שהאכילה מאכל יהודי, ו"א חתיכות חזיר (לרש"י לא נענשה כיון שהיתה אנוסה, ולתוס' ח"ו לא היתה אוכלת מזה), ו"א זרעונים.

שמן המור - שמן זית שלא הביא שלישי, שמשיר את השיער ומעזן את הבשר.

בערב היא באה - מתוך גנותו של אותו רשע שהיה בועל נשים ומשלחן, למדנו שבחו, שלא היה משמש מיטתו ביום.

נושאת חן בעיני כל רואה - כל אחד נדמית לו כאומתו.

ותלקח אסתר בחודש העשירי - חודש שבו נהנה גוף מן הגוף מפני הצניע, והיו מתכוונים מן השמים לחבכה על בעלה.

ויאהב המלך וכו' - שטעם בה טעם בתולה וטעם בעולה.

עשה משתה והניח המס ושלח מתנות ולא גילתה לו עמה ומולדתה, וקבץ בתולות שנית כדי שתקנא ותגלה לו ולא גילתה.

י"ג: בשכר צניעות שהיתה ברחל יצא ממנה שאול, שאמרה ליעקב שאביה ישקר (אמר לה אחיו אני ברמאות, ומותר דכתיב "עם עקש תתפתל"), ויתן את לאה, ומסר לה סימנים, ובלילה חששה שאחותה תתבייש ומסרה לה את הסימנים. ובשכר צניעות שהיתה בשאול שלא סיפר לדודו על המלכה, יצאה ממנו אסתר.

כשהקב"ה פוסק גדולה לאדם פוסק לבניו עד סוף כל הדורות, ואם הגיס דעתו הקב"ה משפילו.

היתה אסתר מראה דם לחכמים, והיתה עומדת מחיקו של אחשוורוש וטובלת משום נקיות, שלא תהיה מאוסה לצדיק משכיבתו של אחשוורוש, ויושבת בחיקו של מרדכי. וכתבו התוס' שהיתה משמשת בכור, שהרי צריך הבחנת ג' חודשים.

הקב"ה סיבב ששר המשקים והאופים יאסרו כדי לגרום לשחרר את יוסף, ולבגתן ותרש לרצות להרוג את אחשוורוש כדי לעשות נס למרדכי.

גתן ותרש היו טרסיים ודיברו בלשון טורסי, ואמרו מיום שבתא זו לא ראינו שינה בעינינו שמתוך שהיתה חביבה על אחשוורוש היה מרבה בתשמיש וצמא לשתות, בא ונטיל ארס בספל כדי שימות, ומרדכי הבין את שפתם מפני שהיה מיושבי לשכת הגזית והיה יודע שבשבעים לשון, ובא אחד בשמרתו של השני לעזור לו, והיינו דכתיב "ויבקש הדבר וימצא" שלא נמצאו במשמרתן.

אחר הדברים האלה - אחר שהקדים הקב"ה רפואה למכה, דאין הקב"ה מכה את ישראל אא"כ בורא להם רפואה תחילה, אבל אצל אומות העולם הקב"ה מכה ואח"כ בורא רפואה.

בתחילה רצה המן להרוג את מרדכי, ואח"כ את החכמים, ואח"כ את כל ישראל.

כשיצא הפור בחודש אדר שמו המן מפני שמת בו משה, ולא ידע שגם נולד בו.

המן אמר לאחשוורוש שיכלו את ישראל, אמר לו אחשוורוש שהוא מפחד שד' יעשה לו כמו לקודמיו, אמר לו המן שהם ישנים מן המצוות, אמר לו אחשוורוש שיש בהם תלמידי חכמים, אמר לו המן שכולם שוים, ואל תחשוש לקרחה במלכות מפני שהם מפוזרים, ואין מדינה מהם, ואין מהם רווח למלכות מפני שאינם משלמים מיסים וארנוניות, ואינם אוכלים ממאכלינו, ואינם נושאים מאיתנו או נישאים לנו, וכל השנה הם אומרים שבת היום פסח היום, והם מבזים את המלכות בכך שאם המלך יגע בין לא ישתו אותו ואם יפול זבוב ליון יוצאו אותו וישתוהו.

גלוי לפני הקב"ה שעתיד המן לשקול שקלים כדי להרוג את ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לאחד באדר לפני שקליו.

פרשת שמות ~ מגילה ז' עד י"ג ~ מבחן מס' 103

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבע, מיום חמישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

- מהו שיעור משלוח מנות ומתנות לאביונים?
  - שתי מנות לאדם אחד, ושתי מתנות לשני אביונים.
  - מנה אחת לשני בני אדם, ושתי מתנות לשני אביונים.
  - שתי מנות לאדם אחד, ומתנה אחת לאביון אחד.
- האם מותר לעשות ביום טוב מכשירי אוכל נפש?
  - אם אפשר לעשותם מערב יו"ט מחלוקת, ואם לאו מותר.
  - אם אפשר לעשותם מערב יו"ט אסור, ואם לאו מחלוקת.
  - בכל אופן רבנן אוסרים ורבי יהודה מתיר.
- האם מצרוע מוסגר טעון שילוח חוץ לחומת העיר, ומטמא כל מה שבבית?
  - כן.
  - לא.
  - טעון שילוח אבל אינו מטמא כל אשר בבית.
- האם מותר לכתוב ספרי נביאים ביוונית?
  - מותר.
  - אסור.
  - מחלוקת.
- האם מותר להקריב קרבן פסח בבמה קטנה בשעת התר הבמות?
  - מותר.
  - אסור.
  - מחלוקת.
- למסקנת הגמרא האם ויהי הוא לשון צער?
  - ויהי בימי הוא לשון צער, ויהי לפעמים אינו לשון צער.
  - ויהי בימי הוא לשון צער, ויהי אינו לשון צער.
  - בין ויהי בימי ובין ויהי לפעמים הוא לשון צער ולפעמים אינו לשון צער.
- האם אחשוורוש היה רשע או לא (מגילה י"א)?
  - בתחילה היה רשע, ואחרי ביטול הגזירה נעשה צדיק.
  - גם מתחילה לא גזר את הגזירה אלא בעצת המן, אבל הוא לא היה רשע.
  - היה ברשעו מתחילתו ועד סופו.
- למסקנת הגמרא מפני מה שנגרה כליה בימי אחשוורוש?
  - מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע.
  - מפני שנשתחוו לצלם.
  - מפני שלא עלו כולם לבנות את בית המקדש בימי דריוש המדי.
- מדוע דווקא המן ענה למלך שצריך להרוג את ושתי (מגילה י"ב:ב)?
  - מפני שהיה השר חשוב ביותר.
  - מפני שהדיוט קופץ בראש.
  - מפני שרצה שאחשוורוש ישא את בתו.
- מי יעץ לאחשוורוש לקבץ בתולות אחרי שכבר בחר באסתר?
  - מרדכי.
  - המן.
  - אסתר.

מדור - לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

- זב שראה ב' ראיות ואחר ג' ימים שכב על בגדים ואדם נגע באותם בגדים, האם האדם נטמא?
  - כן.
  - לא.
  - רק אם האדם נשא את הבגדים הוא נטמא.
- לגבי איזה הלכה הגמרא (מגילה י') נשארת למסקנה שזה תלוי אם קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא או לא?
  - האם מותר להקריב קרבנות בזמן הזה בבית חוניו.
  - האם היה מותר להקריב במקום המזבח לפני שנבנה בית שני.
  - דין בתי ערי חומה בערים שהיו מוקפות חומה בימות יהושע ועכשיו לא.
  - שתי התשובות נכונות.
- ממתי מתחיל מנין ע' השנים לגאולה מגלות בבל?
  - ממתי שנחרב בית המקדש.
  - ממתי שמלך נבוכדנצר על ירושלים והכניע תחתיו את יהויקים מלך ישראל.
  - ממתי שהגלה נבוכדנצר את יכניה מלך יהודה עם החרש והמסגר.
- מאיזה שבט היתה אסתר (מגילה י"ג:)?
  - בנימין.
  - יהודה.
  - ראובן.
- רשות - האם לרבנן מותר להכין ביו"ט אוכל נפש שאפשר לעשותו מאתמול?
  - מותר בכל אופן.
  - אם עדיף לעשותו מערב יום טוב אסור.
  - אסור בכל אופן.

ההגרלה השבוע על

תו קניה ע"ס 500 ₪

לבחירה: אושר עד/יש.

הגרלה נוספת על מדור לדעת חכמה:

ע"ס 150 ₪

שבוע ט"ז ~ מבחן מס' 19

לימוד יומי: ט"ו עד כ"א טבת

"חפץ חיים"

מ: הלכות רכילות כלל ו' סעיף ג'
עד: כלל ז' סוף סעיף ב'
"אהבת חסד"
חלק ב' פרק כ"ב "ויש שמונעים"
עד: פרק כ"ג "אך זה צריך".

"לדעת"

לדבר כמו שמותר.

073-7289669

מבחן שבועי – בספר אהבת חסד

- האם מי שאין לו במה לכבד אורח כראוי לו צריך להכניס את האורח?
א. לא.
ב. כן.
ג. אם יש אחר שיכבדנו כראוי לא, ואם אין אחר צריך להכניסו.
- מהי עיקר מצות לוויה?
א. לתת לאורח הרגשה טובה.
ב. להראותו הדרך שלא ישל.
ג. לשמור עליו מן המזיקים.
- האם כופים על מצות צדקה או על לוויה האורח?
א. רק על הצדקה.
ב. רק על לוויה האורח.
ג. גם על הצדקה וגם על לוויה האורח.
- האם אדם מכובד צריך ללכת לבקר חולה שאינו לפי כבודו ללכת אצלו?
א. כן, שהרי ביקור חולים הוא אפילו גדול אצל קטן.
ב. לא, כמו שמצינו בהשבת אבידה שזקן ואינה לפי כבודו פטור מהשבה.
ג. אין מצות ביקור חולים אלא בבן גילו.
- חולה שקשה לו לקבל מבקרים, האם יש בו מצות ביקור חולים?
א. צריך רק להתפלל עליו, כיון שהתפילה על החולה היא חלק ממצות ביקור חולים.
ב. יבוא לבית החיצון וישאל בשלומו אם הוא צריך עזרה, וישמע עזרו ויבקש עליו רחמים.
ג. כנ"ל תשובה ב', אך אין צריך לבקש רחמים אלא בפניו ממש.
- המבקר חולה ולא ביקש עליו רחמים, האם חסר במצות ביקור חולים?
א. כן.
ב. באמת צריך להתפלל, אבל זה לא שייך למצות ביקור חולים.
ג. כיון שלא ביקש רחמים טוב היה אילו לא היה מבקר.
- האם המבקש רחמים על החולה צריך להתפלל דווקא בלשון הקודש?
א. כן, כיון שצריך שמלאכי השרת יעלו את תפילתו.
ב. לא, כיון שהקב"ה מלוא כל הארץ כבודו.
ג. בפני החולה יכול להתפלל בכל לשון, אבל שלא בפני החולה צריך להתפלל בלשון הקודש.

מבחן שבועי – בספר חפץ חיים

- מי שנעשה לו נזק, האם מותר לו לחשוף באדם מסוים שהוא עשה לו דבר זה?
א. אסור, אלא אם כן יש דברים הניכרים שזה הוא.
ב. אם אנשים עשו מריבה עם פלוני כיון שטוענים שהוא המזיק, והוא שותק, מותר.
ג. בכל אופן אסור.
- אדם שחושדים בו בדבר מסוים והוא יכול לשכנע את החושד שהדבר לא נכון, מה עליו לעשות?
א. ישתוק, ועל זה נאמר אשרי מי שחושדים בו ואין בו מצוה להראות למי שחושד בו שזה לא נכון, דכתיב "והייתם נקיים מד' ומישראל".
ג. מצוה לשתוק, ועל זה נאמר הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים וכו'.
- האם בזמננו קיים ההיתר לקבל רכילות מאדם הנאמן עליו כשנים?
א. לא.
ב. כן.
ג. אם שומע מאביו ואמו מותר ואם לאו אסור.
- האם מותר להאמין לרכילות ממסיח לפי תומו?
א. אסור.
ב. מותר.
ג. אם נראה שהמספר שונא את מי שמספר עליו אסור, ואם לאו מותר.
- המלשין על חברו, האם מותר לניזק להלשין עליו?
א. אסור בכל אופן מפני שזה נחשב כמזיק גמור.
ב. מותר בכל אופן כיון שאינו בכלל "עמיתך".
ג. מותר רק אם על ידי זה לא יחזור וילשינו וא"א להציל בדרך אחרת והוא ראה בעצמו את ההלשנה.
- האם מותר לספר לאבא שנער פלוני הכה את בנו?
א. אם הוא יודע שהשני אשם מותר, ואם לאו אסור.
ב. מותר רק לפי כללי רכילות לתועלת.
ג. בקטנים מותר ובגדולים אסור.
- מדוע חמור יותר לספר רכילות על תלמיד חכם?
א. כיון שמסתמא זה שקר, וגם זה יותר מפריע למי שמספר לו.
ב. כיון שהתורה ציוותה להתדבק בת"ח ולסייעו וככבודו, והוא עושה היפך זה.
ג. שתי התשובות נכונות.

שאלות לעיון

א'. במש"כ רבינו ריש כלל ט' שהרואה אחד שרוצה להשתתף וכדומה עם אחד באופן שעי"ז יסובב לו ענין רע, צריך לומר לו, משום "לא תעמוד על דם רעך", ואחרוני זמננו הוסיפו שיש בזה גם מצות השבת אבידה, ויל"ע למה לא כתב רבינו מצוה זו.

ב'. במש"כ בס"ג שאם יכוין בסיפורו מחמת שנאה ממילא יעבור על איסור רכילות, עיין באחרונים שציינו למש"כ רבינו לקמן בהגה"ה לסקכ"ח שבכהאי גוונא יש מחלוקת סמ"ע וט"ז אי הוי מצוה או עבירה, ואמאי לא כתב גם כאן שזה תלוי במחלוקת זו.

עינינו גל

מאמרים ותפיסות עמוק בעולמו של עמלי תורה
מבית "עין לא ראתה"

פרשת
שמות

ותאנתו בידו, אך הוא תמיד כמשתדל לבקש את החסר לעמדו וקיומו, וכרודף להדוף מעל ראשו צבא הפגעים אשר יסובבוהו יכתירוהו לבקרים, ואם אחרי חוזק החפץ ושקידת ההשתדלות ישכח את יוצרו אדון כל המעשים ומחולל כל המאורעות ואשר בלעדו לא יועילוהו כל המעשים ולא יעזרוהו כל הכנותיו, היסכנו תפילותיו? אוצר של מילים, צפצוף הפה! הזו מצוות תפילה? לכבד בפה והלב רחוק! הלא יספות חטא על פשע על לב האבן אשר לא ימס מזרם קדש, אשר ימטירו עליו מסדרי התפילה בעיזוז קדשם אשר הסתירו בכנפי מערכי תפלתם, והוא נדרם בתרדמתו העמוקה ולא יעור לקול הקורא!"

ג. והנה, לנו היה נראה שלזכות לגדר תפילה זה רק ענין של שינוי גישה, שאם יתבונן כאמיתת דברים אלו, כבר יתפלל היטב. אך החזו"א שם מומשיך שאי"ז פשוט כלל: "האמנם הדבר פשוט ומורגש בשכל (משנ"ת עד כה), אכן מזה מאד יכבד על האדם להרפא מחולי זה ולהשתלם במצוות התפילה... ואמנם אין בידינו דבר מובאר וערוך ומסודר להורות לפנינו הדרך הישרה לפתוח לב ולהרגיש כליות, ורק העיון בתורה והעמל בה היא הרפואה היחידה והכוללת הכל לכל תחלואי הנפש". ומבואר כאן חידוש גדול של החזו"א שע"י עמל התורה יזכה לטעם תפילה.

"אמנם אחרי שההשתדלות והשקידה קנייני האדם במעלות הנפש, כקניינו בעושר ורכוש, שאמרו מה יעשה האדם ויתעשר יבקש ממי שהעושר שלו, כן בעושר הנפש, ישים האדם פניו תמיד ליוצרו, שיחוננו ויבינהו בתבונת התורה, וכמו שתקנו אנשי כנה"ג בתפילת שמו"ע ברכה על הדעה, ובתפילת אהבה רבה ובקדושה דסדרא ובברכת אלקי נצור אחרי התפילה, ובברכת בריך שמיא ובעוד מקומות, ועל האדם לזכור תמיד ולהתפלל מקרב לב. והנה אמרו מיום שחרב ביהמ"ק כל השערים נגעלו חוץ משערי דמעוה, ואם יזכה האדם להרגיש את הרע והנמאס בהעדר ידיעת התורה, עד שימס לבבו בכני לפני המקום ב"ה, הנה ידע האדם כי כבר זכה הרבה ואשרי חלקו, וכבר מובטח הוא שתפילתו נשמעת, אך על האדם להוסיף שקידה על שקידתו יום יום, כי האדם עץ השדה הולך וגדל כל ימי חלדו, והעמל וההשתדלות הן הנה הנקראים "חיים" באמת. עכ"ל הנפלאה של מרן החזו"א. עתה, כשמצפים אנו לגאולת וישועת הכלל והפרט, כמה חשוב להכיר בכוח התפילה שבידינו, ולהתאמץ בזה.

נוח התפילה

א. בספרי (ואתחנן כו): איתא: "עשרה לשונות נקראת תפלה זעקה שועה נאקה שנאמר ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם, וישמע אלהים את נאקתם, ע"כ. ומבואר שעם ישראל נגאלו מכוח התפילה. וכן מבואר בראשונים.

וברמב"ן כתב חידוש גדול: "כי אע"פ שנשלם הזמן שנגזר עליהם, לא היו ראויים להגאל, כמו שמפורש ע"י יחזקאל (כ, ח) אלא מפני הזעקה קיבל תפילתם ברחמיו". וכע"ז כתב רבינו בחיי והוסיף עליו, וז"ל: "ואמר "ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה", כי אע"פ שהגיע הקץ כבר לא היו ראויים לגאולה, אלא מרוב שזעקו אל ה' מן העבודה" קיבל תפלתם, והזכיר שני פעמים מן העבודה, ויאנחו בני ישראל מן העבודה ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה, ללמדך שאין תפלתו של אדם שלמה כאותה שהוא מתפלל מתוך הצרה והדוחק, שהיא יותר מקובלת והיא העולה לפניו יתב". וכן תמצא ביונה הנביא ע"ה שבאר הענין הזה, הוא שאמר: "בהתעטף עלי נפשי את ה' זכרתי ותבא אליך תפילתי אל היכל קדשך" (יונה ב, ח), הבטיח הנביא שהתפלה שהיא מתוך הצער ועטיפת הנפש היא הנכנסת לפניו אל היכל קדשו יתברך". עכ"ל.

הרי מתבאר כאן יסוד גדול בתפילה, שכאשר היא באה מעומק הלב "מתוך הצער ועטיפת הנפש" אזי היא מקובלת ונכנס להיכלי מרום, ועולה ומגיעה לפניו יתברך.

ב. נעתיק כאן אודות כוח התפילה באופן הזה, דברים נפלאים מהחזו"א ז"ע (ה"ג קנא), שביאר בשפתו הנעימה איך שכל תפילה במשך היום צריכה להיות לא כמקיים מצווה בעלמא, אלא בידעו שזוהו מה שיעזרהו לצאת מסבך הבעיות הסובבות אותו, וז"ל: "התפלה, אם היא (הגם שהיא) מצוה מעשית אצלנו, (אולם) אחרי שערכו לנו אנשי כנה"ג נוסח ערוך ומסודר בלתי משתנה, הינה אמנם מצוה עיונית בעיקרה, וחובת הלב, וכל שלא יצא חובתה מצד הלב לא עשה גם במעשה מאומה, שאין התפלה אלא עבודה בליבו של אדם, כמו שאמרו ולעבדו בכל לבבכם איזו היא עבודה שבלב זוהי תפילה, הנה עבודה בכל לב שנדרש מן האדם לפני בוראו יתב"י היא תפלה. אין לו לאדם שעה אחת בעולמו שחפציו הושלמו

א. על חזיון הסנה שעבר משה במדבר "וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל", מובא בילקוט שמעוני (קטט): "רמז לו אע"פ שישתעבדו בד' מלכויות אינן כלין". וכן הביא רבינו בחיי מהמדרש: "ולמה מתוך הסנה ולא מתוך אילן ולא מתוך תמרה, אמר הקב"ה כתבתי בתורתך "עמו אנכי בצרה" (תהלים צא, טו), בני נתונים בכור הברזל בתוך שעבוד, אף אני נגלה מתוך הסנה וממקום צר". ע"כ.

אבל במקום אחר כתבו חז"ל דהיה זה רמז מיוחד לא רק לארבעת הגלויות באופן כללי, אלא לגלות האחרונה שבין הערב רב, בה אנחנו נתונים כעת, וכדאי להתבונן בדברים הנוראים שגילו לנו חז"ל בזה, כדי להבין ערכנו בשעה זאת. וכך לשון חז"ל (בתיקוני זוהר תי' תריסר) עם פי' אדונינו הגר"א (בהרחבה): "וְאֵמָא אֲתַגְלֵא לֵיה בְּסֻנָּה, לְאֲחֻזָּא דְחַוְת בְּדוּחְקָא בֵּין הַקּוּצִים, וְעַם כָּל דָּא וְהַסְנָה אֵינְנוּ אֶפְלִי" – כלומר, שרצה להראות לו את סדר עמידתם של ישראל גם כשהם שרויים במצב של דחק כלכלי וקשיים שונים בין הקוצים המכאיבים להם, ועם כל זה הסנה איננו אוכל, שלא יוכלו אותם קוצים לבלותם וכדלהלן: "בְּגִין שׁוֹשְׁנִים דְּאֵינְנוּ בֵּינְהוּ, דְּאֵינְנוּ יִשְׂרָאֵל", מושום שישאל נמשלו לשושנה שגדלה בין הקוצים כדכתי' "כשושנה בין החוחים כן רעייתי בין הבנות", "דְּחַוְתָּ עֲתִידִין לְמַחְוֵי בְּגֻלוּתָא בֵּין עֲרַב רַב דְּאֵינְנוּ קוּצִים" – ופי' הגר"א: "רוצה לומר כמו שושנים הנורעין בין הקוצין, שהקוצים שמירה לשושנים כן ישראל בגלותא בין ערב רב כדי למהר גאולתם" עכ"ל.

וכתוב כאן יסוד נורא, שאמנם בגלות יש כל מיני תיקונים עצומים לכלל ישראל, אבל מאידך יותר מידי זמן לא שייך להשאיר אותם בגלות, וכמו שהיה בגלות מצרים שלא יכלו להישאר יותר, פן יפלו למ"ט שערי טומאה ושוב לא יוכלו לצאת, לכן מניח הקב"ה את ישראל בין הערב רב, ד"לכן לא כלה הקוצים כדי להיות השושנים ביניהן בגלות הזה", "וְדָא אֵיהוּ רָצָא "כִּי אֶעְשֶׂה כָּלָה בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדְחִיתִיךָ שָׁמָּה וְאֹתְךָ לֹא אֶעְשֶׂה כָּלָה" (ירמיה מו, כח) ופי' הגר"א: "רוצה לומר כי כבר הייתי עושה כלה "בכל הגוים וגו'" שהרי על כל צער של איש מישראל שכינה מצטערות ואומרת קלני מראשי קלני מזרועי, ובוודאי שהשכינה רוצה להגן על בניה ולכלות הגוים שמשעבדים בהם, רק "ואותך", רוצה לומר, בשבילך "לא אעשה כלה בגוים", ואי"ז כפי פשוטו של מקרא שהכוונה שלא יעשה כלה בכלל ישראל, דלפי פירוש זה קאי על הגוים למה לא עושה בהם כליה.

"אֲחֻזֵי לֵיה אֲגָרָא דְכָלָה דְאֵיהִי לְבַת אֵשׁ בֵּין הַקּוּצִים דְּאֵינְנוּ חַיִּיבֵינָא, כְּדִ דְחֻקִּין לְשְׁכִינְתָא וְיִשְׂרָאֵל, אֲגָרָא דְלַחֲוֹן כָּלָה נִפְקָא שְׁכִינְתָא כָּלָה מִבֵּינֵיהוּ, וְיֵיתִי חֲתָן בְּגִינָה, וְדָא אֵיהוּ אֲגָרָא דְכָלָה דוּחְקָא", דהנה מבואר בגמ' בברכות (ו, ב) ששכר הדרשה של שבת דכלה הוא הדחק, וכאן דורש גם להיפך, שהשכר שצריך לתת בשביל להביא את הכלה, הוא עצם הדוחקא, וכן אי' בזה"ק פנחס (רלט, א): "זכאה איהו מאן דאשתדל בגלותא בתראה למנדע לשכינתא לאוקיר לה בכל פקודין ולמסבל בגינה כמה דוחקין, כמה דאתמר אגרא דכלה דוחקא", "וְיִפְרוֹק לֹוֹן מִן גְּלוּתָא בְּגִינָה, וְדוּחְקָא דְגְלוּתָא דְעֲרַב רַב לְיִשְׂרָאֵל מְמַהֵר לֹוֹן פּוֹרְקָנָא" ופי' הגר"א: דזהו שאומר "כי אעשה כלה" רוצה לומר כבר עשיתי את הכלה!! (שכבר הגיע זמן הגאולה), רק שאתה מעכב שאיני רוצה לדחוק אותך ביותר וזהו ואותך לא כו' – דהיינו הוא אותו מובן במשמעות של "אותך" דהיינו בגללך, אלא שמקודם מפרש דבגללך אשאיר את הגויים כדי שיזרוז את הגאולה, וכאן מפרש שבגללך שאת מצטערת הרבה תחת הגויים, אצטרך להוריד מצער הגלות ובכך לעכב את הכלה, דהיינו את התגלות השכינה הקדו'.

ב. ומסיימים חז"ל במשפט מצמרר וגם מרגש: "וְרַפְיוֹן דִּילְחֹוֹן מְעַכְבֵּי לֹוֹן לְיִשְׂרָאֵל פּוֹרְקָנָא, בְּגִין דָּא אֲתַחֲזִי לֵיה לְמַשְׁה בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנָה, מְגוּ כּוּבְרִין" ע"כ. ועומק ביאור המשפט הזה הוא, שאילו היה בכוחינו, היה חפץ ה' שיהיה לבנט ולממשלתו מרץ בלתי נדלה, לדחוק ולהציק לכלל ישראל בלי שום ריפיון, כי בזה תלוי הגאולה. משל למה הדבר דומה, לאשה שיושבת על המשבר, והולד איננו מוכן לצאת, ובא הרופא ונותן חומר "פיטוצין" שגורם זירוז ללידה, אבל היולדת נאקת בכאביה, ומצווחת וזועקת אינני יכולה בשום אופן, אנא ממך רופא יקר, תעצור תיכף את הזירוז אינני מסוגלת, ואם אכן המוניטור מורה שהדופק מסתכן, נאלץ אז הרופא להפסיק את פעולת ה"פיטוצין", ביודעו שכעת בלידה הולכת להתעכב ולהסתבך עוד יותר. בין נבין, שככל שיתגלו מזימותיהן השפילות, כך יתברר יותר שיש כאן "זרז" עצום של גאולה (לא סימן אלא סיבה!), במהלך של סנה בו מתגלה ה"ת למשה, והראהו שלמרות הקוצים "והסנה איננו אוכל"! ולכן לא יקרה כלום לישיבות ולכוללים ולבני התורה ומשפחותיהם, כי הכל ממש מהלך עליון של הבורא יתב' שאוהב את בניו, ומזרז את גאולתם! אלא מאי, קוצים מכאיבים וצירי לחץ אינם פשוטים כלל, אבל גם ליכות להיות ממקבלי פני משיח, לא פשוט בכלל!

החובה לרומם את המשפחה לדרגתו

א. על הפסוק בפרשה "ויקח משה את אשתו ואת בני וירכיבם על החמור" פרש"י: על החמור, חמור המיוחד, הוא החמור שחבש אברהם לעקידת יצחק והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו, שנא' (זכריה ט, ט) עני ורוכב על חמור: ומקורו בקה"ר (פ"א): "כגואל ראשון כך גואל אחרון, מה גואל ראשון נאמר ויקח משה את אשתו ואת בני וירכיבם על החמור, כך גואל אחרון שנא' עני ורוכב על החמור, ע"כ. ויש להבין באיזה זכות הרכיבם על החמור של המשיח, הרי לדוגמא ראש ממשלה אינו יכול להשתמש בכל גינוני נסיעותיו ובפמליה, לנסיעה פרטית של משפחתו, ואילו עוד משה בעצמו היה רוכב על החמור, היה בזה רמז לחמור של המשיח, אבל כאן היה זה נסיעה פרטית בשביל בני משפחתו (וכמו שנוקט החיזקוני שהוא עצמו הלך רגלית), ואיך יכל להשתמש בשבילם בחמור המיוחד של המשיח. והנה כאשר תלמי מלך מצרים דרש לתרגם את התורה ליונית, מספרת הגמ' במגילה (ט, א) שכל ע"ב זקנים נורקה בהם רוח הקודש לשנות בכמה מקומות שינויים מוכרחים שלא יזלזל בתורה, ולמשל בפסוקינו החליפו את התיבות "וירכיבם על החמור" וכתבו תחת זה: על "נושא בני אדם", ופרש"י דמשמע "גמל", שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל, ע"כ. והיינו שחששו לחילול ה', שבעיני תלמי מלך מצרים, אי"ז מכובד שירכב גואל ישראל רק על חמור. וביערות דבש (ח"ב דרוש"י"ב) הקשה, וכי מה בוז למשה אם אין לו סוס, וכי ברוב עשרו יתהלל? ותירץ, דידוע שהסוס רוכב יותר מהר למחוז חפצו מאשר החמור, וכיון שמשה הלך למצרים לבשר ישועת ישראל, היה לו להרכיב את אשתו ובניו על הסוס, ולא ילך במתון כלל, וזהו ח"ו גנאי בחיק משה. כלומר, כ"ז הוא החילול ה' שעלול להיות כאן. אך א"כ יש כאן תוספת קושייה, שהיה לו להרכיבם על סוס.

ב. אבל דבר נפלא כתב ההפלאה: דבדרך רמז י"ל, מפני שיפלא שרצה להכניס אשתו ובניו במצרים שהיה מקום טומאה מאד ומלא גלולי מצרים, ואף ששבט לוי לא היה להם שיעבוד מ"מ היה לו לחוש שלא יטמאו בנפשותם, אלא משה ע"ה היה בטוח בגודל צדקתו וכח אמונתו שאשתו ובניו לא יהיה להם במצרים שליטה עליהם, ומצרים נקראים חמור (שהש"ר טו, א) כדכתי' (יחזקאל ג, ג) אשר בשר חמורים בשרם ודרך משל אמר שהרכיבם על מצרים שלא יכולו לשלוט בהם, כענין שאמר הכתוב (חבקוק ג, ח) כי תרכב על סוסך מרכבותיך ישועה... ובכ"ז אמר לו

אהרן, על הראשונים אנו מצטערים ואף שלא היה לפרעה שליטה על בני לוי מ"מ היו מצטערים מאוד. עכ"ד.

וא"כ מתבאר, שהיה למשה כאן ענין גדול, במה שהוא הרכיב אותם על החמור, כדי להראות את הנקודה הזאת, שכל כניסתם למצרים מוכרח להיות באופן שהם שולטים על כל החומר, ועל כל רמ"ח אברים (כמש"כ כאן חמר בכתי' חסר), דבלא זה בוודאי יספג בהם חלילה טומאת מצרים.

ובמהר"ל הרחיב בזה בספרו על גאולת מצרים (גבורות ה' פכ"ט) שלא בכדי היו אברהם משה ומשיח היחידים לרכוב על חמור זה מפני שהיו שלשתם מתנשאים על כל העולם, וז"ל: "ומנין אתה מוצא שהיו אלו שלשתן מתנשאים על העולם, שהרי דרשו רז"ל (ב"ר פמ"ד) כן אצל אברהם ויוצא אותו החוצה שהוציא אותו חוץ מחללו של עולם, וכן דרשו בש"ר פר' בא על משה נטה ירך על השמים מלמד שהגביה את משה למעלה משמים, למדנו מזה שאלו שניהם היו מושלים על עולם הגשמי והיו נבדלים ממנו, וזהו היה עצם מעלתן, ולכך היו רוכבים על החמור שנברא בין השמשות, כי מאחר שהיו רוכבים על החמור שנברא בין השמשות, ובריאה בין השמשות היא בריאה מעל הטבע... עיי"ש.

ג. ונראה להבין ביתר עומק את הסיבה שהיה מוכרח משה להרכיב את אשתו ובניו על החמור, דהנה יש לתמוה איך נכשל אדה"ר בעה"ד, הרי היתה השגתו מופלאה מעל כל המין האנושי, וקודם החטא השיג את כל העליונים ואת כל התורה כולה, וידע לקבוע מהותו של כל נברא בבריאה, וחשבו המלאכים לשורר לפניו שירה, והנה אמרו רבותינו שאילו היתה הידיעה רחבה על לב האדם לא היה חוטא לעולם, והרי דעוד לא היה אדם בעל ידיעה רחבה, כאדה"ר קודם החטא וא"כ איך נכשל, ושאלה זו נשאלה להגר"מ שפירא והשיב מפני האשה, דכתי' "האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל", שהיה צריך להעלותה עימו, והוא שוטט בעליונים, והשאיר את אשתו לדבר עם הנחש.

זה העומק. כדי שמושה יוכל להיות גואל היה עליו לרומם את אשתו וילדיו שיהיו למעלה מטומאת מצרים, ומיושבת הקושייה איך הרכיבם על חמורו של המשיח, ולמה לא לקח סוס למהר, כי התיקון לחטא אדה"ר הוא שיעלה את אשתו עמו לדרגתו, ואף שבעצמו רכב על החומר היה עליו לרומם את אשתו וילדיו, כי א"א לו לאדם לשוטט בעליונים ולהזניח את אשתו וילדיו, כי על כורחו הם ימשכו אותו לתחתיות, וכמה מוסר יש בזה דווקא לבני עליה, שלפעמים מרוב עיון ושקיעות, שוכחים שחובתם להעלות משפחתם לדרגתם.

סודם של בני לוי שניצלו מהשיעבוד

א. יסוד נפלא כתב הדעת זקנים' בפרשתן, דכאשר באו משה ואהרן לבקש מפרעה שחרור לג' ימים, אמר להם פרעה: "למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלותיכם", והוקשה לרש"י שהרי משה ואהרן היו מבני שבט לוי שלא השתעבדו במצרים, ומהו לכו לסבלותיכם, ותירץ רש"י: לכו לסבלותיכם, למלאכתכם שיש לכם לעשות בביתכם, אבל מלאכת שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי, ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים, עכ"ל. אמנם לא ביאר רש"י מדוע לא נשתעבד בהם.

ובמהר"ל הציע רעיון יפה, דפרעה היה יודע את הנבואה של כי גר יהיה זרעך ועבדום ועינו... והיה מתיירא שיקויים בו "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי", לכן נתחכם ולא השתעבד בכלום רק שחרר את שבט לוי כדי שלא יתקיים "כי גר יהיה זרעך" דמשמע "כל" זרעך, אך טעה בזה גופא דבאמת מעיקרא שבט לוי לא ראויים להתשעבד בפרעה כי שבט לוי לשמים והינם חלק ה', וא"כ התקיים כל זרעך.

ב. והיינו כמש"כ בדעת זקנים מבעלי התוספות, דמקורו של רש"י מהמדרש (שמו"ר ה, טז): כי מתחילה כשבא להן בפרך, בפה רך, כדדרשינן לעיל, אמרו שבט לוי עתידין אנו לעבוד עבודת מושא של הקב"ה, חלילה שלא נעבוד שום עבודה לרשע זה בשום שכר שיתן לנו, וענו הלויים ואמרו כולם שאינם יודעים לעשות לשנים, ומאותו היום והלאה לא היה לו פתחון פה לשאול להם שום דבר עבודה, עכ"ל.

עוד הוסיף בחזקונו הרגש נוסף שגרם להם להנצל מעול השיעבוד: "מתחילה היה פרעה משתעבד עצמו עמהם כדי שיתאמצו במלאכה, כדדרשי' בפרך בפה רך, באותה שעה נזכר שבטו של לוי מה שצויה יעקב בשעת פטירתו שלא ישארו לוי לפי שהיה עתיד לשאת את ארון הקודש ולא רצה לשעבד את עצמו, ולא הכריחם פרעה, מיום ההוא והלאה הוקבע להיות משועבד כל מי ששיעבד עצמו. ועוד נמצא באגדה, אברהם מסר כל קבלת התורה ליצחק ויצחק ליעקב ויעקב ללוי, ולוי זרעו הושיבו ישיבות במצרים, ולפי שלא היו יודעים שום מלאכה ולא ניסו בה רק בתורה היה כל עסקיהם, לא נשתעבדו במצרים, עכ"ל. ויש כאן מוסר השכל עצום. פרעה הוא משל ליצר הרע, והנה כמו אז גם היום, היצר הרע רוצה להשתעבד בכל יהודי שיעבוד בפרך ויהרוג את עצמו בעבודה מצאת החמה ועד קץ הנשמה, כאשר עינינו הרואות, אך התמיה נשאלת כיצד יש ציבור אברכים ענק שאינו נתון תחת שלטון פרעוני זה? התשובה

היא, שהם נוהגים כמנהג לוי דאז, ונמנעים מלהתפתות לכסף שהיצר הזה מציע, כי כך שיטתו היום בדיוק כמו אז, תחילה הוא מראה פה-רך, מזמין הזדמנויות עסקיות קורצות לעשות כסף רב במעט מאמץ, אח"כ מראה את פרצופו האמיתי ומשתעבד ורודה בפרך, ואז כבר מאוחר האדם נגרר ולא מוצא רגע מנוחה, מבוקר עד לילה בפרך.

ולכן יש להתחזק מול כל ניסיון של עסקים ורווחים מפתים שמזדמנים לפעמים לידי אברכים, ואסור להסכים שבפה הקדוש שניתן לנו כדי לעמוד בתורה יכנסו הבלים ועסקי העוה"ז, ומי שחזק בזה אזי ה"פרעון" התורן לא יוכל להשתעבד בו, ויתקיים בו דברי החזקוני אודות שבט לוי במצרים: דלפי שלא היו יודעים שום מלאכה ולא ניסו בה, רק בתורה היה כל עסקיהם, לא נשתעבדו בהם המצרים!!

ג. ורואים את רשעותו של פרעה שלא הסכים לתת שום הפסקה ללימוד התורה הקדושה, כדאי' בחז"ל שבתחילה ביקש משה מפרעה שיתן להם יום אחד בשבוע מנוחה כי אין אומה שיכולה לעבוד ללא הפסקה ואכן הסכים לכך פרעה, וארע נס שהסכים שיום המנוחה יהיה יום השבת, אך לבסוף כשראה שמנצלים את המנוחה ללימוד תורה ביטל זאת, כד' המדרש: אמר רשב"י, התחל מחרק עליהם שיניו ואומר נרפים אתם לשון טינוף הוא ישתחקו עצמותיו קדושים הם (ישראל)... תכבד העבודה על האנשים מלמד שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעין בהם משבת לשבת לומר שהקב"ה גואלן לפי שהיו נוהגין בשבת, אמר להן פרעה: תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה "ואל ישעו..." אל יהיו משתעשעין, ואל יהיו נפישין ביום השבת, ע"כ.

זהו פרצופו האמיתי של היצר, שמגיע לאדם כמו פרעה דאז וגוזל ממנו את כל זמנו, עד שאפילו את השעה הבודדה שמנסה העמל לפרנסתו להקדיש לתורה, ומשתדל לפנות את זמנו ולקבוע את לימודו אז, גם בזה היצר נלחם בכדי לגזול ממנו ולבטלו מלימודו, כאומר "תכבד העבודה..." שאינו מסכים לתת לאדם שום מנוחת הנפש. וגם בשבת שסוגר את עסקיו, שהיה יכול לנצלם יותר ללימודו, גם שם היצר שולח לו ערימות של עיתונים ופיצוחים, ומפטם אותו בכל מיני נייעס ולשה"ר ורכילויות על מה שהיה ועל מה שלא... לכן אפי' בעל-בית שמפנה לעצמו שעה ביום, אם פתאם מגיע אליו ניסיון של ביטול וכדו', אם יהיה מודע לתחבולת היצר הפרעוני הזה, יוכל להתגבר עליו, כי אם אדם לא מכופף את עצמו תחת פרעה, אין פרעה מקבל כוח לשלוט עליו. ויה"ר שנזכה לצאת מכל המיצרים...

דבר העורך

שיעור בענין 'קבורה בקומות'

מאות מחשובי הלומדים משיבת מיר ירושלים, גדשו את היכל בית המדרש 'פינסק קרלין' שכונת בית ישראל ירושלים ביום חמישי פרשת ויגש תשפ"ב והאזינו לשיעור המרתק בנושא 'קבורה בקומות' מפי הג"ר **משה קוטקס שליט"א** מחבר הספרים החשובים "הקבורה בבטון ובקלקר", ו"מדריך לקבר כהלכה", העוסק בתחום הקבורה מהפן המציאותי וההלכתי שנים רבות.

השיעור לווה במצגת מרתקת שהציגה את המציאות הנוראה בקבורה בקומות, ואת האיסורים והחששות ההלכתיות, שהמציאות הקיימת במקומות הקבורה כיום בכמה ערים בארץ ישראל אינה מאושרת הלכתית אפילו לא מטעם הרבנות, לא לכתחילה ואפילו לא בדיעבד.

בסיום השיעור סיכם את המסקנות המתבקשות:

1. להתפלל להקב"ה על המצב הנורא שיהיה הכל כהלכה עד זיבולא בתריא.
  2. להרעיש עולם ומלואה, לפרסם את המציאות של ביזיון וצער מתי ישראל, וכאב המשפחות. בקרב רבבות אלפי ישראל, בארץ ובחו"ל.
  3. ללמוד את הנושא: מצד גדרי ההלכה ובירור המציאות, לפרסם תשובות הלכתיות, מאמרים, חוברות, וספרים.
- אחד המשתתפים יזם עצומה להחתמת המונים לכבוד עיריית ירושלים לאפשר קבורת שדה כדין לתושבי העיר, כפי שעיריית בני ברק עשתה מאמצים לאפשר לתושבי העיר קבורת שדה כדין.
- ניתן להאזין לשיעור בקוי 'הילכתא' אוצר השיעורים ו'קול הלשון'. ניתן לקבל את תיעוד השיעור והספרים במערכת 'הילכתא'. החוברות "מדריך לקבר כהלכה" שנמכרו בשיעור במחיר מוזל אזלו, הודפסה כמות נוספת, ויהיה ניתן להשיג אי"ה בימים הקרובים בישיבת מיר (בנין המרכזי חדר כביסה).

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'גבול ים המלח'

וְהָיוּ תוֹצְאָתָיו יַם הַמֶּלַח

תכנית: תקציר הגיליונות בנושא 'גבולות הארץ לענין שמיטה', הנושא בגיליון הראשון בסדרה (מספר 334), גבול הארץ המובטחת, גבול עולי מצרים, וגבול עולי בבל. הגיליון השני בסדרה (מספר 335) קו הגבול הדרומי. הגיליון הנוכחי (מספר 336), מתמקד בנושא גבול ים המלח. הגיליונות הבאים (מספר 337 ואילך) יתמקדו בסיכום השיטות בגבול הדרומי.

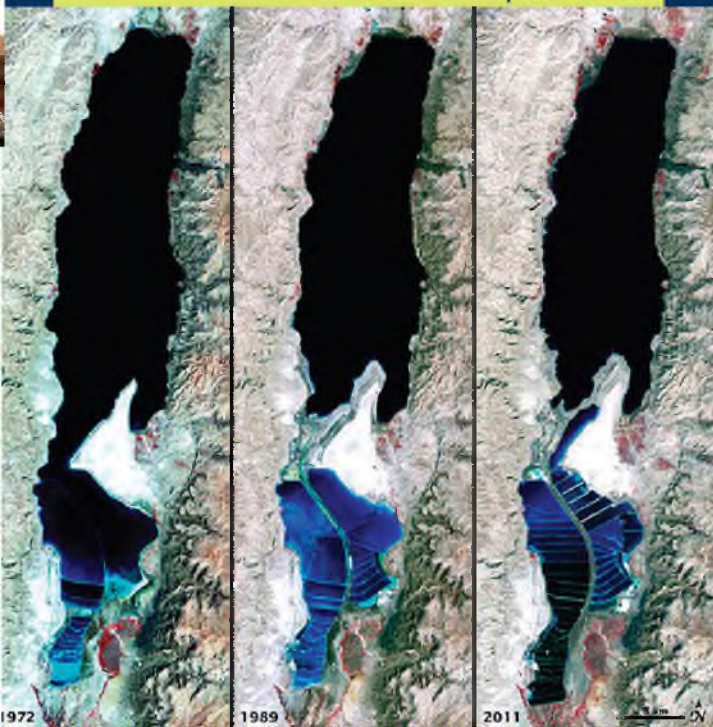
1. שורש הפולמוס בגבול הדרומי!

קצה ים המלח: הפולמוס בגבול הדרומי, מתמקד בעיקר בפירוש הפסוקים בפרשת מסעי. בתורה מפורש שהקצה הדרום מזרחי של ארץ ישראל מסומן על ידי 'קצה ים המלח', כלשון **הפסוק** (במדבר פרק לד פסוק ג) וְהָיָה לְכֶם פְּאֵת נֶגֶב מִמְדְּבַר צֹן עַל יַדֵי אֲדוּם וְהָיָה לְכֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יַם הַמֶּלַח קִדְמָה. ובלשון **הנביא** (יהושע פרק טו פסוק ב) וַיְהִי לָהֶם גְּבוּל נֶגֶב מִקְצֵה יַם הַמֶּלַח מִן הַלְשָׁן הַפְּנֵי נֶגְבָּה.

ולגבי הגבול המזרחי לשון **הפסוק** (במדבר פרק לד פסוק יב) וַיֵּרֶד הַגְּבוּל הַיְיָדָנָה וְהָיוּ תוֹצְאָתָיו יַם הַמֶּלַח. ולשון **הנביא** (יהושע פרק טו פסוק ה) וּגְבוּל קִדְמָה יַם הַמֶּלַח. הגבול הדרומי של נחלת שבט יהודה (פסוקים ב ד), זהה כמעט לגבול הדרומי של ארץ ישראל שבפרשת מסעי (במדבר לד ג-ה).

צילום משנת תשל"ב : צילום משנת תשמ"ט : צילום משנת תשע"א

שרטוטי ים המלח מאת הג"ר זלמן קורן שליט"א
קובץ בענייני השמיטה עמוד תרי"ד

המזרחי הוא בחשש ארץ ישראל, ואם הגבול יוצא מהקצה המערבי הוא ודאי חו"ל. אלא אם נחשוש שים המלח הגיע יותר דרומה והתייבש, וכמבואר להלן.

כוונת רש"י: מבואר בפסוק (במדבר פרק לד פסוק ד) וְנָסַב לְכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעַל עֶקְרָבִים, וְרִשְׁיִי (שם) מִפְּרֵשׁ 'שלא היה המצר שוה, אלא הולך ויוצא לחוץ, יוצא המצר ועוקם לצד צפונו של עולם באלכסון למערב'. התקשו המפרשים בכוונת רש"י במה שכתב 'המיצר יוצא ועוקם לצד צפונו של עולם', ומאריכים לבאר לשיטתם ביישוב הסתירה בדברי רש"י שמצד אחד כתב שיוצא לחוץ, דהיינו לצד דרום, ומאידך כתב שיוצא לצד צפונו.

פשטות כוונת רש"י, וכן פירש הגור אריה (למהר"ל מפראג, שם), והדברי דוד (לבעל הט"ז, שם), וכן משמעות הציור בלבוש האורה (סוף פרשת מסעי), שהגבול יוצא מים המלח לצד דרום. ומוכיח הגור אריה כדבריו מלשון רש"י ביהושע (פרק טו פסוק ג).

מאידך לדעת השפתי חכמים (שם), וכן משמע מהציור שמופיע בפירוש המזרחי (שם), וכן מדויק מהכפתור ופרח (תחילת פרק יא, כפי שדייק הג"ר זלמן קורן במאמרו קובץ בענייני השמיטה עמוד תרעב), כוונת רש"י שהגבול יוצא מים המלח לכיוון צפון.

נקודות ציון: בפירוש הגר"א (על יהושע פרקים טו יט) מבאר את סוגי הפעלים המופיעים בתוואי הגבול, ויצא = הגבול יוצא מקו המישור לקו השיפוע קצת, וכשנגמר השיפוע מתחיל ללכת במישור, נמצא שנתרחב הגבול. ועבר = הגבול עבר באמצע העיר הנזכרת. ונסב = הגבול מקיף את המקום הנזכר בחצי עיגול, ומשם ואילך ממשיך בקו ישר המקורי. ותאר = קו הגבול הולך ישר ואינו נוטה לא לימין ולא לשמאל. ועלה = הגבול עולה למקום גבוה. וירד = הגבול יורד לשפלה או לעמק.

3. התייבשות ים המלח

מחסור מתמשך במים: בעשרות השנים האחרונות ים המלח מתייבש ואורכו מתמעט וגובהו פוחת והולך. שלבי ההתייבשות

כלומר, נקודת הגבול הדרומית-מזרחית היא קצהו הדרומי של ים המלח, וקו הגבול המערבי הוא הים התיכון. השאלה שלא הוכרעה היא: היכן עובר קו הגבול הדרומי, מים המלח במזרח ועד הים התיכון המערב.

יש שהורו שהקו יוצא מים המלח לכיוון הים התיכון בצד מערב, כמעט בקו ישר, ולדבריהם כמעט כל הערבה גם הערבה הדרומית וגם חלק גדול מהערבה הצפונית דינה כחוץ לארץ. אך יש שחששו שמא הגבול ירד תחילה לכיוון דרום מערב, ורק בהמשך נטה לגמרי מערבה עד הים. ולדבריהם יש לחוש בערבה הצפונית שדינה כארץ ישראל.

2. מיפוי ים המלח

מזרח ים המלח: כתב במשנת יוסף (חלק ב עמוד קכג סימן מז אות א) שנחלקו המפרשים בכוונת הפסוק מִקְצֵה יַם הַמֶּלַח קִדְמָה, לדעת רבינו מיוחס (במדבר לד ג), וחוג הארץ (לרבי שלמה מחלמא עמוד קכט, בעל מרכבת המשנה), והאדמת קודש (עמוד ד), והתבואות הארץ (עמוד כד), קִדְמָה הכוונה למזרח של ים המלח, ואם כן קו הגבול יוצא מהקצה המזרחי דרומי של ים המלח.

מערב ים המלח: מאידך לדעת רש"י ישן (כתב יד עתיק משנת ד' אלפים תתק"ץ, קכג שנה אחרי פטירת רש"י), ורבי מרדכי יפה בעל הלבוש (ציור שמופיע בלבוש האורה סוף פרשת מסעי, הודפס בשנת שס"ג בחיי המחבר), ותלמידו רבי יוסף ב"ר יששכר בספרו יוסף דעת (משנת שסט), והגר"א מוילנא (במפת ארץ ישראל המיוחסת להגר"א ומופיעה באוסף וילנאי), ומהר"י קרא (יהושע פרק טו פסוק ב ג), והגר"צ אבא שאול זצ"ל (אור לציון שביעית עמוד עט), והגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ח קנייבסקי שליט"א (ישא יוסף חלק ה סימן יד, סימן כא אות ד), קִדְמָה מתייחס למזרח של ארץ ישראל המוזכר בפרשה, וכלשון רש"י ישן 'מקצה ים המלח שהוא קדמה', ואם כן קו הגבול יוצא מהקצה המערבי דרומי של ים המלח.

ונפק"מ ליישובים העומדים בקו דרומי ישר מול ים המלח, כמו המקום שנקרא 'נאות הכיכר', שאם הגבול יוצא מהקצה

ולכן גם אם הים השתנה הנקודה שציינה התורה לא השתנתה.

4. מה פירוש קו שלושים?

קו רוחב: 'קו רוחב' הוא מעגל דמיוני על פני כדור הארץ המקביל ל'קו המשווה', ומחבר את כל הנקודות שיש להן אותו רוחב גאוגרפי. 'קו המשווה' הוא קו דמיוני המקיף את כדור הארץ באמצע הדרך בין הקוטב הצפוני לקוטב הדרומי.

הרוחב נמדד במעלות, סך המעלות בין הקוטב הצפוני לדרומי 180°, מ-0° בקו המשווה עד ל-90° בקטבים, תוך ציון האם מדובר ברוחב צפונית לקו המשווה (בחצי הכדור הצפוני) או דרומית לקו המשווה (בחצי הכדור הדרומי). המרחק בין מעלת קו רוחב אחת לסמוכה לה הוא 111 ק"מ. מקובל לאפיין את מיקומה של נקודה כלשהי על פני כדור הארץ בעזרת קווי רוחב, היכן נמצאת מדרום או מצפון לקו המשווה, ובעזרת קווי אורך, ויחד הן מגדירות במדויק את מיקומה של הנקודה.

מבואר **ברמב"ם** (הלכות קידוש החודש פרק יח הלכה טז), שקו האופק שניתן לצפות בהם מארץ ישראל הוא בין קו שלושים לקו שלושים וחמש. **הכפתור ופרח** (סוף פרק ט) לומד מדברי הרמב"ם לגבי קביעת גבולות ארץ ישראל.

5. מה פירוש 'ערבה'?

יָם הָעֶרְבָּה: כתב הג"ר **אלחנן בקרמן שליט"א** ישנם הסבורים שכל החלק הדרומי של ארץ ישראל מאחרי ים המלח נקרא 'ערבה', שחציה הצפונית נקרא 'הערבה הצפונית' וחציה הדרומית נקרא 'הערבה הדרומית', אך הדבר אינו מדויק שכן ערבה בלשון הקודש פירושו מישור. שהרי על **הפסוק** (דברים פרק א פסוק א) בערבה, **תרגם אונקלוס** במישור. **ובגמ'** (סוטה דף לג:): היושב בערבה - והלא בין הרים וגבעות הן יושבין. ובהמשך הסוגיא: בערבה - בערבה לכו ולא בהרים וגבעות. הרי לנו שפירוש המילה 'ערבה' הוא 'מישור'.

איזור הנגב - החלק הדרומי של ארץ ישראל רובו הרים, מלבד חלקו המזרחי שהוא 'עמק מישורי', לכן הוא מכונה 'ערבה'. מישור הערבה היא חלק ממה שנקרא 'הבקע הסורי אפריקני', בקעה שמתחילה בסוריה שבצפון, ומגיעה עד אפריקה. בתוך ארץ ישראל הבקעה נמשכת ברצף על כל החלק המזרחי של ארץ ישראל ממטולה בצפון ועד אילת בדרום, כל כביש 90 סלול לאורכו של עמק הערבה. ים המלח נמצא בשקע הכי נמוך במישור הערבה, וכך מבואר בלשון **הפסוק** (דברים פרק ג פסוק יז, ועוד מקומות) יָם הָעֶרְבָּה יָם הַמֶּלַח. ולעיתים נקרא רק ים הערבה כלשון **הפסוק** (דברים פרק ד פסוק מט) וְכָל הָעֶרְבָּה עֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָהּ וְעַד יָם הָעֶרְבָּה. וגם מצפון לים המלח השטח המישורי נקרא "ערבה". כלשונות **הפסוקים** (במדבר פרק כב פסוק א) בְּעֶרְבֹת מִזְרָב. (יהושע פרק ד פסוק יג) עֶרְבֹת יְרִיחוֹ.

המחלוקת הקיימת בזמננו בין גדולי הפוסקים לגבי הגבול הדרומי של ארץ ישראל מוגדרת בפי העולם כמחלוקת לגבי "הערבה הצפונית" ו"הערבה הדרומית" כיון שעיקר היישוב בדרום הוא באיזור הערבה. אבל באמת המחלוקת אינה נוגעת דווקא לגבי הערבה שהוא המזרח של הדרום, אלא גם לחלק המערבי של הדרום שהוא הררי וגבוה. 'ערבה צפונית' ו'ערבה דרומית' הינם כינוי לחלוקת השטח שבין ים המלח לאילת. כאשר הישובים שמצפון לקו 30 נקראים 'ערבה הצפונית', והישובים מדרום לקו 30 נקראים 'ערבה הדרומית'.

ניכרים היטב במפות ים המלח ובתמונות לוויין המצורפים לגיליון, הפערים העצומים בטווח של שנים, ששטחים עצומים מתייבשים במיוחד באגן הדרומי שהשיפוע קטן ואף בתקופות השיא היו מימיו רדודים וכאשר ירד המפלס חלקים ממנו התייבשו לגמרי. בתחילת שנת תרצ"א היה גובה פני המים 392.55- מטר מתחת פני הים. ובכסלו תשל"ט נמדד גובה של 403.53- מטר מתחת לפני הים, כלומר כאחד עשר מטר מתחת לגובה המירבי שנמדד בתרצ"א.

הסיבות לתהליך ההתייבשות ידועות: ים המלח נמצא באזור בעל אקלים מדברי חם ויבש, ונהר הירדן הוא מקור המים העיקרי של ים המלח, ואילו כמות המים שיש בירדן במשך עשרות השנים האחרונות הוא בגדר 'מצטמק ורע לו', 1. 'סכר דגניה' הממוקם ביציאת הכינרת לכיוון הירדן, מקטין באופן משמעותי את כניסת מי הכנרת לנהר הירדן וממנו אל ים המלח. 2. הפניית מים מכיוון הכינרת למרכז הארץ דרך המוביל הארצי. 3. הטיית מי הירמוך על ידי סוריה וירדן. בנוסף פעילות מפעלי ים המלח באגן הדרומי ששואבים מים המלח כמויות גדולות של מים, מקטינה מאד את כמות המים בים המלח.

לפי זה כתב הג"ר **יוסף אפרתי שליט"א** (קובץ הליכות שדה קובץ 216 עמוד 14) שיש מקום לחוש שארץ ישראל ממשיכה הרבה מעבר לים המלח שלפנינו, שמה בעבר ים המלח התפרס על שטח הרבה יותר גדול, ועם השנים התייבש והתקטן. ועל הטענה שאין היתכנות מצד המציאות ניסה ליישב בכמה אופנים עיין שם.

וכתב על כך הג"ר **זלמן קורן שליט"א** (במאמרו שפורסם בקובץ בעניני השמיטה עמוד תרנב) שמצד המציאות לא יתכן שים המלח היה רחב הרבה יותר לצד דרום, שכן במרחק קצר אחרי ים המלח לכיוון דרום, המפלס גבוה מאוד, ואם כן צריך להניח שמפלס ים המלח היה גבוה יותר, ובגובה זה מגיע למפלס של הכנרת, ונהר הירדן והכנרת וים המלח נהפכים לים אחד גדול, והמציאות אם כן מוכיחה ששיך להרחיק את קו הגבול דרומה, רק כעשרה קלומטרים ולא יותר. (ראה בתרשים המצורף). והעיד הג"ר **בצלאל חיים בלוי שליט"א** (בשיחה עם רבני 'הילכתא') ששלח את ספרו 'מנחת ירושלים' אל הג"ר **שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל**, ושמע מפי תלמידו הג"ר **יהושע ישעיה נויבירט זצ"ל** שהגרשז"א קילס מאוד את ההוכחה העצומה הזו, שלא יתכן שים המלח גדל כל כך כלפי דרום.

לגבי האם מודדים מהיכן שים המלח היה נגמר בעבר או כפי שהוא כיום. ראה בגיליון עומק הפשט מספר 75 שהובא מחלוקת ראשונים האם גבול הירדן הוא סיבה ואם זו הירדן גם הגבול זו, או שהוא רק סימן וגם אם הירדן זו אין הגבול זו. וכתב הג"ר **שמואל דוד מונק זצ"ל** (שו"ת משנת יוסף חלק ב סימן מז עמוד קלה), והגראי"ל **שטינמן זצ"ל** (תנובות שדה 134 עמוד 33), שאותה מחלוקת הוא גם לגבי ים המלח שאם ים המלח מצטמק האם הגבול עצמו זו או לא.

מאיך לדעת הג"ר **זלמן קורן שליט"א** (בשיחה עם רבני 'הילכתא'), וכן נקט בספר **ותגל הערבה** (עמוד 61), שהירדן הוא גבול בעצם כלשון **התשב"ץ** (חלק ג סימן קצח), 'לפי שהכתוב תלה קדושת הארץ בירדן **שנאמר** (יהושע פרק טו, פסוק ה) הַיַּרְדֵּן וְגִבּוֹל, וממילא אם הירדן זו גם הגבול עצמו זו, אבל ים המלח אינו גבול בעצם, אלא נקודת סימון מהיכן למשוך את הקו,

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: מה הדין ביבול יישובי הדרום, לגבי קדושת שביעית?

מה הדין בסחורה שגדלה בישובים הבאים: נאות הכיכר, חצבה, עין יהב, ספיר, מצפה רמון, צופר, פארן, יהל, לוטן, קטורה, גרופית, יוטבתה, אליפז, אילות, אילת. וחילוקי הדינים בין השיטות השונות?

מקורות: מראי המקומות שהובאו בגיליון הנוכחי, ובגיליונות הקודמים.

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במראה מקום אחד! נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 335 בסך 100 שקל מזומן האברך המופלג הרב בנימין יעקובוביץ שליט"א כולל 'זכרון אליהו' אופקים

לעילוי נשמת הגאון הגדול רבי אביגדור יחזקאל בן הג"ר עזריאל ברטלר זל"ה מגדולי תלמידי החזו"א נלב"ע י"ח אדר א' תשע"ט ת.ג.צ.ב.ה.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **גבול דרום:** קצה ים המלח הוא נקודת הגבול בדרום, והים התיכון הוא נקודת הגבול במערב, אך בנוגע למסלול הגבול, מים המלח ועד הים התיכון נחלקו הפוסקים.
- ב. **גבול ים המלח:** נחלקו המפרשים האם כוונת הפסוק מקצה ים המלח קדמה, הכוונה למזרחה של ים המלח והגבול יוצא מהקצה המזרחי דרומי של ים המלח, או שהכוונה למזרחה של ארץ ישראל והגבול יוצא מהקצה המערבי דרומי של ים המלח, ונפק"מ ליישובים שהם מול ים המלח לצד דרום.
- ג. **התייבשות:** ים המלח התייבש כעשרה ק"מ לצד דרום, ומודדים לחומרא מהמקום המשוער שהגיע לשם ים המלח. יש חוששים שמא ים המלח התייבש עוד עשרות ק"מ לצד דרום, וקצה ים המלח המוזכר בפסוק הוא יותר למטה. וכבר תמהו שלא שייך לומר כן במציאות, שאם כן יוצף כל איזור הירדן והכנרת.
- ד. **ערבה:** פירוש המילה ערבה הינה 'מישור'. 'ערבה הצפונית' פירושו השטח שהוא צפונית לקו שלושים. 'ערבה הדרומית' פירושו השטח הדרומי לקו שלושים.

עדכוני הלכה

עדכון מבד"ץ מנשסטר

עדכון: פורסמה הודעה מטעם בד"ץ מנשסטר לגבי מוצרים המשווקים בחו"ל מחברת Kellogg's (קלוג'ס), שתחת הכשר בד"ץ מנשסטר בנושא 'חדש'.

במזכירות בד"ץ מנשסטר מבהירים, לאחר בירור עם החברה נודע בוודאות, שכל הסחורה מחברת קלוג'ס בהכשר בד"ץ מנשסטר המשווקת בארץ ישראל אין בה חשש חדש. ההודעה פורסמה בבית שמש ע"י 'הילכתא'. ניתן לקבל את ההודעות במערכת 'הילכתא'.

נושא הגיליון הבא:

'יישובי הדרום בשמיטה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת

הרה"ג ר' אברהם בן הרה"ג ר' יחיאל שלזינגר זצ"ל ראש כולל 'נחלת יחיאל' בני ברק נלב"ע ט"ו טבת תשע"א ת.ג.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בידורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל:

פקס: 02-6507823

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

הלכות שביעית

תוכן הגיליון:

- א. האם בימינו צריכים לערוך פרוזבול?
- ב. אשתו, ובנו שאינו סמוך על שולחנו צריכים פרוזבול?
- ג. נוסח פרוזבול של מרן החזון איש זצ"ל

האם בזמן הזה נוהג שמיטת כספים, וצריך פרוזבול או לא?

הובא בגמרא (גיטין לו:) הלל התקין פרוזבול, לדרייה (לדורו בלבד) הוא דתקין, או דלמא: אף לדרי עלמא נמי תקין? ולמאי נפקא מינה? להושיב בית דין אחר כדי לבטוליה לתקנה זו, אי אמרת: לדריה הוא דתקין - מבטלינן ליה. (יכולים בית דין להחליט שהדור בימינו כשר יותר מדורו של הלל, ואין לחוש שיימנעו מלהלוות) אלא אי אמרת: לדרי עלמא נמי תקין, (הרי שאף אם מצאו בית דין שכבר אין צורך בפרוסבול, אין הם יכולים לבטלו, דהא קיימא לן:) אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין הבירו, אלא אם כן גדול הימנו בחכמה, ובמנין.

ועקת הרא"ש על אנשי דורו שלא היו כותבים פרוזבול

כתב הרא"ש (שו"ת כלל עו סי' ב) ושאלת אם שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה, וראה לי שנוהגת בזמן הזה, וכו'. דברים רבים היו לי עם גדולי העיר מדוע אינם משמיטים כספים, ואמרו שכבר נהגו כל הארץ הזאת שלא להשמיט, ואי אפשר לבטל המנהג שנהגו בו ימים רבים כי הרבה מלוות (ישנות) ישנו בארץ הזאת. והביאו לי ראייה ממנהגם מיפוי לשון שטרותיהם ולא נתיישבתי בטעמם. ומצאתי התנצלות לעצמי על שמיטת ידי שאיני מתעורר לבטל מנהגם ואומר אני (דאפשר) כיון שפשט המנהג שלא להשמיט והכל יודעים זה הוה ליה כאלו התנה המלוה על מנת שלא תשמיטנו שביעית, עכ"ל.

ועוד כתב הרא"ש (שו"ת כלל פו סי' טו) ועל טענת פרוזבול תמהתי על יושבי הארץ הזאת! מאי חילייהו יותר מהלל הזקן ובית דינו בתלמודינו בחכמה ובמנין לבטל תקנת פרוזבול, ושלא תשמיט שביעית אם לא כתב פרוזבול, דקיימא לו דשמיטת כספים נוהגת בזמן הזה.

ועוד כתב הרא"ש (שו"ת כלל עו סי' ד) הוי יודע שתמהתי על זה מיום באתי לארץ הזאת וצוהתי כי כרוכיא וליכא דמשגח בך. ואמרו כי כבר נהגו כן בארץ הזאת ואי אפשר לשנות מנהגו, ואמרת מנהג כזה שהוא לעבור על דברי תורה ולהוציא ממון שלא כדין אין הולכין אחריו כל זמן שאין טעם למנהג. ואמרו לי כי הרבה יפוי לשונות הגילין לכתוב בשטרות שהן מורין על זה שלא תהא שביעית משמטת, ודקדקתי בשטרותיהם ולא מצאתי תנאי ויפוי לשון שורה על דרך זה. כי חכמים דקדקו בזה ואמרו על מנת שלא תשמיטנו שביעית אין תנאי זה מועיל דהוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה. דאי אפשר לו להתנות שלא תהא שביעית משמטת והתורה אמרה שתשמיט שביעית דכתיב שמוט כל בעל משה ידו וכו', אלא אם כן אמר שלא תשמיטנו שביעית דתנאי זה אגברא קאי ומועיל, ותנאי זה (ותנאי) לא מצאתי מפורש בשטרות, עכ"ל.

פסק השולחן ערוך (ח"מ סי' סו ס"א) אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה, אלא בזמן שהיובל נוהג. ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה, בכל מקום. כתב הרמ"א כן הוא הסכמת הפוסקים. אבל י"א דאין שמיטה נוהגת בזמן הזה; ונראה שעליהם סמכו במדינות אלו, שאין נוהגים דין שמיטה כלל בזמן הזה, והמנהג היו נוהגים עדיין בזמן הרא"ש, שהיה צווה ככרוכיא לבטל המנהג, ולא אשגחו ביה, עכ"ל.

והביא הפתחי תשובה (שם) את דברי הלבוש (ס"א) שכתב, מיהו רוב הפוסקים הסכימו שאע"פ שמן התורה אינה נוהגת בזמן הזה, מ"מ תקנת חכמים הוא ששמיטת כספים תהא נוהגת וכו' לשביעית כו'. וכתב (ס"ט) וז"ל, ומנהגינו שאין אנו חוששין כלל לשביעית, קולא גדולה היא לעבור על דברי חכמים שיש בה מיתה בידי שמים וישכנו נפש, וכו'. ועיין באר הגולה (אות ה) בשם השל"ה והרב בעל הב"ה ז"ל. גם בתומים (סק"א) האריך בזה בדברי תוכחת מוסר שיש להחמיר, ובפרט כי רמב"ן (במספר הזכות, גיטין יח: מדפדף"ד) סבירא ליה דהוה דאורייתא גם בזמן הזה, וא"כ הירא וחרד לדבר ד' מי לא יהוש לדבריו, עכ"ל.

האם צריך בית דין השוב שבדור

הגמרא (שם) מוכיחה שלא תיקן הלל פרוזבול אלא לדורו, מהא דאמר שמואל: לא כתבינו פרוזבול אלא אי בני דינא דרב בסורא, אי בני דינא דשמואל בנהרדעא, (משום שרק בתי דינים אלו יש להם כח להפקיע ממון מדין "הפקר בית דין הפקר", אפילו בלא תקנת הלל?) ואי סלקא דעתך, לדרי עלמא נמי תקין הלל פרוזבול, אם כן בשאר בני דינא נמי לכתבו (פרובול שהרי אין הם צריכים לחדש דין "הפקר בית דין הפקר", כי מכת תקנת הלל הם באים). דוחה הגמרא: דלמא על אף שתיקן הלל גם לדורות הבאים, מכל מקום, כי תקין הלל לדרי עלמא (שיועיל הפרוסבול שיעשו בית הדין) אלא בכגון בית דינא דידיה (של הלל עצמו), וכבית דינו של רב אמי ורב אסי, כיון דאלימי בתי דין אלו לאפקועי ממונא. אבל לכולי עלמא, לא (תיקן הלל שיועיל הפרובול שנעשה על ידם).

כתבו התוספות (גיטין לו: ד"ה דאלימי) ר"ת כתב פרוזבול כי היה אומר דלא בעינו אלא ב"ד השוב שבדור, ואשכחן נמי (לקמן לו:) שהיו מקילין רבנן דבי רב אשי דמסרי מילייהו אהרדי, עכ"ל.

כתב הרא"ש (גיטין פ"ד סי' יג) וז"ל: ורבינו תם ז"ל כתב בספר הישר דשביעית נוהגת בזמן הזה והביא ראייה מדהזינן לכל הנהו אמוראי שמואל ורב נחמן רבה ואבי רבנן דבי רב אשי שהיו נוהגין שמיטת כספים בבבל, ואין לכתוב פרוזבול בזמן הזה שאין אנו מומחין כרב אמי ורב אסי. ושוב חזר בו רבינו תם וכתב הוא בעצמו

פרובול כי היה אומר דלא בעינו אלא בית דין חשוב שבדור, וכו'. אלא משמע דהני אמוראי בתראי לית להו הא דשמואל דאמר לא כתבינו פרובול אלא כבי דינא דסורא או כבי דינא דנהרדעא והכי אית ליה לרב אלפס ז"ל דלא הביא דברי שמואל אלא הא דרבנן דבי רב אשי מסרי מיליהו להרדי, עכ"ל.

ופסק השולחן ערוך (ח"מ סי' סו ס"ח) אינו נכתב אלא בבית דין חשוב, והיינו שלשה בקיאים בדין ובענין פרובול, ויודעים ענין שמיטה, והמהום רבים עליהם באותה העיר. כתב הרמ"א וי"א דכותבין פרובול בכל בית דין (טור וב"י בשם הפוסקים), ונראה לי דיש להקל בזמן הזה. וכ"כ בקיצור שולחן ערוך סימן קפ סעיף טו המלוה הולך אצל שלשה בני תורה שיהיו בית דין. אמנם לכתחילה נהגו רבים להדר ולמסור פרובול לפני בית דין חשוב, וכן נהגו מרן החזון איש זצ"ל, ומרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

הכותב פרובול צריך שיהיה לו קרקע

משנה (שביעית פ"י מ"ו) אין כותבין פרובול אלא על הקרקע. מבאר הרשב"ם (ב"ב סו. ד"ה הר"י) ז"ל: וה"מ כשיש לו קרקע ללוה, דדמי כאילו יש למלוה משכון, דכמשכון לא שייך "לא יגוש", שכל מה שיוכלו חכמים לתקן כדי שלא יהו נראין עוקרין דבר מן התורה התקינו, כן נראה הטעם בעיני, ומרבי זקני זצ"ל (וכן פירש"י גיטין לו. ד"ה אלא) שמעתי דהיינו טעמא דסתם לוח אין רגילין להלוותו, אא"כ יש לו קרקע להשתעבד למלוה, ובמילתא דשכיחא תקינו רבנן, אבל בשאין לו קרקע מילתא דלא שכיחא היא ולא תקינו רבנן פרובול, עכ"ל.

הר"ש (שם) והר"ע מברטנורא (שם) כתבו את הפי' הראשון שרבנן תקנו פרובול רק אם יש ללוה קרקע, ונחשב כאילו יש למלוה משכון, ובוזה לא נאמר האיסור של "לא יגוש", שלא רצו לתקן באופן שנראה שבאו לעקור דבר מהתורה. והתוספות יו"ט (שם) הביא גם את הפירוש השני שתקנו רק באופן שיש ללוה קרקע כי זה מילתא דשכיחא. ופסק השולחן ערוך (ח"מ סי' סו ס"ב) אין כותבין פרובול אלא על הקרקע, ואפילו קרקע כל שהוא סגי, ואפילו אין לו אלא עציץ נקוב מונה על גבי יתדות באויר.

בחור ישיבה שאין לו קרקע כיצד ינהג?

כתב השולחן ערוך (ח"מ סי' סו ס"ב) השאלו מקום לתנור או לכירים, כותבים עליו פרובול, והוא הדין אם השכירו לו. הביא הפתחי תשובה (סק"ד) תשובת התם סופר (ח"מ סי' ג), שהקשה השואל, דא"כ היכי משכחת מי שאינו ראוי לפרובול, וכו'. והשיב, דמשכחת בסומך על שולחן אחר ויכול לסלקו כל שעה, א"נ הדר בחצר הבירו שלא מדעתו דאין צריך להעלות שכר משעבר, ומ"מ בכל שעה יכולים הבעלים להוציאו, עכ"ל. מבואר שבהור שיש לו הדר בפנימיה אינו נחשב כבעלים ע"י קנין שאלה או שכירות כיון שהמשגיח יכול להוציאו בכל עת שירצה, ולכן אינו נחשב כמי שיש לו קרקע!

כתב בתשובות והנהגות (ח"ב סי' תש"ט) ז"ל: מוכה קרקע ללוין שאין להם קרקע (מב"ט ח"א סימן ש"א) ומצוי בחורים שאין להם קרקע ולא מועיל פרובול כלל בלי הקנאה. וא"כ ראוי להקנות לבחור שלוח קרקע בשוה פרוטה. וכן הביא הגר"י דרוז שליט"א (אמרי שפר עמ' קטו) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהראש ישיבה יקנה לבחורים קרקע לזמן ויתן להם רשות להקנות לחייבים להם! אמנם, הובא בשם הגר"ש אוערברג זצ"ל (באר חיים עמ' קצב) שחדר בפנימיה נחשב שיש לו קרקע המושאלת להם.

אשה הייבת כפרובול

כתב ספר החינוך (מצוה תעו) ונהגת מצוה זו בזכרים ונקבות. ומקשה המנחת חינוך (מצוה פד) אי דמוצות עשה הוא אקרקפתא דמחויב להפקיר, אם כן למה הנשים חייבים במצוה זו הא מצות עשה שהזמן גרמן נשים פטורות? אך י"ל דלא הוי זמן גרמן דפירות שביעית לעולם הם בקדושתן ואפי' בשאר שנים שגדלו בשביעית לא הוי זמן גרמן.

ועתה יש לדון האם משכורת חודשית שהאשה מקבלת עבור עבודתה, שייך לבעל או לאשה ומי צריך לכתוב פרובול על חוב של המעביד? וזה תלוי בכמה נידונים: א. האם מעשה ידיה קנויים תחילה לבעלה, או שהיא זוכה ואח"כ בעלה זוכה מידה, ולדעת הבית מאיר האשה זוכה קודם לעצמה ומשו"ה הייבת כפרובול. ב. בגדר תקנת מעשה ידיה האם זה רק במעשה ידיים ממש כגון מה שאופה ומבשלת ועושה בצמר או שזה גם משכורת שבא כתוצאה מעבודתה, ולדעת המהרי"ט המשכורת שייכת לה ורק המעשה ידיים המבוארים להדיא במש"י (כתובות נט) זה משועבד לבעל.

כתב בדרך אמונה (הל' שמיטה פ"ט ה"ב) ואשה שבעלה עשה פרובול אין צריכה לעשות פרובול א"כ הלותה מכסף שאין לבעלה זכות בהן, עכ"ל. ולמעשה, הגר"י דרוז שליט"א (אמרי שפר עמ' רצו) הביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שרצוי שתמנה את בעלה שליח ויוסיפה כפרובול שלו.

הפרובול של מרן החזון איש

מסופר על מרן החזון איש זצ"ל שלאחר שמינה את הגר"ש וואזנר זצ"ל לכהן כרבה של שכונת זכרון מאיר בבני ברק, טרח ובה בערב ראש השנה תשי"ג (סוף שנת שמיטה) לערוך פרובול בביתו, כשפתח את הדלת וראה את החזון איש נבהל הגר"ש וואזנר עד מאד! החזון איש אמר לו בחיך אני בעל בית מתושבי זכרון מאיר ובאתי לערוך פרובול אצל רב השכונה!

ועוד מסופר שהחזון איש זצ"ל ביקש שיביאו עוד שניים כדי לצרפם לכי"ד של שלשה, ונקט בשני שמות מסויימים! (אחד מהם היה ר' גדליה נדל זצ"ל, וכיון שלא מצאוהו הביאו ת"ח אחר) ואמר בבדיחותא שיהא

אשתי וכן קרב אלהי רבי זכרון מאיר זצ"ל
וגרם אשה לך כי יטול ויבא אשה ויהי לך יתקן ביתי
ויתן אשה היתקן היתקן אשה לזמן אשה
היטט לו אשתי כל זמן שיתקן
בזמן אשה יתקן. כל זמן שיתקן אשה
לזמן אשתי אשה לזמן אשה לזמן אשה

ב"ד חשוב שבדור!

אמנם, הזיגן בנוסח הפרובול שלא חשש לכתוב את הנוסח של הר"י אברצלוני (הובא בבית יוסף ח"מ סי' סו) ז"ל: רבותי הרי שיש לי חובות על פלוני ופלוני, והריני מוסר לכם פרובול ויהיית לכון במתנה בקנין ארבעה גרמדי מן ארעא דאית לי ועל גביהון ארשייתי יתכון למיגבא כל שטר חוב דאית לי על כל אינש, עכ"ל.

ויש שהששו לנוסח הר"י אברצלוני (אמנם מצד הדין בזמן הזה בודאי שא"צ לחשוש שיש בזה הרבה ספקות). וכן מוכח שהקפיד על ב"ד חשוב לעריכת הפרובול.

הערות והארות: חיים פרובין טל' 0527688072
או בדוא"ל: shiuryrgm@gmail.com

הדבקות בתורה בזמן מלחמה בכלל ובגלות רביעית בפרט

בסיימנו ספר בראשית טרם צאתנו לספר שמות בו מתוארת התהוותו של עם ישראל ממשפחת בני יעקב מקבלים אנו כמה וכמה רמזים על אשר יקרה במהלך הדורות. ואמנם אף על פי שרצה יעקב לגלות את הקץ נתעלם ממנו, בכל זאת כמה רמזים הצלחנו ללקט. כמו למשל שמיחה עתיד להיות משבט יהודה ושגם משבט דן יעמוד שופט הראוי להיות משיח כמו משיח בן דוד ועוד. בין השאר למדו על משמעותו המיוחדת של לימוד תורה בתקופת גלות רביעית.

רבים שואלים מהו הדבר הזה, שאנו מכניסים את כל מי שרק בידינו הדבה, לבתי המדרשות ללימוד תורה יומם ולילה וכי אין זבולן בישראל?

כבר היה לעולמים, בימי חזקיהו נאמר שנעץ חרב בבית המדרש ואמר כל מי שלא יעסקו בתורה ידקר בחרב ולא נמצאו תינוק ותינוקת (ובכך הקדים את שרה שנירר באלפי שנים) מדן ועד באר שבע שלא ידעו נגעים ואהלות. מדוע דווקא חזקיהו עשה זאת?

חזקיהו מלך אחרי אביו אחז שביטל תלמודי תורה, היתה אפוא שעת צורך שהיה צריך להרבות תורה כדי לתקן את הפגם שפגם אחז. וכמו כן היתה שעת מלחמה והיה צריך לגייס גיוס חרום את הכוחות הסודיים של העם הלוא הם לומדי התורה כמו שאמרו חז"ל על הפסוק "וחובל עול מפני שמן" שעולו של סנחריב חובל מפני שמנו חזקיהו שהיה דולק בבתי מדרשות.

חזקיהו היה אחרי אסון אחד שאיים שתשתכח תורה מישראל וממילא איים על עצם קיומו של העם. כיום אנו נמצאים אחרי חמשה אסונות ובעצומו של השישי.

האסון הראשון: ההשכלה בגרמניה בפרט ובמערב אירופה בכלל תוך זמן קצר הרקיעו אחוזי נישואי התערובת לגבהים שאין לשער.

האסון השני: רוסיה. מתוך כשלשה מליון יהודי רוסיה עשרות אחוזים נטשו את קיום המצוות בהשראת ההשכלה והקומוניזם.

האסון השלישי: אמריקה, עד פרוץ מלחמת העולם השנייה הגרו לאמריקה כשנים וחצי מליון יהודים כשמונים אחוז מהם נטשו את קיום המצוות.

האסון הרביעי: החרבן הגדול של יהדות אירופה פיסית ורוחנית.

האסון החמישי: המפגש של בני עדות המזרח עם המודרנה ועם מדינת ישראל.

ועתה האסון השישי כיצר הרע חודר לכל פינה באמצעות המכשירים שיצא.

וכשם שבימי חזקיהו בנוסף לפעולותיו של חזקיהו האויב, במקרה הלז סנחריב, עמד בשעה, כך גם אצלנו האויבים בשער והאיומים גדלים והולכים והתמיכה הולכת ומצטמצמת והסכנה גדולה. בתנאים אלה ודאי שאין לנו שיור רק התורה הזאת.

באו גדולי התורה והכניסו את כל מי שאפשר לבית המדרש...

שכן לימוד תורה הוא הנשק הסודי של עם ישראל, ולומדי תורה החיילים של אותו קומנדו מיוחד, כמו שאומר רבנו חיים מוואלאז'ין ב"נפש החיים" שער ד' פרק י"א: "והאמת בלתי שום ספק כלל שאם היה

העולם שלנו פנוי לרגע האחד מהעסק וההתבוננות שלנו בתורה היו כל העולמות העליונים והתחתונים הופכים לאפס ותוהו חס ושילום. וכן ריבוי אורם או מיעוטו חס ושילום הכל לפי ריבוי עסקנו בה או מיעוטו.

ובמיוחד בזמן מלחמה. שהגמרא אומרת במסכת נדרים דף ל"ב ע"ב "אמר ר' אבהו מפני מה ירדו ישראל למצרים והשתעבדו שם ארבע מאות שנה, מפני שאברהם אבינו עשה אנגריא בתלמידי חכמים" ואומר מהר"ל בגבורות ה' פרק ט' "סובר ר' אבהו שנראה באברהם שלא היה בוטח בה' לגמרי, שהרי עשה אנגרי בתלמידי חכמים ולקחם למלחמה מיראתו, ואילו לקח הראוי למלחמה אין זה חטא שאין סומכין על הנס, אבל לקח ת"ח מורא שהיה ירא, והיה לו לבטוח בו יתברך ולא ליקח למלחמה אשר אין ראוי ליקח".

ועוד יותר בתקופת עקבות משיח שבגלות רביעית.

כתב האור החיים על הפסוק "כבס ביין לבושו ובדם ענבים סותו": "יתבאר על דרך אומרם ז"ל (בזהר חדש פרשת בראשית) כי גלות רביעית שבו יתגלה הגואל העצום, צריך שתהיה בידי ישראל מצות עסק התורה, וזולת זה יתעכב מבוא. ולזה רמז באומרו 'כבס ביין לבושו' וכו' פירוש כי כוחו של המלך המצופה שילה שמו הוא בחינת עסק התורה שיתעסקו ישראל ביניה של תורה... כי באמצעותה יהיה לבושו, שהוא כינוי למלכות, נכון אליו ללבושו. ואומרו 'ובדם ענבים' וכו' נתכוין לומר כי אם יגיע זמן הגאולה ולא ימצא יין פ' שאין בנו תורה, תהיה הגאולה באמצעות עול ותוקף הגלות אשר יצירון האומות לישראל ... והוא אומר 'ובדם ענבים' כי באמצעות היסורין יזדככו הנפשות ויתבררו ניצוצי הקדושה כדרך שיתבררו באמצעות בחינת התורה..." עכ"ל האור החיים.

אשר על כן, אם בכל התקופות, ובכל עת ובכל שעה, לימוד התורה מקיים את העולם, ויש לו חשיבות עליונה, הן ללימוד באיכות, והן ללימוד בכמות, והן במספר הלומדים, בתקופת גלות רביעית הדבר נכון שבעתים.

יעקב בבורחו מפני עשיו הטמין עצמו 41 שנה בבית מדרשם של שם ועבר ולמד תורה. ובכך הורה לנו מהו הדבר שיש לעשות במאבק מול מלכות רביעית - צאצאיו של עשיו.

בתקופת עקבות משיח בשלהי גלות רביעית צפויה היתה מראש תופעה של גייס חמישי כמו שאומר הזהר על פרשת בהעלותך. הן כבר בתחילת גלות רביעית בזמן המאבק בין הורקנוס ואריסטובולוס (אריסטובולוס הוא זה שהביא לכאן את הרומאים והחלה גלות רביעית) היה שם זקן שיעץ לאנשי אריסטובולוס שצרו על ירושלים להעלות חזיר והחזירי נעץ צפורניו בחומה והזדעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה (גמרא סוטה מ"ט מיד אחרי שמדברת על סימני עקבות משיח). הדברים מטילים אור על המלחמה הפנימית המתנהלת בעשרות השנים האחרונות נגד לומדי תורה ונגד לימוד תורה.

גם זבולון שותפו של ישכר אינו פטור מלימוד תורה. על הפסוק "שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך" אומר רש"י "שהיה זבולן עוסק בפרקמטיא וממציא מזון לשבט יששכר (תנחומא) והם עוסקים בתורה". כוונת דברי רש"י על פי המקובל ללמדו שיששכר לומד וזבולן מפרנס והמילים "והם עוסקים בתורה מתיחות לבני יששכר. אבל כיון שהתחיל ועל שבט יששכר בן יעקב מדוע אומר "והם עוסקים בתורה" בלשון רבים? היה צריך לומר כפי שהתחיל: "...וממציא מזון לשבט יששכר והוא - השבט - עוסק בתורה? אולי יש כן רמז שמלבד היות זבולן המפרנס של יששכר ישבו שניהם יששכר וזבולו ולמדו יחדיו וזהו "והם עוסקים בתורה" יששכר עם זבולן".

לסיום ניתן לצטט את דברי הרמב"ם בסוף הלכות מעילה שאומר: "וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים ומן העכו"ם שהיו משיבין על החקים וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם היה מוסיף דביקות בתורה שנאמר טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב אצור פקודיך".

{ אז נדברו }

פרשת שמות תשפ"ב | לסדר: "ותחיי את הילדים" | גליון מספר: 539

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל:

a8447168@gmail.com

ניתן לקבל את הגיליון בפקס
באמצעות שיחת טלפון:

0795319191

רוצה שעוד אנשים יקראו, כמון, את
העלון? קדימה!
זה הזמן להצטרף לשותפות בהו"ק
להחזקת העלון..
ותהפוך שותף קבוע בזכויות
החזקת העלון!.

נודה להשתתפותכם

בהוצאות הגדולות!!:

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

באשראי: "נדרים פלוס"

בטלפון: 0799 654321

בדואר: מולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי: 052 7683095

תודה מראש!!!

למה הנשמה מאבדת סבלנות ברגע שהיא יוצאת מהגוף???

בכל מה שנוגע לנפטרים ולוויות יש לנו הרבה רגישות... ביזיון המת... לועג לרש... חסד של אמת... אנחנו משתדלים לא להקל ראש בצורך של נפטרים... אבל יש משהו אחד שאני משום מתקשה לרחם על הנפטרים!! הנושא הזה של הלנת המת... שכידוע: יש עניין כמה שיותר מהר לקבור את הנפטר... (והיו צדיקים שדרשו בתקיפות שבלוויה שלהם לא יחכו לאף אחד... שיהיה כמה שפחות זמן בין היציאת נשמה לקבורה...) ולמה? כי כידוע: כל זמן שאין קבורה הנשמה עדיין אגודה כאן בעוה"ז בעל כרחיה, ויש לה צער נורא ואיום מכל רגע נוסף שהיא צריכה להישאר כאן בעולם הזה... ולכן צריך לזרז כמה שיותר את הקבורה... כאן!! לפרט הזה מאוד קשה לי להתחבר... כי... כי מילא הגיהנום... מילא חיבוט הקבר וכף הקלע... אין לי מושג מה שזה... ואם כתוב שזה צער נורא לנשמה אני מבין שזה באמת נורא... אבל להגיד שיש לנשמה צער כל רגע נוסף שהיא נשארת בעולם הזה? נו באמת... סו"ס גם הנשמה שלי ושלך נמצאות פה בעולם הזה... ואני מסכים שלנשמה שלנו לא כככזה נחמד פה בעולם הזה... לפעמים הנשמה שלי ממש סובלת בעוה"ז... אבל יאמר לשבחה שהיא מחזיקה מעמד... יש לה הרבה סבלנות... כבר שנים היא סובלת בדומיה ואף פעם לא עמדה עם סטופר... (היא לפעמים מחכה לנו הרבה זמן עד שאנחנו מתעוררים בבוקר... מי כמותה יודעת להתאזר בסבלנות) אז מה קרה כשלהבדיל בין החיים ובין החיים... למה כשמישהו נפטר... פתאום הנשמה שלו מאבדת לגמרי את הסבלנות והיא עומדת על קוצים?? תבין: סבתא שלי נפטרה בגיל 94... אני הכרתי את הנשמה שלה... 94 שנים הנשמה שלה החזיקה פה מעמד... לא התלוננה... אף פעם לא נשפה בעורף לאף אחד... אז מה קרה כשסבתא שלי נפטרה פתאום הנשמה שלה עמדה עם שעון ולא יכולה לחכות אפילו יום אחד נוסף?? מה קרה נשמה... החזקת מעמד 94 שנים... את לא יכולה לחכות לנו עוד כמה שעות??

וכמובן שהשאלה היא בשביל התשובה... והתשובה כמובן פשוטה מאוד:

יש הבדל ת ה ו מ י בין הנשמה כשנמצאת בתוך הגוף... לבין הרגע שאחרי... העניין הוא: שהנשמה מצד עצמה לא מתאימה בשום כיוון לתנאי ה"מזג אוויר" של העולם הזה... בשביל הנשמה כל רגע שהיא בעולם הזה זה הגיהנום בעצמו... רק לנסות להמחיש: זה כמו שניקח בן אדם באמצע הקיץ כשהוא לבוש חולצה וגופיה קצרה... ובבת אחת נזרוק אותו בקוטב הצפוני עם 40 מעלות מתחת האפס... כל שניה שהוא נמצא שם זה כפור בלתי נסבל לחלוטין... וזה עניין של שעות עד שהוא יקפא למוות... זה סבל לא יתואר!!! (קשה לנו לדמיין אותו...)

וזו דוגמא חיוורת להתאמה של הנשמה מול התנאים הארציים של עולם שלנו... אבל תכל'ס... מה אפשר לעשות... סו"ס ה' נתן לנשמה תפקיד מאוד איסטרטגי ונחוץ... ואת התפקיד הזה היא יכולה לבצע רק בקוטב הזה שנקרא העולם הזה... רק שם יש את המכרה זהב שמשם אפשר לדלות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתיים... (אגב: במקרה... זה גם נכון בייחס לסיביר... בסיביר יש אוצרות טבע עשירים שאין במקום אחר... אבל בגלל התנאים הבלתי נסבלים כולם מוותרים על זה... רק בשלטון הקומוניסטי שהיה קובע עובדות בשטח היה אפשרות לשלוח לארץ גזירה... ואז היו מוצלים את האוצרות טבע האלו) ולכן היות ורצה הקב"ה לזכות את ישראל... וה' יודע מה הנשמה יכולה להרויח בכל רגע נוסף שהיא נמצאת כאן בעוה"ז ויכולה לפעול דווקא מכאן גדולות ונצורות!!! לכן ה' מלביש לנשמה מעיל עם פרווה מאוד עבה ומגושמת שקוראים לה "גוף האדם"!!! למעיל גוף הזה יש שכבות ע"ג שכבות של ארציות וחומריות... וברגע שהנשמה נכנסת לתוך המעיל הזה- הגוף... כעת מתאפשר לה לרדת לעולם הזה ולשרוד את התנאים שכ"כ לא מתאימים לה... הגוף עושה פה תפקיד של ממיר... הוא פשוט מנמיך ומחשיך את האור של הנשמה למינימום מתח גבוה... וכך הנשמה מסוגלת איכשהו להתנהל כאן על חומר מרדים!!!

נכון שעדיין רע לנשמה פה... סו"ס מכסא כבוד חוצבה (הנשמה) לגור בארץ ערבה... אבל היא מחזיקה מעמד... מתאזרת בסבלנות... כי סו"ס יש לה בגדי עבודה!! יש לה מעיל מתאים שעוטף אותה ומאפשר לה לשרוד ולהמשיך לפעול... והנה!!! יום אחד הגיע זמנה של הנשמה להיפרד מהגוף... ואז לראשונה ה' לוקח מהנשמה את המעיל... ואז בבת אחת הנשמה לא יכולה לסבול אפילו רגע אחד להיות כאן בעולם הזה... כן... הנשמה של הרב שטיינמן שהחזיקה פה מעמד מאה שנה ויותר... היא בעצמה דרשה להגיע למנוחתה תוך ששעות מהפטירה... כי כל רגע נוסף זה כמו ניתוח ללא הרדמה... זה ההבדל התהומי בין הנשמה ברגע שלפני לרגע שאחרי!!!

כל זמן שהנשמה בקרבי... יש פה כמויות של מורפיום וחומר משתק שמאפשר לנשמה לשרוד ולפעול כאן... ברגע שהנשמה יוצאת... באותו רגע הנשמה עומדת חשופה מול העוה"ז זה כמו מחט בבשר- נשמה חיה... ולכן צריך כ"כ להזדרז לא להשהות את הנפטר אלא לקבור אותו...

אבל!!! לא לזה חתרת... אתה מבין לבד שלא באתי פה לחזק את ידי החברא קדישא... המסר הוא בעיקר בייחס ל- **והחי יתן אל לבו**... בינינו... יש לנו הרבה רגעים שאנחנו חושבים לעצמנו... אאוף... הגוף העכור והעבה הזה שלא נותן לנו להרגיש ולחיות במושכלות... אתה מכיר את זה שאתה רוצה עכשיו להיכנס לאיזה השראה רוחנית... ובדיוק הגוף החליט עכשיו להיות עיין... או רעב... בקיצור: למי שיודע... הרגשים והתלהבות וכיסופים זה לא דבר שהולך עם לחיצת

כפתור...

ההמשך בעמוד 3-4 בגיליון זה...

מה המכנה המשותף בין בתיה בת פרעה ל-חושים בו דו...?

כן... לפניך שתי דמויות לא קשורות בכלל שפגשנו בפרשה הקודמת ובפרשה הזו...

חידה: בתיה בת פרעה!!! וחושים בו דו!!! מה המכנה המשותף ביניהם???

ששניהם הבינו עניין... שניהם קלעו ישר לנקודה... כמובן להבדיל... בתיה בת פרעה גדלה בארמון של פרעה... כולם עושים מפרעה אליל... כל מצרים סוגדים לפרעה... והיא נולדה בתוך זה וחיה וגדלה בתוך כל הסגירה הזו והיא לא מכירה משהו אחר... ובכל זאת יש לה את הטביעות עין לזהות את הזיין... ותרד בת פרעה לרוחו מגילולי בית אביה...

על אותו משקל להבדיל חושים בן דן... כשמביאים את ארונו של יעקב לקבורה במערת המכפלה... פתאים עשוי מגיע ומערער... מתחילים לנהל איתו משא ומתן... מתפתח שם דיאלוג שלם... ויכוחים... שולחים את נפתלי להביא את השטר... וחושים בן דן לא יודע חכמות... לוקח חרב ומתיז את ראשו של עשוי ומסיים ברגע אחד את הסיפור...

הנה לך סוג של מכנה משותף (בערבון מוגבל) בין חושים בן דן לבתיה בת פרעה...

שניהם נמצאים באוירה של "ככה זה..." בתיה בת פרעה גדלה באוירה של "לי יאורי ואני עשיתיני" ככה זה... ככה כולם יודעים... ככה כולם משוכנעים... והיא לפתע מזהה ויודעת להצביע על הנקודה ולהבין שלא!!! לרוחו מגילולי בית אביה... ועל אותו משקל חושים בן דן... כולם מנהלים משא ומתן עם עשוי... למה?? ככה זה... יש פה ערעורים... פותחים ועדת חקירה... ניגשים כעת לשלב ההוכחות והמסמכים... ככה זה... כאן זה אוחז... זה מה שיש... ואז מגיע חושים בן דן עם גישה משלו... באנא אחת בראש ועשוי נהיה ז"ל...

אבל אם תשים לב: יש הבדל מהותי בין בתיה בת פרעה לחושים בו דו...

אצל בתיה בת פרעה הטביעות עין החדה נובעת דווקא **מעודף היכרות!!!**

ואילו אצל חושים בן דן הטביעות עין החדה נובעת בדיוק ההיפך... **מחסור היכרות...**

כלומר ככה: איך קרה שבדיוק הבת של פרעה... היא זו שהבינה שפרעה הוא אפס אפסיים?? איך זכה פרעה שדווקא הבת שלו נהייתה בתיה הצדקנית??

התשובה היא: אדרבה!! דווקא מרוב ההיכרות שהיה לבתיה עם פרעה... דווקא לכן אי אפשר היה לרמאות אותה!!! אתה יכול לרמאות את כל אזרחי מצרים שפרעה הוא אלוהים... חוץ מבתיה!!! בתיה מכירה יותר מידי טוב את אבא שלו... אתה לא תספר לה... היא מעורבת בקבינט של ההצהרות המזויפות לתקשורת... כלומר: לפעמים דווקא הקירבה הכי קרובה לשקר... היא זו שמחדדת את האמת באופן הכי חד ונוקב!!! (כל תושבי מצרים עוד חושבים שפרעה לא יוצא לנקביו... אבל בתיה גם אם היא רוצה לפנטז היא לא יכולה... היא צריכה להתמודד מידי יום עם הריחות הלא נעימים של פרעה... עליה אי אפשר "לעבוד...")

לעומת זאת אצל חושים בו דו זה מאה שמונים מעלות ההיפר...

הסיבה שרק חושים בן דן העיז להוריד לעשוי את הראש... הסיבה שאף אחד לא חשב על הרעיון הזה חוץ ממנו... **זה רק בגלל שהוא היה חרשו!** רק בגלל שהוא היה לגמרי לגמרי מנותק מהסיפור... הוא לא היה מעורב בכלל במשא ומתן... הוא לגמרי לגמרי לא בעניינים... ודווקא בגלל זה הוא נשאר ממוקד וענייני ישר לנקודה: סליחה רבות! מה הסיפור... למה מחכים?? יש פה את ארונו של יעקב... מי כבר יכול לעכב?? עשוי... כל טוב עשוי... היה עשוי...

אתה מביין? יש פה שני אנשים שקלעו לנקודה!!! כל אחד מזוית הפוכה מחבירו!!! בתיה בת פרעה דווקא מרוב שהיא הייתה מעורבת בסוד העניינים... מרוב שהיא מעורבת עמוק בגילולי בית אביה... משם היא זיהתה את האמת... לעומת זאת חושים בן דן... דווקא מרוב ניתוק מוחלט מהמשא ומתן שמתרחש כאן... דווקא משם הוא קולע לנקודה...

מה רואים מכאן? שבשביל לצלוח לנקודה... אפשר או הכי מרחוק או הכי מקרוב... דווקא כשאתה נמצא ככה בממוצע... באמצע... בשטח האפור... דווקא שם אתה הכי פחות ענייני...

זה מאוד בולט בכל מיני ויכוחים פוליטיים ציבוריים... כולם מנייעים... מתווכחים... ותכל'ס: מה האמת?? מי יודע את האמת?? אז ככה: יש כמה בודדים שהם באמת מעורבים בסוד העניינים... והם או יודעים את האמת או... או מזהים את השקר... חוץ מהכמה בודדים האלו יש המון אנשים שמברברים ומפספטים ומקשקשים והם לא יודעים מימינם לשמאלם... ואז מגיע מישהו מבחוץ... לגמרי מבחוץ... והוא רואה בלבן... הוא רואה את הציבור והינם זועפים... והוא שואל אותם בתמימות עניינית: מה הסיפור?? על מה יצא הקצף?? ואז מתחילים להסביר לו... והוא לא מבין... הוא שואל שאלות... שאלות טובות... הוא לא מצליח להבין מה זה נוגע אליכם...?? מה אתם מתעורבים בכלל? ולמה זה אמור להשפיע לכם על המצב רוח?? ומי משלם לכם על ההתעסקות בנושא הזה? הוא שואל שאלות ואף אחד לא מצליח לענות לו תשובה עניינית... כולם רק יודעים לחייך לו כזה חיוך... חיוך של חמלה... הוי... אתה לא מבין עניין... אתה לא מבין עד כמה הדברים מסובכים הרבה יותר ממה שאתה חושב... ותכל'ס... לפעמים דווקא הוא היחיד שהבין ענייני!!! הוא היחיד שאל את השאלות הנכונות ולא קיבל תשובות... מה אתה חושב... גם כשחושבים בן דן לא הבין למה הלווייה של יעקב מתעכבת... גם לו הסבירו... נו... תפסיק לנדנד- חושבים... אתה לא מביין... מדובר פה בנושא מאוד רגיש ומורכב... זה ויכוח עתיק... זה לא על רגל אחת... ובדאי לאף אחד פה אין סבלנות להתחיל להסביר את זה לחרש כמוך שבכלל לא בעניינים... ברור שזה מה שענו לו פחות או יותר... ודווקא בגלל שהוא לא היה בעניינים... דווקא לכן השאלה שלו היתה הכי במקום וההתזה שלו היתה לרגלי פעמיו של יעקב...

אתה רוצה להבין ענייני?? אחד מן השתים: או תהיה מעורב עמוק עמוק בכל פרטי הפרשיה... תשמע את כל הצדדים... תכיר את הנפשות הפועלות מכלי ראשון וזא תבין...

אם אתה לא יכול להיכנס לפרטי הפרשיה... אני מציע לך להתרחק ממנה כמטחוי קשת... תהיה לגמרי לגמרי מנותק... דווקא כשלגמרי מנותקים... דווקא כשאין לך שום שייכות לכל ויכוח או מחלוקת... דווקא שם אתה הכי אובייקטיבי והכי נוגע בנקודה...

בקיצור: תהיה מה שאתה רוצה... רק אל תערב!!! אל תהיה מעורב בפרשיות...

האנשים שהכי מסתובבים סחור סחור ולא מצליחים לנגוע בנקודה זה אלה שמערבבים... לערבב פירושו זה לא באמת להכיר את הסיפור מקרוב ככונת... וגם לא לעמוד מרחוק... רק לערבב... לעשות מלאכת "מגיס" לערבב ולברבר ולחשוב שאתה בעניינים... אין לך בן אדם שלא קלט את המפה יותר ממי שמערבב!!! ותדע לך שלכאורה במושכל ראשון לא מקובל לחשוב ככה... כי השכל הישר אומר שמי שמערבב פה ונמצא פה ודש פה... הוא באמת מבין עניין... הוא פה המומחה לענייני המזרח התיכון יותר מכל אחד אחר... אז זהו שלא!!! תשמע לי: אם יש ויכוח במרכז הארץ תשאל את הצפוני או הדרומי שלא מעורב בנושא... דווקא הוא יענה לך תשובה יותר אובייקטיבית...

ושבו: תודה מעומק לב לכל אלו שנענו לבקשת התרומות וההו"ס... שוב אסמיק ואודה לכל מי שנרתם להיות שותף בהוצאות ובעיקר בזכויות!!! ותדע לך שיש זכויות... יש יהודים שמתחזקים... ומי שתרים ותורם נעשה שותף בחיזוק הזה ששמעתי שהחפץ חיים התבטא שחזוק בעבודת ה' זה המעשר כספים הכי מעולה...

תודה על התרומות ולא פחות על המחמאות שנותנות כח... אני מתפלל על עצמי שיהי רצון שה' יפטור אותי מלפנות עוד בבקשת תרומות בנושא הזה... הלוואי ולא אודקק בכלל לתרומות... ואם כן אודקק... הלוואי וה' יתן בלב האנשים שיתרמו מיוזמתם... אבל לכאורה אין סיבה שאני אהיה יותר מיוחס מגדולים וטובים ממני שנאלצים לבקש... עכ"פ תודה תודה מעומק לב על אלו שנטלו חלק...

למתי עניינים...

יש!! יש עדיין צורך בתרומות... יש...

פורים שמח-

בעיצומו של חודש טבת...

בשבוע זה בדף הימים... מדובר בשבוע דפים מלאים וגדושים בדרשות על מגילת אסתר!!! הגמ' פשוט נהפכת להיות מדרש... כמו מדרש רבה... והיא דורשת כל כמה פסוקים במגילת אסתר... וזו נקודה למחשבה!!! משום מה מי שרגיל ללמוד גמ' בעיקר... אנחנו מכירים את אב"י ורבה מ... ממה שנקרא "היוות דאב"י ורבה..." אנחנו יודעים שאב"י ורבה יודעים להתווכח בלומד'ס... בנשים נזיקין... ופתאום אנחנו פוגשים אותם במגילת אסתר!!! גם שם יש לאב"י ורבה מה לומר... זה שלאב"י ורבה יש מה לומר שם זה לא החידוש הגדול... החידוש היותר גדול ותובעני הוא: שתלמיד חכם אמיתי זה לא אחד שלומד גמ' וזהו... תלמיד חכם אמור גם לדעת ללמוד מגילת אסתר...

לא לקרא... אלא גם ללמוד... בפרט בתחילת האגדות של מגילת אסתר... אם שמת לב יש שם רשימה של כל אחד מהאמוראים איך הוא פתח!!! פתח את הדרשות של מגילת אסתר... ריש לקיש פתח לה פתח להאי פרשתא מהכא... רבי אלעזר פתח לה פתח להאי פרשתא מהכא... כתוב כאן שכל אחד מהאמוראים מסר שיעור כללי גם על מגילת אסתר... והגמ' מביאה טעימה... כל אחד מהו הוא אמר בפתח השיעור... כלפי מה הדברים אמורים??

יש אחד שטוען: אני מבין בלומד'ס... לא מבין בהלכה... ואחד אחר טוען: אני מבין בגמ'... לא מבין בפרשת השבוע,

אין כזה דבר!!! מי שיושב ולומד אמור שיהיה לו לכה"פ זיקה לכל חלקי התורה... גם אב"י ורבה שהיו מונחים בהוויית של תלמוד בבלי... הם גם ישבו ודרשו את מגילת אסתר... כמובן!!! כמובן שיש כן מושג שלכל אחד יש את החלק היותר חזק שלו... ר' שמעון בן ננס הוא טוב בדיני ממונות... ורבי אלעזר היה מיוחד ביו"ד... ורב חנא בר ביצנא מיוחד באגדתא, וכמובן שר"ע הוא טוב בנגעים ואהלות ונוזפים בו בחיבה ואומרים לו: מה לך עקביא באגדה, כלך אצל נגעים ואהלות... אבל גם אחרי הנזיפה הזו יש לנו מאות רבות של דרשות שרבי עקיבא דורש לנו באגדה... כי סו"ס זו התורה שלנו!!! ואנחנו אמורים להגיע ולדרוש כל פסוק בדניאל ובדברי הימים... ואמור להטריד אותנו כל יתור במגילת אסתר וזה מימדות מפורשות בגמ',

בקיצור: הדברים פשוטים מאוד... אבל בעיקר מחייבים!!! אין זמן!!! צריך לשבת וללמוד... התורה היא הרבה יותר ארוכה ממה שאנחנו מדמינים... שהיה ברור: גם מי שילמד דף היומי ויסיים את הש"ס בעיון... יש לו עדיין הרבה מה ללמוד בשאר מקצועות התורה... אז לפחות בהספק של דף היומי נעמוד... פורים שמח בעיצומו של חודש טבת.

למה אני כזה קבעצ'ער - כבד??

המשך: בקיצור: למי שידוע... הרגשים והתלהבות וכיסופים זה לא דבר שהולך עם לחיצת כפתור... אמנם ביסוד ושורש העבודה כתוב הרבה פעמים שכשתגיע לפסוק הזה... כאן תתמלא בשמחה עצומה וכשמגיע הרגע של הדלקת נרות תתמלא ברגשות קודש... אבל כנראה שזה היה נכון בייחס ליסוד ושורש העבודה ועוד כמה יהודים בעלי השגה... אבל אצלי עכ"פ... יש כנראה עוד שותף די פעיל... **זה הסוס!!! הגוף...** שגם לו יש זכות דיבור... ואם הוא עכשיו לא בקטע... לא יעזור שום דבר... אני מנסה להתרגש... מנסה להתלהב ושום דבר לא זז... זה מעצבן אותי... אאאוף גוף... עוף סוס... למה אתה דוחף את עצמך?? תן לי לחיות... תן לי להתלהב ולהתרגש בעבודת ה'?? תפסיק להיות כזה אגרסיבי... תן לי קצת להרגיש שבת קיידיש... תזז לפינה... תן להרגיש נפשי חולת אהבתך... תן לי להרגיש קצת את נועם הנשמות... כן... לפעמים אני עומד בתפילה ומרגיש כזה אפרורי... כזה סתם... בלי שום טעם וריח... ואני חושב לעצמי... אם רק הגוף לא היה מפריע הייתי עכשיו עף!!! כל כולי הייתי רץ כמו איל... יערב לי ידידותיך מנופת צוף וכל טעם... אז למה גוף?? למה אתה עושה לי את זה?? למה אתה מכביד עלי בעבודת ה'?? תן לי כמה דקות של תענוג מול אבא שבשמים...

מישהו מבין על מה אני מדבר?? מישהו מזדהה עם התחושות האלו???

אז זהו שההסתכלות האמיתית היא בדיוק הפוך! זה כמו אוסטרונאוט שהגיע לחלל והוא כולו מבסוט וזחוח... הופה... אני בחלל... ואז פתאום התחיל לעצבן אותו החליפת מגן... אוף... מה זה החליפה המסורבלת הזו... היא סתם מפריעה לי פה ליהנות מהנוף של החלל...

הההלו... לך תסביר לו: אוסטרונאוט יקר: אל תעז להוריד את החליפת מגן. נכון שאתה כעת בחלל ואתה רוצה ליהנות יותר ואילו החליפת מגן מסורבלת ומפריעה לך... אבל אם תוריד אותה... לא רק שלא תהנה יותר אלא לא תחזיק מעמד אפילו רגע אחד בתנאים של החלל...

על אותו משקל: אני מתעצבן על הגוף למה הוא מסרבל אותי... למה הוא לא נותן לי להתענג מצחצחות האורות העליונים ולהתבונן במושכלות וכו'... (יש לי עוד כמה מילים כאלו מפוצצות שאני לא מבין אותם למי שמעוניין שאני ארשים אותם...) אז זהו שלא!!! יש לך טעות!!! אתה חושב שאם הגוף יזוז לפינה אתה תתענג על ה' ותהנה מזיו שכניתו...? היית רוצה!!! אם הגוף יזוז רגע אחד לפינה... אתה תרגיש הכי גרוע בעולם... אתה תרצה למות באותו רגע... (זו הסיבה שהרבה מהנביאים שואלים את נפשם למות...) אתה פתאום תבין איזה חומר הרדמה נחוץ הגוף סיפק לך עד עכשיו... שרק בזכותו הנשמה שלך יכולה להתנהל!!! אמנם על חומר המרדים שהוא קצת מעצבן... אבל דווקא החומר המרדים הוא זה שמאפשר לנשמה להתנהל כאן בעוה"ז... ותכל'ס... המסר העיקרי: שבמקום להתלונן על

הגוף... במקום להתלונן על האפרוריות והכובד החומרי שהגוף מושך אותנו... אדרבה... תבין שהאפרוריות הזו היא מתנה... היא הדרך היחידה לנשמה שהיא יכולה לפעול...

אני אתן לך דוגמא: יש לי קרוב משפחה שהוא חינוך מיוחד... וכשצריך לעשות לו טיפול שניים... זה רק בהרדמה כללית... ומנה אחת של הרדמה כללית זה משהו שעולה 4000 שקל!! רק ההרדמה לבד!!!

ממילא... כשכבר נאלצים לשלם את המחיר הזה... והנה... שילמו 4000 שקל בשביל להרדים אותו לארבעים דקות... כעת מנצלים את ההזדמנות ועושים על הדרך בדיקות דם מקיפות וחיסון של קורונה... (חבל שא"א לעשות את שלושת החיסונים ביחד) ואפילו בציפורן חודרנית מטפלים...

למה?? יש פה נחל יקר!!! יש פה בן אדם שאי אפשר לטפל בו בלי הרדמה... והנה הוא כבר רדום... אז קדימה... "מגלגלים עליו את הכל..."

ככה צריך להסתכל על זה!!! הגוף שלנו זה חומר מרדים שאפשר לפעול איתו אינסוף... אפשר לעשות איתו ניתוחים מאוד נחוצים... לנשמה יש משימות מאוד מאוד חשובות שה' הטיל עליה... אבל זה במבואות כאלו מטונפים ובקוטב צפוני כזה בלתי נסבל לנשמה שהיא לא מסוגלת לפעול... ואז ב"ה הנשמה קיבלה את החומר המרדים... היא קיבלה כך וכך שנים קצובות את הגוף... שהיא יכולה לפעול כל מיני דברים שהיא לא יכולה לפעול בלי החומר הארצי הזה... אז קדימה... רוץ על זה...

במקום להתבכיין ולהתעצבן שהגוף מפיל עליך... תבין שהגוף הזה הוא המתנה הכי גדולה... אתה רוצה אורות?? רוצה להרגיש חזק?? אל תדאג... עוד יבא יום אשר הוא לא יום ולא לילה... עוד יבא חדר ההתאוששות לאחר מאה ועשרים... ושם אפשר יהיה להיפרד מחומר ההרדמה ואז מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה... אבל עכשיו... כל רגע נוסף שהנשמה מחובר לכמויות של מורפיום... זה הזמן לפעול ולעשות דברים שאי אפשר לעשות אותם בלי הרדמה...

שיהיה ברור: נשמתו הגדולה והנשגבה של יוסף הצדיק שכעת נמצאת בשמי שמים ונהנית מרב טוב הצפון לצדיקים... נראה לך שנשמתו של יוסף יכולה עכשיו לעמוד בניסיון של פוטיפר?? מה פתאום!! ברור שלא!!

לא בגלל שנשמתו של יוסף לא יכולה לעמוד בניסיון... חלילה...

אלא הנשמה לא יכולה להגיע לכה מחוז... היא לא שורדת את האקלים הסיביתי והרקע הכ"כ לא נקי וטהור שמאפיין את הניסיון הזה... יוסף הצדיק מקנא בך... אתה הבחור הבן עליה שלפעמים יש לך ניסיונות לא פשוטים בקדושה... אתה יכול כעת לעמוד בניסיון שאני לא יכול להגיע אליו!!! אין לי את השחפץ שלך... אין לנשמה שלי את המעיל העבה שנקרא גוף שמאפשר לנשמה להגיע לכאלו מחוזות ומשם להמליך את ה'... ואתה מבין לבד... שבאותה שעה בדיוק... עומד לו אותו צעיר וכולו

מקנא בהליגרו יוסף הצדיק... אה... איזה קדושה וטהרה... איזה גיוואליג... איך יוסף זכה להיות מרכבה לספירת צדיק יסוד... ואילו אני מדשדש פה בתוך הרפש והטיט... אני מרגיש טמא וטמא וטמא...

לך תסביר לאותו בחור... שזה עובד בדיוק הפוך!!! ההרגשה הזיפתית שלך זה המעיל בעצמו... זה חלק מהתלבשות שמאפשרת לנשמה לפעול אינסוף במחוזות שכאלו... אל דאגה... אחרי מאה ועשרים... כשיהיה אפשר להפשיט את המעיל... אז אתה תקבל השגות של צדיק יסוד עולם... אבל עכשיו?? עכשיו אסור לך להרגיש מה הנשמה שלך פעלה בהתגברות הנקודתית הזו... כי חומר ההרדמה זה הדרך היחידה להמשיך לפעול...

זו הסיבה שאנחנו עושים דברים גדולים ובכל זאת לא מרגישים כלום!!! זה מפריע לנו... ובפרט כשמדובר בקדושה... אז בכלל... לא רק שאין הרגשה עילאית... סו"ס הרקע הסיביתי של ניסיון בקדושה כרוך ברגעים הכי אפלים... וגם בנצחונות חלקיות של יצה"ר על הדרך... (כלל ברזל: אין נצחון הרמטי בקדושה!!! אין!! תשכח מזה!!! גם כשיעקב אבינו מנצח את שרו של עשיו... אבל יעקב יוצא צולע על ירכו... וזה לא סתירה שהוא מנצח!!! אין כזה דבר לנצח במלחמות בקדושה ולצאת משם כמו מלך... גם יוסף הצדיק ביום הגדול ביותר בחייו שהוא עמד בניסיון הגדול ביותר... היתה שם גם בחינה של נפילה... **וצריך לדעת את זה!!!** כי מניסיון... יש הרבה שמתלוננים ומבכים שהייתה להם נפילה בקדושה... וכשאתה שומע את הסיפור... מתברר שההיפך הגמור, דווקא באותו יום הוא עמד בגבורה בניסיון הכי קשה... רק סו"ס היצר הרע לא יכול לצאת לגמרי מנוס... אז הצליח פה ושם לנגוע בכף ירכו... אז יצאת קצת צולע... אבל מנצח!!! כמדומני שאין אחד שלא טועה בטעות הזו!! ויש הרבה להאריך בזה... ואם לא נכתב מאמר זה אלא להערה זו דינו...) ותבין שאי אפשר כעת להרגיש... כי בשביל שתוכל להמליך את ה' בכאלו איים וקטבים רחוקים... אתה חייב את המעיל החומרי העבה הזה שלא נותן לך להרגיש כלום... תגיד לו תודה שבזכותו מתאפשר לך להמשיך לפעול... ואל דאגה... נאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך... אבל לא פה... לא כעת

כלפי מה עוד!! עוד הדברים אמורים???

קח את הדברים בערבון מוגבל... כי בדרך כלל זה לא נכון...

הרי כך: אחד מהאויבים שלנו בעבודת ה' בפרט ובכל החיים בכלל זה **השחיקה!!!** החיים שוחקים... גם המושגים הכי מרוממים שעליהם אומר השיר: "אם יהודי היה יודע... היה שמח ורוקד מאה עשרים שנה..." אבל תכל'ס, ברוב ערכי הנצח שיש לנו בידיים אנחנו לא שמחים ולא רוקדים... כי נשחקנו... נולדנו יהודים... התרגלנו לעובדה שיש לנו את הזכות לחיות כמו יהודים ולאכול כשר ולהתפלל במנין ולחיות בא"י ולשמור שמיטה וכו' וכו'... זה התרגלנו לכל מיני טובות וחסדים שה' נתן לנו... זה נשחק אצלנו!!! ושחיקה זה דבר לא טוב!!! נקודה!! צריך לעשות הכל בשביל לרענן... להתחדש... שכל יום יהיו בעיניך כחדשים... ושווה להשקיע המון אנרגיות ולפעמים לשלם מחירים של כמות מול איכות ולו בשביל למנוע שחיקה...

אבל!!! אחרי שעשינו הכל... ואחרי שזה מה שיש... והשחיקה היא עובדה מוגמרת!!! צריך לדעת שלפעמים השחיקה היא חלק בלתי נפרד מההשגחה פרטית... לפעמים ה' רוצה שיקרה כאן בעולם כל מיני דברים שהם יכולים לקרות רק באמצעות שחיקה... והדוגמה הראשונה היא כמובן הגוף העכור והחומרי שלנו... שכאמור... האפרוריות שלנו שנובעת מהגוף העכור זה לא רק בעיה... זה בעיקר מעיל הגנה!!! צריך פה את הכבדות שלו בשביל לאפשר לנשמה להמשיך לנהל סדר יום על כמה כדורי אופטלגין... אז זו הדוגמה הראשונה... אבל יש עוד כמה דוגמאות... אני אשתמש בדוגמה מבהילה שקשורה לפרשת שבוע וכמדומני שמתאימה לדור שלנו: האור החיים מחדש: שכשישראל ירדו למצרים... גזרה חכמתו יתברך שתוך עשרות שנים בודדות המשפחה הקטנה של השבעים נפש תהפוך להיות עם שלם!!! בשביל שזוהי דבר יקרה צריך ש"בני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו" ששה בכרס אחד... בקיצור: ה' כעת רוצה שעם ישראל יתרבו כמו... כמו להבדיל שרצים... בקיצור: כמויות מטורפות... דא עקא: שאם אכן ככה... המשמעות היא שלכל משפחה ולכל בית אב הולך להיות כעת **עשרות** ילדים... ואתה מבין לבד ששני הורים שיש להם עשרות ילדים בהפרשי גיל צפופים... הם לא יכולים לגדל אותם... אי אפשר לגדל 15 תינוקות שכולם מתחת גיל שלוש ועוד כולם מטופחים!!! מילא תאומים... מילא שלישייה... אבל שישייה ועוד שישייה ועוד שישייה וכולם פחות מגיל שלוש. רק לגזור להם ציפריים זה יום עבודה... תחשוב שצריך גם להלביש לחתל ולרוחץ ולהאכיל... בקיצור: ששה בכרס אחד זה מתכון בדוק לכמויות מטורפות של ילדי רווחה שמתגלגלים ברחובות ומחטטים בפחי אשפה וגדלים כמו אומללים... טוב... דווקא הפרט הזה לא מטריד את הרבש"ע... כי אל תדאג... הרבש"ע בכבודו ובעצמו עוד יטפח את התינוקות האלו... (וכאן יש את כל המדרשים אין שלכל תינוק נבראו שני אברים של חלב ודבש וכו' וכו'... בקיצור: ה' טיפח אותם מאוד מאוד...) **אבל יש בעיה אחת!!!** מה נעשה עם אותה אמה טובה שיש לה **לב של אמה**... ורגשית!!!! רגשית היא לא מסוגלת ללדת ילדים ולהזניח אותם ככה... ותחשוב: שעם ישראל עוד עבדים נרצעים... ואבא ואמא עובדים בפרך מהבוקר עד הלילה... ועוד ללדת שישייה ולהשאיר אותם במעון... סליחה בבית... וללכת לעבודה??? בשביל מה? בשביל שגם הם יגדלו עבדים מסכנים שיזרקו אותם ביאור או ישימו אותם בטיט בבנין??? למה ללדת לבהלה?? (אז שוב: הרבש"ע יסתדר עם הבעיה הזו... הוא יטפח אותם... אבל מה עושים עם האבאלע והאמאלה שאמורים ללדת אותם... אין גורמים להם... שהם לא יסרבו רגשית???) אומר האוה"ח הק': מה עשה ה'??? ה' גלגל שלעם ישראל יהיה **שחיקה רגשית**... העבדות עשתה את שלה... תכבד העבודה על האנשים גרמה שלא היה להם זמן לא לחשוב ולא להיכנס לרגשות עמוקים... בקיצור: שנת 2022... האמא קמה בשש בבוקר... שמה את הילדים במעון של שפרה ופועה... חוזרת בשעה חמש הרוגה... והם עומדים לה על הראש... והיא מחכה לרגע שהם ילכו לישון... כשהם קמים היא מלבישה אותם מהר מהר ושוב שולחת אותם על טיל למעון... וחוזר חלילה... כשככה זה נראה אין שום בעיה ללדת עוד שישייה ועוד שישייה...

כשהרגש נשחק... כבר לא חושבים פעמיים... לא חושבים יותר מידי איך אני אגדל את הילדים... זורמים... סוחבים... וילדים עוד ועוד ותכל'ס בני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו... בקיצור: אומר האור החיים הקדוש: רק בזכות השחיקה הרגשית של עם ישראל... רק בזכות זה נולד עם ישראל... זאת אומרת: השחיקה פה היתה מתזמנת!!! פה היה צריך שחיקה! זה לא יכל לקרות בלי שחיקה... היית מאמין???

ועל פי זה מסביר האור החיים הקדוש: שזו הסיבה ששבט לוי היו מועטים באוכלוסין... כי הם לא עבדו בפרך... ממילא הם לא נשחקו רגשית... ומי שהרגש שלו לא כהה!!! הוא לא מסוגל לגדל שישיית במצרים... (וזו הסיבה שדווקא עמרם משבט לוי גירש את אשתו)

האור החיים הזה הוא פצצה רגעינית... הוא פשוט הופך לנו את הראש... אנחנו בטוחים ששחיקה רגשית היא דבר שלילי בכל מחיר... זה נכון שזה דבר שלילי... אבל קח בחשבון שבסופו של דבר הרבש"ע מנהל את העולם... ואם יש שחיקה רגשית שאנחנו לא מצליחים בשום אופן להתגבר עליה... קח בחשבון שיש פה גבוה מעל גבוה... יש פה רצון ה' שיכול להיעשות רק באמצעות השחיקה הרגשית!!!

זה לא סוד שבדור שלנו הכל נעשה מהר... כל האופי של התנהלות הוא אופי כמותי!!! לא איכות... זה טוב? לא!!! זה גרוע?? כן...

אפשר להחזיר את הגלגל אחורה?? לא!!! נקודה!!!!

אם ככה... מותר לנו לקחת בחשבון שבסופו של דבר ה' רוצה לזרז עניינים... מה שנקרא "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות" ובשביל שדברים יקרו מהר... צריך לפעמים שחיקה... בשביל שעלון אז נדברו יצא כל שבוע... צריך שאדון אז נדברו לא יתרגש עד אימה מכל מאמר שהוא כותב... אחרת הוא יכתוב מאמר בשנה!!! בשביל שהעלון הזה יגיע למלא מלא אנשים... צריך שאני לא אתלהב שהוא הגיע בסה"כ לשלוש מאות אנשים... האם זה נכון שאני לא מתרגש מ-300 אנשים שמתחזקים?? ממש לא נכון!! זה גרוע!!! כי מספיק אפילו יהודי אחד שמתחזק... אז למה לא מספיק לי שהעלון הזה מופץ בחיפה וזכרון יעקב ועוד איזה קרית מוצקין כזה?? כי... כי כנראה שהרבש"ע רוצה שיהיה מלא מלא מלא... ובשביל שיהיה מלא צריך שאני אשחק!!! וזו הסיבה שכל מי שפותח ישיבה הוא לא רגוע עד שיהיה לו חמישים בחורים בשיעור... ומי שפותח איזה ארגון צדקה נקודתי... הוא לא נרגע אז שזה נהיה בכריסה ארצית... מה קרה?? אתה לא יודע להעריך עשרה אברכים שיושבים ולומדים?? אתה חייב שיהיה לך רשת כוללים??

מה התשובה? זה לא בסדר!!! זה שחיקת רגשות... אבל מי אמר שאנחנו קובעים... אולי הרבש"ע רוצה פריסה ארצית... ובשביל זה הוא שוחק אותנו... למה כל אשה צעירה שרק מתחנתת יש לה עניינים גדולות והיא רוצה שבעלה ילמד כככל היום... מה רע בשעת לימוד שיהודי של פעם למד עם כל הלב?? אז יש כל מיני תשובות... אבל קח בחשבון שאחת מהתשובות היא: כן... זו שחיקה של איכות בשביל כמות!!! אף אחד לא

אמר שזה אידיאלי... אבל יתכן שרובש"ע יש איזה תכנית מסוימת... יש לו איזה תאריך סיום שדולק ויש לנו לא הרבה זמן עד סיום "המשחק" ולכן צריך לדהור... צריך שיכלו נשמות שבגוף... וצריך להספיק עוד הרבה שעות לימוד וצריך תחרות כי צריך להספיק... כן... זה הספק כמותי!!!

שיהיה ברור... בהישגים איכותיים הרבש"ע משתף אותנו... מצפה מאיתנו שנשקיע... שנגיע לרבדים עמוקים... שנהיה יהודים עמוקים... אבל כשזה מגיע לכמות...?? כשפתאום מגזירת החכמה העליונה העסק מתחיל להיכנס לטורבו... כשפתאום צריך להספיק כמויות... כאן הרבש"ע כבר לא מערב אותנו... הוא מציב עובדות בשטח... מביא אותנו לאיזשהו שחיקה שהעסק מתחיל לדהור בלי שליטה... וכאן הרבש"ע מנצח על העבודה...

אז כמובן שהדברים האלו צריכים להיאמר בהסתייגות גדולה!!!

כי שוב: השחיקה היא שלילית!! והיא תמיד תהיה שלילית... גם אם אנחנו יודעים שההשגחה פרטית מגלגלת את זה... זה לא מתיר לנו להיכנע לזה... אני רק מדבר לאחר שזה מה שיש!!! ונאנחנו כל הזמן אוקלים את הלב... כל הזמן מרגישים שאנחנו לא בסדר ומלאים בקיפות מצפון...

בסופו של דבר צריכים העבד והשפחה של גלות מצרים נוסח 2022 לדעת שה' שלח אותנו למצרים הזה... כל הג'ונגל הזה שאנחנו נמצאים בו... וכל ההסרוריות של החיים שלנו שהכל זוהר... צריך לדעת שיש בו איזה בירה שדולקת לאיזשהו יעד... ויש מנהיג לבירה הזו... יש מישהו שמראה לה את הכיוון... זה צועד לאיזשהו מטרה... ועד כמה שאנחנו לא מצליחים לעצור את המירוץ... אז לפחות נדע שזה לא סתם... לפחות נדע יחד עם ה'... בקיצור: לא תמיד האפרוריות והשחיקה... לא תמיד הם דבר שלילי!!! לפעמים הם דווקא שקט רועם!!!

זה שקט תעשייתי... שקט שמכריז אני ה'... ואני כעת רוצה עבודה... אבל מממזה עבודה... עבודה מסיבית... לא לדבר... לא לחשוב... לדהור קדימה... אז אם אנחנו כבר בלאו הכי נמצאים במקום הזה... אם בלאו הכי אין לנו זמן להיות רגע אחד עם עצמנו... לפחות נעשה את זה עם ה'... לפחות נבין שה' פה מדהיר אותנו ואת הבירה לאיזה יעד נכסף שגזרה חכמתו יתברך... אם לא מצליחים לחשוב!!! לפחות נדע מה לחשוב כשלא חושבים... אם יש כבר אפרוריות ואני לא מצליח לבקוע את החומריות של הגוף... לפחות נדע מה עומד מאחורי הכבדות הזו?? למה ה' ברא אותי עם כזה סוס כבד שלא נותן לי להתעדן באהבתך וביראתך?? כן... יש גם עבודה שנקראת "ויהי בימים הרבים ההם ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו..." העבודה הזו שלא נתנה להם לחשוב... היא היתה אז עבודת ה' שלהם... ולפעמים גם שלנו... קח את הדברים בע"מ...

המשך... הדרך לירושלים.. מבחן 'תיאוריה' ושילוט תמחורים לאורך הדרך.

שבוע שעבר ליוונו ארבעה בחורים משיבת ידפת בדרכם לבית ה'... והפעם זה הבה"ח יהונתן הלוי שהגיע תורו לזכות להיות מהשומרים בשערי העזרה... כמו כן אבייתר שמרע בני פרעוש שיש למשפחה יו"ט של קרבן עצים, יענקי שמוכרח לנסוע לירושלים להשתתף במעמד ה'מנחת חינוך' של האחייני... ואחרון שליוסי שנוסע להקריב חטאת ואשם תלוי... עד כאן תקציר משבוע שעבר...

טוב... יצאנו לדרך... יהונתן הלוי הוא המדריך... כן... סו"ס הוא לוי!!! הלוויים מכירים טוב טוב את הדרך לירושלים... לא רק בגלל שהם עולים הרבה לירושלים... אלא בעיקר בגלל שיש להם ידע עדכני בשבילי הטהרה המסומנים מתוקף תפקידם... (סו"ס הם אחראים על "טומאת מקדש וק"י יהודי מנדיח ישראל שהתבלבל או נשאר ע"ה ושבט לוי התעצלו מללמד אותו איך להיטהר או לא טרחו לעדכן או להתאים לו מסלול ושביל טהרה בדוק מביתו ועד לירושלים... שבט לוי עלולים לשלם על זה בקיצור ימים... זו חברת הביטוח הקבלנית לענייני היחסים בין ישראל לה... נתונים נתונים המה לי...) אשר ע"כ ללכת לירושלים עם יהונתן זה מאתגר... הוא מכיר גם דרכי קיצור שעדיין "לא עברו רשמית בחוק..." והשנה בכלל... יש דרכי קיצור שרק השנה אפשר לממש אותם... אל תשכח שבימות החורף מהגשם השני ואילך אסור להלך בשדות "שגדלה התבואה וקשה לה דישת הרגל..." (מהלכין בשבילי הרשות עד שחר רביעה שניה, תענית ו) אבל השנה זה שמיטה וספיחין בלאו הכי אסורים אז אפשר להמשיך ללכת בשדות... אז יהונתן לקח אותנו בכל מיני דרכים עקלקלות... אמנם שקענו בבוץ אבל כעת גם דרך המלך משובשת ומלאת בוץ... (אל תשכח שבא באדר מתחיל השיפוץ השנתי של הדרכים המובילות לירושלים... האם זה יהיה עוד חודשיים או עוד שלוש... זה כבר תלוי אם יעברו את השנה או לא... יותר נכון: זה תלוי מתי יחליטו לעבר את השנה... יתכן שזה יוחלט רק ברגע האחרון) בדרך עברנו בכל מיני פרדסים וכרמים... ויהונתן הסביר לנו כל מיני דברים מעניינים... ואז הגענו לאיזה כרם מטופחת כזו ומושקעת... יהונתן פתח את השער כבקי ורגיל... בואו... בואו תכנסו אחר... אתם רואים את הכרם הזה... במקרה אני מכיר את בעל הכרם הזה... מכיר אותו טוב טוב... עבדנו פה קשה!!! הסיפור הוא שהבעלים של הקרקע הזה... חלק מהשדה שלו היא בחזקת שדה שנחרש בה קבר שזה נקרא "בית הפרס" ומי שנוכח לתוכה **ברגלי** טמא בטומאת מת... שמא הסיט עצם בגודל של שעורה... (למעט מי שנוכח לשדה כשהוא רוכב על חמור או שמישהו עושה לו "שק קסח" או הרוכב נשאר טהור... כי עצם כשעורה לא מטמא באוהל... רק במגע...) והבעלים הזמין אותנו כבר לפני כמה שנים שנבא בתור שבט לוי ונטהר לו את בית הפרס... כי יש תכנית מגירה שהולכים להכשיר פה עוד טביל טהור על מנת לחבר עוד כמה וכמה כפרים קטנים לציר המרכזי שעולה לירושלים... ולכן היה לזה אפילו סימון מלשכת המקדש... (אל תשאל איך מטהרים בית הפרס... בהודמנת אחרת נדבר על זה... מה שכן... זה סיפור רציני... מה שבטוח עד היום אותם בני כפרים שהיו גרים פה לא היו יכולים לעלות לירושלים בלי לעבור בבית הפרס... אז נכון שהם בני כפרים שקוראים ב"א את המוגילה... אבל אז מה... לא מגיע להם לצאת מהבית טהורים לקרבן פסח... מה... הם חייבים לצאת טהורים ורק להתחיל למנות טהרה מהדרך... לכן דואגים גם להם...) עכשיו אם שמתם לב... מצד ימין יש פה כרם אחד שמוקף **במלא מלא שביר רעפים**... זה נראה כמו איזה ציון של צדיק... (מכיר את הסגולה הזו ששמים רעפים וכתוב עליהם משהו וכו') ומצד שמאל... שימו לב: יש כרם שמוקף דווקא **לא ברעפים** אלא **ברגבי אדמה**

גבוהים סיבב סיבב... מה זה?? מה זה הדבר החשוד הזה?? אז ככה: כמו שבכביש יש כל מיני מוסכמות של תמחורים... אי כניסה... עצור... חניה וכו' וכו'... ככה גם בארץ ישראל... בשדות ובפרדסים יש כל מיני קודים הלכתיים... תמחורים שחכמים תקנו שמסמלים משהו שמי שבקי בדרכים (כגון לוי) יודע לזהות... אז זהו!!! שהסיפור הוא שאנחנו בשנת השמיטה... ובשנת השמיטה כל השדות הפקר... כולם מגיעים... לוקחים מכל הבא ליד... דא עקא!!! שזה לא לגמרי מכל הבא ליד... סו"ס אל תשכח שיש פרדסים שיש בהם נטיעות חדשות של ערלה... וערלה אסור לאכול גם בשנת השמיטה!!!

עכשיו הסיפור היה ככה: אנחנו עבדנו פה קשה... היה זה בחודש איר סיון של שנת התשע"ב... סיימנו סו"ס לטהר לו את השדה... והנה בחודש אב הוא הזמין אותנו לנטיעה של שמחה... מה יש?? החלטתי לנטוע פה כרם... נישגתי אליו בשקט ואמרתי לו: תקשיב... תשמע ל... לא כדאי לך... ולמה?? כי תסתכל צעד אחד קדימה... עכשיו חודש אב התשע"ב... אם אתה נוטע עכשיו כרם... זה אומר שיש לך כעת שלוש שנים ערלה... ואז מגיע שנה שלימה של כרם רבעי שאתה אמור לקחת את הפירות ואוכל אותם בירושלים... עכשיו אם תעשה חשבון... השנה של כרם רבעי יוצאת בדיוק בשנת השמיטה- שנת התשפ"ו!!! חבל לך... אתה מפסיד את הכרם רבעי... במקום שיהיה לך שנה שלימה של "נופש בחיק השכינה" שיש לך כמויות של ענבים שאתה פודה אותם ועולה לירושלים לאכול מפריה ולשבוע מטובה... במקום זה השדה נהיית הפקר... ואין לך רשות לקחת ממנה יותר מכל אחד אחר- מחוץ ג' סעודות... ממילא לנטוע כרם בדיוק שלוש שנים לפני שנת השמיטה זה... זה לא כדאי... זה לא חכם... הוא הקשיב לי... שמע את הטענה שלי... חשב כמה דקות ואז הוא אמר לי: עזוב... שיהיה... בא נשאר את זה ככה... אז לי לא יהיה שנה שלימה של חגיגה בירושלים... אבל לכה"פ לכל כלי ישראל שיבואו לכאן ויקחו מהכרם בהפקר... לפחות להם כן יהיה כרם רבעי... לפחות הם כן ירוחונו נופש ב'אתר די ביה יחדון רוחין ונפשין?? בטח!!! אז שכלל ישראל יהנו... מגיע להם...

והוא הלך על זה... והנה- המשיך יהונתן... אתם רואים?? רואים את השדה מימין שמוקפת קוזוות אדמה... קוזוות אדמה זה תמרוך שמראה שהנה לפניכם כרם רבעי... שזה אומר שנכון שכעת שנת השמיטה והכל הפקר ואפשר לקחת... אבל חייבים לפדות את זה כמו מעשר שני... ולעלות את הדמים ולאכול בירושלים... **אבל!!! מה אתם חושבים- המשך יהונתן בחיור**... אתם חושבים שהבעל הבית נשאר חייב?? שנה לאחמ"כ- בשנת התש"פ הוא שוב הזמין אותי... ואמר לי: אתה זוכר ששנה שעברה אמרת לי שלא כדאי לי השנה לנטוע כרם... ועדיף לחכות לשנה הבאה?? זוכר שאמרתי לך עזוב... שיהיה לכלל ישראל רבעי... אז הנה... כעת!!! כעת אני רוצה לגשת לפעימה הבאה... אני רוצה שתתחרו לי עוד כמה דונמים בשדה ואני רוצה שוב לנטוע כרם... כרם כזו שהשנת רבעי שלה תהיה כבר בשנה השמינית ואז גם המשפחה שלי לא תקופת... יהיה לנו פה שנה שלימה של "ויזמרוך לך שירין ורחשין בירושלם קרתא דשופרא"

אז הנה... סיים יהונתן ואמר: הרי שלכם לפניכם!!! יש פה שתי כרמים!! הכרם מימין זה הכרם הראשון שטיהרנו לו בתשע"ב... והנה... כעת היא כבר אווזת בשנת רבעי ולכן היא מוקפת בקוזוות **אדמה**... אבל מצד שמאל זה כבר הפעימה השנייה... זה הכרם שהוא נטע בחודש אב התש"פ... לפני הקורונה... ולכן הכרם הזה עדיין **בתוך** שנת ערלה... ולכן התמרוך שלה זה רעפים!!! כשאתה רואה בשנת השמיטה שדה מוקפת רעפים זה אי כניסה!! זה אומר שנכון ששנת השמיטה... נכון שהכל הפקר... אבל זה לא... זה ערלה... איסור הנאה... עכ"פ עברנו בשדה... יהונתן העביר אותנו בתוך הקוזוות אדמה של הכרם רבעי... אל תשכח שאנחנו עדיין בחודש טבת... הכרם בלאו הכי מת לגמרי בעונת החורף... רק בט"ו בשבט מתחיל רק החנטה... כך שכל הקוזוות אדמה והשברי רעפים... כל זה מתחיל להיות רלוונטי רק לקראת הקיץ... ואנחנו עוד בעיצומו של הדרך לירושלים... אגב: את התמרוך העיקרי שכחתי לספר... יש צבע אדום!!! צבע אדום של סיקרא זה אומר שהדרך הזו טמאה ודאיי!!! זה הדבר שכעת הכי מליחץ אותנו והכי רלוונטי בשבילנו... כי אנחנו טהורים ובדרך לירושלים... אולי עד שבוע הבא כבר נגיע לירושלים... נעדכן...

מה העניין לעסוק בתורה דווקא בליל שבת??

יש עניין מאוד גדול ונשגב לשבת ולעסוק בתורה בלילות שבת של החורף... נאמרו בזה דברים נשגבים מאוד... מה באמת העניין לעסוק בתורה דווקא בליל שבת??

אז אני מבקש סליחה שאני מייבש את העסק... העניין הוא פשוט מאוד: לילות שבת של חודש טבת הם מאוד מאוד ארוכים!!! ומי שיקבל החלטה שהוא מנצל את השעות האלו לעסק התורה הוא ירויה שעות מלאות וגדושות של לימוד התורה שמתן שכרה כנגד כולם... ומי שלא יחליט את החלטה הזו... מה יקרה?? לא יקרה כלום... הוא בסה"כ יפסיד את המכרה זהב הזה... מה יש פה להוסיף???

אין בעיה... אם מאוד תרצה שאני אביא לך כל מיני ציטוטים מספה"ק במעלות עסק התורה בשבת... נו... אז אצליח לגבב משהו... אבל עזוב!!! למה להגיע לזה?? בא נדבר ישר ולענין: מגיעים מהתפילה בשעה 5.40 סעודת שבת שעתיים ורבע... או שעתיים וחצי... שמונה או שמונה וחצי אנהנו כבר אחרי סעודה... תכל'ס... מה אני עושה עכשיו עם עצמי משעה שמונה וחצי עד... עד שמונה בבוקר מאחר??

כאן יש קלפי!!! אתה תחליט באיזה מפלגה לשים את הפתק שלך... או שאני מחליט לנצל את ליל שבת ולהפוך אותו למכרה זהב של סיכום של כמה שלמדתי בשבוע האחרון או לימוד שנים מקרא בעיון... (סו"ס פרשיות האמונה וכו')

אז שאני מחליט להתיישב בסלון על ערימה של ארבע מאות דפים של שבועונים חרדיים עם 200 גרם פיצוחים (אבטיח עולה חמש תשעים, ושחור עולה 2.40... אני שייך למגזר של הגרעני דלעת... זה הגרעניים של הפרומערים...) אתה תחליט איך הליל שבת הזה יראה!!! ובעיקר איך הוא יסתיים?? האם הוא יסתיים בכמה דפי נמ' שזה קנייני נצח שמי שטעם פעם מה זה לימוד נמ' בליל שבת יודע על מה מדובר... או שהליל שבת הזה יסתיים עם שפתיים דולקות (מהמלה של הפיצוחים) ובקיאות מבהילה בפרשנויות של כל המשועממים האפשריים במהלכים של הראש ממשלה... שקח בחשבון... שמה שאתה עושה עכשיו זה בדיוק מה שגם שהוא עושה...

נו... אז תגיד לי: יש מה להוסיף פה?? יש מה להביא ציטוטים נוספים כמה מעלת הלימוד בליל שבת דייקא?? מה... אנהנו ילדים שצריך להביא אותנו לבית המדרש עם ופלים והגרלות? עזוב כעת את מתן שכרה... עזוב כעת את גודל מעלת הלימוד... תעמיד את האופציה השניה מול העיניים שלך...

איזה אבא היית רוצה שהילדים שלך יראו?? אבא שהלך ללמוד או אבא ש... שהילד מתחנן שאבא יתן לו את העיתון (כי יש שם קומיקס) ואבא לא מסכים... כי הוא עוד לא סיים??

הרי שלנו לפנינו!!! אנהנו נחליט איך יראה ליל שבת בכתינו

אנהנו נחליט איך יסתיים ליל שבת בבית שלנו... אנהנו נחליט האם הצורה של שבת שלנו תראה יותר מרוזמת או שתראה כמו שהיא נראית אצל יהודים חלשים??

ואידך זיל גמור...

האם שייך פאנאטיות אצל מודרניים ופנתונים??

זכיתי להיות מקורב להגאון ר' עזריאל טאובר זצ"ל בשנתיים האחרונות לחיי... הייתי מאוד קרוב ופתוח איתו אבל רק בשנתיים האחרונות...

אבל עוד הרבה לפני כן... הרבה לפני שהיכרתי אותו מקרוב... תמיד ידעתי שיש שני ברנים מאוד פאנאטים ושמרנים... אחד זה ר' שמשון פינקוס והשני זה ר' עזריאל טאובר ושניהם מתנגדים אפילו לקריאת לעיתונים... לא תגיד לי מחשבים ואינטרנט... גם לא שבועונים חרדיים... אפילו העיתונים הכי חרדיים... **גם לזה יש להם התנגדות!!!** ככה תמיד ידעתי... ותמיד זה הפריע לי. כל פעם שהייתי לוקח עיתון חרדי ביידיש... קצת להתעניין מה יש... מה מתקדם... מי נגד מי... הייתי רואה מול העיניים או את ר' עזריאל או את הרב פינקוס שמסתכלים עלי בעין עקומה... וזה היה מרגיז אותי... **מה יש?? מה?? גם זה אסור??** מה זה הפאנאטיות הזו?? מה בסה"כ רצינית... להיות קצת מעורה בענייני העולם... מה... נגזר עלי להיות לגמרי מצומצם ומנותק מכל העולם?? מה העניין להישאר במערה בראש קטן שלא יודע כלום??

חלפו שנים והנה זכיתי להכיר את ר' עזריאל טאובר באופן אישי... וזה הייתי בהלם!!! גיליתי שהאחרון שאפשר לומר עליו שהוא מצומצם ופאנאט זה היה הוא... הוא הבין בענייני העולם הרבה יותר מהמבין הכי גדול שאתה מכיר... זה פשוט לא הסתדר לי בראש!!! ציפיתי שאדם כזה שהוא עד כדי כך פאנאט שהוא לא קורא עיתונים... ציפיתי שהוא לא יבין כלום כלום בענייני העולם... והנה אני מגלה מולי איש העולם הגדול, מבין בכלכלה, ערך סמינרים בכל קצוות תבל כפשוטו... **ואז שאלתי אותו פעם בכנות:** איך זה הולך בידך?? מצד אחד לא לקרא עיתונים ומצד שני להבין בכל נושא ולהכיר טוב טוב את העולם??

ואז ר' עזריאל צחק וענה לי. אתה לא מבין!! לא לקרא עיתון זה לא ממקום של פאנאטיות!! אלא ממקום של **התמקדות!!!** אני לא מתעסק ולא נוגע בדבר שלא מקדם אותי ליעדים שאני הצבתי לעצמי!!! וזהו הוא הסביר לי: אני לא מחובר לאינטרנט לא בגלל שאני הונגרי פאנאט... אדרבה... אצלי זה מגיע ממקום של **ביזנסמאן!!!** מה פירושו??

הוא הסביר לי: איש עסקים אמריקאי... כשהוא קם בבוקר ונוסע למשרד שלו במנהטן... נראה לך שהוא קורא עיתון?? מה פתאום... (רק בישראל יש זמן לקרא עיתונים ולהקשיב לפרשנויות ולהתקשקש איתם...) אבל איש ביזנס אמיתי שצריך לעשות כסף!! אם הוא באמת נחוש לעשות ביזנס אז הראש שלו שם!! כל כולו ממוקד... כל כולו דרוך וחדור למטרה אני רוצה כסף... הוא מגיע למשרד... ואם יש לו צינתוקים מכמה קוי נייעס... הוא עונה להם?? **לא!!!** למה לא?? כי הוא פאנאט?? כי הוא קיבל ע"פ חיוזק לא להקשיב יותר לקוי נייעס?? **לא!!!** ממש לא!! רק מה? הוא איש ביזנס!!! כשלאמריקאי מחליט לעשות ביזנס... הוא חדר כמו חייל קרבי... הוא מבין שהשוק אכזרי... והוא יודע שהוא מוכרח להיות ממוקד ולכן הוא לא יתן לאף אחד לא לעקוב אחריו... ובעיקר לא להפריע לו לדהור קדימה עם העיסקה שהוא כעת מקדם!!! שים לב: אהנו מדברים כעת על **איש עסקים גוי!!!** במשפטים האלו אין שום שייכות ליידישקייט וכו'... זה פשוט ריכוז במטרה... **אמר לי ר' עזריאל זצ"ל: תבין:**

להיות מחובר לקבוצות וואצפ ולנייעס ולמידע ולפוליטיקה... הבעיה פה זה לא עניין רוחני!! בדיוק ההיפוך!! זה נושא של בן אדם מוצלח שיוצא לעולם את עצמו או לא... מוצלח זה אחד שיוצא להתמקד במטרות שהוא הציב לעצמו ולא נותן לכל מיני הסחות דעת להפריע לו.

וכאן מתחיל הסיפור שלנו כעובדי ה'!!! ה' שלח אותנו לעולם הזה!!! למה?? יודע... מה שבטוח... **יש לי שליחות!!!** אני פה בשביל לעשות משהו... מה בדיוק?? לא משנה מה תהיה המסקנה... אבל מה שזה יהיה... מה שאגיע למסקנה שזה מה' רוצה ממני... אני צריך להתמקד בזה... גם אם ההלכתי שה' רוצה ממני שאני אהיה ביזנסמן אז אני צריך להתרכז בזה ולא לתת להסחות דעת להוציא אותי מזה, **זה מה שהקב"ה מצווה את אדם הראשון: תן דעתך!!!** אל תקלקל ותחריב את עולמך... מה כתוב כאן?? כתוב כאן שבשביל להחריב את העולם לא צריך לקחת פטיש ולשבור אבן אבן... מספיק שאתה **לא נותן את דעתך!!!** מספיק שאתה מסיח את דעתך... ואתה כבר מחריב את העולם... זה כמו תינוק בן שבוע ימים... האם בשביל שהוא ימות ח"ו צריך שאמא שלו תחנוק אותו? לא... מספיק שאמא שלו הלכה לטייל והשאירה אותו רעב ובוכה... זה מספיק... לא צריך סימני התעללות... **על אותו משקל: העולם שלנו צריך תנינת דעת!!!** צריך להתרכז בקיומו של עולם!! במה שמוטל עלינו... מי שמסיח דעת ומתעסק עם מה שלא נוגע אליו... הוא מקלקל ומחריב את העולם... **הה' כל הסיפור!!!**

בשבילי זו הייתה גישה מאוד מחודשת לי... אני תמיד ידעתי שהנידון כן אינטרנט לא אינטרנט... זה עניין של פתיחות או סגירות... אם אני חרדי חזק אז נדרש ממני לפרוש מענייני העולם ואם אני מודרני אז למה לא... **פתאום מגיע כאן ר' עזריאל ומגיע מזוית אחרת לגמרי!!!** לא קשור לצדקות... לא קשור לפאנאטיות... אתה יכול להיות איש עסקים במנהטן... אתה יכול להיות האדם הכי מעורה בענייני העולם... אבל אין לך רשות להסיח דעת מהשליחות שלך... תן דעתך - אחרת אתה מקלקל ומחריב את עולמו של ה'... והכי הכי: את העולם הפרטי שלך!!

בשבילי זו הייתה גישה מאוד מקורית ומעניינת... אבל!!! פתאום מצאתי שזה חובות הלבבות מפורש... רבנינו בעל חובות הלבבות יש שער שנקרא "שער הפרישות"!! והוא מחלק את הפרישות לשני חלקים... החלק **השני** של הפרישות באמת מוקדש דווקא לעובדי ה'... אבל החלק **הראשון** של הפרישות בכלל לא שייך ליהדות!!! רק מה?? זה הנגהת ישובו של עולם!!! זה לשונו (עם פירוש קל): **הפרישות הכוללת היא הנגהת לתקנת גופינו ולמנוח הסדר הטוב של עניינינו הגשמיים** וכאשר גבר היצר על השכל ונמשכה הנפש אליו יש באדם נטייה אל הריבויים המביאים להפסדת עניינו והריסת גופו ונצטרך עבור זה למידת הפרישות מן התענוגים והמנוחות כדי שישתוו ענייניו ויהיו דבריו על הסדר בשלם יהיה... ע"ש בתחילת שער הפרישות... בקיצור: בעל חובות הלבבות מגדיר שמידת הפרישות הבסיסית זה בסה"כ להיות בן אדם עקבי!!! החלטת משהו? הצבת לך קו ברור? יש לך תכנית בחיים?? אז זהו שתדע לך שיש כל מיני הסחות דעת שיכולות להפריע לך ולקלקל ולהחריב אותך ואת כל העולם כולו... ולכן תן דעתך!! תן גבולות!!!

זה הסיפור של המאבק שלנו בתור חרדים מול פגעי הטכנולוגיה!!! כן... יש בזה משהו מאוד מבלבל... ישנה תחושה חזקה שהמאבק נגד פגעי הטכנולוגיה זה מאבק על רקע דתי ושמרנות חרדית... **זה לא נכון!!!** מי שחושב שפגעי הטכנולוגיה זה בעיה של עריות ולשה"ר... הוא איבד את הנקודה... **זה בעיה אנושית נטול!!! זה תיקונו של עולם נטול!!!**

ואני חושב שאם רק היינו קולטים את הנקודה הזו שמידת **הפרישות** ברמה הבסיסית שלה היא בכלל לא קשורה לרחוב מאה שערים ולא לעומס דת... אלא זה נטו עניין של פרקטיקה של בן אדם מוצלח שתופס את המושכות ולא נותן לאחרים שיעקצו אותו... תסכים איתי אם היינו מפנימים את הפרט הנקודתי הזה... כל ההתמודדות שלנו מול פגעי הטכנולוגיה היתה נראית אחרת לגמרי... **ונדמה לי שהפרט הזה קריטי!!!** (כי סה"כ ככה... עצם הדבר להפיל על היהדות תיקים מיותרים זה... זה לא חסר לנו) תוציא מהראש!! הסיבה שאני ואתה צריכים להציב לעצמנו גבולות מול הטכנולוגיה... לא בגלל שאנחנו עבדי ה'... אלא זה הרבה הרבה לפני כן... אלא בגלל שזה מקלקל ומחריב את עולמו ועולמו של ה'!!

אין לי ברירה... ברשותך: אני נאלץ להשתמש עם דוגמא ממש לא סימפטית... אני מכין אותך מראש... אני הולך להרגיז אותך... אבל אני חושב שזו הדרך היחידה איך להחדיר את המסר בשיא החדות שלו...

אני מכיר חילוני עוכר ישראל שיש לנו!!! יש לו את מידת הפרישות... אתה יודע מי?? לא פחות ולא יותר צאר האוצר!! מדובר בעוכר ישראל ורשע ואכזר ו... ונעוצר כאן... אבל זה לא סתירה שיש לו את **מידת הפרישות!!!** מה נעשה... מה שיש לו יש לו!!! **ואיפה רואים את זה??** מהקו הברור שלו לאורך כל הדרך!!! אם שמת לב: יש לו מהלכים דורסניים משלו והוא עקבי איתם עד הסוף... לא רואה ממטר... הוא לא מאפשר לשום לחץ ציבורי להזיז אותו מההחלטות שלו... וזה סוד הכח האגרסיבי ההרסני שלו להיות מפרק ממשלות סידרתי ולזרוע הרס ושנאה בכל הנקרה בדרך... אתה יודע מאיפה יש לו את הכח הזה?? לא תאמיני!!! **יש לו פלאפון כשר!!!** ולא סתם... **זה עקרונות אצל!!!** הוא מכריז את זה עקרונות!!! (מכה אני מאמין לזה? זה עוד סיפור... אבל מההתנהלות שלו זה באמת נראה ככה) ואתה יודע למה יש לו פלאפון כשר?? לא בגלל שהוא צדיק... ולא בגלל שהוא רוצה שיקבלו את הילדים שלו בחידו... **אלא מאי?**

הוא פשוט רוצה להיות עקבי במהלכים שלו!!! והוא יודע שאם הוא יהיה מחובר לרשת... והוא יחליט משהו מקומם הוא יקבל 2000 מיילים נועמים וזה ירכך את העמדה שלו... אז הוא לא נותן לה לקרות!!! אם אני החלטתי משהו... אני לא אתן לעצמות של 5000 הודעות נועמות להזיז אותי ממה שהחלטתי... אם אני הכרתי מה הדרישות שלי לפני הבחירות... אני לא אתן לחודש וחצי של משא ומתן קואליציוני מתיש ולמסיבות עיתונאים וללחץ ציבורי כבד לגרום לי לחזור בי ולהתרכך... ולכן אני אנתק פלאפונים... אני אצא לחו"ל... ואתם תעמדו על הראש ותנסו לתפוס אותי ולשכנע אותי ואני לא אהיה לכם!! אני אנתקת כי אני רוצה להיות עקבי במהלך שלי זה מה שיקרה... אני יודע שאם אני אהיה מחובר לרשת... לא רגע אני אומרים עלי בספרים ומה מדברים עלי ברשת ולפי זה אני אזגוג... ואני לא מעוניין... הגאווה שלי לא נותנת לי להיות מושפע ולכן יש לי פלאפון כשר...

הנה לך מידת הפרישות!!! כמובן שבמקרה הזה זה בא לידי ביטוי במקום הכי לא סימפטי... בבחינת "אני הכבדתי את לבו..."

אבל הבנת למה השתמשתי דווקא בדוגמא הזו?? כדי שתקלוט עד כמה מידת הפרישות בתור **מידה**, אין לה שום קשר לדת ויהדות... זו בסה"כ תכונה **שנדרשת** לאדם שרוצה להיות איתן בעמדותיו! ממוקד בעקרונותיו ולא נותן לכל מיני נישות צדדיות ולא עניינות להיתערב לו בשיקולים ולהסיח אותו מההתמקדות ביעד שהוא הציב לעצמו... יש לנו נס שהוא החילוני היחיד שיש לו פלאפון כשר... אם היו שני חילונים כאלו... רח"ל... לא נשתייר משונאיהם של ישראל שרדי ופולטי...

מכל מלמדי השכלתי!!! אם לא השכלנו ללמוד את מידת הפרישות מהדמויות הנכונות והנאצלות... אז בואו נלמד אותם מהאנשים הלא נכונים... **הרי בסה"כ אנחנו לא אנשים טפשיים...** כשאני קם בבוקר אני הרי מתכנן לעשות משהו עם עצמי... אף אחד מאיתנו לא אוהב להרגיש אפס מאופס... אף אחד מאיתנו לא נהנה להרגיש שרפתי שעות ע"ג שעות בקיום התווה האפס והעדר... לכל אחד מאיתנו יש תכניות... להיות בחיק המשפחה... להיות אבא לילדים... ללמוד משהו... להפיל... להביא פרנסה הביתית... ולעשות חסד ולהיטיב עם הבריות... וסתם ככה לעשות וי על כל מיני משימות ומטלות בחיים שמחכות כבר זמן רב... רק מה?? מה מגיעה הטכנולוגיה המתקדמת בשיא הציניות שלה ומסיחה את הדעת באופן סידרתי ופשוט משנה לנו את התכניות יום אחרי יום... אני חלמת לעשות אחד שתיים שלוש... אבל מי אני... אני לא מחליט... הקוי נייעס יחליט... הוואצפ יקבע לי את סדר היום... אז זהו שאביגדור ליברמן לא נתן להם!!! כי הוא אסרטיבי... ואני כן... פרייער שכמוני...

הוא דואג להתולי רחוב... ואני?? אני אחד מהתחילים האלו... מי יודע אם כל הצרות שיש לנו ממנו לא מגיעות בעוון הפלאפון הכשר שיש לו... **ומה איתנו?? האם גם לנו יש את אותו פלאפון??** החכם להרע השכיל להבין שאם רוצים לעשות רע צריך להיות מרוכזים וממוקדים במטרה להעיק לשכינה ולרמוס כל דבר שבקודמו... ואילו אנתנו?? אנתנו באותו זמן עסוקים בהקשיב לעוד איה חמכולוג... איה סרטון או קליפ חדש יש לו בפרשנות סביב צאר האוצר... כן... אנתנו לא ממוקדים והוא כן ממוקד... הוא דוהר קדימה עם הגזירות שלו... ונתנו עסוקים בנייעס... אם ככה יש לו את כל הסיבות להשיג אותנו בגדול...

תבין: יש כאלו שלא מצליחים לפצח את הסוד... איך יכול להיות שאברך יכול לחתן עשרה ילדים ועוד נשאר בלי חובות... **זה מאוד פשוט!!!** הבן אדם הזה ממוקד!!! בעשרים שנה האחרונות הוא לא מסיח דעת מהמשימה שיש לו לחתן את הילדים שלו... ואילו החמכולוג עם הטלפון החכם בעשרים שנה האלו נמצא בפזיור קשב... עסוק בוואצפ סרטים וכו' וכו'... מה הפלא שאברך בלי כסף מצליח לחתן ילדים ולסדר אותם עם דירות והחילוני עם הסמארטפון חי בבית שכור... פלוס בעיות שלום בית... וילדים לא מסודרים בחיים ועוד לא גומר את החודש... הגיע הזמן שנבין שזמן נקי ומסולת זה הכסף הכי גדול!!! והתמקדות ופרישות מכל דבר שמסיח דעת זה הביזנס הכי חזק בעולם... בינה זאת...

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם שבת פרשת שמות

ירושלים: 4:06 מוקדם: 3:56

בני ברק: 4:20 מוקדם: 4:10

מודיעין עילית: 4:15 מוקדם: 4:05

חיפה: 4:11 מוקדם: 4:01

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

לקראת התחלת חומש 'ואלה שמות' שנרמז בו אמירת שנים מקרא ואחד תרגום

הקבלה, הזיכוך שנעשה על ידי קריאת התורה שווה לזיכוך שנעשה בשעבוד מצרים.

כתב בכף החיים (שם ס"ק ד) "וכתב בספר מגיד מישרים למרן הקדוש ז"ל בישעיה סי' ס"ו, שאמר לו המגיד למרן הקדוש ז"ל, וז"ל: 'והטוב בעיניך שאתה קורא הפסוקים שניים מקרא ואחד תרגום ברהיטא כחותה על הגחלים לפרוק עול מעליך, והלא יש לך לזכור מאמר רשב"א אל תעש תפילתך קבע וכו' אבל צריך לקרות הפרשה בנחת ולהרגיש בדקדוקיה ולתרץ אותם, ומה שלא תוכל לתרץ עיין במפרשים", עכ"ל.

'ואלה שמות בני ישראל' כתב בעל הטורים נוטריקון ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום בקול ג'עים ישיר יחיה שנים רבות ארוכים לעולם, עכ"ל, וזאת על פי דברי חז"ל "שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו". ידוע גם נוטריקון נוסף בפסוק זה של מצות שנים מקרא ואחד תרגום: 'וחייב אדם לקרות הפרשה שנים מקרא ואחת תרגום';

החיד"א, בספרו 'חומת אנך', מסביר שמצוה זו נרמזה דווקא כאן, בתחילת הסיפור של שעבוד מצרים, משום שעל פי

דברי חיזוק בענין 'שנים מקרא ואחד תרגום' שנרמז ב'ואלה שמות'

מאוצרותיו של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א מראשי ישיבת קמניץ ובעל "אוצרותיהם אמלא"

עצמו ב'פן הרוחני' לקראת החג, להטעין את עצמו במדרשי חז"ל וברעיונות נפלאים בעניני האמונה וציאת מצרים, ולקיים בהידור את המצוה של 'והגדת לבנך'. אם הוא אינו מכין את עצמו לסדר את הדברים בפיו ובלבו כראוי, הרי הוא מבטל את המצוה.

לכן באה התורה ורומזת כבר בתחלת פרשת שמות, ללמד את הפרשיות 'שנים מקרא ואחד תרגום', כדי שיחיו את הסיפור של יציאת מצרים, ויתבוננו בו היטב. 'שנים מקרא' - כלומר: לקרא שוב ושוב, 'ואחד תרגום' - דהיינו להתבונן בדברי המפרשים בסדר המכות בפרט ובסדר יציאת מצרים בכלל, כדי שבאמת יוכל לתאר לבני הבית בתאור מוחשי את סדר יציאת מצרים, המכות, המופתים והגבורות שעשה השם. כך, כאשר יגיע ליל הסדר' יהיה סיפור הדברים מחודד ומסודר בפיו.

ואכן, זכורני משנים עברו, כאשר החלו לקרוא חומש שמות, היה אבי מורי זצ"ל מתקשר לכל אחד מבני המשפחה ומעוררו על ענין זה - כי יש להתחיל ללמוד בעיון היטב את דברי חז"ל והמפרשים ואת עומק הנסים והנפלאות במצרים שהיו בכל מכה ומכה כהכנה דרבה לליל הסדר, ובמשך כמה שנים אף פירסם על כך הודעה לרבים בעתונות.

אבי מורי (הגה"צ רבי משה טורק זצ"ל) היה רגיל לומר דבר נפלא: בעל הטורים כתב על המילים הראשונות בפרשה: 'ואלה שמות בני ישראל', ראשי תבות: 'ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום בקול געים ישיר יחיה שנים רבות ארוכות לעולם'.

שאל אבא זצ"ל, הרי הענין של 'שנים מקרא ואחד תרגום' חיובו שוה בכל חלקי התורה ולא דוקא בחומש שמות. הן סימן מפורש הוא ב'שלחן ערוך' (סימן רפה): "חייב לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום". מדוע אפוא נרמז ענין זה דוקא בתחלת 'חומש שמות'?

ואבא זצ"ל הסביר את הדברים במתק לשון, כך:

יש ענין מיחד בתחלת חומש שמות לזרז על הלכה זו של 'שנים מקרא ואחד תרגום', משום שחומש שמות עוסק בתחילתו בענין יציאת מצרים, בו אנו עוסקים ב'ליל הסדר'. והיות שבערבי פסחים מטבע הדברים רוב האנשים עוסקים בנקוי הבית מכל רבב חמץ, וטרודים ועוסקים למעלה מראש בהכנות הקדחתניות הרבות לקראת החג, אין עיתותיו של כל אדם בידו לשבת ולהכין את עצמו כדבעי לקראת החג.

מאידך גיסא, הלא מוטלת חובה על כל אב בישראל להכין את

בענין 'תוספת שבת' בקבלת שבת מתוך הקובת נועם השבת

הרי ודאי אם שיבח את אנשי טבריה וציפורי ודאי שגם הוא היה עושה כמותם שהקדים כניסתה ואיחר יציאתה, מכל מקום אמר יהא חלקי עימהם משום שנאה יותר ותפארת לעושיה כשרבים עושים את המצווה, ולכן התקנא בטבריה שרבים הם שמכניסים שבת מוקדם.

ומספרת הגמרא בעיר צידון היה מתקיים יום השוק בכל יום שישי, ובני ביישן שהיו דרים בצור החמירו על עצמן לא לילך בערב שבת לצידון ליום השוק, ובניהם של בני ביישן לא היו

להקדים את כניסת השבת.

אומרת הגמרא אמר רבי יוסי יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריה שהיו מכניסים שבת מוקדם, כיון שטבריה היתה בעמק והיה נראה להם כבר מבעוד יום שחשיכה, ויהא חלקי ממוציאי שבת בצפורי שיושבת בראש ההר וכשהחמה שוקעת עדיין נראה להם שעוד היום גדול. אף שרבי יוסי היה גר בצפורי והיה מאחר יציאת שבת אמר יהא חלקי עימהם כדי לזרז אחרים שיהיו מאחרים לצאת מן שבת. ומה שאמר יהא חלקי עימהם

בכניסתו להקדים לקבל שבת מבעוד יום ושמור כלומר המתן בעיר ביבשה ביציאתו תאחר עד שתחשך שמור לשון המתנה כמו שומרת יבם וכן כתוב במכילתא זכור מלפניו ושמור מלאחריו מכאן שמוסיפים מחול על הקודש.

ממתין ומצפה לה.

"ושמרו בני ישראל את השבת" צריך לדעת הרי כבר נכתב בפסוקים שקודם לכן על שמירת השבת ומדוע הוסיף עוד שמירה אחרת ונראה לבאר על דרך אומריו ואביו שמר את הדבר פירוש ממתין ומצפה מתי יבוא והכוונה בזה לצוות שלא יהיה השבת בדבר טורח לצד מניעת מלאכת הרצון ומצוא החפץ אלא צריכין לשמוח בו בשלימות הרצון וחפץ בדבר ותמיד יהיה ממתין ומצפה מתי יבוא.

וכן אומרת הגמרא בכניסת השבת ככל שמקדים להכניסה עדיף כדי שלא תהא השבת משאוי.

אופן קבלת שבת.

יש אומרים שקבלת שבת צריך לומר בפיו שמקבל תוספת שבת או שאומר ברכו מבעוד יום אבל אם מקבל בליבו אינה קבלה (רמ"א סי' תקנ"ג א. וכתב במ"ב רס"ב ס"ק כא דה"ה לענין שבת) ויש אומרים שגם בלב אפשר לקבל שבת (ב"ח וכן הסכים הגר"א הובא במ"ב תקנ"ג ס"ק ב).

מנהגנו שהאישה המדלקת נרות לשבת היא מקבלת שבת בהדלקה זו (מ"ב רס"ב כ"א). אבל איש שמדליק כשאין אשתו מדליקה המנהג שלא מקבל שבת בהדלקה זו וטוב להתנות בפיו שלא מקבל (מ"ב רס"ג ס"ק מב).

כשמקבל עליו תוספת שבת נאסר בכל המלאכות הן מלאכות דאורייתא והן דרבנן (מ"ב רס"ב ס"ק כח).

שכרו של המוסיף על השבת

כל המוסיף על השבת מוסיפים לו מנוחה יתירה וכל מי שמפחית מן השבת פוחתים לו. (פרי מגדים סימן רנ"ו).

צריך האדם להיות מוסיף מחול על הקודש וכל המוסיף מוסיפים לו נשמה יתירה וכל הגורע גורעים לו אותה נפש יתירה חס ושלום (תיק"ז פה ע"א). והחכם עיניו בראשו מוסיף מחול על הקודש ובזכות זה מוסיפים לו חיים (פמ"ג א"א סו"ס רנ"ו).

ומרן החפץ חיים התבטא בזה כמה נואלו המה קטני אמונה שמאחרים לקבל את השבת וממהרים לצאת כי הלא כל ששת ימי המעשה יונקים מן הקללה שנתקלל אדם הראשון "בזעת אפך תאכל לחם" ורק השבת לבדה יוצאת מכלל הקללה והקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו ברך את היום הזה ברכו וקדשו ותחת אשר בעלי השכל ממהרים להיכנס אל השבת לקבל ברכתה ומאחרים לצאת בשביל שלא להיכנס כל כך מהר אל קללת ששת ימי המעשה מהפכים הם את הסדר מאחרים הם להיכנס אל הברכה ונחפזים הם לצאת ממנה ולהיכנס במהרה אל הקללה של ששת ימי המעשה.

אשרי מי שזוכה להבין זאת למהר בקבלת השבת ולאחר לצאת ממנה כדי לקבל ברכת ה' הבאה ממילא למקבלי השבת.

עשירים ולא עמדו בחומרא זו, הלכו ושאלו את ר' יוחנן אם מותר להם להקל במה שהחמירו להם אבותיהם שהרי אינם עומדים בזה? אמר להם ר' יוחנן כבר קיבלו אבותיכם עליהם ואסור לכם להקל שנאמר "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמן".

מלאכה בערב שבת.

אומרת הגמרא העושה מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה, ובמוצאי שבת ובמוצאי יום טוב ובמוצאי יום הכפורים שאינו מוסיף מחול על הקודש, אינו רואה סימן ברכה לעולם. ואף שירויח ממלאכה זו יפסיד ממקום אחר. יש מקשים הרי תוספת שבת דאורייתא ומדוע אמרו רק שאינו רואה סימן ברכה? ותירצו שתוספת שבת די ברגע אחד יותר בכניסתו וביציאתו אך ראוי להוסיף יותר משום כבוד שבת ועל זה אמרו אם לא מוסיף יותר מן הראוי אינו רואה סימן ברכה. וכן פסק בשולחן ערוך העושה מלאכה מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה יש מפרשים מנחה גדולה ויש מפרשים מנחה קטנה.

כתב בשולחן ערוך יש אומרים שצריך להוסיף מחול על הקודש, וכתב במשנה ברורה בין בכניסתו בין ביציאתו, ואין על הזמן הזה לא לאו ולא כרת כי אם מצות עשה מן התורה, וזמן תוספת הוא קודם בין השמשות שבבין השמשות הוא ספק שמא הוא לילה וחייב עליה אשם תלוי ולא צריך פסוק לזה.

כשהשבת יוצאת צריכים ישראל שלמטה להתעכב עוד ולהוסיף מחול על הקודש כי שבת הוא יום גדול ונעלה ובזה היום אורח גדול ויקר שורה על האדם ובשביל כך צריך להתעכב מעט להראות שלא דוחקים באורח היקר להוציאו מהר.

גם ביום טוב יש מצוה להוסיף מחול על הקודש.

תוספת - שומרת מחילול שבת.

זכור עד שלא יכנס להוסיף עליו מן החול בתחילתו שמור משיכנס להוסיף עליו מן החול בצאתו משל למה הדבר דומה לארי שהוא עובר מלפניו ומאחריו ומה אם הארי שאינו ממית אלא בעולם הזה הרי בני אדם גזהרים מלפניו ומלאחריו כמה מילין קל וחומר שבת שהיא הורגת את מחלליה בעולם הזה ובעולם הבא רבי מאיר מושלו משל למה הדבר דומה למי שהוא שומר את הפרדס אם משמרו מבפנים אינו משתמר ואם שומרו מבחוץ הוא משתמר אף השבת והמצות כך אנו חייבים לעשות מהן שנאמר ושמרתם ועשיתם ושמרתם מבעוד יום ועשיתם משתחשך ויש מושלים זאת לחרב שאין שמירתה אלא תיקה. הבגדים אין שמירתן אלא הקופסא. אף שבתות וימים טובים אין שמירתן אלא מן החול שתוספת שמוסיף על השבת בתחילה ובסוף הם הקופסא ששומרת על השבת. ר' יצחק אומר ומה אם ערי הלויים שאין חייבים עליהם לא כרת ולא מלקות צריכים מגרש חוצה להן אלפים אמה קל וחומר שבתות וימים טובים שצריכים מגרש לפניהם ולאחריהן.

איתא במדרש זכור בים ושמור ביבשה פירוש שבים אין צל בתים ואילנות ונראה שהוא יום גדול אף כשהוא סמוך לחשיכה. וביבשה בעיר אף כשהוא יום גדול דומה שהוא סמוך לחשיכה לכך אמר זכרהו בים וכיוצא בה בעיר היושבת בראשי ההרים

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדריים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

בירור הלכה

בירורי הלכה
אקטואליים
מתוך הסוגיות
והפוסקים

נידון א' - האם מותר לעשות הגרלה בשבת "באבות ובנים" או "בחברת תהלים" על פרס שקונים מכספי חברת התהלים -

א' מה הדין באופן שאחד המשתתפים זוכה בהגרלה, ב' באופן שכולם מקבלים פרס ועושים הגרלה לסדר מי יקבל ראשון.

נידון ב' - האם מותר לעשות הגרלה בשבת באופן שההורים משלמים עבור הפעילויות והפרסים כמו "במתמידים" או "באירגון לבני הישיבות" והתלמידים נבחנו בע"פ והתחייבו להם ספרים ורוצים לעשות הגרלה לחלק הספרים -

א' מה הדין באופן שהספרים אינם שווים, ב' באופן שהספרים שמחלקים דומים בשווים זל"ז, ג' מה הדין אם אין הבדל כלל בין הספרים ומחלקים לכולם אותם ספרים ועושים הגרלה לסדר מי יקבל ראשון.

כנגד מנה קטנה אף בחול לאחרים אסור מאי טעמא משום קוביא."

עולה בדברי הגמ' דאיכא חילוק בין מפיס עם בני ביתו, לבין מפיס עם אחרים, דמפיס עם בני ביתו מותר בשבת דהיות והכל של האב אין בזה חשש של מדה ומשקל ומנין, משא"כ עם אחרים אסור אפי' מנות שוות מפני שמקפדין זע"ז ויש חשש של מדה ומשקל ומנין.

אסור משום מקח וממכר

ברמב"ם הלכות שבת פרק כג' הלכה יז' כתב "אסור להפיס ולשחק בקוביא בשבת מפני שהוא כמקח וממכר, ומפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על מנה גדולה כנגד מנה קטנה מפני שאין מקפדין".

מבואר ברמב"ם דאסור להפיס עם אחרים משום מקח וממכר, ומיהו עם בני ביתו מותר דאין בזה משום מקח וממכר.

משום משחק בקוביא

עוד עולה מדברי הגמ' דעם בני ביתו מותר להפיס ואין חשש של משחק בקוביא כיון שהכל של האב, משא"כ באחרים אסור להפיס ויש בזה משום משחק בקוביא כיון דמקפדים זע"ז.

וברמב"ם והבעה"מ פסקו כמשמעות הגמ' דאין בבני ביתו משום משחק בקוביא ולכן מותר להפיס עם בני ביתו.

בעשיית הגרלה בשבת יש בזה כמה נידונים - א' משום חשש של מדה ומשקל ומנין, ב' משום מקח וממכר, ג' משום משחק בקוביא, ד' אתי למיסרך. (שני החששות הראשונים הם בשבת, ושני החששות האחרונים הם אפי' בחול),

חשש של מדה ומשקל ומנין

משנה שבת דף קמח' "מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה ומטילין חלשין על הקדשים ביום טוב אבל לא על המנות".

גמרא שם "מפיס אדם עם בניו וכו' עם בניו ועם בני ביתו אין ועם אחר לא, מאי טעמא כדרב יהודה אמר שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפדין זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לוין ופורעין ביום טוב וכדברי הילל אף משום רבית, אי הכי בניו ובני ביתו נמי, בניו ובני ביתו היינו טעמא כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מותר להלוות בניו ובניו ברבית כדי להטעימן טעם רבית, אי הכי מנה גדולה כנגד מנה קטנה נמי, אין הכי נמי וחסורי מיחסרה והכי קתני מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן אפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה מאי טעמא כדרב יהודה אמר רב עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחרים לא מאי טעמא כדרב יהודה אמר שמואל מנה גדולה

אתי למיסרך

ומאידך בגמ' בב"מ עה' מבואר שאין ההלכה כרב יהודה אמר רב ואין היתר להלוות בניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית,

וכתב הראב"ד הובא ברשב"א שבת קמט' דהיות ואין ההלכה כרב יהודה, ואסור להלוות בני ביתו ברבית משום דילמא אתי למיסרך, ה"ה דאסור להפיס עם בני ביתו דילמא אתי למיסרך.

ומיהו ברמב"ם עולה שחילק בין איסור רבית, לאיסור משחק בקוביא, דכתב הרמב"ם בהלכות מלוה ולוה פרק ד' הלכה ח' "אסור לאדם להלוות בניו ובני ביתו ברבית אף על פי שאינו מקפיד ומתנה הוא שנותן להן ה"ז אסור שמא ירגילם בדבר זה", הרי שלענין רבית החמיר דיש חשש דאתי למיסרך, ומאידך הרמב"ם הלכות שבת פרק כג' הלכה יז' כתב "אסור להפיס ולשחק בקוביא בשבת מפני שהוא כמקח וממכר, ומפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על מנה גדולה כנגד מנה קטנה מפני שאין מקפידין", הרי שלענין משחק בקוביא לא חשש הרמב"ם לאתו למיסרך,

וכתב המ"מ דהרמב"ם חילק בין איסור רבית, למשחק בקוביא, דברבית כיון דהוא דאורייתא חששו לאתו למיסרך, משא"כ במשחק בקוביא דהוא דרבנן אין אתי למיסרך.

א"כ עולה מוח' ראשונים האם להלכה מותר להפיס עם בני ביתו מנה גדולה כנגד מנה קטנה, או שחוששין דאתי למיסרך ואסור.

האם להלכה אסור לעשות גורל מחמת אתי

למיסרך

בטור בסימן שכב' כתב דלא כהרמב"ם ופסק דאף עם בני ביתו אסור להפיס משום משחק בקוביא, ז"ל הטור "ליתן מנה גדולה כנגד מנה קטנה ולהטיל גורל עליהן אפי' בבני ביתו ובחול אסור משום קוביא", ובב"י שם הביא את המח' הראשונים והאריך לדון מה דעת הרי"ף והרא"ש,

השו"ע הביא בסתם את הדעות שאף בבני ביתו אסור מנה גדולה כנגד מנה קטנה, והביא ד"א דבבני ביתו מותר מנה גדולה כנגד מנה קטנה, ונראה מלשון השו"ע דסתם ו"א, הלכה בסתם, שדעתו להחמיר דאין להפיס עם בני ביתו מנה גדולה כנגד מנה קטנה.

(ז"ל השו"ע סימן שכב' ו' "המחלק לבני ביתו מנות בשבת, יכול להטיל גורל לומר: למי שיצא גורל פלוני יהיה חלק פלוני שלו; והוא שיהיו החלקים שווים, ואינם עושים אלא כדי להשוותם שלא להטיל קנאה ביניהם, אבל עם אחרים אסור כיון שמקפידין זה על זה ובוואו לידי מדה ומשקל, אבל ליתן מנה גדולה כנגד מנה קטנה ולהטיל גורל עליהם, אפילו בבני ביתו ובחול, אסור משום קוביא. ויש אומרים דעם בניו ובני ביתו מותר להטיל גורל אפי' על מנה גדולה כנגד מנה

קטנה, מפני שאין מקפידים. הגה: ואסור להטיל גורל בשבת, אפילו ע"י א"י (מהרי"ל)."

הב"ח כתב "ולפי עניות דעתי נראה דאין להקל בפלוגתא דרבנותא וכן משמע בשלחן ערוך ו' דהביא ב' סברות בזה, ומספיקא ודאי אזלינן לחומרא באיסור שבת", הרי דדעת הב"ח להחמיר.

ויש להעיר בדברי הב"ח, מהו שכתב הב"ח "דאזלינן לחומרא באיסור שבת", הרי המח' בשו"ע אינה בדיני שבת אלא בחשש "אתי למיסרך", ואפשר לבאר ע"פ מש"כ המ"ב רכב' ס"ק כב' לבאר מה החשש בפיס עם בני ביתו, וז"ל המ"ב "אף דבעה"ב עם ב"ב לא שייך גזל כלל שהרי הכל שלו, מ"מ אסור דלמא אתי לסרוכי בקוביא עם אחרים, ובאחרים בודאי אסור בחול, וכ"ש בשבת דקוביא דמי למקח וממכר"

הרי שביאר שהחשש דילמא אתי למיסרך לשחק בקוביא עם אחרים, והמשחק בקוביא בשבת עובר על שני איסורים, גזל מדבריהם ומשום מקח וממכר, וא"כ זה כוונת הב"ח דיש כאן גם ענין דאיסורי שבת ולכן ראוי להחמיר.

עולה דבהגרלה בשבת איכא ד' חששות - א' משום חשש מדה ומשקל ומנין, ב' משום מקח וממכר, ג' משום משחק בקוביא, ד' אתי למיסרך.

יתבאר שיש חששות השייכות שמחלקים דבר השייך לכולם, ויש חששות השייכות שמחלקים דבר שלא שייך לכולם, ויש חששות השייכות שמחלקים בשווה, ויש רק חששות השייכות שמחלקים שלא בשווה, ויתבאר הנפק"מ בזה.

הא דאין להפיס בשבת משום חשש מדה ומשקל ומנין (אסור דווקא בשבת) - שייך רק באחרים שהשתתפו זע"ז, היות והדבר המתחלק שייך להם ה"ה מקפדים שכל אחד יקבל את חלקו כחברו, ויש חשש שיבואו למדה ומשקל.

משא"כ בבני ביתו אין חשש מדה ומשקל ומנין, דאין מקפדים זע"ז כיון שאי"ז שייך להם דהכל שייך לאב.

הא דאין להפיס בשבת משום מקח וממכר (אסור דווקא בשבת) - שייך רק באחרים, משא"כ בבני ביתו מותר ואין בזה משום מקח וממכר.

הא דאסור להפיס משום משחק בקוביא (אסור אף בחול) זה אסור דווקא במנה גדולה במנה קטנה - האיסור שייך רק באחרים דכיון שמה שמחלקים שייך להם הרי שייך בזה אסמכתא, ואין זה שייך בבני ביתו כיון דהכל שייך לאב.

ונח' הראשונים האם שייך אף בבני ביתו משום אתי למיסרך, והתבאר דבשו"ע הביא בסתם דאסור, ועולה דהשו"ע החמיר דאף בבני ביתו איכא משום משחק בקוביא.

אם אינם חולקים בשווה, יש בזה איסור מקח וממכר, ויש בזה איסור משחק בקוביא, (ע"מ"ב ס"ק כב').

(האם שחולקים בשווה שייך לאיסור משום מקח וממכר - בפשטות בסברא האיסור מקח וממכר השייך היות והם חולקים את מה שהשתתפו וכעת חולקים חלק גדול כנגד חלק קטן הרי צרכים להקנות זל"ז, ולכן יש בזה משום מקח וממכר, משא"כ שחולקים את שלהם בשווה לכאורה אין בזה משום מקח וממכר,

אומנם יש לדון במשמעות הפוסקים האם הטעם של מקח וממכר הוא בחולקים שלא בשווה, או גם בחולקים בשווה, דבאמת בגמ' בשבת קמ"ט לא הוזכר כלל טעם זה של מקח וממכר, ופשטות מסקנת הגמ' נראה שבמנות שוות אסור משום מידה ומשקל, ובאינם שוות אסור מחמת משחק בקוביא, המקור לטעם זה של מקח וממכר נמצא ברמב"ם הלכות שבת פרק כג' הלכה ז' דכתב "אסור להפס ולשחק בקוביא בשבת מפני שהוא כמקח וממכר, ומפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על מנה גדולה כנגד מנה קטנה מפני שאין מקפידין", ובפשטות לשון הרמב"ם, וכן משמעות המ"מ, וכן נראה בב"י ש"ל, וכן עולה מדברי המ"ב רכ"ב ס"ק כב', שטעם זה הוא בחולקים שלא בשווה, וא"כ עולה שבחולקים בשווה אסור מחמת מידה ומשקל, ובחולקים שלא בשווה אסור מחמת משחק בקוביא ומקח וממכר,

ומאידך במג"א סוף ס"ק ז' כתב שבשכנים אסור לחלוק בגורל, והביא את דברי הרמב"ם שהטעם משום מקח וממכר, ובפשטות דבריו שם במנות שוות, ולכאורה נראה במג"א שהבין שיש טעם מקח וממכר אף במנות שוות, וע"ע בפרמ"ג שם, וצ"ע א' דהמשמעות הרמב"ם דקאי במנות שאינם שוות, ב' עוד צ"ע דלכאורה במנות שוות אין שייך מקח וממכר דהרי א"צ להקנות זל"ז, ועוד משמעות הגמ' והשו"ע דבמנות שוות הטעם הוא רק מחמת מידה ומשקל, ולא נזכר משום מקח וממכר, וע' בתה"ד שהתק' בדברי המג"א מדוע הביא את טעם הרמב"ם בדברי השו"ע, ונראה בדבריו שהרמב"ם והשו"ע חולקים מהו טעם האיסור,

ולכאורה יש להעיר עוד על דברי הרמב"ם מנ"ל להוסיף טעם שלא נזכר בגמ', ונראה דבגמ' שם במסקנה איתא "חסורי מיחסרה והכי קתני מפיס אדם עם בניו ועם בני ביתו על השלחן אפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה מאי טעמא כדרב יהודה אמר רב, עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחרים לא מאי טעמא כדרב יהודה אמר רב, מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול לאחריים אסור מאי טעמא משום קוביא" ונראה במסקנת הגמ' דרק במנות שוות הטעם שאסור להפס מחמת חשש מדה ומשקל, ובמנות שאינם שוות אסור אפי' בחול מטעם משחק בקוביא, ושבת חוץ ממשחק בקוביא יש איסור נוסף ונראה בגמ' שהוא לא מחמת מדה ומשקל, ולכן פ' הרמב"ם משום מקח וממכר, והביאור כמ"ש בב"י בסימן שלח' דכתב שם ע"פ דברי הרמב"ם הנ"ל שכל שעושה משחקים בשבת שמרויח בהם הרי"ז אסור מחמת מקח וממכר, ולפי"ז מבואר דברי השו"ע דבמנות שוות האיסור מחמת חשש מידה ומשקל, ובאינם שוות יש בחול איכא איסור משחק בקוביא, ובשבת יש איסור נוסף מקח וממכר, כן נראה בדברי המ"ב ס"ק כב', א"כ עלה בידינו שממעות הרמב"ם והשו"ע של"ש במנות שוות לאסור מחמת מקח וממכר, ומ"מ יש לבאר דברי המג"א, וצ"ע).

לפמשת' עולה בנידון א' - הגרלה בשבת "בתהלים" או "באבות ובנים", אם הפרס שייך לחברת תהלים -

אם כולם מקבלים פרס, ורק עושים הגרלה כדי לסדר את החלוקה מי קודם, מותר לעשות הגרלה זו בשבת.

ואם עושים הגרלה ואחד זוכה, יהיה תלוי במח' בשו"ע האם יש בזה אתי למיסרך, ונראה דהשו"ע החמיר בזה משום אתי למיסרך לשחק בקוביא.

(ולפי"ז יש להעיר דא"כ אף במוצא"ש יהיה אסור לעשות הגרלה מחמת דאית למיסרך, ואולי אפשר דבהגרלה בתהלים וכד' אינו כמשחק בקוביא ואינו כאסמכתא כיון דמקבל מתנה בחינם, ויודע את סכויו לזכות, ויש בזה עוד סברות

אם באים לדון על הגרלה בשבת יש בזה כמה סוגים - א' יש הגרלה שאחד עושה על חפץ שלו, ויש בזה שני אופנים, יש אופן שאחד מהמשתתפים יזכה במתנה (כמו כל ההגרלות שעושים לילדים), ויש עוד אופן שכולם יקבלו מתנה, ועושה הגרלה מי יקבל ראשון.

ב' יש הגרלה בין שותפין שהדבר שייך לכולם ובאין לחלק בניהם בהגרלה (כמה שהשתתפו יחד וכעת מחלקים בניהם ע"י הגרלה), ויש בזה שני אופנים, יש אופן שמחלקים בגורל מנה קטנה כנגד גדולה, ויש שמחלקים בשווה, והגורל בא כיצד לחלק.

הגרלה שאחד עושה על חפץ שלו שאחד מהמשתתפים יזכה בו (כמו כל ההגרלות שעושים לילדים), נראה דה"ה כאב שמפיס עם בני ביתו, וכדלהלן,

אם עושה הגרלה ואחד מהמשתתפים זוכה - ל"ש בזה חשש משום מידה ומשקל, כיון שאי"ז שייך למשתתפים אינם מקפדים זע"ז אין חשש שיבאו למידה ומשקל, ועוד הרי אין מה למדוד דאין כולם זוכים אלא רק אחד זוכה בהגרלה.

ול"ש בזה האיסור מחמת מקח וממכר, כיון דאי"ז שלהם ומקבל בחינם (ע"מ"ב ס"ק כג').

ול"ש בזה איסור משחק בקוביא, דכיון דמקבלים בחינם ה"ה כבני ביתו ואין בזה חיסרון דאסמכתא.

ומיהו נח' הראשונים האם אסור בזה משום אתי למיסרך, ומיהו כ"ז שעושה הגרלה ואחד זוכה (דה"ה כמנה גדולה כנגד קטנה),

אולם בכה"ג שעושה הגרלה וכולם זוכים ורק מפיס כדי לעשות סדר בחלוקה (דה"ה כמנות שוות) אין בזה איסור כלל ול"ש בזה אתי למיסרך (ע"מ"ב ס"ק י"ט כב').

בהגרלה בין שותפין שהדבר שייך לכולם ובאין לחלק בניהם בהגרלה (כמה השתתפו יחד וכעת מחלקים בניהם ע"י הגרלה),

אם חולקים בשווה וההגרלה מבררת החלוקה, - יש בזה חשש מידה ומשקל, כמ"ש המ"ב ס"ק כ', דכיון שחולקים דווקא בגורל הרי מוכח שמקפדין זע"ז ויש חשש שיבאו למדוד.

לכאורה ל"ש בזה איסור מחמת מקח וממכר, וכן נראה משמעות השו"ע, דכתב השו"ע שהאיסור באחרים הוא רק מחמת מידה ומשקל, משמע דאין בזה איסור מחמת מקח וממכר, והביאור דכיון שחולקים את שלהם בשווה ואינם מזכירים דמים לכאורה אין בזה משום מקח וממכר.

ול"ש בזה איסור משחק בקוביא, ול"ש בזה אתי למיסרך כיון דהם חולקים בשווה ואין אחד מקבל חלק יותר גדול מחברו.

ואכמ"ל, מ"מ היות ובשבת איכא חשש נוסף במשחק בקוביא דבשבת עובר גם על איסור מקח וממכר כמ"ש במ"ב כב', לכן בשבת יש יותר חומרא בזה, וע"ע להלן מה שיתבאר דאפשר שמוותר לעשות הגרלה בכה"ג משום מצוה).

לפמשת' עולה בנידון ב' - הגרלה בשבת "במתמידים" או "באירגון לבני הישיבות" באופן שההורים משלמים עבור הפעילויות והפרסים והתלמידים נבחנו והתחייבו להם ספרים ורוצים לעשות הגרלה לחלק הספרים -

אם הספרים שונים זמ"ז, לכאורה לפמשת' יהיה איסור מקח וממכר, ואיסור משחק בקוביא.

ואם הספרים שמחלקים דומים בשויים זל"ז (ואינם ממש אותם ספרים) ועושים הגרלה מי יקבל קודם, לפמשת' יהיה חשש דמידה ומשקל.

ואם מחלקים אותם ספרים לכולם ואין הבדל כלל בין הספרים ורק עושים הגרלה מי יקבל ראשון, עולה מדברי המגן אברהם ס"ק ט' דמותר.

דכתב המג"א שם "להטיל גורל מי יאמר קדיש או מי יעלה לתורה שרי" והביאור בזה נראה דכל החשש בזה הוא שיבאו למדוד ולשקול, ובדבר שכל ההגרלה היא רק מי יהיה קודם, ואין שייך בו ממשות ולכן א"א למנות ולשקול בכה"ג ל"ש חשש זה, ומוותר, ועד"ז כתב הבה"ל ד"ה "זה על זה" בשם התוספתא להתיר לקבל מנתו קודם וכתב לדמותו לדברי המג"א דהיות ואין בזה נפק"מ ממונית כלל ל"ש החשש שיבוא למדוד, ולכן מותר.

הגרלה לדבר מצוה

מגן אברהם סימן שכב' ט' כתב דאפי' הגרלה לדבר מצוה אסורה בשבת, והביא ראיה מלחם הפנים, וז"ל המג"א שם "אפי' לדבר מצוה אין להטיל גורל כל היכ' דמצי למיעבד מאתמול ובשבת בכל ענין אסור דהא איכא להם הפנים בשבת מיהו המ"מ פירש הרמב"ם דוקא של חולין אסור אבל של קדשים בכל ענין שרי בי"ט משום חבוב מצוה ע' בתי"ט שם מיהו נ"ל דכל זה לחלק איזו דבר אסור בשבת אפי' במקום דאתי לאינצויי כ"מ בגמ' אבל להטיל גורל מי יאמר קדיש או מי יעלה לתורה שרי דהא הרבה פוסקים ס"ל דביה"כ היה מפסיק מי שוחט מי זורק"

וע' במ"ב ס"ק כה' ובשעה"צ ס"ק כג', וכד', שפסק כהמג"א דאף במקום מצוה אסור, וא"כ לכאורה אף שרוצים לעשות הגרלה כדי שהילדים ילמדו בשבת והוא צורך מצוה יהיה אסור.

אולם נראה דיש לחלק דמה דאיתא דאף במקום מצוה אסור, הוא באופן דאיכא איסור מדינא דמחלקים בהגרלה מה ששיך לכולם ובכה"ג מקפדים זע"ז, וכמשת' איכא בזה חשש דמידה ומשקל בשבת, ולכן לא עוזר דבר מצוה,

משא"כ הכא דעושים ההגרלה על חפץ ששיך לחברת תהלים ואחד המשתתפים יזכה בו, כמשת' אין בזה חשש מידה ומשקל, ואין בזה משום מקח וממכר, ולא משום משחק בקוביא, אלא כל החשש דאתי למיסרך, ואפשר שבכה"ג שעושה לדבר מצוה מותר, (ואפשר דהיות וזה דבר מצוה אין בזה האסור לתת מתנה בשבת).

ולפי"ז מובן איך עושים הגרלה בחול הרי יש אתי למיסרך, ולפמשת' אפ"ל דבמקום מצוה מותר ולא חוששין לאתי למיסרך, ורק שיש איסור מדינא אסור אף במקום מצוה משום אתי למיסרך.

הגרלה ע"י פתקים

אולם יש להוסיף שאם עושים הגרלה בשבת יש לעשות הגרלה ללא פתקים, אלא יעשו באופנים אחרים (כגון שיבחרו מספר זוכה ומי שבחר מספר זה יזכה, או יגידו מזמור ארוך ומי שיגמרו בו יזכה) דהמ"ב הביא שיטות שמחמרות שאין לעשות הגרלה בשבת ע"י פתקים, דכתב המ"ב סימן שכב' כד' "עיין בנזר הקודש שהביא בשם שבות יעקב ח"ג ס"י כ"ד ששמע שאינו מותר רק להטיל גורל מתוך הספר כנהוג אבל להטיל גורל ע"י פתקאות שנכתבו מע"ש שם כ"א עליו ומטילין בקלפי ומוציאין פתקא מי שיעלה לס"ת אסור וכ"כ בספר החיים" ובספר החיים כתב שהחשש שיבאו לקרא בספרי הדיוטות, או שמא יכתוב בשבת שם ששכח לכתוב, ומיהו סתימת שאר הפוסקים דמותר אף הגרלה ע"י פתקים, ויש בפוסקים שהתירו לעשות הגרלה אף ע"י פתקים, וע' בקצה"ש משהביא בזה להקל.

תשובות מרן שר התורה

בעריכת הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א, עם מראי מקומות והוספות

[באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א]

נדבק דם ביצה בחלה לחם משנה

שאלה: אם נדבק דם ביצה בחלה אם מצטרף לחם משנה.

תשובה: מצטרף.

ועמש"כ בזה בשו"ת בית שערים או"ח סי' ע"ד. ובפ"א השיב ע"ז מרן אין ראוי.

לחם משנה כשאין סומך על ההכשר

שאלה: אם יכול לצרף לחם משנה מחלה שאין הוא סומך על ההכשר וחבירו סומך ע"ז.

תשובה: לא.

ועמש"כ בס' נהרות איתן ח"ג סי' י.

לצאת לחם משנה קודם

נ"ו

שאלה: אם לא נטל ידיו לסעודה אם יכול לצאת לחם משנה מאחר קודם שנטל.

תשובה: לא.

אולם באשל אברהם מבוטשאטש מה"ת סי' רע"ד שבדיעבד יוצא. וכן מסיק בשו"ת רבי ידידיה טיאה וויל סי' כ"ו ובערוך השלחן או"ח סי' רע"ד כתב שיש לדקדק ע"ז. וע"ע בשו"ת ויען דוד או"ח סי' קי"ד.

להוציא כולל לחם משנה או כ"א לחם

שאלה: כמה שמשויבין יחד יש להם לחם משנה אחד, אם כ"א יעשה בעצמו או אחד יוציא את כולם.

תשובה: אחד יוציא את כולם.

בשואל ומשיב סי' פ"ו כתב שיכול כ"א ואחד לברך בזאח"ז. אולם בשו"ת שאלי ציון או"ח סי' ט"ו אות ה' ובשו"ת רבבות אפרים ח"א סי' ר"ג שאחד יוציא כולם. וכן בס' אורחות חיים סי' רע"ד. ועיין בשו"ת מנחת חן ח"א סי' ט"ו ובס' רב רבנן עמ' קמ"ד מובא מבעל שבט הלוי זצ"ל שכל אחד יעשה לעצמו וע"י בס' לחם איש עמ' תרכ"ג.

חינוך קטן לחם משנה

שאלה: אם צריך לחנך קטן לעשות לחם משנה

תשובה: למה לא.

וכן הביא בס' מגיני חיים סי' רע"ד משו"ת משיב הלכה ח"א סי' תס"ט. ועמש"כ בזה בס' מצות לחם משנה פ"ה סי' ט"ו ובס' חינוך הבנים כהלכתו פ"מ סי' ל"ו.

לחם משנה בפיתה

שאלה: יש שהקפיד לעשות לחם משנה בפיתה ולא בחלה כיון שמצוי בחלה להיות חסר, אם יש להקפיד ע"ז.

תשובה: לא שמענו להקפיד.

כן הקפיד מוח"ז הגה"ח רבי שלום יצחק מזרחי צוק"ל והו"ד בירחון יתד המאיר טבת תשע"ג עמ' 13.

עניני לחם משנה

לחם משנה בחלה קפואה

שאלה: אם אפשר לעשות לחם משנה בחלה קפואה.

תשובה: אם יהא ראוי לאותו היום.

הרי שא"צ שיהא ראוי לאותו סעודה כמו שנקט בשו"ת שבט הלוי ח"ו סי' ל"א. ועמש"כ בזה בשו"ת מנחת יצחק ח"ט סי' מ"ב ובשו"ת בצל החכמה ח"ג סי' ק"י ובשו"ת משנת יוסף ח"ט סי' ק"ל. ובשו"ת חיי הלוי ח"ד סי' כ"ה הביא בשם הקה"י שמצטרף קפוא. וכן השיב מרן בס' שאלת רב עמ' שכ"ב וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' מ' ובשו"ת קנין תורה ח"ד סי' כ"ח ובתש"ו והנהגות ח"ב סי' ק"ע ובס' חוט שני שבת פרק

פ"ה ובשו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' קט"ו ובשו"ת אור לציון ח"ב פכ"א או"ב ובשו"ת שרגא המאיר ח"ג סי' ק' ובשו"ת שבט הקהתי ח"ב סי' קט"ז ח"ג סי' קמ"ג ח"ה סי' נ"א, ובס' מאור השבת ח"א בשם הגר"י פישר זצ"ל ועמש"כ בס' עצי הגפן סי"ח ובס' לחם איש פ"ה סי' כ"ב ובס' השבת והלכותיה פ"ט סי' י"א.

לחם משנה בחלה שאולה

שאלה: אם צריך לעשות לחם משנה משלו או יכול לשאול משכנו.

תשובה: יכול לשאול משכנו, ונכון שיתן לו רשות שיאכל ממנו.

ובשו"ת אבן שהם או"ח סי' ס"ז של"מ שאול שאין ראוי לבצוע עליו. אולם בשו"ת דברי יציב או"ח סי' קכ"ח ובשו"ת דעת משה סי' י"ב שמהני בשאול. ועמש"כ בזה בשו"ת משנת יוסף ח"א סי' ס"ב ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' כ"ח ובס' יסודי ישרון ח"ג עמ' רס"ג ובס' שמירת שבת כהלכתה פ"ה הערה מ"ג. ובשו"ת אדרת תפארת ח"ב סי' י"ד ובס' לחם איש פ"ה סי' כ"ד.

לחם משנה בחלה קשה

שאלה: אם אפשר לעשות לחם משנה על חלה קשה הנקרא צנימים.

תשובה: אפשר.

וכ"כ בשו"ת שאלי ציון ח"א סי' ט"ו. אולם בס' שמירת שבת כהלכתה פ"ה הערה נ' פקפק בזה. ובפ"א השיב מרן ע"ז אם ראוי לאכילה ועמש"כ בס' לחם איש עמ' שמ"ה.

חלה עם חלה לחם משנה

שאלה: חלה שהתערב בה מעט חלב, אם יכול לעשות בזה לחם משנה כשאוכל בשר.

תשובה: אם ראוי לאכול מצד השני.

והסתפק בזה בשו"ת מראה יחזקאל סי' י"ג. ועמש"כ בשו"ת בית ישראל או"ח סי' צ"ה ובשו"ת רבבות אפרים ח"א סי' ר"ב. ובפ"א השיב ע"ז מרן אין ראוי. ועמש"כ בס' לחם איש פ"ה הערה 4.

לחם משנה פחות מכאן

שאלה: לחמניה קטנה פחות מכאן אם מצטרף לחם משנה.

תשובה: עיין שו"ת הלכות סי' קס"ז דין ה'.

ובתש"ו רבבות אפרים ח"א סי' ר"ד או"ג הביא ממרן דמסתבר שבטי כזית. ועמש"כ בזה בשו"ת חקרי לב יו"ד ח"א סי' נ"ז ובשו"ת שרגא המאיר ח"א סי' ע"ג ובשו"ת משנת יוסף ח"א סי' ס"ב ובס' לחם איש עניני לח"מ פ"א סי"ה.

מתיקות שבת הארץ

פנינים וסיפורים בעניני השמיטה, מתוך הספר 'ומתוק האור' - שמיטה

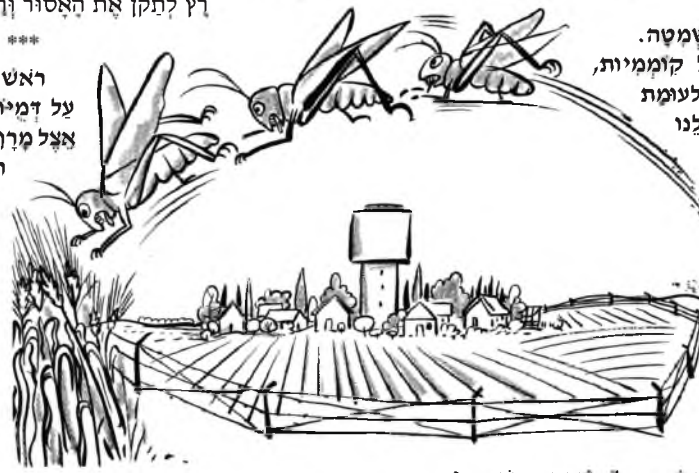
מאצרותיו של הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א

והנה בא מחנה גדול של ארבה עד לגבול קוממיות, וכשאר הגיע לגבולינו תיכף הפנו לנו עורף, וכלעומת שבאו כן הלכו, ולא נשאר ארבה אחד בכל גבולינו, ולא הזיקו מאומה. וכספירתי זאת להרב מבריסק זצ"ל, אמר כי זה מופת שצריכים לספר ולפרסם ברבים...

מוסר גדול מלמדנו רבי אלעזר ברבי צדוק. טבעו של האדם לדחות את הצריף תקון. פאָשר הוא שומע על ענין הנצרך תקון, דוחה הוא את הדבר לזמן מרחק. "כשאתפנה אטפל בקד" - חושב לעצמו. הנחה שקפו אינה טובה ואינה נכונה. עלינו ללמד מאותו אדם שראשית כל רץ לתקן את האסור ורק לאחר מכן המשיך בשאלותיו.

***

ראש הישיבה רבי דב לנדו ספר לי פעם על דמיות מרשימות של בעלי בתים שהיו אצל מרן החזון איש, אחד מהם היה רבי צבי רוטנברג, איש נעלה, ירא שמים שקר לכל הוראותיו של רבו החזון איש ללא פשרות. פעם אחת, בעל הבית שהשפיר לרבי צבי את חנותו, הודיע לו שהוא איננו מסכים להמשיך את השפירות. רבי צבי פנה במהירות לביתו של החזון איש ונזפה למוצא פיו, והחזון איש פסק שהצדק עם המשפיר. ללא שהיות רץ רבי צבי לעבר חנותו

על פלא במושב קוממיות, מספר הרב בנימין מנדלסון, באגרת שכתב: בחדשים הראשונים של שנת השמיטה התשי"ט, היה זרוע בשדות מאכל בהמה שזרע לפני השביעית (שמתר לקוצרו בשביעית ולאכלו בקדשת שביעית פשיטת הרמב"ן). והנה ביום ששי אחד בא ארבה לרב לפריס הסמוכים, ואנשי מקומנו באו אלי בחרדה שיש סכנה גדולה של אפילת כל הנזרע, על ידי הארבה. אמרתי להם: אנו עוד נראה את ישועת ה' בשמיטה. והנה בא מחנה גדול של ארבה עד לגבול קוממיות, וכשאף הגיע לגבולנו תכף הפנו לנו עורף, וכלעומת שבאו כן הלכו, ולא נשאר ארבה אחד בכל גבולנו ולא הזיקו מאומה. וכספירתי זאת להרב מבריסק זצ"ל, אמר כי זה מופת שצריכים לספר ולפרסם ברבים. מספרים, שכאשר אחד מבעלי התשובה היקרים שמע את הספור הזה, הוא טלפו לאביו, שעדן אינו שומר תורה ומצוות, שהתגורר במושב ליד קוממיות ושאל בפליאה: "אבא האם אתה זוכר את הספור שארע עם הארבה?"

האב השיב בחיוב, והבן הוסיף להקשות: "כיצד יתכן שלאחר מעשה מפעים שכזה לא שבת בתשובה?" השיב לו אביו: "הייתי אז נער צעיר, והמדריך לקח אותנו לשדות, והראה לנו שהארבה נעצר ממש בגבול השדות של מושב קוממיות, ואז אמר המדריך: תראו איך אפלו החרקים מתעבים את החרדים..."

"וכרמך לא תזמר" **הַנֶּאֱמָר אִתְּךָ פֶּלֶא נִרְאִית כְּחוֹמָה**

והוציא מיד את כל הסחורה לרחוב... באותה הזדמנות, הוסיף ראש הישיבה וספר גם על רבי יעקב הלפרין מקרבו של החזון איש: "היה זה בהיותי בחור צעיר, הגעתי פעם עם חברי מהישיבה לחתנה, באותה תקופה היה מקבל שהבחורים מגיעים לחתנה רק לרקודים, ולא מתישבים לאכל. מפיון שעדן לא נגמרה הסעודה, התגודדנו קבוצת בחורים והתחלנו לדבר ב'למוד'. רבי יעקב הלפרין שישב ליד אחד השלחנות, הבחין בנו משוחחים בלמוד, וכדי לכבד את התורה, הוא נעמד בכפיפת ראש עד שסימנו את שיחתנו..."

"את ספיח קצירך לא תקצור" **אסור ספיחים**

מפסוק זה דרשו חז"ל (תורת כהנים פ"א) שספיחים שגדלו בשביעית אסורים. ובגמרא (פסחים נא, ב) אמרו: "כל הספיחין אסורים... דתנא: הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו, אמר רבי עקיבא וכי מאחר שאין זורעין - מהיבא אסופין? מפאן לספיחין שהן אסורין". מה הם ספיחים?

מבאר הרמב"ן: "הצומח מאליו בשדה מבלי חרישה וזריעה לדעת, וקרא ספיח קציר - שהוא נספח אל קציר השנה שעברה, מגזרת ונספחו על בית יעקב (ישעיה יד, א)".

מוסיף הרמב"ן: "והספיחין האלו האסורים הם הגדלים בזמן האסור, בתבואה כל שהביאה שליש בשביעית, וכן הירקות כל שצמחו בשביעית, אסורין מן התורה לדברי רבי עקיבא, ולדברי חכמים אסורין מדברי סופרים... אבל הירקות שצמחו בששית ונלקטו בשביעית, יש בהן משום קדושת שביעית לכל דיניה... אבל אין בהם משום ספיחים, שאינם ספיחי שביעית שהרי בששית צמחו, ואפלו הוסיפו בשביעית אין בהם דין ספיחים".

על סמך שיטת הרמב"ן ועוד פוסקים הסוברים פשיטתו, פסק מרן החזון איש להקל לגבי ירקות רב קציריים (יש אפשרות לעשות על ידי ממחים ששיחי הירקות יתנו פרוטיהם כמה פעמים), וכן לגבי שדה שהיתה צריכה להיזרע תבואות קנין וזריעה תבואות חרף (אחרי שצמח קצת בששית), אף על פי שגדולים אלו קדושים בקדשת שביעית, הם אינם בכלל אסור ספיחים.

בגמרא (סוכה מד, ב) מובא מעשה אודות סחורה בפרות שביעית: אמר אייבו: הוה קאימנא קמיה [-ישבתי לפני] דרבי אלעזר בר צדוק, אתא לקמיה ההוא גברא [-והגיע לפניו אדם אחד].

אמר ליה: קרייתא אית לי [-יש לי כפרים ויושביהם ששיכים לי], פרמיא אית לי זיתיא אית לי [-יש לי כרמים וגם עצי זית], ואתו בני קרייתא [-ובאים בני הכפרים בשביעית], ומקשקשין בפרמיא ואופלין בזיתיא [-עודרין עבורי בכרמים באופן המתיר בשביעית, ובשפר זאת אוכלים את הזיתים ואינם מקפירים אותם לעניים], וישאלתי היא: האם אריף, או לא אריף [-טוב לעשות כך או לא טוב]?

אמר ליה רבי אלעזר בר צדוק: לא אריף [אסור לעשות כן, היות ואתה פורע להם את שפר עבודתם בכרמים שלך על ידי תשלום בפרות שביעית, ונמצאת עושה סחורה בפרות שביעית. והם לא התירו אלא לאכילה].

הוה קא שביק ליה ואזיל [-עזב אותו אדם את רבי אלעזר והלך], אמר [רבי אלעזר בר צדוק]: פדו הויתי זיירי בארעא הדא ארבעין שנין [-אני מתגורר בארץ זו כבר ארבעים שנה], ולא חמיתי בר אינש מהלך בארחתו דתקנו פדיו [-ולא ראיתי אדם שמהלך בדרכים ישרות, פדיו כמו אדם זה]. הדר ואתי [-לאחר מכן חזר ובה אותו אדם] ואמר ליה: מאי מייעבד [-כיצד באפשרותי לעשות זאת בהיתר]?

אמר ליה [רבי אלעזר בר צדוק]: אפקר זיתיא לחשופיא, ותו פריטיא לקשקושי כרמים [-תפקיר את זיתיד לעניים, ותשלם פרוטות לאנשים שעודרים בכרמים].

מקשה ה"לקוטי בשמים", מדוע התפלא רבי אלעזר בר צדוק כל כך על אותו האיש, מסתבר שרבי אלעזר נשאל שאלות קשות מאוד במהלך ארבעים שנותיו באותה ארץ?

ומתוך, שלאחר שאדם זה קבל תשובה על שאלתו ראשית כל הוא רץ לשדוותיו להפסיק את הנהל האסור, ורק לאחר מכן חזר לשאל כיצד אפשר לעשות זאת בהיתר. דבר כזה, אמר רבי אלעזר, ארבעים שנה אני פה ולא ראיתי.

מים זכים

דורשי רשומות אסרו 'אין סים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת שמות

שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה (שבת קכו.).

ומעתה אי נימא שכל מי שעומד ומדבר עם השי"ת, חלים עליו כל דיני תפילה, ואסור לו להפסיק כפי שאסור להפסיק באמצע תפילה, א"כ לכאוי צ"ע טובא כיצד הותר לאבהם אבינו להפסיק בעומדו לפני השי"ת בשביל הכנסת אורחים, והרי באמצע התפילה ודאי שאסור להפסיק בשביל הכנסת אורחים.

ולכאוי בע"כ מוכח, שדיני תפילה חמורים יותר מהדינים של מי שעומד בדיבורו לפני השי"ת שלא בדרך תפילה, ולכן הותר לאברהם להפסיק בדיבורו עם השי"ת בשביל הכנסת אורחים.

וא"כ לכאוי צ"ע טובא בעצם קושייתו של המהרי"ל דיסקין וצ"ל, מה השאלה על משה רבינו ממה שקיי"ל שבשעת התפילה אין להפסיק אפי' כשנחש כרוך על עקבו, והרי דיני תפילה חמורים יותר מהדינים של מי שעומד בדיבורו לפני השי"ת שלא בדרך תפילה וכנ"ל, ומשה רבינו הרי לא עמד לפני השי"ת בדרך תפילה, וא"כ אולי בכה"ג מותר להפסיק מפני נחש, כמו שמותר להפסיק בשביל הכנסת אורחים וכנ"ל.

- ב -

והנראה בס"ד לבאר ולסדר את הדברים ע"פ מהלך שיישב את ב' השאלות שהעלינו, (א. מדוע לא הי' ניחא ל"י להמהרי"ל דיסקין לבאר בפשיטות, שהנחש שם הי' כעוס ומוכן להזיק, - ב. כיצד אברהם הפסיק באמצע דיבורו עם השי"ת, לדברי המהרי"ל דיסקין שכל מי שעומד בדיבורו לפני השי"ת חלים עליו כל דיני תפילה), וכדלהלן.

דהנה לכאוי צ"ע בעצם מה דקיי"ל דבמקום פיקו"נ מותר להפסיק אפי' בשעה שעומד לפני המלך בתפילת שמו"ע, דצ"ע טובא בזה, דהרי כאשר מפסיק בשעה שעומד לפני המלך ומדבר ומתעסק בדברים אחרים, לכאוי איכא בזה חוצפה כלפי שמיא ויש בזה חילול ה', שבשעה שעומד לפני המלך מדבר ומתעסק בדברים אחרים, וא"כ צ"ע **מדוע בכלל מותר להפסיק באמצע התפילה לצורך פיקו"נ, והרי פיקו"נ אינו מתיר לעבור על חילול ה' (עי' סנהדרין עד.).**

- ג -

ויש לבאר בזה דאין הכי נמי, ובעצם בשעה שהוא עומד לפני המלך ממש, אסור לו להפסיק ולהתעסק בדברים אחרים גם לצורך פיקו"נ, משום שפיקו"נ אינו מתיר לעבור על חילול ה' וכנ"ל.

ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקלי כי יאמרו לא נראה אליך ה': ויאמר אליו ה' מה זה ב'נך ויאמר מטה: ויאמר השליכהו ארצה וישליכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו: (ד, א-ג).

בחינושי מהרי"ל דיסקין עה"ת הקשה, דצ"ע במה שמשה רבינו נס מהנחש, בשעה שהוא עומד לפני השי"ת בדברו אליו, והרי איתא במשנה בברכות (פ"ה, א), שבשעה שהוא עומד בתפילה אפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק, וא"כ צ"ע מדוע משה נס מהנחש בשעה שעומד לפני הקב"ה, - ועיי"ש במה שתירץ בזה.

[וע"ע ביערות דבש' (ח"א דרוש ג), ב'העמק דבר' (שם), ובעמק הנצי"ב' (על הספרי, פר' בהעלותך פיסקא מד), שג"כ הקשו בכע"ז, ועיי"ש במה שביארו בזה].

והנה לכאוי יש מקום לתרץ בזה בפשיטות, ע"פ מה דאיתא בשו"ע (או"ח סי' קד, ג), שכל מה שקיי"ל שאפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק, הוא רק בסתם נחש, משום דרוב פעמים אינו נושך, - אך כאשר הנחש כעוס ומוכן להזיק, יפסיק בתפילתו משום פיקו"נ עיי"ש, - ולפי"ז י"ל נמי הכא, דהא דמשה נס מפני הנחש הי' משום שהנחש שם הי' כעוס ומוכן להזיק והי' בזה פיקו"נ, ולכן נס מפניו.

[ויעוי' ברש"י שפירש כאן בזה"ל: 'ויהי לנחש - רמז לו שסיפר לה"ר על ישראל (באומרו לא יאמינו לי), ותפש אומנותו של נחש' עכ"ל, - ובשמות רבה (פרשה ג אות יב) איתא בזה"ל: 'ד"א למה נס, לפי שחטא בדבריו (שאמר לה"ר על בני"י), שאילו לא חטא לא הי' נס, שאין נחש ממת אלא החטא ממת' ע"כ, - וכ"כ הרמב"ן וז"ל: 'וזה טעם וינס משה מפניו, כי פחד שמא יענש וינשכו הנחש, וכל אדם מתרחק מן המזיק לו, אע"פ שידע שאם יהי' כן בחפץ ה' אין מציל מידו, עיי"ש].

וא"כ לכאוי צ"ב טובא, מדוע לא הי' ניחא ל"י להמהרי"ל דיסקין וצ"ל לבאר כנ"ל, דמשה רבינו נס מפני הנחש משום שהוא הי' כעוס ומוכן להזיק וכנ"ל.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יש להוסיף ולהקשות בזה, מנא לן דכל מי שעומד ומדבר עם השי"ת, חלים עליו כל דיני תפילה, ואסור לו להפסיק כפי שאסור להפסיק באמצע תפילה, - והרי אדרבה מצינו (בפר' וירא) באברהם אבינו, שהקב"ה נראה אליו ושאל בשלומו לאחר מילתו, ואברהם הפסיק בדיבורו עם הקב"ה בשביל לעשות הכנסת אורחים, כיון

ומוכן להזיק, ולכן הותר למשה רבינו לנוס מפניו משום פיקוי"נ וכנ"ל, - מעתה י"ל שבעצם הי' אסור למשה לנוס מפני הנחש, גם אם הנחש שם הי' כעוס ומוכן להזיק והי' בזה פיקוי"נ.

כיון שביארנו לעיל, שכל מה שהתירו להפסיק באמצע התפילה במקום פיקוי"נ, זהו רק שהתירו לו להפסיק לעמוד לפני המלך (ואפי' שעדיין לא סיים את השמו"ע), - וכיון שהפסיק לעמוד לפני המלך, לכן כבר אין חוצפה כלפי שמיא וחילול ה' במה שמדבר ומתעסק בדברים אחרים לצורך הפיקוי"נ, שהרי למעשה כבר אינו עומד לפני המלך אך לו יצוייר אופן שהאדם ימשיך לעמוד לפני המלך גם בשעה שיפסיק תפילתו, אזי בכה"ג יהי' אסור לו להפסיק באמצע תפילתו גם במקום פיקוי"נ, כיון שיש חוצפה כלפי שמיא וחילול ה' במה שידבר ויתעסק בדברים אחרים בשעה שעומד לפני המלך, וחילול ה' לא נדחה מפני פיקוי"נ וכנ"ל.

- 1 -

ומעתה י"ל לגבי משה רבינו, שמצד אחד הוא הרי לא ביקש רשות מהקב"ה להפסיק להיות עומד לפני המלך' בכדי שיוכל לנוס מהנחש (כמו שאברהם ביקש להפסיק בשביל לעשות הכנסת אורחים), ומצד שני משה גם לא יכל להחליט בעצמו להפסיק להיות עומד לפני המלך', כיון שהקב"ה הוא זה שנגלה למשה וקרא לו מתוך הסנה, ולכן לא הייתה למשה אפשרות להחליט להפסיק לעמוד לפני המלך, כיון שהקב"ה מלוא כל הארץ כבודו.

וא"כ כיון שמישה רבינו בעל כרחו הי' במצב של עומד לפני המלך', לכן י"ל דהי' אסור לו להפסיק ולנוס מפני הנחש אפי' במקום פיקוי"נ, כיון שכאשר הוא עומד לפני המלך, אם יפסיק יש בזה חילול ה' שאינו נדחה מפני פיקוי"נ וכנ"ל.

ולכן מבואר שפיר מה שהקשה המהרי"ל דיסקין זצ"ל, דצ"ע במה שמישה נס מפני הנחש, ולא הי' ניחא ל"י לתרץ שזהו משום שהנחש הי' כעוס והי' במצב של פיקוי"נ, כיון שלהנ"ל י"ל דהי' אסור לו לנוס גם במקום פיקוי"נ, - ודו"ק ונפלא.

[ולעצם קושיית המהרי"ל דיסקין יש לדעת, דהדבר תליא במחלו' הרמ"א (או"ח סי' קד, ג) והט"ז שם, האם הליכה בלא דיבור חשיבא כהפסק, עיי"ש ואכמ"ל].

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

**ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות**

בקו 'מים זכים': 02-633-5850

**כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת**

המען לתגובות: יצחק זאב כגן

רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית

טל': 1515-271-55442 (תא קולי)

פקס: 02-655-0973

דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ואמנם הרי גם באמצע התפילה בעצם יש לו אפשרות להחליט, שמכאן ואילך הוא מפסיק להתפלל והוא כבר לא עומד לפני המלך, ורק מ"מ יש בזה איסור מדרבנן, שאסרו על אדם בעלמא להפסיק תפילתו באמצע שמו"ע, ולהחליט שמכאן ואילך הוא מפסיק להתפלל ולעמוד לפני המלך.

ומעתה י"ל, דהא דקיי"ל דבמקום פיקוי"נ התירו לו להפסיק באמצע שמו"ע, היינו שהתירו לו להפסיק לעמוד לפני המלך (ואפי' שעדיין לא סיים את השמו"ע), - וכיון שהפסיק לעמוד לפני המלך, לכן כבר אין חוצפה כלפי שמיא וחילול ה' במה שמדבר ומתעסק בדברים אחרים לצורך הפיקוי"נ, שהרי למעשה כבר אינו עומד לפני המלך.

[ודוגמא לדבר מצינו בשו"ע (או"ח סי' קג, ב), שמי שהפסיק בתפילתו והפיח, צריך לומר ריבון העולמים וכו', משום שהתפילה בין כך כבר מופסקת ועומדת, וידוע שה"עמק ברכה' הסתפק האם גם יכול לענות אז לקדיש וקדושה, כיון שבין כך הופסקה תפילתו, - והן הן הדברים שכתבנו, שכאשר הפסיק בתפילתו הביאור בזה שהוא הפסיק לעמוד אז לפני המלך, ודו"ק].

אך לו יצוייר אופן שהאדם ימשיך לעמוד לפני המלך גם בשעה שיפסיק תפילתו, אזי בכה"ג יהי' אסור לו להפסיק באמצע תפילתו גם במקום פיקוי"נ, כיון שיש חוצפה כלפי שמיא וחילול ה' במה שידבר ויתעסק בדברים אחרים בשעה שעומד לפני המלך, וחילול ה' לא נדחה מפני פיקוי"נ וכנ"ל.

- 4 -

ומעתה יש ליישב את ב' השאלות שהעלינו לעיל, - דהנה שאלנו על עצם קושיית המהרי"ל דיסקין זצ"ל, דצ"ע מה השאלה על משה רבינו מהא דקיי"ל דבשעת התפילה אין להפסיק אפי' כשנחש כרוך על עקבו.

והרי לכאוי' דיני תפילה חמורים יותר מהדינים של מי שעומד בדיבורו לפני השי"ת שלא בדרך תפילה, וכפי שהוכחנו מאברהם אבינו שהפסיק בשעה שעמד בדיבורו עם השי"ת, והלך לעשות הכנסת אורחים, - וא"כ מה השאלה על משה, והרי הוא לא עמד לפני השי"ת בדרך תפילה וכנ"ל.

ומעתה י"ל דבאמת כל מי שעומד לפני המלך ואפי' שלא בדרך תפילה, חלים עליו כל דיני תפילה (השייכים אליו), ואסור לו להפסיק כפי שאסור להפסיק באמצע תפילה.

ומה שמצינו שאברהם אבינו הפסיק בשעה שעמד לפני המלך, והלך לעשות הכנסת אורחים (ואע"פ שאסור להפסיק באמצע התפילה להכנסת אורחים), זהו משום שאברהם ביקש רשות לזה מהקב"ה.

וכדכת"ב בקרא (בראשית יח, ג) 'ויאמר ה' אם נא קצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך', ופירש רש"י (בפירושו השני) 'זהו אומר להקב"ה להמתין לו עד שירוץ ויכניס את האורחים' עיי"ש, - ולאחר שהקב"ה הסכים לו ללכת לעשות הכנסת אורחים, באמת הוא הפסיק אז לעמוד לפני המלך, ולכן הותר לו הדבר.

ולפי"ז מבוארת שפיר קושייתו של המהרי"ל דיסקין זצ"ל, דצ"ע מדוע משה רבינו נס מהנחש, והרי קיי"ל דבשעת התפילה אין להפסיק אפי' כשנחש כרוך על עקבו, וכאמור דיני תפילה חלים על כל מי שעומד לפני המלך ואפי' שלא בדרך תפילה וכנ"ל.

- ה -

ולגבי מה ששאלנו לעיל, מדוע לא הי' ניחא ל"י להמהרי"ל דיסקין לבאר בפשיטות, שהנחש שם הי' כעוס

הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת.

להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 178

פרשת שמות

תשפ"ב

אם מותר להודיע למלווה שחתימת הערבות שלו היא מזויפת ♦ הרב אברהם זנגר

טעה וחתם משמח חתן עם הכלה בברכה השישית (ב) ♦ הרב אליסף פרלמן

ר"ה לפירות האילן לקדושת שביעית הוא בתשרי או בשבט ♦ הרב זאב פראנק

אם מותר לפרוע הלואה ירקות מירקות של שביעית ♦ הרב חיים הלפרט

הרב אברהם זנגר

אם יש איסור לשה"ר להודיע למלווה שחתימת הערבות שלו היא מזויפת

מסופר אודות מו"ר הגאון האדיר רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל ששימש כנשיא ארגון טהרת המשפחה, והנה אחד מראשי הארגון הנוסע לגייס כספים ברחבי העולם הגיע לגביר שהיה תורם רבות לארגון ובאחד הפעמים כשהגיע אליו אמר לו הגביר שאינו מוכן יותר לתרום, כי הגרא"ג זצ"ל גרם לו הפסד של הון רב ואיננו מוכן יותר לתרום עבור הארגון שבנשיאותו, וגופא דעובדא הכי הוה, שאחד ביקש ממנו הלוואה של סכום עצום והביא שטר עם ערבות של הגרא"ג זצ"ל, וכעת עבר זמן זמנים טובא והלווה לא שילם את ההלוואה, ויודע המלווה כי להגרא"ג אין מהיכן לשלם ערבות זו ולכן אינו פונה אליו ומוחל לו על כך, וגם אם היה לו מהיכן לשלם אינו רוצה לקחת כסף מהגרא"ג זצ"ל, כי הוא מעריך אותו מאד ומוחל לו על כך, אבל הוא מקפיד מאד שבגרמתו אירע לו הפסד שכזה, כי מה שסמך על חתימתו הוא לא בשביל שהגרא"ג ישלם את הערבות אלא שהיה סמוך ובטוח שאם הגרא"ג חותם ערבות למרות שאין לו מהיכן לשלם זאת בע"כ שהוא יודע בוודאות שהלווה ישלם את ההלוואה, והנה נתבדה, ונמצא שהגרא"ג הכשילו בלווה שאינו מהוגן ורואה בכך חוסר אחריות מצד הגרא"ג, ואינו מוכן יותר לתרום כסף לארגון שבנשיאותו עומד אדם שאינו אחראי אף אם הוא אדם גדול וצדיק, כי הוא חפץ שהכסף ישמש למטרתו באופן אחראי.

כשחזר העסקן לארץ סיפר להגרא"ג את המעשה ושאל אותו מה באמת אירע, כי היה בטוח שהגרא"ג לא יכשל בכגון דא, והנה הגרא"ג שותק ואינו משיב כלום. עברה תקופה ושוב נוסע העסקן לגייס כספים בחו"ל ויודע כי אינו יכול לדרוך על מפתנו של הגביר הנ"ל, ובחזרו הוא שוב ניגש להגרא"ג ומנסה לברר מה אירע במעשה ההוא, ושמה ניתן לנסות לאתר את הלווה שישלם את ההלוואה ולסיים את הסיפור ואולי יחזור הגביר לתרום כמשכבר הימים, אך הגרא"ג ממשיך בשתיקתו. כך עברו כמה פעמים שאין הגרא"ג מוכן לדבר על הענין, אולם אירע מקרה שהעסקן עשה טובה גדולה להגרא"ג וניצל את ההזדמנות להעלות שוב את הנושא עם הגביר אשר כה חבל שא"א להתרימו למען הארגון, ובהיות שהגרא"ג ידע כמה הוא מתאמץ לגייס כספים ברחבי העולם והוא סבור שבעטיו חלילה אינו יכול להתרים את הגביר נעתר לבסוף הגרא"ג וסיפר לו שמעולם לא חתם על הערבות וכנראה זויפה חתימתו. העסקן נרעש מן הגילוי ואמר מיד א"כ אלך ואספר לגביר, ותכל תלונותם מעלי. מיד אמר לו הגרא"ג חלילה לך מלעשות זאת ולדבר לשה"ר על יהודי. תמה העסקן, וכי

על מי שזייף חתימה וגרם לנו להפסיד את התרומות אסור לנו להודיע את האמת. השיב הגרא"ג כי אכן אסור הדבר וזהו לשה"ר על יהודי שלא יצא מכלל עמיתך, וא"י לשה"ר לתועלת, כי הלא הוא אומר שמחל על הערבות ואינו תובע לשלם. הוסיף העסקן לטעון, אבל מה יהיה עם איבוד התרומות של הגביר לארגון הקדוש, והרי זה הפסד הן לארגון והן לאותו גביר שאינו זוכה לתמוך בארגון. השיב הגרא"ג, וכי מותר לדבר לשה"ר בשביל לזכות בתרומות?!... כאשר לחץ העסקן שוב ושוב אמר לו הגרא"ג שיציע השאלה קמי מרן בעל אילת השחר זצ"ל. עשה העסקן כדבריו וקיבל אותה תשובה; וכי מותר לדבר לשה"ר בשביל לקבל תרומות?!... ע"כ המעשה. [יתכן שאין הפרטים מדויקים, אך בלא"ה אין למידין הלכה מפי מעשה]. והנה יתכן שכ"ז הוא מידת חסידות בעלמא, אך יש לדון מהו עיקר הדין בשאלה זו, האם אכן אסור לאדם לומר שזייפו את חתימתו אם אין לו מזה הפסד ממון.

הנה מבואר בדברי הח"ח סוף הל' לשה"ר היתר חדש בהל' לשה"ר, דאם חושדים אדם שעשה דבר שלא כהוגן מותר לו לומר אני לא עשיתי זאת אף אם יודע ממילא מיהו זה שעשה זאת. ועי' היטב בבמ"ח סקל"א בתוך דבריו שהביא ב' מקורות לזה; א. מהגמ' ברכות ה: שהוכיחו רבנן את רב הונא דאינו משלם לאריסו כראוי, והשיב רב הונא שהאריס גונב לו ולכן אינו משלם לו. ב. מהגמ' ערכין טז: דשמואל הוכיח את רב הונא על מה שהכה את חייא בר רב, והשיב רב הונא שעשה זאת משום שחייא בר רב עשה דברים מגונים, הרי דמותו לספר לשה"ר כדי לדחות הגנאי מעל עצמו באופן שא"א בענין אחר ע"ש. וא"כ לכאור' ה"ה בניד"ד מותר לספר שחתימתו זויפה כדי לדחות הגנאי מעל עצמו, ולא משום הפסד התרומות, אלא משום עצם הכתמת שמו הטוב ע"י החשד, כמו במקורות הנ"ל שלא היה נידון של הפסד ממון וכי"ב אלא רק דחיית הגנאי מעל עצמו.

ומדברי הח"ח שם מבואר דהיתר זה אינו מדין לשה"ר לתועלת, דבדין לשה"ר לתועלת האריך הח"ח דיש בו ז' תנאים, אולם היתר זה אין בו שום תנאים, והטעם הוא משום דדמי לאמת המים שבא לשטוף שדהו של חברו וחבירו העמיד בפניו סכר והסיטו לשדהו, דמותר לו לחזור ולהסיטו לשדה חברו כבתחלה, וא"י נידון כמזיק את חברו, אלא אדרבא הרי הוא דוחה את הנזק שחבירו בא לגרום לו ומחזירו לחבירו, וה"נ בזה הואיל וחבירו מטיל עליו גנאי מותר לו לדחות הגנאי מעל עצמו אע"פ שממילא יחזור הגנאי על חברו, ולא דמי לשה"ר לתועלת שהוא בא להשתמש בדבור של לשה"ר כדי להביא תועלת אחרת, אבל בניד"ד אינו בגדר לשה"ר כלל אלא הרי הוא דוחה ומונע את הגנאי שחבירו הטיל עליו שלא יגיע אליו הגנאי אלא ישוב למקורו.

אולם בכתבי מו"ר הגרא"ג גנחובסקי זצ"ל הקשה סתירה בדברי הח"ח ממש"כ בהל' רכילות כלל א' ס"ו דאף אם הוא תחת רשות

אחרים ואחד עשה עוולה ותובעים ממנו לגלות מי עשה את העוולה, ואם לא יגלה יחשדוהו שידו ג'כ במעל ויסלקוהו ממשמתו, אסור לו לגלות, דחייב להפסיד כל ממונו כדי לא לעבור על הלאו ע"ש. וצ"ב מ"ט אסור לספר כדי לדחות הגנאי מעל עצמו הואיל וא"א בענין אחר.

ובספר דעת חיים כתב ליישב עפ"מ שצידד הח"ח שם דההיתר לספר לשה"ר כדי לדחות הגנאי מעל עצמו הוא רק באופן שחושדים אותו על עוולה אמיתית, אבל אם באמת איננו עוולה אלא שהחושד סבור שהיא עוולה אסור לו להטיל את האשמה על חבריו, ודימה זאת לדברי הסמ"ע והגר"א חו"מ סי' שפ"ח ס"ב דאם אמת המים באה לשטוף שדהו שלו אסור לו להעמיד סכר בפני המים באופן שמסיט את אמת המים לכיוון שדה חבריו, וה"נ בניד"ד אסור לו לדחות הנזק מעליו באופן שיגיע לחבירו. וביאור החילוק נראה דאם הוי עוולה אמיתית נחשב עושה העוולה כמי שהביא עליו את הנזק ולכן מותר לסלק הנזק מעליו וליתנו על חבריו האשם בדבר, אבל אם א"ז עוולה אמיתית לא חשיב שחבירו הביא עליו את הנזק, ועל כן לאו כל כמיניה להסיר הנזק מעל עצמו וליתנו על חבריו.

ומ"מ לפי דברי הח"ח במעשה הנ"ל דכל שגורם שיעשו לחבירו נזק יותר מכפי שורת הדין אסור לו לספר, א"כ גם בניד"ד אם יש לחוש שהמלווה יזיק למזייף יותר מכפי הראוי לו ע"פ דין יהא אסור לספר (כגון שימסרנו לשלטונות ויקבל עונש יותר מכפי הדין), וצ"ע בכ"ז.

ולפ"ז נראה דא"ז תלוי אם חבריו עשה עוולה אמיתית או לא, אלא הדבר תלוי אם החשד שחושדים בו הוא על עוולה אמיתית או לא, וכן אם יש סיבה אמיתית שראוי לחשוך בו חשד זה.

[ואפשר דשאני התם דהוא איסור חמור ביותר של מלשין על חבריו לעכו"ם, ולפ"ז בניד"ד יהא אסור לומר שזייפו את חתימתו רק אם המלווה הוא עכו"ם. אבל לכאן מסבירא אין מקום לחלק בזה, דיסוד ההיתר לדחות הגנאי והנזק מעל עצמו ולומר 'אני לא עשיתי זאת' הוא דלא חשיב שהוא מזיק את חבריו אלא רק דוחה את הנזק שחבירו הביא עליו, ומאי שנא אם דוחה את אמת המים שחבירו הביא על שדהו או דוחה את רדיפת העכו"ם שחבירו הביא עליו, וכי למה עליו לסבול את רדיפת העכו"ם במקום חבריו, וצ"ע].

ועפ"ז מיושבת סתירת דברי הח"ח, דבציור של הח"ח בהל' רכילות אין סיבה אמיתית שראוי מחמתה לחשוך בו, שהרי רק משום שאינו מגלה מי עשה זאת חושדים בו, ודבר זה ודאי שאינו ראוי ונכון ע"פ האמת לחשוך בו מחמת כן, שהרי ע"פ האמת אין זו ראייה כלל מהא דלא מסר והלשין על חבריו שידו ג'כ במעל, דהא באמת אסור לו לספר משום איסור רכילות, ולכן אף אם חבריו עשה עוולה אמיתית, מ"מ הואיל והחשד שחושדים בו איננו נכון ע"פ האמת לא חשיב שחבירו הביא עליו את הנזק, ועל כן אסור לו לסלק מעצמו את הנזק וליתנו על חבריו.

הרב אליסף פרלמן

טעה ואמר משמח חתן עם הכלה במקום משמח חתן וכלה (ב)

א] בדבר מי שטעה בברכת שמח תשמח ובמקום לומר ברכת משמח חתן וכלה טעה ואמר משמח חתן עם הכלה, ובגליון פרשת יגש כתבנו לדון דאפשר שיצא בזה את הברכה השביעית של ברכת אשר ברא, ואע"ג דברכה זו היא ברכה ארוכה שפותחת בברוך מכל מקום לפי הגר"א באו"ח סי' נט' והביאו הביאור הלכה שם וחשש לו לדינא דהולכים אחר החתימה, אם כן כיון דהחתימה היתה כהוגן עלתה לו לצאת בה ידי הברכה.

ואם כנים הדברים יש לדון דניד"ד דומה לזה, דאף שהמזייף עשה עוולה אמיתית, מ"מ מה שהמלווה החליט שהגר"א ג עשה כאן עוולה מסתבר דלא הוי עוולה כלל ע"פ הדין, דהא אין שום עוולה לחתום על ערבות אם בדעתו לשלם את הערבות, ואף אם יש סיכון שהלווה לא ישלם מותר לחתום על ערבות, דמהותה של ערבות היא רק ההתחייבות לשלם תחת הלווה, וא"כ בניד"ד היה עליו לבקש מהגר"א ג לשלם את הערבות, ואם לא היה משלם היתה כאן עוולה (לפי מחשבתו שהחתימה של הערבות אמיתית ולא מזוייפת), אבל כיון שמחל לו על הכסף ואינו תובע כלל את הערבות, אלא שהחליט שהיתה כאן עוולה לחתום על ערבות למי שלא ברור שישלם, לכאן דבר זה אינו עוולה כלל ע"פ הדין, וא"כ לא חשיב שהמזייף הביא עליו נזק זה, ויהא אסור לספר עליו הלש"ה"ר שזייף החתימה. [ושמא ערב שידוע שאין לו מהיכן לשלם את הערבות יש בדבר שמץ עוולה אם חתם ערבות ללווה שיש סיכון שלא ישלם, וצ"ע].

והנה הגר"א מיירי בכה"ג שאמר גם את הפתיחה וגם את החתימה וכגון בברכת יוצר אור בשחרית שהזכיר בה פתיחה וחתימה אלא שהוא טעה ואמר בתחילה מעריב ערבים ורק בברכת החתימה תיקן כדין ואמר יוצר המאורות, ויש לחלק מהנידון דידן שלא אמר כלל את ברכת החתימה ומנין לן שיצא אפי' בכה"ג שלא הזכיר בה כלל פתיחה אלא רק חתימה.

עוד יש לעיין בענין זה מדברי הח"ח בסוף ספר שם עולם וז"ל; 'כמה גדלה חטאת האדם מי שהולך ומלשין על ישראל לפני עכו"ם וכו', מעשה שהגר"א קיבל ע"ע ענין גלות ונזדמן ששכר בדרך עגלה אצל עגלון אחד ישראל, והסוס בהליכתו בדרך נזדמן שסר מן הדרך והלך על ערוגות ההולכות בצידי והערוגות היה של עכו"ם ונסתכל העכו"ם מרחוק ורץ להעגלה להכות להגר"א היושב בתוכה, והיה ברצון הגר"א לענות לו אני אינני פושע בזה, העגלון חייב בזה שלא שמר בהמתו כראוי, ונתחזק ולא ענה אותו דבר, ואמר הגר"א א"כ שאילו ענהו דבר זה היה נכנס עי"ז בכלל מלשין, [כי באמת גם העגלון הוא פטור מן הדין כידוע, ואף אם היה חייב איננו חייב רק ממון עבור ההיזק ולא הכאות ונמצא שמגרה לעכו"ם על חבריו ישראל במה שאיננו חייב מן הדין], והיה מוכרח א"כ לבוא עבור זה בכלב נובח ולא היה מועיל לו להצילו מזה לא תורתו ולא מצוותיו [כ"ז סיפר לא הגר"צ מהר"ר יהושע ז"ל בעה"מ ס' חוסן יהושע ומעוז הדת ששמע כ"ז מפי הגאון האמיתי מהר"ר דוד טעביל ז"ל אב"ד דמינסק ששמע ד"ז מרבו מאור הגולה מהר"ח זלה"ה תלמיד מובהק של הגר"א זלה"ה], מכל זה ידע האדם איך להזהר מענינים כאלו כל ימיו עכ"ל.

אכן המעיין ברמב"ן במלחמות על הגמ' ברכות יב. [והוא בדף ו: בדפי הרי"ף] שזהו יסוד השיטה דס"ל דאפשר לצאת על ידי החתימה בלבד, וכתב הרמב"ן שם וז"ל ואם תקשה במה יצא במה שאמר בא"י יוצר המאורות והלא שנינו אין רשאי לקצר, איכא למימר הא אם קצר יצא, וה"נ מוכח בפי' כיצד מברכין עכ"ל וכונתו לגמ' ברכות דף מ: דיצא באמירת בריך רחמנא דהאי פיתא, והמבואר בדבריו דיסוד שיטתו הוא דס"ל דאם קיצר יצא, והיינו אע"ג דלא הזכיר כלל את הפתיחה או את החתימה, וממילא למדנו דהוא הדין לדין דלא הזכיר כלל את הפתיחה יצא.

אכן קיבלתי בזה הערה גדולה להלכה מהרה"ג יצחק אברוצקי שליט"א, והוא דכל הנידון הנ"ל שייך רק לההלכתא של ברכה ארוכה שעשאה קצרה, אבל יש הרי הלכה נוספת והיא שיטת ר' יוחנן [ברכות יב.] דכל ברכה שאין בה הזכרת מלכות לאו ברכה היא, והנה בברכה ארוכה הרי הזכרת מלכות שבה נמצאת רק בפתיחה ולא בחתימה, וכיון דרק בפתיחה יש בה הזכרת מלכות הרי אם חתם בלבד בלא פתיחה חיסר את הזכרת מלכות, וכיון דברכה בלא הזכרת מלכות לאו ברכה היא על כרחך דלא מהני בחתימה בלבד בכה"ג שלא הזכיר מלכות, וממילא בודאי אין שייך שיצא בה ברכת אשר ברא כאשר עשה חתימה בלבד, ורק ברכת שמח תשמח יצא שהיא ברכה הסמוכה לחברתה ועל כן לא תקנו בה הזכרת מלכות בפני עצמה, עכ"ד.

והנה הטור סי' ריד' כתב וז"ל אמר רבא כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה ור' יוחנן אמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה

וצ"ב מאי שנא ממש"כ הח"ח דמותר לאדם לדחות הגנאי מעל

כן גם במקום שאומרים אותה יחידית בלא סמיכות לחברתה אין אומרים בה מלכות והרי היא נחשבת ברכה, והכי נמי לגבי החתימה, דגם אם במקום זה לא הזכיר פתיחה וממילא לא הזכיר בה מלכות, מדוע יחשב זאת לחיסרון בברכה אחר שעשה כתיקון הברכה של החתימה, ובכאן כיון שמועיל חתימה בלבד ממילא עלתה לו אע"ג דלא פתח בה כלל.

ותירץ הצ"ח 'ואולי כיון שהזכיר המלכות על דעת מעריב ערבים גרע טפי', והיינו דיותר גרע הברכה שהזכיר בה מלכות שלא כתיקון, מאשר ברכה שחיסר בה מדת מלכות כל עיקר, משום דכל היכא שהזכיר בברכתו מלכות והרי היא חלק מהברכה על כן אין אנו רואים את החתימה בלבד, ומשום הכי זקוקים אנו לבאר דברכה זו תעלה לו גם באופן שיש בה פתיחה כראוי, ועל זה ביארה הגמ' דכיון דנתקן מדת לילה ביום על כן עלה לו המלכות שבפתיחה, אבל היכא דלא הזכיר כלל מלכות הרי סברת הצ"ח לומר דהכי נמי דיועיל לו כיון דבמטבע החתימה אי"צ מלכות.

[ה] והנראה להביא ראיה ליסוד זה של הצ"ח מדברי הרמב"ן במלחמות שם וז"ל ת"ש דאמרינן שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא פי' שבירך הברכה כולה ביוצר אור וחתם בא"י המעריב ערבים דהוה ליה נקט כסא דשכרא ופתח בדשכרא וסיים בדחמרא אבל פתח במעריב ערבים וברך כולה בשל ערבים וחתם בה בא"י יוצר המאורות יצא דהוה ליה פתח בדחמרא וסיים בדשכרא, קתני מיהת רישא לא יצא, ש"מ בתר חתימה אזלינן וכדתני הכל הולך אחר החתום, ופריק התם איכא ברכה בחתימה, כלומר לעולם אימא לך בפתח בדשכרא אדשכרא אף על גב דסיים בדחמרא יצא לפי שכבר נשלמה ברכתו לגמרי, ומאי דאמר בתר הכי מילי דכדי נינהו אף על גב דטעי בהו לית לן בה, אבל בברייתא כיון שיש בה חתימה עדיין (מתורת ברכות) [מתורף הברכות] הוא וכל זמן ששינה לא יצא, ומיהו בסיפא אף על פי ששינה בפתחה יצא שהכל הולך אחר החיתום שיש בו ברכה ואם תקשה במה יצא במה שאמר בא"י יוצר המאורות והלא שנינו אין רשאי לקצר איכא למימר הא אם קצר יצא וה"נ מוכח בפ' כיצד מברכין וכו' ע"כ.

והנה ראית הרמב"ן מ'כיצד מברכין' היא מהא דאמרינן התם דף מ: דאם אמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא יצא, והוקשה להרמב"ן הרי ברכת הזן יש בה פתיחה וחתימה וכאן ליכא אלא פתיחה בלא חתימה [ובראשונים שם ביארו דמייירי שהזכיר נמי מלכות בפתיחה זו] והוכיח הרמב"ן דסגי בכך כיון דברכה ארוכה שקיצר בה יצא בה, והשתא תקשי שהרי עכשיו סיים הרמב"ן לבאר את הדין של המשנה דהכל הולך אחר החיתום, ואם טעה בחיתום לא יצא אע"ג דהפתיחה היתה כתיקונה, וזהו הרישא של הברייתא, וצ"ב מדוע לא יצא והרי סגי לן בפתיחה בלא חתימה כלל.

והישוב הוא כמו שעולה בדברי הרמב"ן שם דביאר ד'כיון שיש בה חתימה עדיין מתורף הברכות הוא וכל זמן ששינה לא יצא', ע"כ, הא קמן ליסוד זה דגם אם היה יוצא בברכה בהשמטת כל החתימה, הרי אם הזכיר בה חתימה צריך שגם החתימה תהא בתיקון, ואם אינה בתיקון לא יצא בברכה זו אע"פ שהחתימה היתה בתיקון, והביאור הוא דכיון דהחתימה נכנסה בכלל הברכה הרי היא קובעת גם כלפי הפתיחה ומשנה אותה לקלוקל אם סיים בחתימה שלא כראוי.

ולכא' יש כאן ראיה גדולה ליסודו של הצ"ח, דנקט על דרך אותו היסוד וכתב דגם אם נימא דחתימה בלבד מהני ואין מעכב בה מלכות, אבל אם פתח את הברכה בפתיחה חייב שיהא מלכות בפתיחה ושתיאה המלכות עולה לו לכל הברכה כראוי, ואם לא יעלה כראוי פסל את הברכה ולא אמרינן דל מהכא לתחילת דבריו ויצא ע"י הפתיחה בלבד, ובזה מבואר דברי הגמ' דהקשתה כיצד יעלה לו המלכות של הפתיחה והרי אם לא יעלה לו המלכות פסל כיון שעשה פתיחה, ואינה ראיה למקום דליכא פתיחה כלל דצייד הצ"ח דיצא בה כיון דמטבע של חתימה אין בו מלכות.

[ו] והנה נחלקו הפוסקים מה יהא היכא דהזכיר הזכרת מלכות בחתימה בלבד ולא בפתיחה, וכתב הב"ח סי' נט' דיצא בזה [והב"ח נקט שם להלכתא דלא כהרמב"ן דסגי בחתימה כתיקונה בלבד, אלא בעינן שגם הפתיחה תהא בתיקון, אך לענין המלכות סגי שיזכיר בחתימה] ותמה עליו במאמר מרדכי שם סק"ב וז"ל גם יש לתמוה על מ"ש הרב ז"ל דאם חתם בא"י אמ"ה יוצר המאורות דיצא ומנ"ל הא מלתא הרי שינה ממטבע שטבעו חכמים בעיקר הברכה דהיינו החתימה ומנ"ל דיצא ולפי דבריו מי שטעה בברכה

ברכה ור"י נסתפק אם הלכה כר' יוחנן אם לאו דאמר אב"י כוותיה דרב מסתברא ונפקא מינה שאם דילג מלכות והזכיר השם שלא יחזור ויברך דשמא הלכה כרב עכ"ל וביאר הבית יוסף שם וז"ל ומה שכתב רבינו ור"י נסתפק אם הלכה כרבי יוחנן וכו'. כן כתב שם הרא"ש (סי' כג) והטעם שנסתפק משום דאף על גב דקיימא לן רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן (ביצה ד.) הכא כיון דאמר אב"י כוותיה דרב מסתברא איכא למימר דהלכה כרב או דילמא כיון דלא אמר אב"י אלא מסתברא ולא אמר בהדיא הלכה כרב אלמא לא פסיקא ליה מילתא ואם כן הדין לכללן דהלכה כרבי יוחנן. עכ"ל.

והטור סיים בה אבל רבינו האי פסק כר' יוחנן וכ"כ הרמב"ם ז"ל כל ברכה שאין בה הזכרת השם ומלכות אינה ברכה עכ"ל וכתב הבית יוסף וז"ל וכ"כ הרמב"ם וכו' בפרק א' מהלכות ברכות (ה"ה) וכן פסק הר"ף (כח:): גם כן וכיון ששניהם מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן. וכן פסק הלכה למעשה בשו"ע וז"ל כל ברכה שאין בה הזכרת שם ומלכות, אינה ברכה; ואם דילג שם או מלכות, יחזור ויברך עכ"ל והיא הלכה פסוקה בלי חולק לדינא, וא"כ נמצא דיפה העיר בזה הרה"ג הנ"ל והיא הערה גדולה, הגורמת שינוי הדין בכל מה שכתבתי במאמר הקודם בענין הזה.

[ג] והנה היה נראה לחלק דכאן דמטבע החתימה קבעוהו חכמים בלי מלכות, א"כ יש לו שם ברכה גם בלי הזכרת מלכות, ועל כן מאחר דאם קיצר יצא אפי' בברכה ארוכה, וסגי לזה גם החתימה בלבד א"כ אינו משנה ממטבע חכמים שקבעו את החתימה בלא הזכרת מלכות, אך יש לדחות דכל זה אם היה פתיחה שיש בה הזכרת המלכות ועולה הזכרת המלכות שבפתיחה על כל שם הברכה וכיון שהברכה הכללית שבכאן יש בה הזכרת מלכות לא אכפ"ל דהחתימה אין בה הזכרת מלכות, אבל כשחסר הזכרת מלכות בכל עיקר הברכה אין בזה תורת ברכה.

אך קשה שהרי בכה"ג דמייירי בה הרמב"ן שבכל פתיחת הברכה לא הזכיר כלל יוצר אור אלא מעריב ערבים ורק בהחתימה הזכיר יוצר המאורות א"כ במה עלתה לו הפתיחה שנאמר שיש בה הזכרת מלכות על כל הברכה, דבשלמא לפי שי' השו"ע סי' נט' מבואר דבעינן נמי דהפתיחה יהא בה הזכרה של יוצר אור, ובהכי לא אכפ"ל מה דהזכיר גם מדת לילה כיון דמזכירים גם מדת לילה ביום, אבל להרמב"ן דכל הפתיחה היתה בקלוקל א"כ רק חתימה יש לו, ולכא' מוכח דמועיל החתימה גם בלי הפתיחה דלכא' הרי היא כמי שאינה.

אכן בגמ' מוכח לאו הכי, דהנה בגמ' בברכות יב. בסוגיא שם דאמרינן דהכל הולך אחר החיתום איתא - הניחא לרב דאמר כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה שפיר, אלא לרבי יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, מאי איכא למימר, אלא, כיון דאמר רבה בר עולא כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום, כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא אתרוייהו קאמר. ע"כ בגמ'. ולכא' ביאור הגמ' כך הוא דאכן לריו"ח צריכים אנו לומר דפתיחת המלכות עולה על כל הברכה וכיון דמזכירים מדת לילה ביום הרי הברכה חלה גם מדת לילה, ולהרמב"ן צ"ל דהביאור הוא דמועיל זאת אע"ג דזהו הזכרת היחידה שיש בפתיחה, וממילא שפיר אית לן להזכרת מלכות ע"י הפתיחה, ושוב הדין להערת השואל דכל שאמר חתימה בלבד ולא הזכיר כלל מלכות לא מהני, ולכא' זהו ממש העולה מדברי הגמ' בגוף הסוגיא שם דמבואר דעכ"פ בעינן לפתיחה הכוללת מלכות.

[ד] אכן כתב בחידושי הצ"ח שם ברכות יב. וז"ל שם אלא לר' יוחנן וכו'. ויש לדקדק ואטו לר' יוחנן מי ליכא ברכות שאין בהם מלכות, וכל ברכה הסמוכה לחבירתה אין בה מלכות. והנה אהבה רבה כל ימי המקדש היו מברכין אותה יחידית, והרבה מן הפוסקים שנתנו טעם לפי שמתחלה נתקנה סמוכה לחבירתה לכך אפילו אם מברכין אותה בלי סמיכות לא נשתנית. ואם כן לפי דעת המתירן שבברוך יוצר המאורות לחוד יוצא, מה בכך שאין בה מלכות, כיון שמתחלה נתקנה לסיים ברכת יוצר אור לא גרע מסמוכה לחבירתה. ואולי כיון שטעה בתחלתה והזכיר המלכות על דעת מעריב ערבים גרע טפי. עכ"ל.

המבואר בדברי הצ"ח דדעתו נוטה להקשות בביאור דברי הגמ' מדוע אכן קפדינן על הזכרת המלכות בברכה זו והרי בברכת החתימה לא תיקנו מלכות, ואע"ג דהכא מייירי דחתם בלבד בלא הזכרת מלכות מכל מקום מטבע שטבעו חכמים לא נשתנה, ודימה זאת לברכה הסמוכה לחברתה דלא תקינו בה הזכרת מלכות ועל

לענין מעשר ובין לענין שביעית וכו', שוב ראיתי כן בפירוש בתורת כהנים, וז"ל שבת שבתון יהיה לארץ, כיון שיצאת שביעית מותר אתה לעשות מלאכה בגופה של אילן, אבל פירותיו אסורים עד ט"ו בשבט עכ"ל, ובמחילת כבוד התורה נעלם זה ממחר"ם ומהכפות תמרים, ע"כ. וכלפי קושית המהר"ם, יעוי"ש בערוך לנר דפירש הסוגיא בקודם חג הסוכות של שמינית, דלשון שביעית לגבי פירות האילן הוא מט"ו בשבט לט"ו בשבט.

פלוגת הפני"י והשל"ה בניאור לשון הרמב"ם

ונבוא לדעות הראשונים בזה, דז"ל הרמב"ם (הל' שמיטה פ"ד ה"ט): באחד בתשרי ר"ה לשמיטין ולובלות, פירות שישיית שנכנסו לשביעית, אם היו תבואה או קטניות או פירות האילן, והגיעו לעונת המעשרות קודם ר"ה, הרי אלו מותרין, ואע"פ שאוסף אותם בשביעית, הרי הן כפירות שישיית לכל דבר, ואם לא באו לעונת המעשרות אלא אחר ר"ה, הרי הן כפירות שביעית, ע"כ. יעוי"ש עוד להלן (ה"ג) לגבי פירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית. ומשמעות הדברים, שאחד בתשרי ר"ה לשמיטין לכל מילי, גם לפירות האילן שזכר הרמב"ם בתו"ד, וכן הוא בפירוש הרדב"ז על אתר. ובתשובת הרדב"ז (ב' אלפים רכ"א) אזיל לטעמיה, דאיירי לענין ענבים, ופשיטא ליה דר"ה שלהם לשמיטין בתשרי.

אמנם השל"ה (שער האותיות קדושת האכילה אות ק"נ) כ' בזה"ל: עוד הנני מודיע להציל מהטעות להמעין ברמב"ם וכו', האי ר"ה פירושו ר"ה שלהן, היינו ט"ו בשבט לאילנות, ולתבואה ר"ה ממש וכו'. הרי דפשיט"ל להשל"ה דשביעית לפירות האילן מט"ו בשבט לט"ו בשבט, עד שנדחק בפירוש לשון הרמב"ם כדי להציל מהטעות.

אבל בפני"י (ר"ה ט"ו ע"א) נקט בדעת הרמב"ם, דס"ל דלענין שביעית אפילו פירות האילן ר"ה דידהו תשרי, וכדעת הרדב"ז. גם בספר פאת השולחן (סי' כ"ב סק"ד) האריך לחלוק על השל"ה בפירוש לשון הרמב"ם, ולזה הסכים במנחת חינוך (מצוה ש"ח אות ד), וגם החזו"א (סי' ז' סק"ג) כתב דכן הוא בהדיא ברמב"ם דר"ה לפירות האילן לענין קדושת שביעית בתשרי, ומש"כ השל"ה תמוה מאוד.

דעת הר"ש והראב"ד ודעת ר"ח והערוך

וכלפי מה שהביא בערוך לנר מהתורת כהנים 'אבל פירותיו אסורים עד ט"ו בשבט', ציין החזו"א לפירוש הר"ש במסכת שביעית (פ"ב מ"ה) שהביא ללשון הת"כ, וכתב שהדבר תמוה, ושבהגהות הגר"א שם מחק לג' התיבות 'עד ט"ו בשבט'.

ואכן גם בגוף הת"כ (פ"א ה"ד) ישנה להגהת הגר"א, אבל בפירושי הר"ש והראב"ד שם גרסי כמו לפנינו 'אבל פירותיו אסורים עד ט"ו בשבט', ופירושו הטעם, דילפינן לה מערלה ורבעי דדריש ב"ה ל' ע"א מדכתיב ובשנה הרביעית ובשנה החמישית, דפירות החונטים עד ט"ו של רביעית אסורים משום ערלה, והחונטים עד ט"ו בשבט של חמישית אסורים משום רבעי, וה"ה לענין שביעית, אבל מ"מ החונטים בשנה השביעית מתשרי עד שבט ודאי דקדשי נמי בקדושת שביעית, ומשום דלא אזלינן בתר שבט אלא לחומרא ולא לקולא.

ובדעת הראב"ד לכאו' יש להעיר, דהנה אע"פ שנחלקו האחרונים בפירוש דברי הרמב"ם, אם ר"ה לפירות האילן לענין שביעית הוא תשרי או שבט, וכו"ל, מ"מ זה ודאי מבואר בלשון הרמב"ם (שם ה"ט וה"ג) שתחילת השנה השביעית ותחילת השמינית בחדא זימנא הוא, לדעת רוב האחרונים היינו תשרי, ולדעת השל"ה היינו שבט, וא"כ הראב"ד שכתב בפירוש הת"כ שכל פירות האילן החונטים מתשרי דשביעית עד שבט דשמינית קדושים בקדושת שביעית, למה שתק בהשגותיו על הרמב"ם כמודה לו.

ומצינו עוד בזה לפירוש רבינו חננאל לר"ה ט"ו ע"ב, הו"ד בחזו"א (שם), שכתב להדיא לענין בנות שוח, דמה שחנטו קודם ט"ו בשבט בשביעית, מן השישית הן חשובין. וכו"ה בערוך (ערוך בנות שבע).

ולמה שהבאנו מהר"ש והראב"ד בטעם שיטתם, יש לפרש בטעמא דהר"ח והערוך, דס"ל דלגמרי ילפינן שביעית מערלה ורבעי, דבין לחומרא ובין לקולא ר"ה לפירות האילן הוא שבט.

טעם הסוברים דר"ה לשביעית בתשרי

ובאמת שלהסוברים דלענין שביעית ר"ה בתשרי גם לפירות האילן, לכאו' צ"ע, שהרי לענין מעשר דר"ה לאילן בשבט, אין ע"ז מקרא מלא, רק ילפינן לה מלענין ערלה ורבעי, וכמבואר להדיא בתוס' ר"ה י"ד ע"א ד"ה באחד, וא"כ למה לא נילף נמי לענין שביעית, ומאי

ארוכה ובפתיחה לא הזכיר מלכות ובחתימה הזכיר מלכות משמע דיצא ודבר זה לא שמענו ולא ראינו, עכ"ל.

ויתכן לומר דהא בהא תליא דאם ס"ל כדברי המאמר דמטבע החתימה הוא מטבע קבוע ואין לשנותו א"כ מסתבר שיהא הדין כדברי הצ"ח דגם לא נדון בו חיסרון של הזכרת מלכות שהרי יש לדמותו לברכה הסמוכה לחברתה שאין בה הזכרת מלכות ומועיל בה גם היכא דהזכירה יחידית ואין סמוכה לחברתה, ורק אי נימא כהצד דמועיל בה הזכרת מלכות והיינו דאין זה מטבע קבוע להזכירה בלא מלכות, א"כ ממילא דאפשר דזה גם מחייב שיזכיר בה מלכות, ולא יצא בלא הזכרה זו כיון דלא נקבע בה להיות מטבע קבוע בלא הזכרת מלכות, ויל"ע בזה.

[ז והנה לענין הלכה צ"ע מאחר שכתב בה הצ"ח 'ואולי' ואע"פ שכתב כן רק על הישוב שיישב בה, ונראה שדעתו נוטה שכך צריך להיות הדין דמועיל החתימה בלבד בלא הזכרת מלכות, ומה שכתב 'ואולי' היינו שהשאיר פתח לתירוץ אחר, מ"מ אפשר דאין לקבוע עפ"ז הלכה, וגם יש לבדוק אם נמצא בזה דברים בדברי הפוסקים וצ"ע.

הרב זאב פראנק

ר"ה לפירות האילן לקדושת שביעית

אם הוא בתשרי או בשבט

פירות שחנטו מתשרי עד שבט

יש לברר הדין בפירות האילן החונטים בתקופה זו שמתשרי עד שבט, מה דינם לענין קדושת שביעית, שהרי לענין מעשר ר"ה לאילן הוא בט"ו בשבט כמבואר במשנה ר"ה ב' ע"א, ונפק"מ שאין מעשרין מפירות האילן שחנטו קודם שבט על שחנטו לאחר שבט כדפירש"י התם, ועוד נפק"מ לגבי חילוק השנים לענין מעשר שני ומעשר עני, שהחונטים קודם שבט שייכים לשנה שעברה, ורק החונטים מיכן ואילך מתעשרים כדן שנה זו, אבל לענין קדושת פירות שביעית לא נתפרש להדיא בש"ס אם ר"ה דפירות האילן הוא בשבט כמו לענין מעשר, או שמא לענין שביעית אין חילוק בין המינים, וכולהו ר"ה דידהו בתשרי. ונפק"מ הן לגבי פירות החונטים בשביעית מתשרי עד שבט וכו"ל, והן לגבי פירות שחנטו בשמינית (תשפ"ג) מתשרי עד שבט, אם הם קדושים בקדושת שביעית. ומצינו בזה דין ודברים בדברי רבותינו האחרונים, וכבר נשמע הדבר בין החיים ראשונים כמלאכים, ושלוש שיטות בדבר, כמו שיבוא לפנינו בס"ד.

פלוגת המהר"ם והכפוי"ת עם הערוך"נ

הנה משנה היא בסוכה ל"ט ע"א הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה לפי שאין רשאי ללוקחו בשביעית, ולשון הגמ' שם ע"ב, אי הכי לולב נמי, לולב בר שישיית הנכנס לשביעית הוא, אי הכי אתרוג נמי בת שישיית הנכנסת לשביעית היא, אתרוג בתר לקיטה אזלינן וכו'. והקשה המהר"ם דהא ר"ה דאתרוג לענין מעשר הוא שבט גם למ"ד דאזלינן ביה בתר לקיטה כירק, וא"כ איך תחול קדושת שביעית באתרוג שנלקט קודם חג הסוכות של שביעית. ומסיק בזה"ל: וצריך עיון, אם לא שעל כרחק צריך לומר דכל אילנות שר"ה שלהן ט"ו בשבט היינו דוקא לענין מעשר ולא לענין איסור שביעית וכו'.

ויש להוסיף בזה, דהכי ריהטת הסוגיא דסוכה עצמה, דמשני לולב בר שישיית הנכנס לשביעית הוא, והרי לולב דאילן הוא, פשיטא דר"ה שלו שבט, ואפ"ה אי לאו דבר שישיית הוא שחנט בשישית, הוה קדיש בקדושת שביעית, כדפירש"י שם דעל כרחק שבחמישה עשר יום שמר"ה עד החג לא גדל וכו', והא לענין מעשר החונט קודם שבט מתעשר לשעבר, ושמע מינה דלענין שביעית גם אילנות ר"ה שלהם בתשרי.

ובספר כפות תמרים (מ' ע"א) כתב על תירוץ המהר"ם בזה"ל: והדבר פשוט דכך הוא האמת, דר"ה לענין שביעית הוא תשרי, וזה ברור ופשוט מאד ודוק, ע"כ. וכן נקט רעק"א (בתוס') על המשניות ריש ר"ה בלא ראייה, דנראה דלשביעית גם באילנות ר"ה שלו תשרי.

אמנם בספר ערוך לנר (סוכה מ' ע"א) כתב על דברי המהר"ם והכפות תמרים בזה"ל: ולענ"ד יש להסתפק טובא, דמאיזה סברא נחלק בין

שנא שביעית ממעשר.

אלא שכבר כתב החזו"א (שם), דדוקא לענין מעשר אפשר למהיב שנה של גידול פירות, אבל שביעית, כשם שאיסור חרישה וזריעה מר"ה עד ר"ה, כך כל קדושת שביעית בשנה השביעית תליא.

ויש ליתן בזה טעם, איבעית אימא מקרא, דהא כל דיני קדושת הפירות מ'לאכלה' יליפין, למעוטי סחורה והפסד ודכוותיהו, ולשוין המקרא 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', הרי דבזמן שבת הארץ תליא מילתא, שכל הגדל בזמן שביעת הארץ קדוש לאכילה בלבד, ושביעת הארץ הא מתשרי לתשרי היא. ואיבעית אימא מסברא, שהרי טעמא דשביעיתא מפורש בסנהדרין ל"ט ע"א, דאמר הקב"ה לישראל, זירעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא, והיינו שבשנה השביעית נידונת הארץ של הקב"ה, גם כלפי איסור המלאכה בה, וגם כלפי קדושת פירותיה, וכיון ששני הדינים כחדא תלויים במה 'שהארץ שלי היא', א"כ בדין הוא שהשנה השביעית לגבי קדושת הפירות תהא חופפת לשנה השביעית שלגבי איסור עבודת הארץ, וכל הפירות שחנטו מקרקע של הקב"ה יהיו קדושים.

לענין הלכה

נמצאנו למדין דשלוש שיטות הן בדברי רבותינו הראשונים: דעת הרמב"ם [לפי מה שביארו רוב האחרונים] דהשנה השביעית לפירות האילן היא מתשרי לתשרי, ולדעת הר"ח והערוך היא משבט לשבט, ולדעת הר"ש והראב"ד היא מתשרי דשביעית עד שבט דשמינית.

ולענין הלכה, העולה מתו"ד החזו"א (שם) שלדעת הרמב"ם ורש"י השנה לפירות האילן מתשרי לתשרי, ומה שהביא הר"ש מהת"כ, הגר"א מחקו, ולא נשאר אלא פיר"ח דר"ה שבט גם לענין שביעית, ונקטינן כרש"י והרמב"ם. וכן סתימת החזו"א במקום אחר (שם) סקט"ז ד"ה שנת, וכן בס' "כ"א סקט"ז), דשנת השביעית לענין כל הדינים הוא אחד בתשרי, ולא ט"ו בשבט.

ובשו"ת ישא יוסף (ח"ה סי' נ"ג) כתב שלקראת שנת השמיטה תרח"צ התפרסם בשם גאוני ארץ הקודש שפירות שיחנטו לפני ט"ו בשבט תרח"צ אין עליהם קדושת שביעית, וכדעת הש"ל, אבל למעשה כבר הכריע מרן החזו"א, אשר ממנו פינה ויתד לכל הלכות אלו, שר"ה לפירות שביעית באחד בתשרי.

ולכא' יש לעורר, דהניחא לענין פירות החונטים בשביעית מתשרי עד שבט, יש טעם גדול להחמיר כרש"י והרמב"ם, שהרי גם להר"ש והראב"ד קדשי בקדושת שביעית, ורק לדעת הר"ח והערוך שרו, אבל לענין פירות החונטים בין תשרי לשבט של השנה השמינית, בהא רוב הראשונים אזלי לחומרא, הר"ח והערוך והר"ש והראב"ד, ומפירש"י אין ראייה אלא לגבי תחילת השנה השביעית דהויא מתשרי, אבל לגבי סוף השנה, דילמא ס"ל כהר"ש והראב"ד, ורק בדברי הרמב"ם מבואר שתחילת השנה השביעית ותחילת השמינית בחדא זימנא הוא, ולדעת החזו"א היינו תשרי, וא"כ למה לא נחוש להחמיר בפירות שיחנטו בשמינית מתשרי עד שבט, שדין פירות שביעית עליהם ליאסור בסחורה והפסד ודכוותיהו. ומה גם שאנו נוהגים בהם כפירות שמינית גם לענין חיוב הפרשת תרומות ומעשרות, ואיך נוכל לברך על ההפרשה, והרי להר"ח והערוך והר"ש והראב"ד פטורים מן המעשר משום אפקעתא דמלכא כשאר פירות שביעית, ולדעת הש"ל הכי נמי ס"ל להרמב"ם, וניחוש לברכה לבטלה. וגם החזו"א שלא חילק בין תחילת השנה השביעית לסופה, נראה מתו"ד שלא היו לפנינו פירושי הר"ש והראב"ד שעל הת"כ, ולאחר שזכינו לשיטה זו, דהשנה השביעית לענין קדושת פירות האילן מתשרי דשביעית עד שבט דשמינית, שמא יודה החזו"א דאית לן למיחש לדעת רוב הראשונים, ולהחמיר בכל החונטים מתשרי דשמינית עד שבט, וצ"ע.

הרב חיים הלפרט

אם מותר לפרוע הלואת ירקות מירקות של שביעית

הפוסקים דנו באשה הלווה משכנתה פרי או ירק של שביעית אם מותר להחזיר פירות שביעית, או שיש בזה איסור של פרוע חובו בפירות שביעית כמבואר בע"ז דף ס"ב שאסור משום שהתורה

אמרה לאכלה ולא לסחורה, ובספר קיצור הלכות להגאון רבי יהודה בויאר שליט"א פ"ז ס"ב כתב בזה"ל, "הלוה פירות ע"מ לשלם פירות שביעית, יש להסתפק אם יש בפרעונו משום פרוע חובו בפירות שביעית", ובסוף הספר במקורי הדינים כ' שלכאורה תלי' בפלוג' הר"ש והרמב"ם [שיובא להלן], דלהר"ש אסור ולהרמב"ם שרי, וכ"כ בספר חוט שני פ"ו [עמ' שמ"א] שתליא בפלוג' הר"ש והרמב"ם.

אולם במקורי הדינים שם הוסיף, "ובדרך הלואה אפשר דאף להרמב"ם אסור דהוה ליה כלקח ממנו סתם דאע"פ שהתנו לשלם מפירות שביעית היינו כהלואה סאה בסאה ולא כפסיקה, ואפשר דאפילו לדעת הר"ש מותר דשאני הכא דמחזיר מה שקיבל". ויתבאר להלן.

ובשיח אמונה פ"ו משמיטה ויובל הערה 147 הובא מקונטרס תקנת השביעית [פ"ג ה"ג בהע'] דדעת מרן הגר"ל שליט"א דהלואת פירות שביעית שמחזיר אותו מין אסור משום פרוע חובו בפירות שביעית, וראיתו מהמשנה בתרומות פ"ו מ"ו, "אם אכל קשואין של ערב שביעית ימתין לקשואין של מוצאי שביעית וישלם מהם", ופירשו הר"ש והרא"ש דהיות וחייב לשלם לכהן מאותו מין, ואינו יכול לשלם משל שביעית משום דאסור לפרוע חובו בפירות שביעית, להכי ימתין לפירות של מוצאי שביעית, וה"ה מי שלוה פירות שביעית דאסור לפרוע בפירות אחרים אותו מין, משום שאסור לפרוע חובו בפירות שביעית. ויל"ד בראיתו כפי שיתבאר להלן. ונברר את הדינים משורשם.

דהנה שנינו בשביעית פ"ח מ"ד, לקח מן הנחתום ככר בפונדיון כשאלקוט ירקות שדה אביא לך מותר לקח ממנו סתם לא ישלם לו מדמי שביעית שאין פורעין חוב מדמי שביעית. וצ"ב מ"ש לקח ממנו סתם שלא ישלם מדמי שביעית דאין פורעין חוב מדמי שביעית, מהיכא דסיכס עמו שישלם מירקות שדה דמותר לפרוע בירקות שביעית.

פלוגת הר"ש והרמב"ם בבאור המשנה בשביעית

ומצינו בזה מחלוקת יסודית בין הר"ש לרמב"ם, דז"ל הר"ש, "כלומר בשה פונדיון ולא קצב לו דמים אלא אמר לו בשעת לקיחה כשאלקוט ירקות שדה אביא מותר דעבדין דין לדין מתנת חנם לפי שירקות שדה מצויין ובירושלמי תני ר' יהודה ורבי נחמיה אוסרין לפי שאין ירקות שדה מצויין", ומבואר בר"ש שההיתר הוא משום שכל אחד נותן מתנת חנם. [וצ"ב במה שסיים הירושלמי 'לפי שירקות שדה מצויין' וכיון שיסוד ההיתר משום שנותנין מתנת חנם מאי נ"מ במה שמצויין, וביותר תיקשי מ"ט דר' יהודה ור' נחמיה שאוסרין לפי שאין ירקות שדה מצויין, והא סו"ס עבדין מתנת חנם, ובאר המשנה ראשונה דמתוך שירקות שדה מצויין ויכול להשיגם אף בלא נתינת הככר, מפרשים את נתינת הככר כמתנה, ולהכי לר' יהודה ור' נחמיה שסברי דאין ירקות שדה מצויין, לא אמדינן לדעתם דנותנים הככר במתנה, ולהכי אסור ליתן הירקות לנחתום משום איסור פרוע חובו בפירות"ש].

אולם הרמב"ם פיהמ"ש כ' בזה"ל, "וההחלפה בפירות שביעית מותרת, כגון שיאמר לו קח פרי זה ותן לי פרי פלוני, ולפיכך אם לקח ככר מן הנחתום ואמר לו אביא לך ירקות שדה כשאלקוטם הרי זה מותר. אבל אם לקח ממנו לחם בדמים ולא פירש לו שיתן לו ירקות שדה הרי נעשה עליו חוב, ואסור לו לפרוע חובו מפירות שביעית", ומשמע ברמב"ם דלא איירי באופן של מתנת חנם, אלא בלא"ה שרי כל שסיכמו שישלם ירקות תמורת הככר, אבל בסתמא נעשה כחוב דמים, וכשמשלם ירקות שביעית אסור משום דפרוע חובו מפירות"ש, ומשמע דפי' המשנה דלא כהירושלמי, ואף באופן שלא נותנים מתנת חנם מותר כל שסיכמו שנותן לו ככר תמורת ירקות.

וע"פ פלוג' זו כתבו הקיצור הלכות והחוט שני הנ"ל דאשה הלווה משכנתה פירות שביעית דתליא בפלוג' הר"ש והרמב"ם, להר"ש אסור ולהרמב"ם מותר. והוסיף הקיצור הלכות שם, "נשים שדרכן ללוות אחת מחבירתה פרי או ירק, אם אין מקפידות בדבר לחשבו כחוב ממש, רשאות להחזיר פירות שביעית, שזה כנותנות מתנות זו לזו", וכ"כ במשפטי ארץ פ"ב הערה 28, ומקורם מהר"ש הנ"ל דבמתנת חנם שרי. וע"ז כ' במקורי הדינים דאפשר לחלק בין הלואת שכנים לפלוג' הר"ש והרמב"ם, דכיון שהוא כהלואת סאה בסאה ולא כפסיקה, כמבואר בחור"ד ביו"ד סי' ק"ס דפסיקה שייך רק במין אחד תמורת מין אחר, אבל באותו מין הוא ענין של הלואה שחסר לו רק את הזמן, ואף להרמב"ם הוי כפרוע חובו מפירות"ש דאסור, אלא שהוסיף לצדד לאידך גיסא, דאפשר שאף להר"ש שרי משום

מהירושלמי, דאדרבה כל הרמב"ם מבוסס על הירושלמי.

אלא שעיקר הדבר צ"ב מה יסוד ההיתר בהחלפה דל"ח כפורע חובו, וביותר תיקשי, דהא בפשוטו איירי גם כשהכר נאכל, שהרי זו היתה מטרתו לקנות ככר ולשלם אח"כ בירקות, והיאך חשבנין ליה כמחליף אחרי שאכל הכר והתחייב לשלם דמי הכר, הא יש כאן פורע חובו בפירות שביעית.

בד' הרמב"ם דהלוקח ככר מנחתום ע"מ שיחזיר מירקות שילקוט, הככר נתפס בקדו"ש

ונקדים בחידוש נוסף שמבואר ברמב"ם שאף ממנו יש ללמוד את שורשי הדברים, דבפ"ו ה"ד כתב, "הלוקח מן הנחתום ככר בפונדיון ואמר לו בשעת לקיחה כשאלקט ירקות שדה אביא לך בו ה"ז מותר, ואותו הככר הרי הוא כפירות שביעית, ואם לקח ממנו סתם לא ישלם לו מדמי שביעית שאין פורעין חוב מהן", ומבואר בדבריו שמלבד מה שאין בתשלום הירקות איסור פורע חובו בפירור"ש, יש על הככר גם קדושת שביעית.

ובתורת זרעים כ', ונראה דזה דוקא בעת שנתן לו הירקות שביעית היה עדיין הככר בעין, אבל מקודם שנתן לו הירקות אין עדיין על הככר דין חליפי שביעית, וכ"כ הקה"י בע"ז סי' כ"ג, ומקורם מהסוגיא בע"ז ס"ב ע"ב דל"ח חליפי שביעית אלא כשפורע החוב בעוד הפירות בעין. אך יש בדבריהם כמה תמיהות כדלהלן.

א. יל"ע בעיקר דבריהם, דלכאורה זה פשוט שהמשנה איירי גם כשהככר אינו קיים וכמש"כ לעיל, ואעפ"כ אין בזה איסור פורע חובו בפירור"ש, ולכאור' ה"ה חידושו של הרמב"ם הנ"ל איירי גם כשהככר אינו בעין, וצ"ל דכוונתם שחידושו של הרמב"ם לענין תפיסת קדו"ש איירי רק כשהככר בעין. אלא שלפ"ז תיקשי מנ"ל להרמב"ם הך חידושה אחרי שלא איירי בגוונא דמתני', אלא משמע דאף מש"כ הרמב"ם דחל על הככר קדו"ש, הוא מיד כשקיבל הככר אף קודם שקיבל את הירקות, וכ"כ בכתבי מעדני ארץ דמסתימת הרמב"ם משמע דאיירי אף כשהככר אינו בעין מדהשווה לדינא דמתני'. אלא שד"ז תמוה טובא, מהיכי תיתי שיחול קדו"ש בככר עוד קודם ששילם בירקות.

וכ"כ בספר זיו הים להגר"מ דויטש זצ"ל דהרמב"ם איירי גם היכא שכששילם אין הככר בעולם, ובבאור הדבר כ' ע"פ החזו"א הנ"ל, דהיות וע"י הככר קנה את הירקות לענין מי שפרע, זה כבר סיבה שיחול קדו"ש בככר עוד קודם ששילם הירקות. אולם כבר הובא לעיל שבגר"א מבואר דרך אחרת מהחזו"א, ולפ"ז דברי הרמב"ם צ"ב, איך שייך שיחול קדושת שביעית בככר קודם ששילם הירקות של שביעית.

ב. נחלקו הראשו' בכל מקח אחר שמשך אם חל קדושת שביעית בתשלום, דרש"י והרמב"ן ועוד ראשו' בע"ז דף ס"ב ע"ב כ' דכל שהמקח קיים חל קדו"ש על התשלום, אולם בתוס' כתבו משמיה דרבינו יצחק דכל שמשך נעשה הכסף בתורת חוב ולא חליפי שביעית וכ"ז לענין ע"ז כמבואר בתוס' שם, וכ' הגרע"א שם דלפ"ז לא משכחת לה דנתפסו הדמים בקדו"ש אלא היכא דמשיכת הפירות ותשלום המעות באין כאחד, ובש"ך יר"ד סי' קל"ג סק"ג כ' דבמקום הפסד אפשר לסמוך על שיטה זו שכן גם דעת הרא"ש, ובדרך אמונה פ"ו ה"ח ד"ה אין כתב שמרן החזו"א פסק בסדר השביעית כרבינו יצחק והרא"ש משום דהירושלמי מסייע לדבריהם. אולם הקה"י בע"ז סי' כ"ג סק"ה כ' להוכיח מהרמב"ם הנ"ל דס"ל כרש"י והרמב"ן דכל שהחפץ בעין נעשה התשלום חליפי שביעית או ע"ז, מדכתב דנתפס הככר בקדו"ש אע"פ שפורע לו אחרי שכבר לקח את הככר [וס"ל כהתורת זרעים הנ"ל], ונמצא לדבריו דהירושלמי סותר לרמב"ם.

דרכו של הדרך אמונה דהמשנה איירי בקנין חליפי

בדרך אמונה הנ"ל כ' לדחות הראיה, וז"ל, "ולענ"ד יש לחלק דבנותן לו מעות עבור הפרי הרי קי"ל דמעו"ת אין קונות אלא משיכה נמצא המשיכה כבר קנתה והמעו"ת חוב בעלמא ניהו אבל כאן שמחליף פרי בפרי הרי הוא קונה בקנין חליפי וכיון שהפירות עדיין אינם אצלו א"כ אין החליפי יכול לקנות ונמצא שאין קונה אלא אח"כ כשיבוא הפרי לרשותו וא"כ באמת אין כאן הקפה שכל הקנין הוא כשיזכה בירקות השדה ואז נתפס הככר בקדו"ש ומהני קנין חליפי לאחר ל' באופן שמקנה לו החפץ כמבואר בחו"מ סי' קצ"ה ס"ה".

דמחזיר מה שקיבל, ודבר זה צ"ב, דכיון דאיכא הלוואה, הוי כפורע חובו בפירור"ש דאסור. ונקדים לבאר את עיקר שי' הרמב"ם שלכאורה צ"ב מ"ט פסיקה מותרת.

בד' החזו"א דהרמב"ם והר"ש פליגי אם בפסיקה הוי כפורע חובו בפירות שביעית

החזו"א [סי' י"ג סקט"ז ד"ה שם] באר שי' הרמב"ם, "הר"מ פי' דכיון דפסק מתחלה מותר דלא חשיב כפורע חובו מפירות שביעית אלא כלוקח ככר בשביל פירות שביעית ואע"ג דאין כאן קנין גמור מ"מ קנו לו מעותיו למש"פ או למחוסר אמנה וסגי בהכי למחשב מהוה ככר בפירות שביעית וכל המהוה מידי דאכילה בפירות שביעית מותר, אבל לקח סתם ואח"כ פורע חובו מפירות שביעית אסור שאינו מהוה בהן כלום וחשיב סחורה". ושורש דבריו, דכיון שחל חיוב גמור לשלם דוקא בירקות, חשוב כקנין בירקות, וסגי בהכי למחשב מהוה ככר בפירות שביעית, [ומה שהוצרך להא דחל קנין לענין מי שפרע, הוא לשי' בפרק הזהב דא"א להתחייב דבר מסויים בלי קנין, ולהכי פי' שהככר עצמו הוי קנין כסף לקנות הירקות, ואע"פ שאין מעו"ת קונות, לענין מי שפרע מיהא קונות], והיינו דלא דנין את הירקות כתשלום על הככר, אלא להפך, הירקות גרמו את הוויית הככר וזה מותר, אבל בלא"ה לא די במה שחל חיוב לפרוע ירקות, דאכתי הו"ל פורע חובו בפירור"ש, ובדעת הר"ש דפליגי, כ' החזו"א דמשמע שס"ל דלא מועיל פסיקה להתיר. אלא שדברי החזו"א אינם מוסכמים כפי שיתבאר להלן.

בד' הקה"י דמהראשונים מוכח דלא כהחזו"א

א. עיקר מש"כ החזו"א "וכל המהוה מידי דאכילה בפירות שביעית מותר" אפי' כשאינו דבר הקדוש בקדו"ש הוא לשי' בסי' י"ג סק"ג דהוכיח מע"ז דף ס"ב בסוגיא דבי רבי ינאי, דכל שע"י הפירות שביעית מהוה אכילה אפי' שאינה של שביעית אינו סותר את ה'לאכלה', ומה"ט אין בסוגיא שם איסור סחורה, אולם הקה"י בע"ז סי' כ"ג סק"א כ' שמרמב"ן והריטב"א שם מוכח דלא כהחזו"א, מדביארו הא דפרעו"ן חוב בפירור"ש נחשב סחורה משום שאין שום דבר נכנס תחתיו בקדו"ש, דמשמע שקפדינן שהדמים הנכנסין תחתיו יהיו בקדו"ש דבעינן לאכלה בקדו"ש, ולפ"ז א"א לפרש כהחזו"א דמשום שמהוה מהירקות מידי דאכילה מותר, דהא הקפידה תורה שיהיה מהוה דבר הקדוש בקדו"ש, וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה מה מועלת הפסיקה להתיר איסורא דפורע חובו בפירות שביעית.

ב. עיקר דבריו מחודשים שדנין את הככר בתורת קנין כסף, ולכאורה הוא איפכא, דהככר הוא הדבר הנקנה והירקות הוא התשלום, ולפ"ז תיקשי מ"ט אין בזה איסור של פורע חובו בפירות שביעית.

ג. עוד יש לתמוה כפי שתמה המשנה ראשונה שהרמב"ם התעלם מהירושלמי [שהובא בר"ש] דההיתר משום דנותנין מתנת חנם זה לזה, ולא משום שפסיקה מותרת כפי שבאר החזו"א. ואכן בדברי הגר"א מבואר טעם אחר כפי שיובא להלן.

בגר"א מבואר דרך אחרת ברמב"ם

ומצינו בגר"א על הירושלמי דרך אחרת בדברי הרמב"ם, דהנה בר"ש משמע שגרס בירושלמי שההיתר משום דאיירי בנותנים מתנת חנם זה לזה, אולם בירושלמי הגירסא אחרת, "לקח מן הנחתום ככר בפונדיון כשאלקוט ירקות השדה אביא לך מותר תני רבי יודא ורבי נחמיה אוסרים מה אנן קיימין בהווא דאמר הב לי וברי לי אנא יב לך ר' יהודא ור' נחמיה אוסרין שאין ירקות שדה מצויין וחכמים מתירין מפני שירקות שדה מצויין", וגי' זו א"ש לשי' הרמב"ם דההיתר ל"ה משום דאיירי בנותנין מתנת חנם, וכ' הגר"א בבאור ההיתר באומר הב לי ואנא יהיב לך, "ולא הוי כי אם חליפין ומותר לכו"ע", ומבואר בדבריו היתר חדש, דרק חוב אסור ולא חליפין, ולפ"ז את הא דתלי בירקות מצויין, דבכה"ג סמך בעל הככר שיביא לו ירקות והוי כהחלפה, אבל אם לא מצויין לא סמך עליו שיביא ירקות, ובכה"ג ל"ה החלפה אלא חוב וכפורע חובו מפירור"ש.

ובאמת שגם בל' הרמב"ם משמע שסברתו אינה משום שפסיקה מותרת, אלא משום שהחלפה מותרת, מדכתב, "וההחלפה בפירות שביעית מותרת", ואי"צ למש"כ החזו"א דע"י שיש מי שפרע, ל"ה פורע חובו בפירור"ש, כיון דטעם ההיתר משום שהחלפה מותרת, ומיושבת תמיהת המשנה ראשונה איך התעלם הרמב"ם

אלא שבדבריו יבואר רק מש"כ הרמב"ן לענין דמי יין נסך דכל שהיין נסך בעין, חשיבי תשלומי היין כחליפי יין נסך, אבל ברש"י שם מבואר כ"ז גם לענין דבי רבי ינאי דאיירי בהלואת פירות שביעית ע"מ לפורעם מפירות בשמינית, ובהלואה ודאי שזכו מיד בפירות, ומאי נפק"מ אם הפירות בעין, ואמנם הרמב"ן לא איירי להדיא בהלואה, אבל המהר"י קורקוס פ"ח ה"ח הביאו אף לענין הלואה, וזה תמוה טובא, [אמנם מצינו בחידושי רבי נחום לב"מ דף ד' שבאר שי' רש"י שם דגם למ"ד מלוה להוצאה ניתנה, כל שלא הוציאם הלווה, אכתי שייכא למלוה, ורק שיש ללווה זכות להוציאם לכל תשמיש, ע"ש, ולפ"ז נוכל לבאר שי' רש"י בע"ז, אבל אכתי תיקשי בדעת הרמב"ן ועוד ראשונים שהתם פליגי על רש"י].

ומכאן ראייה למש"נ לעיל, דאף הגדרים של החלפה לענין תפיסת קדושת שביעית לא תליא בגדרים של חו"מ, אלא כל שהמעשה מתפרש כהחלפה, הו"ל חליפי הדבר, ולהכי אף הלואה שלהוצאה ניתנה, כל שפירות ההלואה בעין, חשבינן ליה כחליפי שביעית, והן אמנם לענין החלפת ככר בירקות גם כשאין הככר בעין חשבינן ליה כהחלפה כמבואר ברמב"ם הנ"ל, היינו רק לענין החלפת מין אחד במין אחר, דהוא צורת החלפה, אבל בהלואה שבעצם אינה צורה של החלפה, לא חשבינן ליה כהחלפה אלא היכא דהפירות שביעית בעין.

ולפ"ז נפלה ראיית התורת זרעים והקה"י מהסוגיא בע"ז ס"ב ע"ב דכל מש"כ הרמב"ם דהככר קדוש בקדו"ש היינו רק כשהככר קיים כרש"י והרמב"ן דרק כשהמקח קיים אמר' דהתשלום חשיב חליפי שביעית, ולהנ"ל י"ל דלא דמי לסוגיא בע"ז, דהא שם איירי במקח בהקפה או בהלואת פירות באותם פירות, ולהכי תשלומין אלו חשיבי חליפי שביעית כמבואר בראשונים שם, וע"ז אמרו דבהקפה לא חל קדושת שביעית משום דלא הוי חליפי שביעית, אא"כ הוא בעין [עכ"פ לשי' רש"י ודעימיה], אבל החלפת מין במין אחר הוא ענין אחר, דחשבינן ליה כהחלפה גם כשנאכל הככר קודם קבלת הירקות.

העולה לדינא

נהדר למש"כ הקיצור הלכות והחוט שני שאשה הלווה משכנתה פ"ו או ירק של שביעית דלכאורה תליא בפלוג' הר"ש והרמב"ם אם יש בהחזרת פירות שביעית איסור של פורע חובו בפירות שביעית, וכ' הקיצור הלכות דלכאורה כה"ג לכ"ע אסור, שהרי לוו ירק ע"מ להחזיר אותו ירק וכל כה"ג דינו כהלואת סאה בסאה, ושוב הו"ל כפורע חובו בפירות שביעית, וע"ז כ' הקיצור הלכות דיש לצדד לאיך גיסא דאף להר"ש לא יהיה בזה איסור של פורע חובו, משום שמחזיר את מה שקיבל, ויש לבאר דבריו ע"פ המתבאר לעיל, דאע"פ שבחו"מ הוי הלואה, אין בזה איסור פורע חובו בפירות שביעית, כיון שלא עשה בפירות שביעית את העסק של פורע חובו, אלא דמחזיר מה שקיבל.

ולפ"ז לא תיקשי ממה שהוכיח מרן הגרד"ל שליט"א מתרומות פ"ו דהאוכל תרומה לא יחזיר מפירות שביעית משום שאסור לפרוע חובו בפירות שביעית, דהתם שאני דלא הוי עסק של 'החלפה', אלא הוא חוב מזיק פשוט שיש בו איסור דפורע חובו בפירות שביעית, אבל אשה הלווה משכנתה אפשר דשרי משום שאת מה שלווה מחזירה, ואין בזה עסק של חוב ופרעון אלא עסק של החלפה גם היכא שמקפידים להחזיר, דסו"ס לא מחזירים בתורת פרעון אלא בתורת החלפה.

אלא דאכתי יל"ע מהסוגיא בע"ז שמבואר לענין תפיסת קדושת שביעית דאף בהלואה רק כשהפירות בעין חשיבי חליפי הפירות, ולא כשאכלו את הפירות, ולכאורה ה"ה לענין האיסור של פורע חובו בפירות שביעית, ואולי י"ל רק לענין תפיסת קדו"ש בהלואה בעינן שיהיו הפירות בעין, אבל לענין האיסור דפורע חובו מפירות שנתבאר שהוא איסור על עסק פרעון בפירות, לענין זה חשבינן כהחלפה גם כשאיןם בעין, ואדרבה אמר' דמחזיר מה שקיבל, וצ"ע.

ויש לצרף היתר נוסף ע"פ מה שחידש הרידב"ז [בית רידב"ז סי' ז' סעיף י'] דאם קנה פירות שביעית בהקפה מותר לפרוע מפירות שביעית, כיון שהחוב בא מפירות שביעית, אלא שבעיקר סברתו תמה במעדני ארץ שביעית פ"ח ס"ד מאי נפק"מ שהחוב הגיע מפירות שיש בהם קדושת שביעית, סו"ס אחר שאכלם הוי כחוב בעלמא, ואולי יש לפרש ע"פ הנ"ל, דכל שהחוב והפרעון בפירות שביעית, לא דינין ליה כחוב ופרעון, אלא כהחלפה, גם כשקנה בהקפה ולא סיכם על פרעון בפירות. וכל"כ בספר חוט שני הנ"ל דיש לסמוך על הרידב"ז, ואכתי צ"ע בכ"ז.

ונראה שיסוד דבריו בפשט המשנה מתאים למש"כ הגר"א דההיתר במשנה משום דבחליפין לכו"ע ליכא איסור, ונקט הדר"א דתליא בקנין חליפין, וכן א"ש לשון הרמב"ם שההחלפה בפירות שביעית מותרת ותליא בקנין חליפין, ועפ"ז באר גם את הרמב"ם לענין תפיסת קדו"ש.

אלא שגם לדרכו נמצא שמש"כ הרמב"ם דהככר קדוש בקדו"ש הוא רק היכא דהככר בעין בשעת שיזכה בירקות שהרי רק ככה"ג הוא דחל קנין החליפין, ואף על דבריו יש לתמוה כפי שתמה המעדני ארץ דכ"ז דחוק בל' הרמב"ם.

ומלבד זה ראיתי בקונטרס הנפלא על שביעית להגאון רבי יצחק שינפלד שליט"א שהעיר ד' הערות על דרכו של הדר"א. ואלו הן. א. לדבריו נפיק דאסור לקונה להשתמש בככר קודם שישלם בירקות, ולכאורה הוא דחוק מאוד, דהא מיירי באדם הרוצה לקנות עכשיו ככר ולשלם לאחר זמן. ב. יש לתמוה, דהא פירות לא עבדי חליפין, ולענין אי מהני חליפי שוה בשוה אף בפירות מצינו ב' דעות בחו"מ סי' ר"ג [אולם הגר"א שם נקט דמהני]. ג. יל"ע אם חליפין ככה"ג מועילים אף בדבר שלא בא לעולם, שהרי בשעת מעשה הקנין עדיין לא היו הירקות של הלוקח. ד. לדבריו צריכים להעמיד מתני' באוקימתא שרוצים לעשות דוקא קנין חליפין, ואין כוונתם לעשות פסיקה בדמים שתמורת הככר הוא מתחייב ירק [והתחייבות כה"ג מועילה גם בפירות עי' ברעק"א חו"מ קצ"ה ס"ב, ואף בדבר שלא בא לעולם כמבואר במחנ"א, דבר שלא בא לעולם סי' ג].

באור חדש בדברי הרמב"ם

ונ"ל דבר חדש ברמב"ם ע"פ מש"כ הגר"א דהחלפה מותרת לכו"ע ואין בזה איסור פורע חובו וכלשון הרמב"ם במשנה דהחלפה שביעית מותר, ונראה שאין כוונתם לקנין חליפין עם גדרי החו"מ של חליפין, אלא שאיסור פורע חובו לא נאמר אלא בדבר שבא בתמורה, אבל חליפין אינו ענין של תמורה אלא ענין של החלפה, כדמצינו בשו"ת הר"ף [המבואר בשטמ"ק בב"מ מ"ו ע"ב] דאין אונאה בחליפין וכ"ה בר"י מיגש שם, ובטעמא דמילתא י"ל דאונאה שייכא רק במקח שהוא ענין של תמורה, ולא בחליפין שאינו תמורה אלא 'החלפה', אשר לפ"ז י"ל דלענין שביעית אי"צ ממש קנין חליפין, אלא כל שהמעשה מתפרש באופן של החלפה אינו מוגדר כחורה, דומיא דשי' הגר"א בפ"א מ"ג דאיסור סחורה נאמר רק בסוחר שקונה ע"מ למכור ולא בלוקח ע"מ למכור, ואף להר"ש דגם לוקח ע"מ למכור אסור, הוא משום שאף זה חשוב סחורה שמרויח משביעית, וכן פורע חובו בפירות שביעית אינו אסור אלא באופן שיש עסק של סחורה שפורע חובו בפירות, אבל דבר שמתפרש כהחלפה לא נחשב כפורע חובו בפירות, וגם כהככר אינו בעין כשפורע בירקות, אנו דנין את הירקות כהחלפת הככר ולא כפרעון לככר, ואע"פ שבחו"מ הוא ממש פרעון, מ"מ האיסור של פרעון לא שייך בזה, וזהו שכתבו הרמב"ם והגר"א דהחלפה שביעית מותרת.

ולפ"ז י"ל עוד, דאף חידושו של הרמב"ם דחל קדו"ש בככר תליא בהאי חידושה, דכל שהמעשה מתפרש בתורת החלפה, זה עצמו סיבה שיחול בו קדו"ש, ולא צריך שיהיה בגדרי קנין חליפין, אלא די במה שהמעשה מתפרש כהחלפה, ואע"פ שקנין חליפין לא חל כשהחפץ אינו בעין, אבל הא מיהת חזינא במתני' דחל שם החלפה גם כשהככר אינו בעין [כש"כ בכתבי מעדני ארץ דאיירי אף ככה"ג], וה"ה לענין תפיסת קדושת שביעית סגי במה שחשיב הככר כחליפי הירקות אף קודם שישלם בירקות.

וראיה גדולה ליסוד הדברים מגוף הסוגיא בע"ז שם דבי רבי ינאי יזפי פירות שביעית ופרעי בשמינית, דלרש"י והרמב"ן ועוד ראשו' כל שהפירות שלוו הוו בעין חשיבי הפירות שפורעים בשמינית כחליפי פירות שביעית ותופס בהם קדושה, והר"ן [ל' ע"ב בדפה"ר] תמה מאי נפק"מ אי הוו בעין, "לפי שההתפסה בשעת יציאת כ"ד מרשות חבירו ראוי שתחול וכיון שכבר קנה עובד כוכבים י"נ קודם שיתן דמים לא היה ראוי שיהא נתפס", ובחזו"א סי' י' סק"ג [ד"ה במש"כ דבהקפה] גם עמד בזה וכתב ליישב, "מיהו טעמא בעי כיון דכבר קנה הפירות וחוב בעלמא פורע לו מ"ל איכא הפירות בעולם ומ"ל ליכא הפירות בעולם, ואפשר דבעייל ונפיק אזוזי ואיכא הפירות בעולם חשיב דמי שביעית כיון דהפרעון הוי קיום תנאי אע"ג דהמכר חייל למפרע", וכוונתו דאיירי רק בעייל ונפיק אזוזי דבכה"ג כל שהפירות בעין ואינו משלם יכול לבטל את המקח, ולהכי תשלום המקח חשיב כחליפי המקח, ובהמשך דבריו ציין לנתתיבות בסי' צ"א סק"ט.

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה פרשת שמות התשפ"ב גליון 200

בחסד ה' עלינו תמיד, הננו להודות להשי"ת שהביאנו עד הלום לגליון ה-200, ואנו צועקים גם להבא, יה"ר שנטכה להמשיך להפיץ תורת ה' ברבים ולעשות רצון אבינו שבשמים כראוי. ואגב, למי שיש הערות והארות או הצעות יעול בענין העלון לתועלת הרבים, מוזמן להודיענו במייל או בטלפון הרשום בסוף הגליון, חזקו ואמצו והיו ברוכים.

הודעת חיבה

שאלה: מה עושים כאשר אוהבים איזה דבר?

א. שמות א, א: "ואלה שמות בני ישראל". פירש רש"י "אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן (אחר מיתתן), להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים¹, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר 'המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא' (ישעיה מ, כו)". דרכו של אדם האוהב דבר מסויים לחזור ולמנותו בכל עת, וכן ידוע על עשירים מסויימים, שמדי פעם ירדו למרתף הכספים, וספרו ומנו את אוצרותיהם וכספם. וכך הואיל והקב"ה אוהב את בניו – בני ישראל, לכן מנאן שוב ושוב ² כך צריך האדם להתנהג גם עם בניו, להחשיב כל אחד מהם ולהעריכו, הואיל ובניו חביבים עליו. וינהג כן גם בכל דבר רוחני, לייקרו ולהחשיבו, וגם בתפילה יחשיב כל מילה שאומר, ויתפלל אותה במתינות כמונה מעות, וכלשון השולחן ערוך (או"ח נא, ח) "אין אומרים הזמירות (פסוקי דזמרה) במרוצה כי אם בנחת", וביאר ה'משנה ברורה' (שם בס"ק כ) "במרוצה – שלא ידלג שום תיבה, ולא יבליעם, אלא יוציא מפיו כאילו מונה מעות", והיינו שכמו שהמונה מעות חושש שמא יטעה ויפסיד, ולכן מונה במתינות – כך בשעה שמתפלל, יאמר תיבה תיבה במתינות ובנחת, כדי שלא יפסיד אפילו מילה אחת בשלימות³.

וכן כתב בהנהגות בעל 'קב הישר' (אות ו) שכל תיבה ותיבה בפסוקי דזמרה, קריאת שמע ותפילת שמונה עשרה, יהיה נחשב ממש כאבן טובה יקרה מאוד וכו', ויש קבלה מהקדמונים שעל כל אות ואות ממונה מלאך אחד, עיין שם⁴.

וכעין המסופר בספר 'אור זרוע' (ריש הלכות שבת מב, ז. והובא בשמו גם במטה משה ח"א סימן מז) על שמש (גבאי) בית הכנסת שהשכים לשם פעם אחת, וגילה שם אדם שמת מכבר ובראשו כתר של עשבים... שאל אותו: היאך אתה באותו עולם (כלומר, מה המצב שלך שם), אמר לו המת: בטוב. אמר לו: מה זכות היה לך והלא אתה אדם קל (יהודי פשוט), אמר לו המת: רק בזכות שהייתי אומר ברכות בקול נעים בבית הכנסת, הביאוני לגן עדן ומכבדים אותי (וקשה לומר 'בקול נעים' אם קורא מהר שלא כמונה מעות). ועל

אדוננו הט"ז מסופר (בפנקס הקהילה של לבוב, ובאבני שוהם ומשבצות זהב ח"ב עמ' כו) שלאחר שנכנס אצל בתו של אחד מעשירי העיר דיבוק, ויצא על פי צוואת הט"ז. אבי הנערה אבה לשלם לט"ז ממון רב על רפואת בתו, אך הט"ז לא הסכים לקבל עבור כך תשלום. לכן רכש העשיר טלית נאה ומהודרת בתכלית היופי והפאר ששוויה הון רב, ושלחה כדורון אל הט"ז, אך הרב מיאן לקבלה אף שטליתו כבר היתה ישנה, בנמקו כי המנהג בחוץ לארץ שלאחר שנפטר האדם לבית עולמו, קוברים אותו כשהוא מעוטף בטלית, ולכך רוצה הוא שיקברוהו עם הטלית בה

¹ חז"ל אמרו בגדול חביבותן (אבות ג, יד) "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום... שניתן להם כלי חמדה... חיבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם (והוא התורה כמו שהמשיך שם)".

² עוד בטעם ספירת כלל ישראל, ראה ברמב"ן (במדבר א, מה).

³ אף שגם מניית המעות יכולה להיעשות במהירות למי שמורגל ובקי בה, אמנם כאשר יש בידו כמה סוגי מטבעות, אף הוא מונה אותם לאט שלא יטעה במנין. וכך הוא בתפילה, שכל מילה יש בה פנינים אחרים וסודות למיניהם, וכלשון רבי עקיבא איגר (אגרות רעק"א אגרת נג) 'ואחרי שאנשי כנסת הגדולה תיקנו את התפילה בלשון הקודש צח ונקי, מי יודע עד היכן כוונתם מגיע בכל תיבה ותיבה בנגלה ובנסתר'. וה'חתם סופר' (בדרשות חתם סופר) כתב כי 'אין ספק אצלי שאפילו המסדרים עצמן (של התפילה), שהן אנשי כנסת הגדולה, מאה ועשרים זקנים, ובהם כמה נביאים שהומין להם הקב"ה סידור (התפילה) הלו (הזה), הם בעצמם לא ירדו עד תוכן עומק כוונתו'. וכבר הרחיב הנפש החיים (ב, יג) כי כל מה שנתגלה לנו בכוונות התפילה על ידי הארז"ל ועוד, אינו

כטיפה מן הים ביחס לעומק כוונת אנשי כנסת הגדולה מתקני התפילה, וכל מבין יבין שלא שייך אדם על היבשה שיוכל לתקן תיקון נפלא ונורא כזה, לכלול ולגנוז במטבע התפילה בנוסח אחד, את התיקונים של כל העולמות, עליונים ותחתונים, וסודי פרקי המרכבה. ובודאי שנעשה כן על ידי הנביאה העליונה ורוח הקודש משמים שהופיעה עליהם בעת שתיקנו את נוסח מטבע התפילה והברכות, ששם הקב"ה פביהם את אותם התיבות ספורות וגנוזות בתוכם כל התיקונים.

⁴ יש ענין גם לומר זאת בקול נעים, כלשון הרמב"ן (שמות יג, טז) "וכוונת כל המצוות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שברא, וכוונת רוממות הקול בתפילות וכוונת בתי הכנסיות וכוונת תפילת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם והמצאים ויפרסמו זה ויאמרו לפניו: בריותיך אנחנו". וראה עוד בספר חסידים (סי' קנח) בענין התפילה בקול ובניגון.

התעטף מעודו, בכדי שתעיד עליו למעלה שמימיו לא הוציא תיבה של תפילה ללא כוונה, עד כאן.

ובזמננו בפרט בעיירות שיש מנינים רבים לתפילה, ולפעמים ישנם כאלו שמאחרים וישנם שיוצאים מוקדם, מפני אילוצי לחצי הזמנים או מטעמים אחרים, צריך להיזהר לקבוע את זמני התפילות כעיקר יומו, ועל פיהם יסובב את שאר ענייניו, ולא חלילה להיפך. וכמו שהרחבנו להלן (דברים ח"א י"א, יג 'מעלת עבודת התפילה') שכדי לגשת לעבודת התפילה, צריך האדם לדעת שזו זכות בשבילו שיכול לגשת למלך מלכי המלכים ולהתפלל אליו, ולכן צריך לבא בכבוד ראש ובהכנעה, וידע שהתפילה היא עיקר עבודתו ושאר הדברים נטפלים לה, לכן יפנה בעבודה את הזמן לבא להתפלל בזמן כראוי וכהלכה.

תשובה: כמו שהאזהב דבר מסויים, הוא חוזר ומונחו בנחת ובזהירות – כך יש לנהוג בדברים רוחניים לכבדם ולייקרם.

מעלת וערך כל יהודי

שאלה: האם יכול יהודי להימנע מעבודת השם ראויה, מאחר שישנם כבר יהודים רבים שעובדים את השם, אולי אף טוב ממנו?

ב. שמות א, א: "ואלה שמות בני ישראל". פירש רש"י "אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן (אחר מיתתן), להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציא ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר 'המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא' (ישעיה מ, כו)". ותמוה, איזו חיבה יש במה שהקב"ה מונה את הכוכבים, ומהו תוכן המשל מספירת הכוכבים והנמשל לספירת ישראל.

אלא הפשט (על פי הגר"מ שטרנבוך שליט"א) שעל אף ריבויים הגדול, שישנם מיליארדי כוכבים (כמונא בברכות לב), בכל זאת "המוציא במספר צבאם", דהיינו שהקב"ה יודע למנות את מספר הכוכבים (כמו שהזכיר כאן "המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא", וכן אמר דוד בתהלים קמו, ד "מונה מספר לכוכבים, לכולם שמות יקרא"), ולכל אחד מהם קורא את שמו המיוחד לו, והיינו משום יחודו המיוחד לכל כוכב, כפי הידוע שהשם מורה על מהות הדבר ותפקידו, ואם יש לכל כוכב שם בפני עצמו, על כרחך שיש לכל כוכב תפקיד מיוחד ונפרד מחבירו⁵. וכך נמשלו ישראל לכוכבים, שאף על פי שיש הרבה מאוד יהודים, אבל אין אחד דומה לחבירו, ואין אחד שיכול לומר: מה אכפת להקב"ה ממני אם אלמד או אתפלל או לא, הרי בלאו הכי יש מלינוני יהודים בעולם, אלא צריך לדעת שכל נשמה מישראל באה לעולם כדי להשלים תפקיד מיוחד הניתן רק לה, והקב"ה מסר לכל נשמה את

הכוחות המיוחדים ששייכים רק לה כדי למלא את תפקידה המיוחד לה, וכל אחד חייב לעבוד את השם כפי כוחו שניתן לו. וזהו עיקר הסכנה לבן תורה כשמדמה בנפשו שלא יוכל לצמוח תלמיד חכם או אדם גדול, ולכן היצר פועל בזה בכל כוחותיו, אבל כל אחד צריך לדעת שדרוש ממנו עבודת השם מיוחדת שאינה שייכת לאף אחד אחר.

וכן אמר הקב"ה לאברהם (בראשית טו, ה) "הבט נא השמימה וספור הכוכבים, אם תוכל לספור אותם, ויאמר לו כה יהיה זרעך", והמשיל את ישראל לכוכבים, וביאר הרד"ק משום שבימות המשיח יהיו ככוכבים שלא תשלוט בהם יד אדם. אמנם רבינו בחיי פירש כי כשם שכל כוכב שונה בעוצמת אורו – כך עתידים חכמים שבישראל שיהיו במדרגות חלוקות. וכעין זה כתב המלבי"ם, שכשם שכל כוכב חשוב בפני עצמו – כך כל אחד מבניך הוא עולם מלא וחשוב בפני עצמו. וכבר אמרו (סנהדרין לו.) 'כל המקיים נפש אחת מישראל – כאילו קיים עולם מלא', וכן אמרו (שם) 'לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר: בשבילי נברא העולם' (ופירש רש"י, כלומר חשוב אני כעולם מלא, לא אטרד את עצמי מן העולם בעבירה אחת, וימשך ממנה). ולפי המבואר הכוונה שיאמר שבעבור תפקידי המיוחד לי נברא העולם. ואולי רמזו לזה גם באומרים (תנחומא פנחס י, במדב"ר כא, ב וירושלמי ברכות ט, א. וכעין זה בבבלי ברכות נח. וסנהדרין לח.) 'כשם שאין פרצופיהם שווין זה לזה – כך אין דעתן שוה'. הרי שכל אחד הוא עולם אחר מחבירו (כמו שכתבנו בבראשית שם).

וכן הרחבנו להלן (כת, כא 'יחודיות כל אחד מישראל') שלכל יהודי ישנה מיוחדות מסויימת שאינה קיימת בחבירו, ועליו ליישמה ולהשתדל בה כפי כוחו, וכך יזכה להשלים את תפקידו כראוי בעולם הזה, ולהאירו כפי כוחו, ולבא לעולם האמת שמח ומאושר על כך.

ובמה שפירש רש"י "להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים", פירש השפת אמת' שזוהי 'הודעה' מיוחדת על תפקידנו המיוחד שאנו משולים לכוכבים, וכמו שתפקידם להאיר בחשכת הלילה – כך תפקידנו להאיר באפילת וחשכת העולם (כאומרים בבבא מציעא פג: על הפסוק בתהלים קד, כ "תשת חושך ויהי לילה" ש"ה העולם הזה שדומה ללילה), כדברי הנביא (ישעיה ס, ב) "כי הנה החושך יכסה ארץ... ועליך יזרח ה'", עכ"ד. וכיצד נאיר? על ידי התורה והמצוות וחיווק הרבים, כל אחד כפי יכולתו, ו"אז יבקע כשחר אורך, וארוכתך מהרה תצמיח" (ישעיה נח, ח).

תשובה: שום יהודי לא יכול להימנע מעבודת ה' ראויה, כי מלבד מה שסוף סוף הוא נצטוו בכך, אף אם ישנם עוד יהודים רבים שעובדים את ה' אף טוב ממנו, אבל כל אחד נברא כדי להשלים תפקיד מיוחד הניתן רק לו, ועליו להשתדל לנצל כל כוחו לכך.

אופני החייאת יהודים

שאלה: כיצד יכול האדם לחחיות עוד יהודים?

ג. שמות א, יז: "ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים, ותזיין את הילדים". פירש רש"י "ותחיין את

⁵ כמו שפירש הרד"ק (ישעיה שם) "המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא – לכולם בשם יקרא... (דהיינו) כי לכל אחד מהם יקרא שם הנאות (דראי) לו לפי הדבר הנברא בעבורו... כי כל כוכב וכוכב יש לו כח וממשלה על נבראי מטה, כל אחד על מין ידוע שנותן בו כח לעשות מלאכתו ותולדתו, וכן אמרו רז"ל 'אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה מכהו ואומר לו גדל... השמות שקורא להם מרוב כוחות שיש לכל אחד מהם על יצורי מטה, ולפי הכח שיש לכוכב נקרא שמו לפי אותו ענין, ושכל אחד מהם הוא אמיץ כח כי לא יפסיד כוחו ולא ישתנה... לעולם בשום העדר לא בכולו ולא במקצתו וכמו שהיה ביים הבראו כן יהיה כל ימי עולם לא יוסף ולא יגרע".

הילדים – מספקות להם מים ומזון". מבואר ש'החייאה' יכולה להיעשות לאו דוקא למי שכבר מת או נוטה למות, אלא גם מניעת מות על ידי סיפוק מים ומזון נקרא 'להחיות', וכל שכן אצל תינוקות שאם לא יביאו להם מזונותיהם לא יהיה להם כלום וימותו.

אבל צריך לדעת שלפעמים ישנם אפשרויות להחיות בני אדם גם בלא אכילה ושתייה, ובלא הוצאת ממון, ככתוב (בראשית מט, יב) "ולבן שינים מחלב", ודרשו על כך בגמרא (כתובות קיא:): "טוב המלבין שינים לחברו יותר ממשקהו חלב". כלומר, כשאדם מראה לחבירו פנים שוחקות הוא מייטיב עמו יותר מאדם המעניק לרעהו טובת הנאה גשמית, כגון זה המשקה את חבירו חלב. נתאר לעצמינו, ביום חם ולוהט בשעה שהשמש קופחת על ראשי הבריות, עומד יהודי עם כדי חלב או משקה אחר קר, ומחלק לכל עובר ושב, ממש מחיה נפשות! עם כל זאת, 'גדול המלבין שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב', אין צורך כל בוקר לקנות חלב, אין צורך להזיע ולהתייגע בקניית כוסות והדחתן, אין צורך להוציא ממון, אלא 'כפיך ובלבבך לעשותו', כל בוקר, כל צהרים ובכל הזדמנות, יכול אתה להאיר פנים לזולת ולהלבין לו שינים. בזמננו יש אנשים המשקיעים אלפי שקלים בגמ"ח שהקימו בעבור נזקקים, יש להם זמני קבלת קהל המוגבלים לימים מסויימים ולשעות מסויימות, כל זה כרוך בצער ובעגמת נפש. אך מעתה יש לפנינו אפשרות לעשות גמ"ח בחינם, רק לחייך לשכון, להאיר לו פנים, ולהתעניין בשלומו. **המקפיד** על מצוה זו של שאילת שלום בסבר פנים יפות, יוכל גם לענות בחיוב על השאלה שישאל בבואו לעולם האמת (ראשית חכמה שער היראה, יב): "המלכת את חבירך בדרך ארץ?" שכן רבותינו הורונו כי אמירת שלום נחשבת להמלכת חבירו כראוי. פעמים רבות עשויה שאילת שלום הנאמרת בסבר פנים יפות ומתוך התעניינות כנה לעודד את האדם שאליו פנו ולגרום לו התעלות והתקדמות גדולה בתורה וביראת שמים – ובמקרה כזה נזקפת עלייתו הרוחנית לזכות האדם שהיה הגורם לה. למותר לציין ששאלה בשלומם של יתומים ואלמנות, עניים ואנשים קשי יום יכולה להחיות את נפשם. ובעצם – מי מאיתנו אינו זקוק מדי פעם ליחס חם ולמילה טובה? ניתן איפוא אל ליבנו להתחזק במצוה חשובה זו, ונזכה לכל הברכות הגלומות בה.

ואמרו בזהר (מדרש הנעלם פר' לך מאמר ב מו. עה"פ וישמע אברהם) "שכל המקדים ויוצא לקראת הבא מן הדרך ונותן לו שלום, מעלה הכתוב כאילו אכילה ושתייה נותן לו... כשלא בא להקדים שלום מעלה עליו הכתוב כאילו חיסרו מחיותו. ואם הקדים שלום חבירו ויוצא לקראתו לדרך, מעלה עליו הכתוב כאילו נתן לו אכילה ושתייה". ובמדרש (ויק"ר לה, טו) אמרו "אם אין לך (מעוה) ליתן לו (צדקה לעני), נחמו בדברים" (ובב"ב ט: אמרו "כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות"). וב'פלא יועץ' (שער שלום) כתב "כמה חיוב מוטל על העשירים והתלמידי חכמים להקדים שלום לכל אדם ובפרט לעניים

אומללים... מה טוב להקדים שלום לכל אדם בסבר פנים יפות, בשפה ברורה, וידרוש שלום לכל אדם, ובפרט לעני ואביון יאמר לו: 'איך שלומך, מה אתה עושה?... ולמצוה רבה תחשב שמשמח לב אומללים'". **ובמדרש** (ילקוט שמעוני משלי טו, תקנ"ג) הביאו על כך מעשה שהיה אצל שלמה המלך בשעה שירד ממלכותו, כשהתארח בתחילה אצל עשיר, וזכה לו שור והביא לפניו הרבה מטעמים. אלא שהתחיל להשמיע לו את דברי מלכותו ואומר: האם אתה זוכר שעשית כך וכך כשהיית מלך?! משהזכיר לו זאת התחיל שלמה לגעות בבכיה, וכך כל אותה סעודה עד שעמד משם בבכיה. אמנם השני התחיל לנחמו, ואמר לו: אדוני, שבועה נשבע הקב"ה לאביך שאינו פוסק מלוכה מזרעו... הקב"ה עתיד להחזירך למלכותך. כיון ששמע כך שבע... כיון שחזר שלמה למלכותו התנבא בחכמתו על זה (ואמר: במשלי טו, יז) 'טוב ארוחת ירק' שאכלתי אצל העני, משור אבוס שלא האכילני אותו עשיר אלא הזכירני צערי'. **ובמעיל** צדקה (באות תקלא) כתב, נלמד מזה שהמפייס לעני ומנחמו, מלבד שמקבל נחמה, נחשב כאילו משביעו ממש, שהרי אמר שכיון ששמע שלמה אותם הפיוסים שבע, כי דברי הפיוס והנחמה נותנים חזק לנפש ומברין את הגוף כאכילה ושתייה. והטעם, כי באותם הדברים מכניס שמחה בליבו, והשמחה משביעה את האדם. (וכפי שהארכנו בשלום רב, ומקצתו לעיל בבראשית מט, יב).

כמובן גם מי שרואה יהודי שחסר לו ברוחניות, ומלמדו יהדות, או סתם דברי תורה ויראת שמים, הלא בכך מחיה את נפשו בעולם הזה ובעולם הבא, וגדול שכרו מאוד, וכפי שמצינו (בבא מציעא לג.) שאבידת אביו ואבידת רבו, אבידת רבו קודמת, וצריך להשיב תחילה את אבידת רבו לפני אבידת אביו, לפי שרבו מביאו לחיי העולם הבא ואילו אביו שמפרנסו מביאו רק לחיי העולם הזה, ומוכח שמי שמפרנסו בתורה וברוחניות גדולה מעלתו יותר מהמפרנסו ומאכילו אכילה ושתייה גשמית וילבן גם לאיך גיסא אמרו (ספרי פרשת כי תצא, סוף מב. ילקוט שמעוני במדבר כה, תשעג, דברים כג, תתקל"ד ורש"י דברים כג, ט) 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו'.

תשובה: לא רק העושה החייאה לנטוה למות נקרא שמחיהו, אלא גם מי שמאכילו ומשקהו, ואפילו מי שמלבין שיניים לחבירו בסבר פנים יפות או מלמדו איזה דבר תורה ויראת שמים, נחשב מחייהו בעולם הזה ובבא.

ילד בלא יחוס

שאלה: האם ילד של חורים שאינם חכמים ומיוחסים יתכן שיצא תלמיד חכם וצדיק?

ד. שמות ב, א-ב: "וילך איש מבית לוי ויקוז את בת לוי, ותהר האשה ותלד בן...". קשה, למה התורה כתבה זאת מבלי להזכיר את שמותם, ולא כתבה "וילך עמרם הלוי ויקח את יוכבד, ותהר האשה ותלד את משה... וכדומה, וכפי שפירטה את שמם בהמשך, באומרה (להלן ו, כ) "ויקח עמרם את יוכבד דודתו לו לאשה, ותלד לו את אהרן ואת משה". (וכבר עמדו בזה בזהר שמות ח"ב סוף יא. במדרש הגדול ב, ב. ברמב"ן כאן, בגור אריה שמות א, טו אות יט ובקהלת יצחק כאן.) ויש שפירשו שהואיל והיתה גזירה

על בני ישראל ש"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" (לעיל א, כב),
לכן נישאו בשקט שלא ישגיחו בדבר, וכאלו אינם ישראל.
והמהר"ל (גבורות השם, פרקים טו, טז ובחידושי אגדות סוטה יא, ויעין בגור אריה
כאן) פירש שבא לומר שבן זה לא היה לפי השתדלות הוריו
והתייחסותו אליהם, אלא נשמה גבוהה מצד עצמה, כי התורה
ומשה מוכרחים בעולם.

אמנם יש שפירשו שבאה התורה ללמדנו, שלא יחשוב
האדם: כיצד אוכל להיות תלמיד חכם, הלא אבי אינו ראש
ישיבה, ואמי אינה בת גדולים וכדומה, ומה הסיכוי שיצא ממני
משהו. לכן אמרה תורה שאפילו בצורה כזו של "וילך איש מבית
לוי" – סתם אדם מבית לוי, שאינו חכם ואינו מופך, "ויקח את
בת לוי" – סתם אשה לא חכמה ולא מיוחסת, "ותהר האשה ותלד
בן" – נולד להם איזה בן, ובכל זאת מזה יצא משה רבינו –
מושיען של ישראל, ללמדך שבשביל ללדת את מושיען של
ישראל, לא צריך דוקא שם מסויים, ולא היחוס גורם, אלא כל
אחד באשר הוא, אם ישקיע את עצמו בתורה בהתמדה
ובתפילה, ובפרט אם נישואי הבעל והאשה יהיו לשם שמים,
יזכו בעזרת ה' לראות את בנם גדל בתורה ונעשה תלמיד חכם.⁶
וכעין מה שפסק הרמ"א (יו"ד פא, ז) "חלב נכרית (גויה) כחלב
ישראלית, ומכל מקום לא יניקו תינוק מן הנכרית, אם אפשר
בישראל, (משום) שחלב נכרית מטמם הלב ומוליד לו טבע רע".
והמקור לזה ממה שמשה נמנע מלינק מן הנכרית שהביאו לו
(להלן ב, ז). וקשה, מה הראיה ממה, הרי מה שמשה נמנע מלינק
מן הנכרית, הוא כפירוש רש"י (שם, ומקורו בסוטה יב: ושמו"ר א, כה)
"לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה", ומה הראיה לשאר ילדים.
אלא מוכח שעל כל ילד בישראל, אף שאין לו יחוס, יש
להסתכל אולי יצמח ממנו 'משה רבינו' שידבר עם השכינה.⁷

⁶ **וכן** פירש הגר"מ שטרנבוך שליט"א, והוסיף שיש להתבונן בדבר פלא, שהרי אם
עמדם היה נושא את יוכבד דודתו לאחר מתן תורה, אז היה עובר באיסור תמור של
ערויות, וגם הוולד הנוצר מנישואין אלו היה ממוז, ונמצא שמשה רבינו נולד מנישואין
כאלו שאם היו מתקיימים לאחר מתן תורה, היה דינו כממזר. והנה דבר פלא ממש,
שהיאך שייך להבין שמשה רבינו אדון הנביאים נוצר מנישואין שאינם על פי דרך
התורה לאחר מתן תורה. ונראה להורות בא, שגדלותו של משה רבינו לא באה בירושה
מאביו עמרם שהיה צדיק וקדוש (ובכלל השלשה שלא חטאו), שהרי על פי התורה אם
נייחסו אחר אביו עמרם יהא דינו כממזר, ועל כרחק שתורתו וגדלותו אינו בירושה אלא
מכח עצמו שעמל ויגע עד שנעשה אדון הנביאים ומנהיגן של ישראל. (וכך נולדו גם שנים
עשר שבטים שנשא יעקב אביהם שתי אחיות). **וזהו** ביאור הכתוב (תהילים קלה, יט-כ)
"בית ישראל ברכו את ה', בית אהרן ברכו את ה', בית הלוי ברכו את ה', יראי ה' ברכו
את ה'". והנה על ישראל, אהרן ולוי, כתוב לשון 'בית', אבל על יראי ה' לא נזכר 'בית',
ללמדך שיראי ה' אינו מיוחד לבית מסויים או למשפחה מסויימת, אלא כל הרוצה לעמול
ולהתייגע, יזכה להיות מקהל יראי ה'. ומה ילמד האדם שכל אדם פשוט מישראל יכול
לצמוח להיות גדול מאוד בישראל, ואין לו להסתכל על היחוס, כי התורה איננה באה
בירושה אלא בעבודה עצמית בלבד, עכ"ד.

⁷ **וכן** כתב בחובת התלמידים (פרק א ד"ה משה) שלפעמים הילד חושב: איך אפשר
שממני יעשה אישיות כה גדולה, ואהיה בן שעשועו של הקב"ה, ולא עוד אלא שעודני
בנערותי, וגם לא אבי ולא סבי היו כן, וגם אני בעצמי נער פשוט הנני. דע שאסור לך
להשאיר מחשבה עוקמה זו בקרבך. אלא אדרבה הגבה את עצמך עוד למעלה מהם,
והסתכל עוד יותר מרחוק, לראות מי היו אבותיך מאז, הקדושים והנביאים, התנאים
האמוראים, הגאונים והצדיקים, והגמרא אומרת (פסחים 101): "ישראל, אם אינן נביאים
הן, בני נביאין ה'". לא דבר שהיה מכבד וכבד עבר הוא, אלא אומרת הגמרא שגם עתה
ניצוץ אבותיך הנביאים נמצא בך ובכל נער ישראל, ועליך רק לתפאר אחריו ולגלותו
בקרבך. [א"ה: וכן פתח רבינו יונה את ספר שערי העבודה "הפתח הראשון הוא שידע האיש העובד

כיצא בזה סיפר הג"ר יעקב קמינצקי זצ"ל (שאל אביך ויגדך,
והבא גם בעלינו לשבח עמ' תכ) על אחד מגדולי האחרונים, בעל
ה'עמודי אור' (להג"ר יחיאל העליר ב"ר אהרן), שאמו היתה בת של גביר
גדול שהיה לו מתחרה, שהוציא שם רע על בתו, ולכן שום בחור
לא רצה להנשא לה, עד שמצאו 'עוזר' לעגלון שהצליחו
לשכנעו להתחתן עמה. כשנכנסה לחופה התפללה ואמרה:
רבונו של עולם, כל החיים רציני בעל תלמיד-חכם, אלא שלא
זכיתי, ואני מבקשת ממך, שאם לא זכיתי לבעל תלמיד-חכם,
לפחות שאזכה לבנים תלמידי-חכמים. **ולבסוף** זכתה
לארבעה בנים תלמידי חכמים גדולים, שכולם היו בעלי שם
גדול בתורה והוציאו ספרים נבחרים. ואחד מהם חיבר ספר
שבראשי תיבות שלהם מוזכר שם אביו ואמו. ולכן היה בעל
ה'עמודי אור' חותם 'העלוב' לרמוז שבא מאמא כזו. ובה בא
להראות כיצד יתכן שגם מבנים של עגלונים יכולים לצאת
גאוני עולם, כי לא היחוס קובע (כמו שנתבאר בדברים ח"א ה, יט 'תורה
בירושה') אלא הסייעתא-דשמאי (כעין אומרם במגילה 1: וכמו שהרחבנו
בדברים ח"א א, כג 'חיים ללא סייעתא-דשמאי'), העמל של הילד בעצמו
(אבות ב, ז 'מרבח ישיבה' – מרבח חכמה, ובנדה סוף ע: 'מה יעשה אדם ויחכם... ירבה
בישיבה וימעט בסחורה') ותפילותיו (גדה שם 'בקש רחמים ממי שהחכמה שלו')
והכוונה לשם שמים של ההורים.

גם הדמעות והתפילות של ההורים והסבים מועילים מאוד
לצאצאיהם, כמסופר על החזון איש זצ"ל שאמר על משפחה
שאינה שומרי תורה ומצוות, כיצד קרה שפתאום אחד מבני
המשפחה חזר בתשובה ונהיה צדיק גדול, אין זאת אלא מכח
הדמעות של הסבתא, שאם לא הועילו לבנה הועילו לנכדה
שיחזור בתשובה. ומסופר גם שהיתה משפחה רחוקה מאוד
מתורה ומצוות, וגלגלה ההשגחה שאחד מבני המשפחה חזר
בתשובה ונעשה תלמיד חכם וצדיק גדול, ושאלו את אמו: למה
זכתה לדבר זה, היא שחה לפי תומה, שבתור אשה שלא שומרת
תורה ומצוות העריצה את ראש ממשלת ישראל (כפי ששמעה מבעלה
שהיו יועצו), והתפללה תמיד שבנה יצא כמו ראש הממשלה,
וכששמעה שראש הממשלה עצמו נפגש והתפעל מהחזון איש
זצ"ל, הבינה שיש אדם גדול יותר מראש הממשלה, החלה
להתפלל שבנה יצא כמו החזון איש זצ"ל... **גם** מסופר (עין
המאורות הגדולים אות ל) על אמו של ה'חפץ חיים' שכמעט כל היום
לא משו מידה פרי התחינה, הסידור והתהילים, ובעיקר הרבתה
בתפילה ובתחנונים שבנה יגדל ליהודי ירא שמים. ופעם כעבור
שנים לאחר מותה שמצאו בביתה תהלים ישן והביאוהו לה'חפץ
חיים', הוא העתיר עליו בנשיקות, וכשדמעות בעיניו אמר

ערך עצמו... "ומעלת אבותיו, ואם חלילה ירצה "לעשות דבר שאינו הגון, יבוש מעצמו
ומאבותיו". **ואמרו** במדרש (איכה רבה) בא וראה כמה חביבים תינוקות ונערים לפני
הקב"ה, שאפילו שגלתה סנהדרין מירושלים, וגלו משמרות כהנים ולוויים, לא גלתה
שכינה עמהם. ורק משגלו התינוקות – גלתה שכינה עמהם, כי כל כך קשורה היא בהם
עד שאינה יכולה להשאיר בלעדיהם. כי מכל נער ונער, מי יודע מה יכול לצאת ממנו,
כמו שהמשיך שם.

⁸ **אבל** בספר גדולי הדורות ח"ב הביא בשם הגרא"מ שך טעם אחר לכך שהיה חותם
'העלוב', ע"ש.

לנוכחים: האם יודעים אתה כמה דמעות שפכה אמי ע"ה בספר תהלים זה, בכל יום לפנות בוקר היתה מתפללת בו ובוכה שילדה (לימים בעל החפץ חיים) יהיה יהודי טוב ונאמן.

להלן (דברים ח"א יא, יט 'דוגמא אישית') הרחבנו כיצד דוקא בנים של בעלי בתים זכו להיות תלמידי חכמים מופלגים וצדיקים. ויש להוסיף יסוד חשוב, כיצד יתכן שמלך המשיח שהוא המובחר שבאומה הישראלית, נולד דוקא באופן בזוי כביכול, שהרי אבי השבט – יהודה בן יעקב אבינו, לא נשא אשה זו בדרך רגילה, וכשראו שתמר כלתו הרה רצו להורגה, אלא שלבסוף ניצלה על ידי שהודה יהודה (כמפורט בתורה בבראשית לח, א ואילך), ומזה יצאו זרע ופרץ שהיו תחילה למלכות יהודה. גם אצל דוד המלך שהיה אבי ממלכת יהודה שממנו יצא מלך המשיח, אחיו זלזלו בו והחשיבוהו לממזר (כעדותו בתהלים טט, ט 'מוזר הייתי לאחי', ושלחוחו שיהיה רועה צאן כדי שיבוא הארי ויהרגנו, כדברי השפתי כהן, פרשת וישב), ורצו לפוסלו מלבוא בקהל מאחר שיצא מרות המואביה, עד שדנו (יבמות סוף עז-ר"ש עז) אם להתירו מכח הדרשה של 'מואבי ולא מואבית', ועד שהגיעה העת שמשחו שמואל למלך, וכמאמר דוד (תהלים קיח, כב) "אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה" (כמו שהרחבנו בדברים ח"א א, לט 'התייאשות מילדים מתקשים').

אלא הביאור שבדוקא סיבבו כן משמים, להשמיענו שאסור להתייאש משום דבר, גם דבר שנראה כביכול בזוי וחסר סיכוי, גם ממנו תוכל לצמוח ישועה גדולה, וכדרך שמזכירים בתפילת העמידה שהקב"ה 'מצמיח ישועה', כי בתחילה הזרע מרקיב מתחת לפני הקרקע, ונראה כאילו שאין לו תקוה, אבל כשמגיע זמנו לצאת אז עולה למעלה וגודל לאילן גדול. ומזה יבין האדם שהסיכוי שלו לגדול ולצאת אדם גדול, הוא לאו דוקא כאשר הוא בר יחוס מיוחד (כמו שנתבאר בדברים ח"א א, ה, יט 'תורה בירושה') או בעל כשרון וכדומה, אלא גם אם אינו ממשפחת מיוחסים, יכול לצאת ממנו תלמיד חכם וצדיק.

ואדרבה לפעמים דוקא בנים אלו יוצאים גדולי תורה יותר מאחרים, כאומרים (גדרים פא.) "הזהרו בבני עניים (להשתדל ללמדם תורה) שמהן תצא תורה (שאינן להם עסק אחר, ועוד שדעתם שפלה עליהם), שנאמר (במדבר כד, ט) 'זל מים מדליו' שמהן תצא תורה (שאינן מים אלא תורה). ו'בני עניים' היינו גם בני עניים בדעת והבנה בתורה, שכן 'אין עניות אלא בדעת' (גדרים מא. ועיין בכתובות סח.), כי לפעמים דוקא ילדים אלו יודעים להעריך את התורה, ומנסים לקנותה בכל כוחם בהתמדה רבה ללא לאות, וכך הם מצליחים. וכן אמרו (גדרים שם) במפורש כמה טעמים לכך: 'מפני מה אין מצויין תלמידי חכמים לצאת תלמידי חכמים מבניהן (ואין התלמידי חכמים יוצאים אלא מעמי הארצות)? אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם (אלא ידעו שהתורה נקנית בעמל וביגיעה ואינה בירושה)... כדי שלא יתגדלו על הציבור... מפני שהן מתגברין על הציבור... מפני שקוראים לאנשים חמורים (ומזלולים בהם)... מפני שאין מברכים בתורה תחילה". ואולי הפירוש בטעם האחרון, כי דוקא תלמידי חכמים שיודעים בערך התורה, ואינם מכבדים אותה כראוי, יש עליהם תביעה גדולה יותר מעמי הארץ ונענשים על כך.

בספר 'סדר היום' (דף לו.) פירש כי מזלולים בכבוד התורה, ומתרגל בכוונת הברכה, ואינו חושש לכבוד תורתו כדין וכשורה, ומודדים לו מידה כנגד מידה ואין מנחילין את התורה לבנו. אבל עם הארץ שאין לו תורה – לא שייך בוזה, ולכן לא נענש על כך וזוכה שיוצא מבניו התורה. ועוד שבשעת הזיווג יש לכוון כוונה ראויה, ואם החכם מפסיד את כוונתו, 'מדקדקים עמו כחוט השערה' (בבא קמא ג.) יותר מעם הארץ שלא יודע כלל לכוין ואין עליו תביעה. וב'מדרש תלפיות' (ענף 'זיווג' דף קצב.) ביאר שלכן יעקב נשא שתי אחיות ונולד מהם י"ב שבטי יה, יהודה עם כלתו, נעמי שלחה את רות אל בועז בדרך זנות ונולד מהם מלך המשיח. אבל היא חכמה נפלאה לבלבל את דעת השטן שלא יקטרג באותו זיווג לבלבל כוונתם הטובה, לכן נתחכמו השלמים להביא הזיווג בדרך כיעור שבראות השטן כך, אומר: אין דבר טוב יצא מכאן, ואינו מפריע להם, וכך יכולים הבנים לצאת צדיקים⁹. ולכן גם בניהם של עמי הארצות

⁹ וכן ביאר הגר"ש וולבה (מי הדעת' כאן) שמה שנסתר כאן שם אביו ואמו של משה, הואיל והיתה כאן תחילת הגאולה והיא נצרכת לעשות בצנעא כדי למנוע את קטרוג החיצונים. וכשם שארע עם יהודה ודוד שיצא מהם מלך המשיח כנוצר, עד כאן. [נראה גם בתפארת שלמה' (פרשת וישב ד"ה וידד יהודה) בטעם שהמשיח נולד דוקא מתוך החושך וההעדר]. וכן מבואר בזהר (הקדמת תיקוני זוהר ג:) שזווג יעקב ורחל כשהם בנה"ד דו"א צריך להיות בחשאי כדי שלא ישמעו וירגישו הקליפות ולא יתאחזו בהם, וכנגד זה תפילת העמידה הנאמרת בשקט כדי שלא יתאחזו בה החיצונים (וכעין המדרש תלפיות הנזכר). **ומעין** הכתוב (ירמיה טו, יט) "מוציא יקר מזולל", ופירש רש"י להוציא אדם הגון מאדם רשע. וכן אמרו במדרש (במדבר י"ג – א, לג. תנחומא פרשת חוקת, ג. פסיקתא דרב כהנא ד, א) על הפסוק (איוב יד, ד) "מי יתן טהור מטמא, לא אחד (בתמימה)", כגון אברהם הצדיק שיצא מתרח הרשע שהיה עובד צלמים, חזקתו הצדיק שיצא מאחוז הרשע, ואשה הצדיק מאמון הרשע, מרדכי משמע, ישראל מאומות העולם עובדי כוכבים, עולם הבא מהעולם הזה, כל זה ציוה ועשה אחד הוא הקב"ה יחידו של עולם [ויש שרמזו זאת על הכתוב (יהושע כד, ב) 'בעבר הנגר ישבו אבותיכם... תרח אבי אברהם', שבא לומר שאברהם אבינו עם כל גדלותו היה בנו של... תרח]. וראה באור החיים (בראשית כח, ה) שיכול לצאת צדיקים מרשעים כמו האמהות שיצאו מבתואל ולבן הרשעים. ועיין ביעב"ץ (בבא בתרא נו:.) ובמה שכתבנו במשכן שילה (דברים כח, יט). (ומזה למדנו גם שאין להתייאש על ילדים שבאו מבלי יחוס ומבלי דעת, כי אדרבה דוקא מדברים מכוסים אלו יכולים לצאת דברים גדולים.)

גם כלפי פורים שמואב בשם הארז"ל שיום הכיפורים הוא כפורים, ורבה גודל ההארה שביום הפורים יותר משבת וימים טובים, ביאר בנתיבות שלום (עמ' לג) היות ואור זה כה גדול, לכן צריך להסתירו שלא תשלט בו עין הסיטרא אחרא, ולכן יש בו ענינים מוזרים שבין בכל חג, כמו שאמרו חז"ל (מגילה ה:) שחייב אדם לבסומי בפוריא עד שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, ומובא בספרים גם מנהג ללבוש בגדי גויים וכדומה. והוא על דרך משל, כשיש צורך להעביר תור המלך ממקום למקום, ויש פחד ממורדים ושוודים שלא יגזלו את הכתר, העצה שמכניסים אותו בעגלה פשוטה ועוטפים אותו מכל עבר בבלייט סחבות שאף אחד לא ירגיש מה מונח כאן, וכך הוא גם בפורים, עכ"ל. **מעין** זה כתב שבשט מוסר (יא, ב) "אם תראה (תלמידי חכמים) עוסקים בתורה מדוכאים ולבושים לבושי סחבות, דע טעמו, שלכל דבר נחמד ויקר הערך ותאוה לעינים, מכסים אותו מן העינים וחופים עליו מפה בלויה ומבוזה, כדי שלא תשלט בו עין הרע [עין בגמרא (תענית סוף ז. ונדרים ריש כ:) 'חכמה (תורה) מפארה בכלי מכווער', ורש"י (עבודה זרה טז:) 'דרכן של תלמידי חכמים שמתעטרים על לימוד תורה ואינם מכבים בגדיהם' (ועיין עוד בויקרא כ, יז 'פרנס ראי לציבור' ובהערה). וצריך לומר שנטל מקום אין בהם לכלוך של ממש, שהרי אמרו (שבת ריש קיד.) 'תלמידי חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה', ופירש רש"י שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו. שנאמר (כעין זה בתהלים ט, יד) 'כל משנאי אהבו מות', אל תקרי 'משנאי' אלא 'משניאי', ופירש רש"י 'שמנאסין' צנצנים בעיני הבריות, והבריות אוננים: או להם ללומדי התורה שהם מאוסים ומגונים, נמצא זה משנאי את התורה'. וכמו שאמרו (יומא פו.) בדבר חילול ה' של לומדי התורה שאין משאם ומתנם באמונה (ובדברים ח"א ו, יג 'כבוד תלמידי חכמים' כתבנו בוה"א). אבל מי שיש בו דעת ומכיר בחפץ המכוסה במפה בלוי זו (ואינו מתנהג כמו הרשעים שבנפשם הבהמית משיגים לראות רק את הלבוש הקדוץ שעליו, ולא את החפץ היקר שבתוכו), מתאוה להיות כאותו דבר נחמד ויקר הערך, אף על פי שיהיה מכוסה בשק ואפר, כי בבואו

המשוללים מדקדוקי מצוות ומכוונות, אין דעת השטן לבלבל זיווגם, ומחמת דבר טוב שחשב העם-הארץ, זוכה שבנו יצא צדיק גמור. (ומה שיש צדיקים שיוצאים מצדיקים, היינו משום שהם צדיקים גמורים שגוברים על השטן לדחותו החוצה, או שרואה השטן אצלם דבר שנראה לו כיצור והולך מהם).

כיצוא בזה הרמב"ם (בהקדמה לפירוש המשניות) מביא רשימה של כל מוסרי התורה בישראל, וכותב שם "ומהם ארבעה מקהל הגרים, והם: שמעיה ואבטליון, ורבי עקיבא ורבי מאיר". ולכאורה מה זה משנה במסירת התורה שארבעה אלו הם מקהל גרים. אלא ביאר הגר"א דיסקין שליט"א (פנינים נחמדים, פרשת וישלח גיליון 60) שבא לומר לנו כלל גדול במסירת התורה, כי אל יחשוב האדם שאין לו סיכוי במסירת התורה, לעולם לא אהיה ראש ישיבה, שהרי אינני נכד של הרב מבריסק, או ה'דברי חיים' מצאנז וכדומה, ומה יכול לצאת ממני. ועל כך מלמדנו הרמב"ם כי אדרבה רק בגלל שאתה כמו בן גרים, יש לך סיכוי גדול יותר להיות ממוסרי התורה. וכמו שמצינו (מנחות כט:): שרבי עקיבא שהיה בן גרים, דרש על כל קוץ וקוץ שבאותיות התורה, תילי תילים של הלכות, ובתחילה כשראה זאת משה רבינו נתחלשה דעתו, עד ששמע ששואלים אותו: רבי, מנין לך זאת? והשיב: הלכה למשה מסיני, ונתיישבה דעתו. **ואולי**

הענין בזה הוא כמבואר בחז"ל (ב"ר סו, ג. וילקוט שמעוני בראשית כז, קט) "ויתן לך האלוקים מטל השמים – זה מקרא, ומשמני הארץ – זה משנה", שדוקא 'תורה שבכתב' היא מן השמים ואיננו מתערבים בה כלל, אלא אנו מתייגעים להבינה כצורתה וכנתינתה, ולכן ניתנה על ידי משה רבינו, מבחר המין האנושי. מה שאינו כן 'תורה שבעל פה' ניתנה גם ליושבי הארץ לדרוש בה ולחדש בה יש מאין כביכול, ולכן היא ניתנה על ידי רבי עקיבא בן גרים שהיה ארבעים שנה עם הארץ, וממנו יצאו התלמידים שמסרו את התורה שבעל פה, עכ"ד.

תשובה: גם ילד של הזורים שאינם חכמים ומיוחסים, יכול ליצאת ממנו תלמיד חכם וצדיק אף יותר מילדים אחרים, ולפעמים אדרבה דוקא מהזורים כאלו יוצאים ילדים נפלאים המאירים את העולם.

השתדלות עצמית ברוחניות

שאלה: אדם היוזע שמעו הטבע מן הנמנע להשיג את מטרתו הרוחנית, האם יש לו לנסות בכל אופן לעשות איזה השתדלות?

ה. שמות ב, ה: "ותרא את התיבה בתוך הסוף ותשלוז את אבותה ותקוזה". פירש רש"י "את אמתה – את שפחתה, ורבותינו דרשו (סוטה יב:): לשון יד... (ותשלח) את אמתה – את ידה שנשתרבה אמתה אמות הרבה" (לפי זה הכוונה אמתה גם ששלחה את ידה, וגם שנשתרבה וגדלה ידה הרבה אמות). וידועה השאלה

מאחר שהיתה כה רחוקה מה חשבה כששלחה את ידה, שכן מי הוא השוטה שיראה דבר למרחוק וינסה להושיט ידיו שמא ימשכו ידיו למרחוק. **אלא** תירץ הזפץ חיים' (מעשי למלך עמ' צד) כי אפילו שידעה בת פרעה את אורך ידה, שמן הנמנע לפשטה יותר מכפי מידתה, ולפי דרך הטבע בשום אופן לא תשיג בידה את התיבה ששטה ביאור, בכל זאת לא נמנעה מלשלוח את ידה להצילו, כדי לעשות לפחות את ההשתדלות שיכולה לעשות, ולבסוף באמת נשתרבה ידה והצילתו.

ללמדנו שלא יתעצל האדם מלהציל את הזקוק לכך, ואפילו אם לפי ראות עיניו לא יעלה בידו בדרך הטבע להצילו, לא יעמוד מנגד, אלא יתעסק בהצלה עד מקום שידו מגעת (וכמו שלמד הרלב"ג מיוכבד אמו של משה), ומשם ואילך בעזרת ה' תיעשה מלאכת ההצלה מאליה בדרך נס, או שהיד תשתרבה, או שהתיבה תתקרב אל החוף¹⁰. וכן הוא דרך הנס, שמופיע תמיד לאחר ההשתדלות הטבעית, וכמו בקריעת ים סוף, רק אחרי שנחשון קפץ לים ובאו המים עד נפש, נבקע הים (תהלים סט, ב). וכשעברו ישראל את הירדן, רק לאחר שהניחו כפות רגלם במי הירדן, אז הוביש הקב"ה את מי הירדן עד עוברים (יהושע ג, ג. יג). **וכך** צריך כל אדם לפעול בכל מצוה, תחילה לעשות את ההשתדלות שביכולתו לעשות מצדו, וכמובא בזהוהר שתחילה יש לפעול לעשות את ה'אתערותא דלתתא' (שהיא ההתעוררות והפעולה מצד האדם שלמטה בארץ), ועל ידי זה יסייעו לו משמים הנקרא 'אתערותא דלעילא' (כמו שהרחבנו בבראשית כח, יז 'התעוררות התחתונים')¹²

¹⁰ ג. החיד"א סיפר על עצמו (בספרו מעגל טוב) שכאשר שהה בשליחות קודש בצרפת, עבר ליד נהר הסיינה החוצה את פריז, עיר המלוכה, ורבים מבני העיר רחצו בו. לפתע שמע קול זעקה. אשה אחת צעקה נואשות, בנה הקט נסחף בשטף הנהר ועמד לטבוע. כולם עמדו בחוסר אונים ולא הניעו אבר, אך החיד"א שלא איבד את עשתונותו היה החיד"א, במהירות הבזק זינק אל המים הגועשים, ובחירוף נפש חילץ את הנער. ומן השמים סייעו בעדו, ואף לו ארע הנס שהיה עם בת פרעה, ידו התארכה למעלה מן הטבע – ארבעים אמות, עד שעלה בידו לתפוס את הילד ולמשותו מן הנהר. [אגב, לבסוף נתברר שהיה זה בן המלך, שהמלכה ידה עמו לנהר, להשתעשע מעט על גדתו. היא ביקשה להעניק לו מתנות לרוב. אמנם החיד"א סירב וביקש דבר אחד, שיפתחו בפניו את שערי הספריה הגדולה, שהיו בה כתבי יד לרוב של רבותינו מאורי הדורות. וכך קיים בעצמו מאמר דוד (תהלים קיט, עב) "שוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף".]

¹¹ **בטעם** שבקריעת ים סוף לא נעשה להם הנס עד שבאו מים עד נפש, ואילו במי הירדן תיכף כשהניחו הכהנים רגליהם נתייבש הירדן, ביאר בחזון יחזקאל (אברנסקי, על התוספתא סוטה פ"ח) משום שבקריעת ים סוף היו קודם קבלת התורה, ולא היתה להם זכות אחרת אלא מסירות נפשם על דבר ה' שאמר (להלן יד, טו) "דבר אל בני ישראל ויסעו" וכת האמונה במאמרו. מה שאין כן בבואם אל הירדן שכבר היה בידם זכות קבלת התורה, ונאמר עליהם (דברים כו, ט) "היום הוזה נהיית לעם", לכן תיכף 'כנות כפות רגלי הכהנים נושאי ארון ברית ה' במי הירדן' [נמנע מה שכתב האור החיים' (שמות יד, כז) שהתידוש בקריעת ים סוף שנעשה למשה רבינו יותר ממה שנעשה לפנחס בן יאיר (חולין ז) ושאר הצדיקים שנהלק להם הנדר וכדומה, משום שלאחר מתן תורה פשוט שהטבע כפוף לעמליה, והחידוש במשה שאף שהיה קודם מתן תורה נבקע לו הים בכנות התורה שעתידי למסור לישראל]. **עוד** יש לומר שבמי הירדן הועיל כח ארון ה' שנשאווה הכהנים, לכן תיכף כשנכנסו רגליהם נתייבש הירדן.

¹² **כאומרם** בזהר (ח"א פח. קסד). ועוד מקונות רבים כמובא להלן בדברים ח"ב יב, כח 'התעוררות מלמטה' שעל ידי האתערותא דלתתא אתער האתערותא דלעילא, כלומר שעל ידי ההתעוררות שהאדם מעורר כאן למטה מתעורר ההשפעה מלמעלה. וכן הרחבנו במק"א שגם דבר שממילא אין ביד האדם להצליח לעשות כולו אלא בדרך ניסית, עליו לפחות להשתדל להשקיע בזה את כל כוחותיו האפשריים, ורק לאחר מכן הקב"ה ישלים מעשהו אף בדרך ניסית.

וגם אם לא זכה שיייעוהו משמים, לפחות יוכל לומר: אני מצדי עשיתי כל שביכולתי, ורק זה מה שמוטל על האדם ולא יותר.

כיוצא בזה כתב בקול מבשר (ח"א פרשת שמות, א) בשם מוהרש"ב מפשיסחא זצ"ל: פירש רש"י, ורבותינו דרשו לשון יד, שנשתרבה אמתה אמות הרבה, וקשה, אם באמת היה מקום רחוק כל כך, איך עלה על דעתה מתחילה לשלוח ידה לשם? ומנין ידעה שיעשה לה נס גדול כזה! אלא יש ללמוד מכאן תועלת גדולה בעבודת ה', שלא ימנע אדם את עצמו בשום מעשה ישר וטוב, אפילו כשיראה מראש שלא יעלה בידו להגיע לתכליתו. כי אם באמת יכוון האדם במעשהו בכל לבו ונפשו, אין שום דבר שבעולם עומד לנגדו, והקב"ה יעזרהו על דבר כבוד שמו לברך על 'המוגמר'. וכמאמר (ירושלמי ראש השנה א, ח מגילה ב, ז ופסחים י, ה. וכעין זה בבבלי סוטה יג: ועיין בשמו"ר כ, ח ובמדבר"ר כב, ד) 'המתחיל במצוה, אומרים לו: גמור' (וכנראה הבין שכיון שהתחיל במצוה יש לו סיוע משמים שיוכלו לסיימו, ולכן אומרים לו: גמור). וכן כאן, אחר שהיא עשתה את שלה לשלוח ידה, לפחות אמה אחת, נעשה לה נס שנשתרבה אמות הרבה (דבש וחלב שמות טל:).

וכן מובא במדרש (בתחילת שיד השירים) מעשה על רבי חנינא בן דוסא שפעם ראה את אנשי עירו מעלים עולות ושלמים לירושלים, ואמר: למה שאני לא אעלה כלום. מיד יצא למדברה של עירו ומצא שם אבן אחת, יצא וסירקה וסתתה וכרכמה, אמר: הרי עלי להעלותה לירושלים. ביקש לשכור לו פועלים, והסכימו לו רק במאה זהובים, הוא אמר להם שאין לו מאה וגם לא חמישים, ותיכף הלכו. מיד זימן לו הקב"ה חמשה מלאכים בדמות בני אדם, אמרו לו: רבי, תן לנו חמשה סלעים ואנו נעלה את אבנך לירושלים, ובלבד שתתן ידך עמנו. נתן ידו להם ונמצאו עומדים בירושלים, ביקש לתת להם שכרם ולא מצאם, וכשבא המעשה ללשכת הגזית אמרו לו: דומה רבינו שמלאכי השרת העלו לך את האבן לירושלים. ותמוה, כי לאחר ששמע רבי חנינא שלהעלות את האבן לירושלים יעלה לו מאה זהובים, למה הוא המשיך לעמוד שם ולחפש פועלים, הרי אין לו את הסכום הזה, ואפילו לא חמישים, ובודאי זמנו היה יקר מאוד, ואיך לא חס על זמנו והמשיך לעמוד שם ללא תכלית. אלא ביאר ה'חפץ חיים' (כפי שמסר משמו הרב מפוניבז', והובא בספר זכרון על הגרמ"י שניידר עמ' ק) שרואים מכאן את אותו היסוד, שאם האדם מצידו עושה את מה שהוא יכול לעשות, הקב"ה מסייע לו ושולח לו אפילו את מלאכי השרת שיעלו לו את האבן לירושלים. ולכן רבי חנינא לאחר שסיתת את האבן, המשיך לעמוד שם ולחפש פועלים, אפילו שלא היה לו די כסף לשלם להם, כי שידע שאם הוא יעשה מצידו את כל מה שביכולתו – הקב"ה יסייע בעדו. וכפי שאכן ארע, כשהקב"ה ראה שהוא לא מתייאש, וממשיך לעמוד שם ולחפש פועלים, מיד הטיס לו את מלאכי השרת משמים שיעשו לו נס ופלא ויעלו את האבן עמו

ביחד לירושלים. (ואפשר שלכן אמרו לו 'בלבד שתתן ידך עמנו', שגם בזה צריך הוא מצדו לעשות מה שביכולתו, ולא ישב שאנן, אלא לפחות מצדו, יביא את ידו).¹³

גם במגילת רות מובא שכאשר רות אמרה לְבוּעֵז שהיא הגואל וצריך לייבמה, ענה לה בועז שיש גואל קרוב יותר ממנו, והוא קודם לו, וצריך לשואלו בתחילה אם רוצה לגואלה. הוא אמר לה (רות ג, יג) "ליני הלילה והיה בבוקר, אם יגאלך – טוב יגאל, ואם לא יחפוץ לגאלך – וגאלתיך אנכי". וכשהגיע הבוקר כתוב (שם ד, א) "ובועז עלה השער וישב שם, והנה הגואל עובר אשר דבר בועז, ויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני, ויסר וישב". ומוכח שמיד בבוקר כשבוועז עלה לשער, הוא פגש את הגואל שכאילו במקרה עבר על ידו. ובמדרש (ילקוט שמעוני רות ד, תרו) אמרו על כך "ובועז עלה השער והנה הגואל עובר, אחרי תרעא הוה קאי" (כלומר: כיצד יתכן הדבר שבדיק שעלה בועז, ראה את הגואל, וכי הגואל המתין לו מאחורי השער), אמר רבי ברכיה, כך דרשו שני עמודי עולם רבי אליעזר ורבי יהושע, רבי אליעזר אומר רות עשתה את שלה ובוועז עשה את שלו, אמר הקב"ה: אף אני אעשה את שלי. ורבנן אמרו, אפילו היה בסוף העולם, הטיסו הקב"ה והביאו, כדי שלא יהא אותו צדיק יושב ומצטער". מפורש גם כן את אותו היסוד, שכאשר האדם עושה את כל מה שביכולתו, מכאן ואילך "אומר הקב"ה: אף אני אעשה את שלי", ומביא לו סיוע ממרום.

זהו שאמרו חז"ל (פתיחתא איכ"ר, ל) "דוד אמר: אני ארדוף ואשיגם, ולא אשוב עד כלותם, אמר לו הקב"ה: אני עושה כן... עמד אסא ואמר: אין בי כח להרוג, אלא אני רודף ואתה עושה, אמר לו הקב"ה: אני עושה כן... עמד יהושפט ואמר: אין בי כח, לא להרוג, ולא לרדוף, אלא הריני אומר שירה ואתה עושה, אמר לו הקב"ה: אני עושה כן... עמד חזקיה ואמר: אין בי כח, לא להרוג, ולא לרדוף, ולא לומר שירה, אלא הריני ישן במיטתי, ואתה עושה, אמר לו הקב"ה: אני עושה כן...". **ואמר הגרי"ז מבריסק שמכאן למדנו, שכל אחד מהמלכים**

¹³ **ומסופר** על בחור בישיבת פוניבז' (כמו שהבאנו בבראשית ד, ו' כח הוצון) שהקפיד מאוד לבא לשיחות המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל. פעם אחת באה אמו מחוץ לארץ והוכרת לנסוע לקבלה בשדה התעופה באופן שלא היה שייך להימנע מזה, והוא היה אובד עצות מה יעשה כדי שלא יפסיד את השיחה. תוך כדי שהוא מתחבט בדבר, הגיעה אליו שיחת טלפון דחופה, שקעב עיכובים שאינם צפויים הטיסה התעכבה בשלש שעות, הוא נשאר לשיחה ומיד לאחריה נסע לקבל את אמו. מן השמים ראו את רצונו העז וסידרו שלא יצטרך להפסיד את השיחה, וכאומרם (מכות י'): 'בדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכין אותו (מן השמים)'. ובוה גם רואים, שאם תמיד השתדל מצד עצמו לבוא אל השיחות כדי להתקרב אל ה' ולעובדו כראוי – אז גם משמים עוזרים לו לכך, ואפילו בדרך של למעלה מהטבע. **וכענין** זה מסופר (עקבתא דמשיחא סבת תשע"ו) על הגה"צ רבי יעקב עטייה זצ"ל נשיא ישיבת 'ראשית חכמה', שבהיותו מכהן כרבה של העיר בירות בלבנון, היתה פעם תסיסה ערבית ולוחמה בלתי פוסקת בין המיליציות השיעיות, לבין מחבלי הפת"ח ולימים החיזבאללה, וזה הפך את חיי תושבי בירות בכלל, והיהודים בפרט, לגיהנום עלי אדמות. באחד האירועים הללו, מצא את עצמו רבי יעקב נצור בתוככי בית הכנסת שבמובלעת היהודית, בה התגוררו בני הקהילה. הרב סירב לעזוב את המקום, עד שיבטיחו לו שיעבירו את ספרי התורה העתיקים למקום מבטחים. ואכן, בסופו של דבר הגיע טנק צבאי, בתוכו ישב לא אחר מאשר רב המרצחים יאסר ערפאת, כשהוא עצמו מפקד על חילוק הרב עם ספרי התורה... הרי שבשעה שהאדם מוסר את נפשו לדבר – אז גם משמים מסייעים בידו, עד שאפילו המלאך הרע בעל כרחו אומר אמן.

הללו, לפי מצבו, היה עליו מוטל לעשות את ההשתדלות לפי כוחו. ומי שהיה בכוחו לרדוף ולהרוג, לא היה יכול לפטור את עצמו ולומר: הריני ישן במיטתי, אך חזקיה שלא היה ביכולתו לעשות כלום, היה פטור מכל השתדלות והיה רשאי לסמוך על מה שהקב"ה יעשה.

מסופר על הגרי"ז מברסק זצ"ל, כי בשנה אחת ביקש שייבאו לו אתרוג בחזקת בלתי מורכב ממרוקו, אך כשהגיע האתרוג לארץ ישראל עכבוהו במכס. הגרי"ז בשומעו זאת ניסה לעשות כל טעדי ולהפעיל פרוטקציות כדי לקבלו לפני חג הסוכות, באופנים רבים ומסובכים, דרך שליחים ואנשי ציבור. גם אחרי שנכנס חג הסוכות עדיין ניסה בכל האפשרויות להשיג את האתרוג, וכל זמן זה היה מאוד מתוח ודואג מה קורה ואיך מתקדם הענין, אך משהגיע זמן שהבין שכבר לא שייך שהאתרוג יגיע אליו עד סיום החג, נרגע מיד ושוב לא דאג והצטער כלל, ממש באופן לא מובן. **משנשאל** על כך השיב: כל זמן שהיה באפשרותי לעשות איזה דבר לצורך קיום המצוה, ניסיתי ודאגתי בכל טעדי לעשות, אך כעת שנגמר הזמן ואין בידי עוד לעשות מאומה, שוב אין לי מה לדאוג ולהצטער על כך ולכן אני שליו ורגוע (ולעיל בבראשית יח, לג 'זמן הפסקת ההשתדלות' הרחבנו בזה). הרי שמן האדם דרוש רק לעשות את המקסימום הניתן בכוחות המסורים בידו, ועל יותר מכך אינו נדרש. אבל כאן אצל בת פרעה ראינו שגם כאשר מצד הטבע אין ההשתדלות מועילה כלום, בכל זאת לפחות יש לו לעשות השתדלותו הניתנת בידו, והשאר ישאיר להקב"ה.

תשובה: גם היועד שמצד הטבע הוא מן הנמנע להשיג את מטרתו הרחוקה, ראוי לו לנסות ולעשות השתדלות כפי יכולתו, ובאם יזכה להתעוררות שעשה מלמטה תגרום לסייעתא-דשמיא מלמעלה, אף בדברים שמצד הטבע לא יכל להגיע אליהם.

מעלת הדמעות והבכי

שאלה: מהי הדרך שיענה האדם בתפילתו?

ו. שמות ב, ו: 'ותפתחו ותראו את הילד והנה נער בוכה ותזמומו עליו'. אמר על כך רבי יהודה בזהר (שמות יב:), כל הדברים שבעולם תלויים בתשובה ובתפילה שיתפלל האדם אל הקב"ה, וכל שכן מי שמוריד המעלה בתפילתו, שאין לך שער שלא יכנס בו דמעות אלו, שנאמר 'ותפתח ותראה את הילד והנה נער בוכה'. 'ותפתח' זו השכינה שעומדת לישראל כאם על הבנים, ופותחת בזכותם של ישראל. כיון שפתחה ללמד עליהם זכות 'ותראה את הילד' ילד שעשועים, הם ישראל שקרויים ילד שעשועים, וקרויים נער (ככתוב בהושע יא, א "נער ישראל ואהבהו"), שמתחטאים לפני ריבונם, ומיד כשמתחננים לפניו יתברך, חוזרים בתשובה ובוכים לפניו כבן הבוכה לפני אביו, שנאמר 'והנה נער בוכה', מסתלקים כל הגזירות הרעות שבעולם, שנאמר 'ותחמומו עליו', ומתעוררת מידת הרחמים ומרחמת עליהם. **ולעתיד** לבוא אין ישראל נגאלים אלא בזכות הבכי, שכן בשעה שתיגמר זכות הבכי

והדמעות שבכה עשו לפני אביו (ויתכפר החילול ה' שנראה כאילו יעקב לקח את הברכות בעקבה וברמייה), אז יגאלו ישראל מהגלות על ידי הדמעות שהורידו ישראל בגלות אדום.

גם אמרו (תיקוני זוהר, תיקון יא דף כו:): שבזמן שביית המקדש היה קיים, כל התפילות התקבלו, אך לאחר החורבן שכל השערים ננעלו מלקבל את התפילות חוץ משערי דמעה שלא ננעלו (ברכות דלהלן), ונפתחים על ידי בעל הבכי המתפלל בדמעות, שהם בני ישראל כמו ששינו (כנזכר) 'ותראה את הילד' הם בני ישראל, 'והנה נער בוכה' בתפילה ובתשובה, 'ותפתח' שעל ידי הדמעות הללו נפתחים השערים, 'ותחמומו עליו' ותפילותיו מתקבלות ומתמלאות. ובזכות הבכיה מתעורר על ישראל חמלה ורחמים ועל ידי זה יתקבצו ויצאו מן הגלות. **וכבר** אמרו חז"ל (ב"ב קכג. ובזהר פר' ויחי רכג.) שלא לאמנו היתה אמורה להיות בחלקו של עשו שתינשא לו, ורק על ידי תפילותיה בדמעות שליש (ככתוב בבראשית כט, יז 'ועיני לאה רכות') ניצלה ממנו. ובזהר (שם) המשיכו, שמזה למדנו שכל המוריד דמעות לפני הקב"ה, אף על פי שכר נגזר עליו העונש לשלוט בו, נקרע גזר דינו, כמו שמצינו אצל לאה, שנגזר עליה להיות בחלקו של עשו, ועל ידי תפילתה בדמעות הקדימה להינשא ליעקב ולא ניתנה לעשיו.

מכאן נשכיל להבין מהי מעלת הדמעות בתפילה המבטלים כל גזירות קשות ורעות, וכמאמר רבי אלעזר (ברכות לב: ובבא מציעא נט. וכעין זה בתיקוני זוהר הנ"ל) מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, שנאמר (איכה ג, ח) "גם כי אזעק ואשוע שם (סתם) תפילתי". ואף על פי ששערי תפילה ננעלו, שערי דמעה לא ננעלו, שנאמר (תהלים לט, יג) "שמעה תפילתי ה' ושועתי האזינה, אל דמעתי אל תחרש", (ופירש רש"י כי ממה שלא כתוב "את דמעתי תראה" מוכח שנראית היא לפניו, ואין צריך להתפלל אלא שתתקבל לפניו). **וכן** משמע בזהר (פרשת תרומה דף קסה, וכעין זה בתיקוני זוהר הנ"ל) שתפילה בדמעות לא חוזרת ריקם. ולכן המתפלל בדמע, קרוב מאוד שתתקבל תפילתו, ורק הקב"ה בכבודו ובעצמו פותח את השערים, ולאחר שמתפלל כך, עולה תפילתו למעלה ויוצא לקראתה מלאך אחד ששמו ירחמיאל ונוטל את התפילה עם דמעותיו ומעלה אותה להתקשרות למקום גבוה מאוד (קב הישר, פרק ח) ותפילתו נשמעת (שערי העבודה המיוחס לרבינו יונה, אות יא), ואת הדמעות הקב"ה סופר ומניח בבית גניזו (עיין שבת קה:). **בספר** הכל בו (סימן סו ד"ה לעולם) כתב "שלש תפילות נשמעות, תפילה בדמעות בכל יום ביחיד, תפילת ציבור בכל יום, תפילה שבעשרת ימי תשובה, כל הבוכה בלילה בתפילתו, כוכבים ומזלות בוכים עמו ותפילתו נשמעת". ומסופר (יחסי תנאים ואמוראים, ערך רב יהודה) על רב יהודה שהיה מתפלל בדמע ובבכי, עד שריצפת לבינה היתה מתמססת מחמת הדמעות.

הדמעה היא כנגד ניסוך המים שמנסכים את הקרבן על גבי המזבח (ב"ר עח, כ על הדמעות שבכה בבית אל ונחשב לו כנסכים, רבינו יונה בשערי העבודה, ור"י בר יקר ענין נפילת אפים, וכן משמע ברבינו בחיי בראשית א,

יה. וכעין זה בקב הישר¹⁴, שהואיל והדמעה היא מכח המים (שהוא מכח החסד והימין הפשוטה לקבל שבים בכל עת), לכן נחשבת בשעת התפילה שהיא כקרבן (כמובא בברכות כו: שתיקנו את התפילות כנגד קרבן התמיד) כניסוך המים עם הקרבנות (ספר חסידים בוידוי שיאמר בשעה שבוכה, וכף החיים מהגר"ח פלאג' יא, כ). וכשבוכה בתפילתו, כוכבים ומזלות בוכים עמו ותפילתו נשמעת (שלטי גבורים על המדרכי ברכות ד, ה. ותפארת שמואל על הרא"ש ברכות ג, יא והביאו באלף למגן תקפב, כח. וכעין זה כתב הכל בו הנ"ל). **ואפילו אם אינו זכאי שתתקבל תפילתו ואין בידו זכות ומעשים טובים, אך מתוקף תחנונו ודמעות עיניו שבוכה ומתחנן תמיד, הקב"ה מקבל תפילתו ועושה חפצו** (ספר חסידים, סימן קל. ועיין בשלמי צבור דף קב). ומסתמא זה הטעם שמצינו שהועילו הבכיות והדמעות אפילו לרשעים, כאומרם (תנא דבי אליהו רבא, פרק כד) **עשו בשכר שלש דמעות שהוריד ונפלו מעיניו, נתנו לו את הר שעיר שאין גשמי ברכה פוסקין ממנו לעולם. וכן מובא בתנחומא** (פרשת קדושים, טו) **על הפסוק 'וישא עשו קולו ויבך', בא וראה כמה שלוה נתן לו הקב"ה, שנאמר 'האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי'.** וגם שכרו של אגג היה, משום שכשהיה חבוש בבית האסורים, בכה והתחנן ואמר: **אוי לי שמא יאבד זרעי מן העולם, לכן יצא ממנו המן לעולם.**

בספרים הרחיבו במעלת הדמעות בכמה דברים: **א' שמחלישים בזה את כח הדמעות שהוריד עשיו הרשע על חסרון הברכות מיעקב אבינו** (יפה ללב ח"ב קונטרס אחרון או"ח תריט, ז ע"פ הוהר סוף פרשת תולדות קמ"ו). **ב' מבריה את המקטרגים** (פלא יועץ, ערך 'בכיה') ואת הקטרוגים שלאחר מותו, המקטרגים עליו מפני חטאיו ורוצים לדחותו לחוץ (ראשית חכמה, שער התשובה ה, ט). **ג' נחשב לקרבן וגורם לשברון הלב** (חיי אדם סימן קמג). **ד' כשבוכה בימי הדין** סימן שנשמתו הגונה ושלומה (שער הכוונות מהאר"ל דף צ. ד"ה בכל שאם לא נופלת עליו בכיה באותם ימים, סימן שאין נשמתו הגונה ושלומה). **ה' כשבוכה בכיה רבה בתפילה בימי הדין, סימן שדנים אותו בשמים באותו עת**¹⁵. **ואף שהתורה באה ורושמת את החטא על פניו של החוטא, וכולם מקללים ובדלים כמו מנודה, כי שורה עליו רוח טומאה** (אלף המגן על המט"א או"ח תרו, ו בשם הספרים הקדושים), **אבל כדי להעביר את הרושם מעליו, יבכה על העוונות שעשה, וירחץ את פניו בדמעות** (וזה, פרשת אחרי מות עה: וראשית חכמה, שער התשובה ה, ט-ט). **וטוב להעבירם גם על מצחו, ששם נכתמים העוונות** (אלף המגן שם, וכף החיים תקפג, ס בשם תוצאות חיים וראשית חכמה), **וירחץ בהם גם את ידיו** (אלף המגן על המטה אפרים או"ח תקפב, מו בשם סידור האר"ל. ראשית חכמה שער היראה, פרק ט).

לפעמים אם אדם לא בוכה, זה מראה שלא אכפת לו מהדבר ח"ו, והראיה שבשעה שנפטר לו מת או כל נכסיו ירדו לטמיון,¹⁴ **שמעתי גם לפרש בזה הכתוב** (ויקרא ב, יג) **"על כל קרבנך תקריב מלח",** שביאורו **"על כל קרבנך" שבכל קרבן שהוא התפילה כידוע שכנגד תפילות תיקנום ואיזהו עבודה שבלב זוהי תפילה, 'תקריב מלח' שהם הדמעות שהם מלוחות כידוע.**¹⁵ **שער הכוונות** (מהאר"ל שם), באר היטב (או"ח תקפד, ב) בשם האר"ל, ומועד לכל חי (יב, ט) בשם מהר"ו, ולכן ראוי באותו זמן לעורר עצמו בתשובה כי אז דנים אותו, ויכול להטות דינו לכף זכות. ולדעת הגר"א (מעשה רב, אות ר) אין לבכות בראש השנה.

פורץ הבכי מאליו, ואם כך הדבר בדברים גשמיים – החולפים והולכים, כל שכן בדברים רוחניים שהם ברי קיימא, כגון כשאינו מביין היטב את דברי התורה וכדומה. **ואף אם רואה האדם שאין בכוחו לבכות, ישתדל מאוד להוציאן בכח** (פלא יועץ, ערך 'בכיה'), ואם עדיין אינו מסוגל, **לפחות יתפלל בקול בכי, ככתוב** (תהלים ו, ט) **"כי שמע ה' קול בכי"** (וכן אומרים בנוסח הסליחות לבני אשכנז יהי רצון מלפניך, שומע קול בכיות) – **אפילו אם רק משמיע קול בכי הקב"ה שומע את תפילתו** (של"ה (עמוד התפילה) כלפי התפילה, חסד לאלפים (או"ח קלא, ג) כלפי הוידוי, בן איש חי (שנה א' פרשת וילך אות יח) כלפי תפילות יום כיפור והוידוים, וברכי יוסף (יו"ד שצד, ו) כלפי שלשה ימים לבכי האבל), **וגם הוא חשוב בפני הקב"ה, ומבריה את המקטרגים** (כנזכר), **ככתוב** (שם) **"סורו ממני כל פועלי און, כי שמע ה' קול בכי"** (פלא יועץ' שם).

גם בשעת הוידוי, טוב ונכון לבכות, כי בכך הוא נכנע ומתחרט על החטאים שעשה (כד הקמח' לרבנו בחיי, ערך 'וידוי')¹⁶, **ולפחות יעשה בו קול בכי** (חסד לאלפים הנזכר). **ויש שכתב, שאף השליח ציבור מנגנו בקול בכי, כדי לעורר את הלבבות** (מטה אפרים או"ח תריט, יח), **ויש שכתב שיש לנגנו גם בקול ניגון נעים** (יפה ללב ח"ג או"ח תריט, א)¹⁷.

תשובה: הדרך הטובה ביותר שתיענה תפילתו, על ידי שיבכה ויתחנן לה' בדמעות, ששערים אליו לא ננעלו, ותפילה כזו רגילה להתקבל גם אם אינו זכאי, ואף אם לא יכול, לפחות יתפלל בקול בכי ובתחנונים.

© כל הזכויות שמורות. ניתן להשיג גם בחינם במייל – עלוני הפרשה המחכימה על פרשת שבוע ככל שבוע, וכן עלון 'הכנה נפלאה לבר מצוה – הזדמנות פעם בחיים' (במעלת אותו היום ושכל הולך אחר ההתלהב), עלון 'הכנה נפלאה לבת מצוה' (כ"ל), 'הכנה נפלאה לנישואין' (הלכת והתנהגת לחתנים) ושיעורים מוקלטים בפרק היומי במשינות 40: דקות (בניתים חיון מסדר טהרות והלק מוקדשים) – ולרכוש את הספרים בהסכמות גדולי ישראל זצ"ל ויבלחט"א (לפי סדר א"א): **אהבתי תורתך** (סיפורים על אהבת תורה של גדולי ישראל), **בזאת תבחנו** (630 שאלות על הש"ס מכת"י מורן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שתשובותיהן במסכתות אחרות), **ברורי הלכות איסור ודירת** (כשר בהלב ותעורבות יו"ד פו-קיא, סיכום מפורט בעיקרי הסוגיות ומפרישה להלכה, בתוספת ביאורים וביאורים, בחורים ומאורים), **המגילה המחכימה** (על מגילת אסתר), **המשנה המחכימה** (על פירי אבות), **הפרשה המחכימה** (שבועה חלקים שהם בראשית שמות וקרא כמזכיר דברים א ב ג, חכמה ומוסר אקטואליים היוצאים מפרשנות עבודת והנהגות ומעשים מנסיונות החיים), **זמנים ומועדים חלק א'** (ביאורים וביאורים, ופולפולים בעניני שבת ומועדים, בהלכה ובאגדה, על שבת, ראש חודש ומועדים כללי, ובעניני המועדים בהודש אלול ותשרי – ימים נוראים, שהם אלול וראש השנה, יום הכיפורים והושענא רבה, סוכות ושמיני עצרת. כו: 380 עמודים), **זמנים ומועדים חלק ב'** (כ"ל בהודש כסליו עד אב, בהלכה ובאגדה, על הנוכה, ט"ו בשבט, פורים, פסח, ספרות העומר, שבועות ובין המצרים), **שלום עליכם / shalom aleichem** (תיגום הספר 'שלום רב המקוצר' לאנגלית), **שלום רב** (שאיילת שלום והארת פנים, בהלכה, באגדה ובמוסר, משולבים בעבודות ומעשי רב מגדולי ישראל: 960 עמוד) **[אזל לעת עתה]**, **שלום רב המקוצר** (קיצור ספר שלום רב, מעובד ומנוקד בשפה השווה לכל נפש), **תורת עשר המכות** (סיכום והערות בענין עשר המכות בדרך הפרד"ס) **כטלפון:**

02-5864229. ובדוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM

¹⁶ **אולי** חלקו דין תפילה בבכי שיסודה כהנהגת בן לפני אביו, לבין דין וידוי בבכי שיסודה להראות שמצטער, והם שני דברים אחרים. ולא זו בלבד, אלא שעל ידי הבכי גורם לכניעה והרטה, ולפי זה אפשר שזו גם המעלה של תפילה בבכי, שעל ידי שנכנע בכך להקב"ה, זו סיבה שתתקבל תפילתו.

¹⁷ **ואין** זה סותר לניגון, כי יש היכל שמקבלים רק את התפילה הבאה בבכי, ויש היכל שמקבלים רק את הבא בניגון (מבואר בתיקוני הוהר, תיקון יא דף כו:), לכן יעשה את שניהם, ויזמה וזמה אל תנח ידיך'.

גליזון ל"ז

פרשת שמות
תשפ"ב

מצרים - בית ספר ללימוד "עבדות" לצורך עבודת ה'.

מ"ה למעשה התחזקות בעבודת ה'...

למען מ"ה יהיה אצלן מיוון
מ' הרצון אצלן קריתו, ובר מתי ישראל

ממצב זה הוציאנו ד' לחרות עולם, בנקודה זו יצאנו ממצרים לצמיתות, ח"ו יכולים לענות אותנו, לתת לנו יסורים נוראיים, אך לעולם לא יהיה ניתן להחזיר אותנו למצב בו היינו במצרים, נטולי כל רצון עצמי, ברגע יציאתנו ממצרים הפכנו לבני אדם עם שאיפת עצמאות, עם רצון אישי, צוררי ישראל יכלו לעשות את הדברים הגרועים מכל, אך את החירות הנפשית הזו הם לא נטלו מאתנו. גם כעת אשר "אכתי עבדי אחשוורוש אנו", עדיין הנו "בני חורין", הנפש שלנו בת חורין, ובכוחה להתרומם מעל כל מצב חומרי גרוע בו היא שרויה, לנסוק אל על, להיזדקק בקונה גם במצבים הקשים ביותר.

מטרת העבודות במצרים היתה להכשיר אותנו להיות עבדי ד'...
נמצינו למדים, ששעבודו של פרעה מלך מצרים, היה השעבוד הקשה מכל השעבודים, העבודות לפרעה הייתה עבודת מאין כמוה, וכאן עומדת ומתעצמת השאלה במלוא חריפותה, **אם עבודת זו היתה העבודות הקשה מכל, מדוע הניח אברהם אבינו כביכול לשעבדו בידי פרעה, מדוע לא התפלל על כך, ומדוע באמת היינו צריכים להיות משועבדים לפרעה???**

הסיבה לכך, יש לומר, היתה להכשיר אותנו להיות עבדי השם, השעבוד לתורה ולמצוותיה חייב להיות שעבוד מוחלט, ללא כל רצון עצמי וחשבון אישי, אנו נדרשים בעבודת ד' להגיע למדרגה שכל מעשינו קטון כגדול יהיו "לשם שמים", בלי שום פניה, עבודה זו לא היתה יכולה להתקיים ללא השעבוד לפרעה, שם למדנו להכיר מה פירוש נפש משועבדת ללא רצונות עצמיים כלל, ומעבודת זו הוציאנו הקב"ה להיות עבדיו, כדי להיות עבדי השם אשר מקיימים בעצמם בכל עת ובכל שעה: "בטל רצונך מפני רצוני".

לא היינו מסוגלים להגיע למדרגה זו, לולא היינו משועבדים במצרים, שעבוד זה היה לטובתנו על מנת שרכוש דרגת עבודת זו, ואז הפכנו להיות עבדי השם. ולכן יש להודות על יציאת מצרים, אין מונת הדברים להודות על היציאה לבד אלא על העבודות והיציאה, כלומר, שזכינו לרכוש את המציאות הזו של היותנו נטולי רצון אישי

אי הניח ויארס
מחלקת המעורבות וההתנדבות
מחלקת המעורבות וההתנדבות
מחלקת המעורבות וההתנדבות
נדרמה להם כ...

בשבוע האחרון זכה יישובינו "רכסים" לביקור הוד של הגה"צ "ליבם ואוהבם של ישראל" מרן ר' שמעון גלאי שליט"א. אשר חיזק ורומם את מאות אברכי "נר ישראל", וכן חיזק וייקר את תלמידי התת"ם החשובים שיישובינו, ובסוף הביקור עשה סנדקאות - לבן אחד האברכים החשובים ברכסים. (ואף כמה ילדי 'חילקה' וכו' לברכתו ולגלויות מחלפות ראשם).

איך נולד הביקור?
אברך חשוב מיקירי קרנת דרכסים קיים מצוות ברית מילה לבנו, והיות ומשפחתו מאד מקורבת לגה"צ הרב גלאי שליט"א, נעתר הגר"ש גלאי לנסוע עד רכסים ע"מ לשמם כסנדק לבנם שיחי'. כיוון שמעו שהרב גלאי מגיע לרכסים, מייד פנו אליו כל המוסדות הנ"ל, והגנה ב"בליבי הרחום והמסור, טרח לחזק ממקום למקום.

לצורך מה הבאתי את כל סיפור הדברים?
אחד האברכים הגיע לאבי הבן, ואמר לו "איזה סייעתא דשמייא היה לך שהרב גלאי הגיע לרכסים, בזכות הביקור הוא שימש כסנדק לבנך".
ומה האמת? שבזכות הברית - זכו כל השאר.
כן הרבה פעמים נראה לנו העולם הפוך על הפוך, ואנחנו עושים חשבונות כאלו וכאלו.

וכבר כתב החכם מכל האדם: "אל תבקהל על פיך ולבך אל ימנה להוציא דבר לפניך האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהי דברך מעטים". (קהלת ה, א.)

הדיקטטור המשתעבד בהם יסר את עולו מעליהם. אולם בני ישראל שהיו במצרים נאמר עליהם: "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה", הם היו כל כך מוכנעים ומושפלים, עד שלא היה להם כלל רצון לצאת לחירות, הם לא היו מסוגלים לשמוע על כך, פרעה הרשע הצליח על ידי קושי השעבוד במשך מאתיים ועשר שנים, לטול מהם את חירותם הנפשית. לא היה להם שום רצון עצמי, הם איבדו את התחושה הפנימית והרצון הטבעי הנמצא אצל כל אדם המשתוקק לחירות.

זאת היתה תוכניתו השטנית של פרעה, באומרו: "הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונסוף גם הוא על שוואנו ונלחם בנו ועלה מן הארץ", ונשאלת השאלה, כיצד על ידי השעבוד ימונע העם מלהילחם במצרים, **אדרבה, המעריכות תחת השלטון הרודה, תגרום להם לרצון למרידה ומלחמה???** אלא זהו שאמר פרעה: "הבה נתחכמה לו" - נעשה את זה באופן חכם, נביא אותם למצב כזה שלא יהיה להם כלל רצון עצמי לצאת לחירות, וממילא הם לעולם לא יצטרפו להילחם בנו, זו היתה חכמתו של פרעה, נטילת הרצון של בני ישראל.

ואכן פרעה הצליח במדינתו, רוב העם לא היה מעוניין כלל לצאת ממצרים גם אחר בשרות הגאולה שניתנה מפי משה רבינו, כיון שהם היו נטולי כח רצון והחשק הטבעי של האדם לצאת, לכך רוב העם לא יצא ממצרים אלא מת במכת חושך.
זהו הביאור במה שאנחנו אומרים: "ואילו לא הוציאנו, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה", אילו הקדוש ברוך הוא לא היה מוציא אותנו, הרי אנו מצד בעינינו, לעולם לא היינו יוצאים, כיון שאיננו כשאר העבדים, אין לנו כל חשק ורצון לצאת.

ד0548432724@gmail.com
ר' אמות של הלכה
הרב דוד מטיאס
עמידה בברכת הברקים והרעמים

שאלה: האם צריך לעמוד בשעה שמברך על הברקים או הרעמים?
תשובה: מדברי הפוסקים נראה שנקטו לעיקר דאין חיוב לעמוד אך יש בכך הידור [וכן נוהגים רבים להדר ולעמוד].

מקורות: עיין פרי מגדים (ת"כ"ב ס"ק א') ונסתפק אם צריך לעמוד בברכת השבח וההודאה [ובכלל זה ברכת הברקים והרעמים] ודעתו נוטה דאין צריך עמידה, וכן בפתחיה כוללת להל' ברכות כתב שם הפרי מגדים כדבר פשוט דאין צריך עמידה ע"ש, אמנם בסידור יב"ץ כתב שבברכת השבח וההודאה נאמרות בעמידה ע"ש, ולמעשה בחו"ט שני (שבת ח"ב ע"ב ש"ט) מובא שהגר"נ קרליץ ז"ל אמר שמעיקר הדין אין צריך לעמוד אך מנהג העולם לעמוד, אולם הוסיף הגר"נ שאם הוא באמצע הלימוד נראה דאין צריך לעמוד ע"ש. ובשם הגר"ש אלישיב זצ"ל מוטו דיש הידור לברך בעמידה, אולם הוסיף הגר"ש שאם יתרבה כוונתו ביישבה מבעמידה אין צורך לעמוד (אשרי האיש פרק מ). וכשנשאל הגר"ח קנייבסקי שליט"א האם יש ענין לעמוד בברכות הברקים והרעמים מאחר ומבואר בסידור יב"ץ שיש לעמוד בברכת השבח, השיב הגר"ח: לא ראינו שנהגו כן [עיין מאיר עוז ח"י סי' רכ"ז, ובספר שערי ציון עמ' קכ"ה].

עד מתי מברך

שאלה: ראה ברק או שמע רעם עד מתי יכול לברך?
תשובה: אין מברכים על הברק ועל הרעם אלא בסמוך להם תוך כדי דיבור, אך לאחר כדי דיבור לא יברך עליהם.

מקורות: עיין שו"ע סי' רכ"ז ס"ג ה"ו: היה יושב בבית הכסא ושמע קול רעם או ראה ברק, אם יכול לצאת ולברך תוך כדי דיבור יצא, ואם לאו לא יצא עכ"ל, ועיין במש"ב (שם, ס"ק ב') שמכל זה נשמע דשיעור הברכה שעל רעמים וברקים הוא דוקא בכדי דיבור, ואם עבר יותר מלדי דיבור מנעט נראה הברק או שמע הרעם שוב לא יברך על רעם וברק זה [אלא ימתין לראיית הברק הבא או לשמיעת הרעם הבא וברך עליו], ועיין שם בשער הציון (ס"ק י"ז) שהביא את דעת ה"ט"ו (ס"ק ב') שכתב שיכול לברך על הברק או הרעם אפילו לאחר כדי דיבור, אך מסק שם בשער הציון שלדינא אין לברך לאחר כדי דיבור, דספק ברכות להקל ע"ש. [ובשיעור הזמן של תוך כדי דיבור עיין מש"ב סי' ר"ו ס"ק י"ב שנקט כדעת רוב האחרונים שהוא שיעור זמן אמירת "שלום עליך רבי", מיהו בסי' רס"ז ס"ק ט' משמע שסובר המש"ב שהוא שיעור זמן אמירת "שלום עליך רבי ומור" וצ"ע].

למען האחר, על הקנן הזה אנו מודים, כיון שהוא הוביל אותנו לקבלת התורה והעם...
לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים...
עוני זוכים בסוף י"א שנה הבאה בארעא דישראל.
"התואר הנכבד ביותר בתורה הוא התואר האמור על משה רבינו י"ומת שם משה עבד השם". משה רבינו הגיע לדרגה זו בשיא השלימות, הוא ביטל את עצמו בתכלית לגמרי לרצון השם וזו היא

שעוסק בתלמוד תורה...
לאכורה הדבר תמוה עד מאוד, הלא אין לך עבד גדול יותר ממי שעוסק בתורה, כל גזעיו וכל עיתותיו משועבדים לתורה, ואין לו רגע אחד בו הוא בן חורין לעצמו.
שמעתי מאמאמר זצ"ל, ההבדל האמיתי בין בן חורין לעבד הוא לא בכמות העבודה או ברגעי המנוחה, אלא, עבד אינו עובד בשביל עצמו, כל מעשיו ידיו לרבו, ואילו בן חורין אפילו אם הוא עובד קשה ביותר, חירותו מתבטאת בכך שכל מה שהוא עושה לעצמו הוא עושה.

בה אנו הולך מעשה מהוק באמונה ובהון

אנא עבדא דקודשא בריך הוא

ב'מאמרי חזקו' (מהמספר הרצ"מ זלברברג שליט"א, גיליון עמ"ג) מופיע סיפור עם מסר מחזק, והענתקתי כאן לטובתו: בכטרה של מעלה היה בסלאנימער שטיבל [בית הכנסת על הסידר מלפנים] מצב חזק מאוד מאד בעת כניסת שבת קודש, היו שם יהודים חטובים מאד, אריות שבחבורה, וכל אחד באופן שלו ערך את התפילות ועבודות, והמספר הזה היה אז אברך. והיה מקורב ל"כ מתת" לוריא ז"ע, ור'מתל" היה ידוע בגדול תורתו וקדושתו וקדושת השבת קודש שלו.

שגראה בשב"ז ק"ה היה הכנה נוראה ונפלאה של תורה ותפילה ורציפות ו... ולכן ערך עוד מקוה לקידוש, וכאן ביקש מר' מתת"י אולי יוכל לגלות לו מה היו כל הכנותיו אולי פעם בחייו יזכה ג'כ לאלו הכנות של אה"ה הק' חו"ק ורציפות וסוגיות ו...

וכאן בבת אחת נפל כל הבנין של עולם הדמיון שהיה בנין של הרבה קומות, ונגלה הסוד והיסוד, וזה הנקודה הפנימית של היחודות של כלנו... ור' מתת"י ז"ע מתחיל לגלות לו סיבת ההייליע על מקוה הזה לפני קידוש.

ר' מתת"י ז"ע אמר לו בתמימותו, שב"ב [- אשתן] לא הרגישו טוב בכל השבוע, בפרט בערב שבת קודש, וממילא היה טורח מאד מאד, והיה צריך לנקות ולשטוף הבית (ספאנשו"ע בלע"ז) ולבשל ולהכין... ולא היה לו פנאי אטל, לטבול ולהתקדש בקדושת המקוה של ערב שבת קודש, ולכן רוצה לפחות עכשיו לטבול במקוה.

וזה הסוד והיסוד, הכנה לשבת קודש הוא, מליץ רצון אבינו שבשמים בשלימות, אין, ביטול, כתר, פני רביא, לית ליה מגומיה כלום, לעשות רצונך בלבב שלום, וזה עשרה ר' מתת"י ז"ע א'. וזה האירוי בתפילות 'הודו' וידיו נפש' ובמשך כל התפילה, לא דמיון של האברך שרק כך וכן וכן וכן... מכינים לשבת קודש חזקים לאור והקדושה העצומה של שבת קודש, הכל הוא עולם הדמיון. אבל האמת הוא, רוא דעבד, ועוד הפעם רוא דעבד, ועוד הפעם רוא דעבד... וזה רק, זה מה... ביאני לנו דוא דשבת אירו שבת דאחאדת ברא דאח"ר.

כי האמת היא אמת, 'מה' ה' אלקיך שואל מעמך ור' מתת"י חי את זה כל השבוע, שעכשיו הוא עושה את רצון ה' באופן הנעלה ביותר, ומה לי משמח בכהונה, ומה לי משמש בבית, הכל און שטיק [- חטיבה אחת] של רצון ה', ומי שמצליח להרגיש בכל דבר דבר את רצון ה', אז לו פעולה וכל מעשה, ואפילו ספוגה"ה, זה מקרב אותו לקב"ה, ולכן היה לו קבלת שבת כ"כ מרוממת.

עבודתנו כל ימי חייו עלי אדמות, לכן, אברהם אבינו לא ביקש להסיר מאתנו את השעבוד הזה, אברהם אבינו ידע היטב כי שעבוד זה נועד להקטין בנו את הכוחות אולם עדיין אנו צריכים לבאר, סוף סוף מדוע אנו נקראים 'בני חורין' הלא לאכורה חף עבודתנו את פרעה, הפכנו לעבדי השם והגנו שוב "עבדים". מדוע נחשב שיצאנו לחרות עולם, לאכורה יצאנו לעבודות עול.

ענין זה יבואר על פי מאמר חז"ל (אבות פ"ק וי"ט ב) "חרות על הלוחות, אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי מוסף והולך שמסתמא למד גם כל הזה"וק על הפרשה, ומסתמא למד היום פעמיים חמש שעות רצופות, ומסתמא... ולכן יש לו כל האש קודש [- הקאך והברען] הנפלא הזה, אני איני יכול להגיע לדברים אלו.

אה"כ בקבלת שבת ומעריב בכל קטע וקטע היה ר' מתת"י ז"ע מוסף והולך בתהלהבתו יחד עם הדמיון של האברך המספר, ובסוף התפילה שלקחה זמן ארוך, ור' מתת"י היה בהתרומומות נפלאה כל התפילה, והאיר באור נפלא של קדושת שבת קודש, דבוק בברכת ה' ואהבת ה', באופן נפלא ושגב מאד, ובדאי כל השבוע היה פנוי ממש לתורה בעולם הדמיון שלו שר' מתת"י ודאי זכה ללמוד במשך כל ששת ימי המעשה שעברו ימים ונחרות של תורה, ומסתמא חידש וביאר וליבן וכתב כמו סוגיות עמוקות מאד מאד, ובדאי כל השבוע היה פנוי ממש לתורה ותפילה וכדומה, ועוד הפעם חשב שמסתמא כך ומסתמא כך.

ביציור... היה לו בנין שלם בעולם הדמיון איך היה לו השבוע של ר' מתת"י ז"ע חטיבה אחת של אש [- אין שטיק פייער] וממילא חטיבה אחת של הכנה לשבת קודש, וממילא... כשר' מתת"י הגיע לתפילה מנחה וקבלת שבת הרי הוא חטיבה אחת של אש ממש, ורק כך אפשר לזכות לעורר שבתות קדושות מלאות בתורה ועבודה מתוך אלה שבתות הלכה-יה בשמחה, אבל אני... אני יכול ואיני יכול ואיני יכול...

אחר גמר התפילות הקדושות [- ההייליע דאווענען] ביקש ר' מתת"י ז"ע מהאברך המספר שהיה מקורבו אם יכול לעשות לו טובה וללוותו למקוה, וכיון שהאברך ידע שבדרך כלל אין ר' מתת"י הלך כך פעם למקוה לפני הקידוש, ובקשה זו העלה עוד יותר את דמיונו שיכין בשבת קודש הזה היה כזה הכנה וכזה אור, אזי: מסתמא עכשיו הולך להיות קידוש שכמותו לא נחיתה, ולכן צריך רוצה ר' מתת"י עוד מקוה לפני קידוש, כן היה האברך המספר הזה כבר אחוז בהמצאה של הדמיון הגדול ביותר.

וכיון שר' מתת"י ז"ע ביקש ממנו טובה ללוותו, הרגיש שיכול כבר לשאול לר' מתת"י מה אירע בשב"ק הגדול הזה, ובעומדו על הר דמיונותיו אמר לר' מתת"י

לגברי בגל לבבבה

התחזקת בניית הרב - יו תפילה

סיפר הג"ר יעקב שיש שליט"א על שני יהודים מכובדים אשר טרודים בהחזקת תורה. לצורך העניין נקרא לראשון ר' נפתלי ולשני ר' בנימין. השניים נפגשו בחו"ל בחדר-המתנה של אחד הגבירים. ר' נפתלי כנס ראשון וביציאתו שומע אותו ר' בנימין לוחש בפלאפון "כן. ברוך השם. מעל המצופה!" החל ר' בנימין לצפות גם לי מעל המצופה!"

אך התאכזב לצאת משם עם 180\$ בלבד.

ר' נפתלי עדיין היה בשטח ור' בנימין פנה אליו: "האם מותר לשאול כמה קיבלת?" "כן" ענה ר' נפתלי בחיוך "18,000 דולר!" "היייתכן?!" נזעק ר' בנימין "אני קיבלתי רק 180 דולר!"

ניגש ר' בנימין למזכיר של הגביר ושאל בעדינות, האם האברכים שלי לומדים פחות טוב? הגנשים שלהם פחות מתאמצות ומשקיעות?

לחש לו המזכיר באופן הכי גלוי וכנה: "חסר ווחלילה. כולם אהובים כולם ברוורים! אבל מה אתה משווה? ר' נפתלי הרי משקיע המון על שמירת קשר. בחנוכה הוא שולח איזו מתנה, בפורים משלוח מנות וכן הלאה. תאמין לי שאף אחד לא באמת צריך את המתנה, אבל הוא בנה קשר יציב... בכל ערב יו"ט הוא לא שוכח להתקשר ולאחל 'חג'שמח', וגם עכשיו לקראת הביקור הוא השקיע המון בתיאום מראש וכולי".

"אבל אתה הרי התקשרת רק היום בבוקר ושאלת אם אפשר לבוא. למרות שהל"ז היה מלא, דחפתי אותך פנימה - תאמין לי שעבור פגישה כזו 180\$ זה יפה מאוד!"

למעשה: סיכם הרב שיש: כשאתה רוצה לקבל מהקדוש ברוך הוא אתה גם צריך 'להדק' אותו את הקשר' במשך השנה כולה!

לא מספיק להגיע באותו רגע שבהצתה, ללחוץ על הכפתור, ולהתפלא מדוע הכל לא מסתדר כפי שביקשתי... (מוסף שב"ק ויח"ת תשפ"ב).

"ותרונו מגן לנו - היא מאירת עינינו - הוא ימליץ טוב בעדני אדוננו בר' יוחאי"

הזמנת כבוד:

בשמחה של מצוה, אני מתכבד להזמין את אוהבי וידידי ל'יומא טבא לרבנן' מעמד סיום הש"ס.

סיום הש"ס יתקיים אי"ה באת"ק מירון ציון אדוננו רשבי בשילוב שמחת החלאק'ה לכני חביבי עדין לגדול בישראל בעז"ה

ניק וחכים "אהרן יהודה לייב" נ"ו. המעמד יתקיים כיום חמישי כ"ז טבת.

מצפה לכוואכם. י.מ.א.

חזיון כאמירת שנים מקרא ואחד תרגום

כתב 'בעל הטורים' על הפסוק (שמות א, כ) "ואלה שמות בני ישראל" תיבות אלו נוטריקון ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום, בקול געים ישרי, יחיה שנים רבות ארוכים לעולם.

מקור דבריו מהגמ' (ברכות ה) "אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי: לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו עטרות ודיבון, שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימי ושנותיו".

כתב הגה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א: (ומירת שבת - באר החיים, עמ' כד) יש שנתנו טעם בדרך צחות מדוע נרמ דבר זה דייקא בריש חומש שמות ולא בחומש בראשית בתחילת התורה, ללמד לאיש אשר עד עתה לא העביר אתן הסדרא מחמת עצלות או אונס וכדו', אל יתמהמה עד שנה הבאה להתחיל במראשית, אלא יתחזק כבר עתה להתחיל מהיום ואילך. וכידוע 'בראשית' אותיות ב' ראשית, לרמז שאפשר להתחיל מחודש בכל עת וזמן.

והלכה פסוקה היא שב"ע (סימן רפה): "אף על פי שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בציבור, חייב לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום, אפילו עטרות ודיבון, אם למד הפרשה בפירוש רש"י חשוב כמו תרגום, וירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י".

כתבו התוס' (שם, ד"ה ישלים פרשיותיו עם הצבור): "נראה דכל השבוע, מכיון דמתחילין לקרות הפרשה דהיינו ממנחת שבת ואילך, עד שבת הבאה נקראת עם הצבור".

וכן ידוע מנהגם של הרבה מגדולי ישראל לקרוא מיום ראשון ואילך. והתפרש רבים על רבינו בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום.

מרו הגרי"ט שלישי צוק"ל אמר על חובת 'שנים מקרא ואחד תרגום', שהיא מהמצוות שאדם דש בעקביו. ובשם מרו האילנות השתר' ז"ע"א שמעתי שקריאת 'שנים מקרא' זה מהדברים היחידים בדורנו שהם 'תורה לשמה'.

איתא בשם האור לשמים' להר"ק רבי מאיר מאפסא ז"ע, שכל הנזהר להעביר את הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום ולטול את ציפורני ידיו בערב שבת קודש קורם צחות, מובטח לו שלא יבוא במשך כל השבוע הבא לידי עבירות חמורות כעין זה אמר הר"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ע, שכל מי שילמד בכל יום ויום בשבוע את הפרשה לפי אותו היום, דהיינו ביום ראשון בשבת ילמד עד שני, ביום שני עד שלישי וכן על זה הדרך, וילמד זאת, עם פירוש רש"י, מובטח לו שלא יבוא כל אותו היום לידי עבירות חמורות.

כהר"ק הר"ב עין' ז"ע (ליקוטים ד"ה סנהלא), שקריאת הפרשה שמות"ה ביום שיש דייקא סגולה היא 'לקשר מחשבתו אל הדיבור בתפילות השבת', כלומר שיזכה להתפלל ככוונה ביום השב"ק.

בספר 'לוקוט דברי חכמים' (ערך 'אריכות ימים') מביא ששמע מדודו הגאון רבי יואל הלפרין זצ"ל רבה של סטעפן, שאחיו מת בשנות נעוריו רח"ל והצטער רבי יואל מאד, ונגלה אליו הנפטר בחלום הלילה ואמר לו שלא ידע בעיניו ושלא יפחד שמא אף הוא ילך בדרכיו, אלא זאת עשה וחייה, הקפד להעביר את הסתירה בכל שבוע ותאריך ימים, ואכן נוהר ביותר על קריאת הפרשה שמות"ה, והאריך ימים ביותר.

עוד מביא שכל לבאר את קדוק הלשון שנקטו חכמים שנים מקרא ולא אמרו שניים תורה (וכבר עמד ע"ז בפע"ח), כי 'מקרא' בגימטריא 'אריך ימים'.

חבורת "מעין עולם הבא" [ג' דפים כמסכת שבת]

סח - ע

ירוש תירומת להודיעת העלון ניתן להירשם לקבלת העלון במייל a0548496676@gmail.com	ניתן להירשם לקבלת העלון במייל a0548496676@gmail.com
הנצחה שבועית - 150 ש"ח	כלל ענייני העלון ניתן לפנות ל- 0548496676

מקדשי תיראו

פרשיות שמות - וארא • תשפ"ב | עלון מס' 23

שויתי ה' לנגדי... הלכות והנהגות בהכ"נ

בנין ותיקון בית הכנסת

כתב בכד הקמח (לרבינו בחיי, ערך בהכ"נ) וז"ל, כל הבונה כותל אחד בבית הכנסת, או שום בנין, אפילו דבר מועט, ואפילו קבע שם מסמר אחד לצורכו ולתיקונו, הרי זה זכות גדול. שהרי ענין בית הכנסת מצוה כללית, ותחתיה מצוות פרטיות רבות מאד, ובכל עבודה מהם אחת ואחת לשם יתברך.

ובאור זרוע (אלפא ביתא אות כ"א) כתב וז"ל, וצריך כל אדם לעסוק בבנין בית המדרש ובבנין בית הכנסת, כדאמר בירושלמי (עין נדרים פ"ג ה"ח), עשיו לעתיד לבוא מתעטף בטלית, והולך ויושב בהכ"נ בין הצדיקים, והקב"ה גוררו משם, ויאמר לו איזה בנין בניתי בו ואיזה מסמר תקעת בו.

ישיבה בבית הכנסת

מבואר בשו"ע (סי' קנ"א סוף ס"א) דיש מצוה בעצם הישיבה בבית הכנסת, שנאמר 'אשרי יושבי ביתך'. ועיין בב"ה (שם) שכתב וז"ל, ורצונו לומר שמה שמתעכב שם הוא מצוה, אע"פ שאינו יושב אלא עומד, ד'אשרי יושבי ביתך' אין פירושו אלא עכבה, כמו 'ותשבו בקדשי', ומה שכתב שהישיבה בה מצוה לישנא דקרא נקט, ואינו לשון ישיבה ממש.

ובאגרת התשובה לרבינו יונה (אות ו) כתב וז"ל, וההולך בוקר וערב לבית הכנסת בעולם הזה, זוכה לעשות כן בבית המקדש, שנאמר 'אשרי יושבי ביתך' עוד יהללך סלה. והאזהב לילך לבית הכנסת אוהב להקב"ה, שנאמר 'מה ידידות משכנותיך ה' צבאות'.

ובתלמודי רבינו יונה בברכות (דף ג' ע"ב מדפי הרי"ף) כתבו וז"ל, היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה, הטעם מפני שנראה כמי שיוצא מן הטורח אל המנוחה, והוא היפך, שבית הכנסת הוא בית התפילה היא המנוחה ויש לו לשמוח בישיבתו בה. וכן אמרו ז"ל (מגילה דף י' ע"א), 'כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה', מנוחה זה שילה, נחלה זה ירושלים. הנה שהמקומות שהיו מקריבין בהם הקרבנות ומתפללין בהם נקראים מנוחה ונחלה.

לימוד בבית הכנסת

איתא בשו"ע יו"ד (סי' רמ"ו סעיף כ"ב), ברית כרותה שכל הלומד בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח. ומקור הדברים הוא מירושלמי ברכות (פ"ה ה"א). ופירש בספר יפה מראה שם וז"ל, שמשגלת המקום לקיים הלימוד שבו, או מפני שהשכינה שם ועוזרת לעוסקים בתורה שם.

ובגמ' מגילה (דף כ"ט ע"א) איתא, אמר אביי מריש הואי גריסנא בביתא ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמעית להא דקאמר דוד 'ה' אהבתי מעון ביתך' הואי גריסנא בבי כנישתא.

(משכנותיך ישראל)

יראת הרוממות

פנינים נפלאים בחומרת קדושת בהכ"נ

משגיח מן החלונות

על הפסוק (שיר השירים ב, ט) "הנה זה עומד אחר כותלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים" דורש הזוהר הקדוש (בחוקותי קד) שהכוונה היא לקב"ה הנמצא עמנו בבתי הכנסיות: "הנה זה עומד אחר כותלנו" - בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, 'משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים' - לאיסתכלא ולאשגחא עלייהו [להיסתכל ולהשגיח עלינו]. מדוע השראת השכינה בבתי הכנסת היא רק באופן נסתר של "אחר כותלנו", ולא בצורה גלויה יותר?

מבאר הרמ"ק דבר נפלא: "אחר כותלנו" הכוונה שאור השכינה נמצא בחלל בית הכנסת. אילו ניתנה לנו רשות לראות זאת, היינו רואים שחלל בית הכנסת מלא מאור נוצץ הניתן מהשכינה הקדושה על ראשי עם קדוש ומתעטרת על ראשם, להשלים עצמה בתיקונים. המהר"ם פאפריש בספרו "אור הישר" (עמוד העבודה, ט) מביא, שעל האדם להכין את עצמו לפני כניסתו לבית הכנסת להסיר את הטירדות ולהכניס בליבו מורא ה' יתברך, אשר קדושתו שורה בבית הכנסת. לו נשים זאת אל לבנו, כל התנהגותנו בבית הכנסת תשתנה לחלוטין.

לא תחללו את שם קודשי

אם היה בדיבור תאוה והנאה גשמית, היה ניתן ללמד על המדבר בבית הכנסת זכות שיצרו גבר עליו והוא נכשל, אך כששני דברים אלה לא קיימים, נחשב המדבר כמורד וכפורק עליו עול מלכות שמים. ואכן אבי השל"ה כותב בספרו "יש נוחלין" (אזהרת התפלה אות יב) דבר נורא: "והרי הוא ברצונו מושך עליו כוח היצר הרע לאדון עליו, ושומע לקול יצרו המחטיאו בדבר ללא הנאת הגוף!"

על כן המשוחח בדברי חולין בבית הכנסת, ובפרט כשהוא עושה זאת במכשיר הסלולארי, עובר על איסור "לא תחללו את שם קודשי" החמור יותר משלוש העברות החמורות עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים, שעליהן מצווה האדם למסר את עצמו להריגה, שכן על פי הרמב"ם חילול ה' אינו רק באופן שבו אדם עבר עבירה בפומבי, אלא שכאשר אדם עובר עבירה בשאט נפש ולא חש זעזוע מהמעשה, בזה גופא הוא עובר על חלול ה'.

עוד גורם המדבר בבית הכנסת שהעבירה נהיית קלה בעיני אחרים, ואף הם מתחילים לדבר בבית הכנסת, ואם כן יוצא שעוון כפול בידו: גם עצם העבירה, וגם חלול השם שנגרם בעטייה.

ובנוסף יגדל עונו מאד אם הוא אדם חשוב, שכן הצבור מתבונן במעשיו ולומד מהם לטוב או למוטב, וכפי שכותב ה"חפץ חיים" זצ"ל בספרו "שמירת הלשון" (פתיחה לאוין, ו'): "ובפרט אם הוא איש חשוב שהכל מסתכלין על מעשיו שבוודאי מתחלל השם על ידי זה, ועל אחת כמה וכמה אם היה העבירה הזאת ברבים בודאי שהחטא גדול עד מאד, שנקרא מחלל שם שמים ברבים".

<<<<<<

"העלון נועד לחזק את ענין קדושת בהכ"נ אנא אל תקרא אותו בשעת התפילה וקריאת התורה"

ועוון חלול השם הוא חמור ביותר, עד שלא תשובה ולא יום הכפורים מועילים לכפר על כך, אלא כולן תולין והמיתה היא שממרקת, שנאמר (ישעיהו כב, יד) "ונגלה באזני ה' צבקות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותו".

אם אב אני - איזה כבוד

המקובל האלוקי בעל ה"חמדת ימים" מביא בספרו (ח"ג פ"ד) את דברי התוכחה של האלשיך הקדוש, המתמרמר כנגד המדברים בבית הכנסת ביום הכפורים, והדברים מתאימים גם לימי השנה:

"אוי לאזונים שכך שומעות, אוי לעינים שכך רואות, [באים] אל תוך מקדש ה' ועבדין קלנא בשכינתא [ומבזים את השכינה], והשכינה מה הלשון אומרת (מלאכי א, ו) 'ואם אב אני איזה כבודי, ואם אדונים אני איזה מוראי', 'אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי' (ישעיהו סו, א), 'מי בקש זאת מידכם רמס חצרי' (ישעיהו א, יב)".

והתוכחה היא על כך שלא די לאותם אנשים שמכעיסים את הקב"ה בדבורים אסורים, אלא שהם אף מוסיפים חטא על פשע בעשותם זאת בבית הכנסת: "המעט מכם אשר הכעסתם אותי והוגעתם ה' בדבריכם, והוספתם פשע על חטאתכם, ותבואו ותטמאו את מקדשי ברוב דברים והתולים ושחוק וקלות ראש".

והתנהגות זו היא זלזול בכבוד המלך: "המעט מכם אשר הקלתם וזלזלתם בכבודי בשאר הימים בתוך תפלתכם בשיחה בטלה ועיניתם אמן קטופה וחטופה ויתומה כמי שכפאם שד, לחזור לסורכם למקום שפסקתם בדבורכם".

בעל ה"תפארת ישראל" מדמה זאת לאדם עז פנים שמרהיב עז בנפשו ואומר למלך בחוצפה: "אדוני המלך, אי אפשי לדבר עמך, רק אדבר חפציו!"

ומוסיף ה"רוקח": "ודומה למדבר עם המלך והופך פניו

ממנו!"

וכך כותב אבי השל"ה בספרו "יש נוחליך": "המדבר בשעת התפילה הרי הוא מזלזל בכבודו יתברך ויתעלה בפרהסיא".

בדבור אחד מחריב כל הבנין

ידידי היקר! הגעתך לבית הכנסת מדי יום כרוכה בהשקעת מאמצים מרובים: בבוקר - המלחמה עם היצר הרע, שמייעץ לך לישון עוד קצת, וכן מנחה וערבית, בחום הגדול של הקיץ ובלילות החורף המקפאים, אתה מתגבר על היצר ומכתת רגליך לבית הכנסת.

לא חבל על כל המאמצים הכבירים שאתה משקיע, אם לבסוף בדבור קטן של חולין אתה מחריב הכל?!

למה הדבר דומה? אדם בונה בנין לתפארת, פאר והדר זועקים מכל פינה, והנה בעת גזירת הסרט לחנוכת הבנין, לוקח הבעלים "קונגו" גדול, ולעיני האורחים המשתאים מתחיל להרוס את הבנין.

ומשל נוסף: אדם אחד קופחה פרנסתו, עד שהגיע לפת לחם. בחסדי ה' סידרה עבורו פגישה עם מנהל חברה גדולה. זו פגישה גורלית עבורו, כי אם יקבלו אותו לעבודה, תוך זמן קצר יעמוד על רגליו ויפרנס את משפחתו בכבוד.

מנהל החברה מתרשם ממנו מאד. בסיום הפגישה הודיע לו מנהל החברה שתוך מספר ימים הוא יתקשר אליו כדי לסכם את התנאים הסופיים, לשביעות רצונם של שני הצדדים.

אחר שלחצו ידים ועמדו להיפרד כל אחד לדרכו, פנה האיש לעבר מנהל החברה ואמר לו: "סליחה אדוני המנכ"ל, אני יכול לבקש עוד דבר קטן?" המנכ"ל היתקרב אליו לשמוע את דבריו, ואז שלח האיש את ידו הארוכה וסטר בפניו של המנהל בעוצמה רבה. דבורי חולין בבתי כנסיות ובתי מדרשות הריהם כאותה סטירה כלפי מי שנותן לך בכל רגע ורגע חיים ונשמה!

(הס בהיכל קודשו)

ועל נבלאותיך
סיפורי ישועות בזכות שמירת קדושת בהכ"נ

סגירת מעגל ע"י סטנדר ומקול

בשנה האחרונה, תשפ"א, הגעתי לדבר בפני תלמידי ת"ת באחת הערים המנהל פנה אלי בשאלה, "התכירני?"

עניתיו לו, "אני מכיר את הסטנדר והמקול, אותם אני מזהה היטב"

סיפר לי המנהל, "לפני כחמש עשרה שנה חלה אבי, ומצבו היה קשה מאוד. הרופא המטפל טען בוודאות ובשחצנות - כאילו הוא קוצב שנותיו של אדם - שלא נותרו לאבי אלא רק שבועיים של חיים, ה' ישמור. כאשר שמעתי את הבשורה הנוראה יוצאת מפיו של הרופא, נחרדתי מאד, ומיד ניגשתי לארגן דרשה של הרב וגם השתתפתי בהוצאות הדרשה. הרב הגיע לדרוש, ועכשיו יכול אני לספר לך את סיומה של פרשה זו. ברוך ה',

מאז ועד עתה חי אבי בטוב ובנעימים, בריא לחלוטין. לא אבי סגר את עיניו לאחר שבועיים, אלא אותו חורף גורלות כביכול, שניתנה בידו הרשות לרפא ולא לגזור, הוא זה שסגר את עיניו לאחר שבועיים..."

הוסיף המנהל ואמר, "מצויים אנו בתקופה הזויה, כאשר מנהלי ת"ת עומדים בפני גזירת סגירת הת"ת מדי יום ביומו. כדי להינצל מידיהם הטמאות של המתנכלים לנו, אני מקפיד לעורר את התלמידים ולשמור עליהם שלא ישוחחו כלל במשך כל זמן התפילה.

מסביבי ישנם תלמודי תורה רבים, שנאלצו להיסגר עקב הלשנות ותפיסות. אנחנו הת"ת עומדים באזור שלא טעם את נחת זרועם. וברוך ה', בת"ת שלנו תינוקות של בית רבן המשיכו ללמוד תורת חיים ללא הפסקה, בסייעתא דשמיא גדולה.

הכניס לשונו ל"כלא" - וניצל מהכלא

בעיר מונסי דר אחד מאנשי שלומנו, שהסתבך קשות עם החוק, והיה נתון במצב משפטי סבוכ מאד, עד כי היה חשש כבד שיישימוהו מאחורי סורג ובריח למשך שנים רבות. בצר לו, פנה האיש אל רבו ושפך את ליבו לפניו, מה יהיה עליו ועל משפחתו?

ענהו הרב, "יש בידי מפתח מופלא, שיכול להועיל לך שלא תצטרך לעבור מדירתך אל תא הכלא הצר, שרוצים להכין עבורך. המפתח הזה הוא שתקבל על עצמך להשתיק את המתפללים שמשוחחים בשעת התפילה, אבל שים לב - עליך לעשות זאת ממקום הרגיל, בלי לשנות אפילו ספסל בביהכ"ס, דווקא מן השולחן שלידו התפללת עד עתה, בין חבריך ומכריך. כאשר שמע זאת האיש, הוא נרתע ושאל את הרב, "מדוע אני חייב לעשות זאת דווקא ממקומי? הרי יחשובני לאחד שירד מדעתו, ויטיחו בי, מה זה, שינית כיוון באמצע החיים? היית מגדולי הדברים, ועכשיו אתה משתיק אחרים?!"

הרב לא הרפה, והסביר לו כי דווקא בזכות ההקפדה על נושא חשוב זה, ב"תיבול" של בידיונות יזכה להיחלץ ממצבו המסובך. עוד הזכיר לו הרב את דברי הרמב"ם, שהתשובה המעולה ביותר היא באותו ניסיון ובאותו מקום, כדי שיתקן האדם את החטא במקום שהיה מקלקל, ולכן יש מעלה יתרה בתיקון שיעשה האיש דווקא במקומו הקבוע. כאשר אדם מדבר בבית הכנסת הוא כביכול מבזה את השכינה ר"ל, וכן מעכב את תפילותיהם של האחרים שלא יעלו, וע"י כך מונע מהם ישועות ברוחניות ובגשמיות, וחוסם את הברכה מלרדת. אם כן, התיקון הוא שיכבד ויקדש את השכינה במקומו, בין אותם מתפללים.

האברך שמע וקיבל, ועל אף הקושי העצום שבדבר לא הפיל דבר מכל אשר הורה לו הרב, ובעת התפילה היה מרמז לחבריו לשתוק. כאשר נשאל, "מה זה? הנהגה חדשה - צדקות חדשה?", השיב ברמיזה שפתיים "מ... מ... צחקו חבריו, ו"כי בהמה אתה, שהינך מדבר בלשון מה... מה...?" אך הוא קיבל את הבידיונות בשתיקה.

ואכן, ה' היה בעזרו, ובאופן פלאי זוכה במשפט, ולא הוצרך להעתיק את מקום מגוריו מביתו לתא הכלא, אפילו לא ליום אחד. (כבוד בית ה')

"היית מגדולי הדברים ועכשיו אתה משתיק אחרים?!"

ניתן לקבל את העלון במייל m6797476@gmail.com נשמח לקבל כל הערה והארה בנוגע לעלון כמו כן נשמח לקבל מאמרים, רעיונות וסיפורים בנושא קדושת בהכ"נ בכתובת הנ"ל.
העלון יוצא לעילוי נשמת הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל בן יבלחט"א ר' צבי שליט"א בלט.

110 ש"ח
צבי רייך

תרומה דרך [אהבו בינו](#)

72 ש"ח
אליהו טהרני

תרומה דרך [פרונט](#)

125 ש"ח
אשר ארלבוים

הצטרפו גם אתם למאות שכבר לקחו חלק!

400 ש"ח
קהת מתתיהו הרמן

תרומה דרך [הרב בנימין קרליבך](#)
לע"נ משה יחזקאל בן יצחק

100 ש"ח
יונה רוזנגרטן

מש מזהים כל שבוע מחדש!

40 ש"ח
בעילום שם

נהנה מהעלון וטרם הצטרפת?! כנסו לעמוד של פרויקט המטמון או חייגו!

75 ש"ח
ציפורה שוורץ

מאד מעריכה את פועלכם כבר יותר מארבע שנים!

150 ש"ח
בעילום שם

זה העלון היחיד שנכנס אלינו לבית מעשיר ומהנה את כוולס!

125 ש"ח
מאיר גויטיין

זכות להיות שותפים בעליון הנפלא ובהפצתו באוסף גליונות!

400 ש"ח
יובל עזרא מגוז

תרומה דרך [אהבו בינו](#)
פרשת ויחי לע"נ מרת לידיה בת רגינה מנוס

88 ש"ח
שמשון שטיין

תרומה דרך [אהבו בינו](#)
כל הכבוד ותודה רבה בהצלחה!

88 ש"ח
אלישבע פרץ

כל סכום משפיע בדרך אל היעד!

88 ש"ח
בעילום שם

מדי שבת אני מדפיס את העלון ובהחלט הוא אטרקציה בשולחן שבת. מבחינתי זה גם 'הכרת הטוב'. תודה רבה וישר כח.

88 ש"ח
בעילום שם

בהוקרה לעורך החשוב על עלון משוכח ותועלתו במיוחד, נהנים כל שבוע מחדש, ומצפים כבר לספר החדש שיאיר את ביתנו, וסכו להגדיל תורה ולהאדירה!

110 ש"ח
אייל אורבך

לכבוד התורה ולומדיה, ולכבוד כל הנהנים מהעלון הנפלא 'טמונה בפרשה' לחזק את ידיכם להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה

חייגו 052-7665775 כדי להשתתף בפרוייקט המטמון!

180 ש"ח
יצחק רפפורט

200 ש"ח
יהודה אריה שמעון

55 ש"ח
נאוה רוזנבלט

מגוון רחב של חבילות השתתפות

הצטרפו עכשיו

hamatmon40@gmail.com | 052-7665775
דף הקמפיין: cmatch.me/Matmon

טמונה בפרשה

עלון שבועי לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

פרשת שמות

לסדר את הפרשה

לפניכם רשימת נושאי הפרשה בסדר מעורבב, עליכם לסדרם מחדש לפי סדר ההתרחשויות בפרשה. כשתצליחו, תקבלו מהאותיות חלק מפסוק מהפרשה.

- א. משה שב למצרים ומילת אליעזר
- ב. השי"ת נגלה למשה בסנה
- ג. הכבדת השעבוד והכאת השוטרים
- ד. שעבוד בני ישראל במצרים
- ה. משה בבית יתרו
- ו. משה הורג את המצרי ובורח
- ז. אהרן ומשה אוספים את הזקנים
- ח. מעשה המיילדות ושכרן
- ט. לידת משה ומעשה בתיה ומרים
- י. שלושת האותות
- יא. פרעה מסרב לשלוח את בני ישראל

שאלה לשולחן שבת

"וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי"
הגמרא (סוטה יב.) כותבת: 'עמרם גדול הדור היה. כיון שגזר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אמר: לשוא אנו עמלים?! עמד וגירש את אשתו עמדו כולם וגירשו את נשותיהם.

ויש לבאר מדוע לא נחשב לו הדבר לעון, שהרי במסכת ברכות (י.) כתוב: שחזקיהו המלך לא רצה לישא אישה ולקיים מצות פו"ר משום שראה ברוח הקודש שעתידים להוולד לו בנים בלתי הגונים ועל כך אמר לו הנביא שאסור לאדם לעשות חשבונות שמים אלא עליו לקיים את המוטל עליו. אם כן, איך עמרם שהיה גדול הדור עשה חשבונות שמים באומרו 'לשוא אנו עמלים', וביותר קשה שהרי כתוב עליו שהיה אחד מהצדיקים שמתו בעטיו של נחש, דהיינו ללא חטא?

מטרת השאלה

הינה לעורר דיון סביב שולחן השבת. ניתן לשלוח את תשובותיכם למערכת (בצרוף מקורות, אם ישנם) ובל"ג אכתוב מן התשובות בעוד כחודש.

פנינים

"ויאמר מלך מצרים למיילדות העבריות. ויאמר בילדכן את העבריות"

יש לבאר מדוע כפל הפסוק את המילה 'ויאמר' פעמיים: "ויאמר מלך מצרים למיילדות... ויאמר בילדכן וכו'". אלא, פרעה לא ציוה אותן בעצמו אלא דקדק לשלוח שליח אליהן, לכן כתוב ויאמר פעמיים, כמו שדרשו במגילת אסתר: "ויאמר המלך אחשוורוש ויאמר לאסתר המלכה", שאמר לה ע"י שליח. ובטעם הדבר שאמר להן ע"י שליח אפשר לומר, שהרי ישראל שהרג עובר פטור, בעוד בן נח שהרג עובר נהרג. ופרעה בכוונה שלח יהודיות להרוג את העוברים ולא הרג אותם בעצמו. אך על זה יש להקשות מדוע לא יתחייב בכל זאת מדין משלח, למרות שאין שליח לדבר עבירה, במקרה שהשליח לא מתחייב על העבירה כן מתחייב המשלח, שהרי כהן ששלח ישראל לקדש לו גרושה, מבואר בגמרא (ב"מ י:) שהדין הוא שמתחייב הכהן עצמו. לכן דקדק פרעה שמצרי אחר יהיה זה שייחשב המשלח של המיילדות העבריות וייענש הוא בסיבתו. (פנים יפות)

"של נעליך מעל דגליך כי המקום אשר אתה עמד עליו אדמת קדש הוא"

מפורש שנצטווה משה להשיל את נעליו מפני קדושת המקום. כמו כן, כתוב (ברכות פ"ט מ"ה) לגבי קדושת הר הבית: "לא יכנס להר הבית במקלו, ובמנעלו, ובפנדתו, ובאבק שעל רגליו, ולא יעשנו קפנדריא, ורקיקה מקל וחומר". ויש לבאר מדוע לא נאמר למשה אף להשליך את מטהו בדומה לדין הר הבית? ויש לומר: א. במדרש שכל טוב מבואר שמשה לא נשא את המטה שם כי אם בדרך נס ועי"ש. ב. מקל רגיל אסור אבל מטה זקנים המכובד אפשרי. (שבות יעקב ח"ג) ג. ידע משה שזהו מטה המיוחד לאותות. ד. בצנעא מותר. (ביאור אש) ה. התבטל המטה כלפי השם המפורש שהיה חקוק בו. ו. באמת הסיר אף את מטהו, והקב"ה הזמין לו מקל אחר כעין מקל השקד של ירמיהו. (שפ"א ליקוטים) וכן כתב הריטב"א על ההגדה שהזמין לו הקב"ה מטה מן השמים. ז. יש הבדל בין הר הבית להר סיני. ח. מזה שנאמר לו רק להשיל את נעליו הסיק משה שעליו להישאר עם מטהו. (ע"פ תשובות הקוראים הנכבדים שליט"א ל'שאלה לשולחן שבת' תש"פ)

שניחת השבת שלכם בטמונה בפרשה!

העלון המוכר והאהוב שעשרות אלפי משפחות לא עורכות סעודות שבת בלעדיו... עומד לצאת בספר חדש ומרענן. לקט נרחב של מיטב החידושים והמדורים הבלתי נשכחים במעל 500 עמודים בצבע מלא, מרגשים וחגיגים, כיאה לשולחן השבת!

היו מהראשונים שזיכים להשתתף בפרוייקט הוצאת הספר ולקבל ספר במתנה ועוד תשורות שוות במיוחד, עם אפשרויות הנצחה מיוחדות של עמוד או פרשה לעילוי נשמת יקיריכם.

מגוון רחב של חבילות השתתפות

הצטרפו עכשיו

hamatmon40@gmail.com | 052-7665775
דף הקמפיין: cmatch.me/Matmon

ישנו ביקוש רב בבתי הכנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם. זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה. ניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביין' 2. לשלוח שיק למערכת

העלון מוקדש לע"נ
שכנא יוסף בן יצחק צבי
ת.נ.צ.ב.ה.

חידון א' ת'

- התשובה לכל שאלה **מתחילה** באות המופיעה בתחילת השורה
- א. הבן הצעיר של משה
  - ב. שכרם של המיילדות, הכשרות והצדיקות
  - ג. בכורו של משה
  - ד. אחד מהעברים הניצים (עפ"י רש"י)
  - ה. שם פגש אהרן את משה בשובו ממדין
  - ו. המילה הפותחת את פרשתנו
  - ז. משה ואהרן אספום, ולבית פרעה הוליכום
  - ח. יוכבד ציפתה את התיבה ב _____
  - ט. יוכבד ראתה את משה שהוא כי _____
  - י. שניים משמותיו של חותן משה
  - כ. מקצועו של יתרו, קודם שהכיר את בוראו
  - ל. במילים אלו נפרד יתרו ממשה
  - מ. המקום אליו ברח משה
  - נ. פרעה החמיר את השעבוד בטענה שבנ"י _____
  - ס. בער באש ולא אוכל
  - ע. "וימררו את חייהם ב _____"
  - פ. שמה של אחת מהמיילדות
  - צ. ציפורה מלה את בנה באמצעות-
  - ק. שם נרדף לתבן
  - ר. משמותיו של יתרו (וי"א של אביו)
  - ש. שמה של אחת מהמיילדות
  - ת. חומר נצרך להכנת לבנים

חידון א' ת' הפוך

- התשובה לכל שאלה **מסתיימת** באות המופיעה בתחילת השורה
- א. החומר ממנו הייתה עשויה התיבה
  - ב. שם המקום בו ראה משה את הסנה בוער
  - ג. ידו של משה נהיתה מצורעת כ-
  - ד. משה היה- (_ פה ולשון)
  - ה. " _____ נתחכמה לו"
  - ו. משה הסתיר את _____ מפני הסנה
  - ז. משה שלח יד כדי _____ בזנב הנחש
  - ח. כשאהרן יצא לקראת משה הוא _____ בליבו
  - ט. בנ"י הכינו מהתבן _____ ללבנים
  - י. משה היה משבט זה
  - ך. המצרים העבידו את בנ"י ב _____
  - ל. בו משה טמן את המצרי, שהכה את היהודי
  - ם. אב ובתו
  - ז. "ו _____ את הילדים"
  - ס. מערי המסכנות
  - ע. מספר בנותיו של יתרו (רש"י)
  - ף. יוכבד הניחה את תיבת משה בין ה _____
  - ץ. " _____ העם בכל ארץ מצרים לקושש קש לתבן"
  - ק. מרים הביאה את יוכבד כדי _____ את משה
  - ר. לשם ציווה פרעה להשליך את הזכרים
  - ש. מטה משה נהפך ל-
  - ת. תיבת משה הייתה מצופה מבחוץ ב-

ואלה שמות

"זיקח את בת לוי"

אלו שמות נוספים היו לאמו של משה? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

"מי יוכל לעלות בהר ד'? מי שיש בו את המדות הללו, וכולן נאמרו במשה: "נקי כפים" זה משה, שנאמר (במדבר טז, טו): "לא חמור אחד מהם נשאתי", אם נטל חמור משלהם במה הוא שונה מן הגזלן? אלא, כך אמר משה: כל אותן המסעות, שהיינו נוסעים במדבר, לא אמרתי לאחד מהם, שיטול דבר משלי ויטעון על חמורו, ואין נשיאה אלא לשון עמיסה, שכתוב (בראשית מד, יג): "ויעמוס איש על חמורו". "ובר לבב" זה משה, שלא הלך בשליחותו של הקדוש ברוך הוא, עד שנתברר על עסקיו, שנאמר (שמות ג, יג): "ואמרו לי מה שמו וגו'". "אשר לא נשא לשוא נפשו", זה נפשו של מצרי, שלא הרג את המצרי, עד שעמד עליו בדין וראה שחייב מיתה, ואז עמד עליו והרגו. "ולא נשבע למרמה" זה משה, כשהלך אצל יתרו נשבע לו, שלא ילך ויעזוב שלא מדעתו של יתרו, וכשבא ללכת למצרים בשליחותו של הקדוש ברוך הוא, הלך אצל יתרו והתיר שבועתו, וזהו שכתוב: "וישב אל יתר חותנו". (ע"פ מ"ר)

מילה בפרשה

היכה במ בפרך,
וייסרם שוק על ירך,
עד שהגיע לכאן,
נוגש שהתאים לו זקן.

המונח המבוקש הינו מילה
ב 3 אותיות המופיעה בפרשה.
אשר כל שורה בחידה
רומזת להקשר שונה שלה.
(יתכן כתיב חסר וחילופי אותיות
בעלי הגיה דומה)

התשובה חתפרסם אי"ה בגליון הבא

ושפני טמוני חול

"והנה ידו מצרעת כשלג"

על מי כתוב שהיה מצורע במשך שמונים שנה?

***

"של נעליך מעל רגליך"

כתוב במשנה (אבות פ"ב מ"י): 'והוי זהיר בגחלתן של חכמים שלא תכוה שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף וכל דבריהם כגחלי אש'. טרם נגלה הקב"ה למשה, הורה לו לחלוץ את נעליו ורמז לו בזה כיצד יש להנהיג את ישראל, שכן נע"ל ר"ת נשיכה עקיצה לחישה, דהיינו שרמז לו להוריד מעליו את מידת הקפדנות וינהיגם בדרכי נועם. כמו כן, יש לרמוז שלכן הכהנים חולצים את מנעליהם בטרם יעלו לדוכן לשאת את כפיהם. כי הכהנים קפדנים הם מטבעם, ויש להם לברך את עם ישראל באהבה, ולא מתוך הקפדנות שנרמזת בנע"ל. (ערוגות אליעזר)

שעשועי דאורייתא

"לקושש קש לתבן"

באיזה מקום נוסף בתורה מוזכר קש?

***

מצאו נא בפרשה:

1. שש מילים רצופות המתחילות באות 'א'.
2. חמישה פסוקים רצופים המתחילים באותה המילה.
3. עשרה אנשים שלא מוזכרים בשמם אלא בכינוי. (בפרק ב')
4. את המספר 3 שמופיע פעמיים.
5. את שמותיהם של 5 מספרי התנ"ך.
6. שמונה מילים רצופות בנות 3 אותיות.
7. את האות מ' המופיעה 3 פעמים ברציפות. (לא באותה מילה) (3 תשובות)

"זיכרון" סימן

גימטריאות ורמזים לכירת מספר פסוקי הפרשה

בפרשת שמות מסופר על מינוי משה למושיען של ישראל, "וראך ושמה בלבו".

בפרשת שמות ישנם 124 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים:

"ידע בלבו" = בגימטריא = 124

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: מי פטור מלטפל במת מצוה? התוס' (כתובות יז.) מביא בשם הר"י מקורביל: שלמרות שקבורת מת דוחה תלמוד תורה, מכל מקום גדול שימושה יותר מלימודה - ואם הוא משמש תלמידי חכמים, אין לבטלה משום קבורת המת. **לסדר את הפרשה** - "ותשלח את אמתה". **חידו א' ת'** - אליעזר, בתים, גרשום, דתן, הר האלוקים, ואלה, זקני ישראל, חימר, טוב, יתר יתרו, כהן מדין, לך לשלום, מדין, נרפים, סנה, עבודה קשה, פועה, צור, קש, רעואל, שפרה, תבן. **חידו א' ת' הפור** - גומא, חורב, שלג, כבד פה וכבד לשון, הבה, פניו, לאחוז, שמה, טיט, לוי, פרך, חול, עמרם מרים, תחיין, רעמסס, שבע, סוף, ויפץ, להניק, יאור, נחש, זפת. **שעשועי דאורייתא** - בשירת הים: "יאכלמו כקש". 1. "אנכי אלקי אביך אלקי אברהם אלקי יצחק". 2. המילה היא: "ויאמר" בפרק ג' פסוקים יא'-טו'. 3. עמרם-"איש מבית לוי", יוכבד-"בת לוי" ו"אם הילד", משה-"ילד" ו"בן" ו"נער", מרים-"אחותו", ו"העלמה", בתיה-"בת פרעה", השפחה-"אמתה", "איש עברי"-שהוכה, "איש מצרי"-שהיכה, דתן ואבירים-"שני אנשים". 4. "ותצפנו שלשה ירחים", דרך שלשת ימים". 5. שמות, ויקרא, במדבר, דברים, ויואל. 6. "נתן לכם תבן: אתם לכו קחו לכם תבן". 7. "ועצום ממנו", העם ממצרים", העם ממעשיו". **ואלה שמות** - בת לוי, יוכבד, שפרה, אתה, היהודיה. (ע"פ ו"ר א' ועוד) **מילה בפרשה ויהי** - גור. "אדם חשוב מהחסידות" - חסידות גור, "אמר לכלבלב בהחלטיות" - כלבלב-גור כלבים, "עליך לפחד מן הצינה" - תפחד-גור, "אז לך תדור במלונה" - תדור!=גור! **טמונות בפרשה** - 1. "הלחץ אשר מצרים לוחצים" (ג,ט). 2. "ושמה בלבו" (ד,טו). 3. "והסנה בוער" (ג,ב). 4. "ירא כי אין איש" (ביב) "לא איש דברים" (ד,ו). 5. "מתכונת הלבנים" (ה,ח). 6. "והנה ידו מצרעת כשלג" (ד,ו). 7. "הבאשתם את ריחננו" (ה,כא), "שלא יריח אותו צדיק ריח רע" (רש"י ב,ג). 8. "ותצפנו שלשה ירחים" (ב,ב). 9. "חיות הנה" (איט) "זאם בת היא וחיה" (א,טז). 10. "ויהי לנחש" (ד,ג). 11. מרור: "וימררו את חייכם" (א,יד). 12. העיר צור-"ותקח ציפורה צור" (ד,כה). 13. יתר במשולש - "וישב אל יתר חותנו" (ד,יח). 14. "ויטמנהו בחול" (ביב). 15. "דרך שלושת ימים" (ג,יח). 16. "איש וביתו באו" (א,א). 17. "וישב על הבאר" (ב,טו). 18. "של נעליך מעל רגליך" (ג,ה). **טמונות בהפרשה** - 1. "קו לקו" (כח,י). 2. "למען ילכו וכשלו אחור" (כח,יג). 3. "תנובה" (כז,ו). 4. "ביין שגו" (כח,ז). **שאלה לחנוכה** - שאלנו: מי שיש לו שני פתחים צריך להדליק בשניהם שמא יאמרו העוברים בצד אחד של הבית שהוא לא הניח נר חנוכה כלל. אם כן, מדוע אין אנו אומרים שיש חשד במי שכבתה נרו שלא הדליק כלל? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. כבר נפטר מהמצווה ואין מחייבים אותו שוב, אבל מי שיש לו שני פתחים, מתחייב מראש בשניהם. 2. בגלל שבשבת לא יראו שיש נר כבוי בפתח הזה תיקנו שיש תמיד להדליק שם אבל בכבתה יראו נר מכובה. 3. אכן יש חיוב להדליק שוב אך אין זה מדיני המצווה עצמה אלא רק מפני החשד. (בית הלוי) 4. אין חשד כי אם באופן קבוע רואים שאינו מדליק בפתח זה. 5. החשד הוא בעת ההדלקה. 6. בדרך רואים חנוכייה ולכן אין חשד. 7. פחות מצוי שיכבה הנר אם הדליק באופן הראוי ולכן לא תיקנו בצורה שכזו.

ניתן להשיג את העלון:

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת.

באתרים: 'לדעת', 'אידישער וינקל' (באידיש) 'תורת יוסף' ו'דרשו'.

בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רח' בית ישראל 1, ובמערכת.

© כל הזכויות שמורות לאהרן ביין.

ניתן לשלוח תגובות, רעיונות והערות למערכת:

קויפמן 17, ירושלים

temunabaparashah@gmail.com

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים

בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת.

מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

לקבלת לוחות לימוד, עלונים, מבחנים ולכל עניין אחר -
פנה אל משרדי 'קביעותא' - המשנה וההלכה היומית' באחת מהדרכים הבאות:
טלפון: 072-272-0000
אימייל: office@kviuta.org
מס' הקו של שיעורי ומבחני המשנה וההלכה היומית: 072-332-3020
להערות ותגובות על המאמר, ניתן לפנות
להרב יצחק טילמן בטלפון: 050-419-3355
או באימייל: is0504193355@gmail.com

לא רבים יודעים על העובדה שבמשך 35 שנים תמימות זכה הרב משה זינגר שליט"א לשמש כחברותו של מרן פוסק הדור הגאון רבי נסים קרליץ זיע"א.
כאשר אנחנו פוגשים בו - אנו מבינים מדוע:
אחת המידות הבולטות באישיותו של רבי משה היא הצניעות והפשטות. קשה לפספס זאת.
אבל לא סתם חברותא היה הרב זינגר.
יחד סיימו מדי שנה את כל ששת סדרי המשניות...
בשיחה עמנו הוא ניאות לשתף אותנו בכמה מן הפנינים שזכה לאגור באמתחתו בשנים יקרות הערך שחלפו עליו בצילו של פוסק הדור.

החברותא

בתחילת השיחה מדגיש רבי משה, כי כל הסיפורים והנקודות שיועלו במהלך השיחה הם על פי זיכרונו והבנתו בלבד, ואין לתלות במרן זיע"א שום הערה או שגיאה, אלא הם על דעתו ובאחריותו בלבד. הוא מבקש מאתנו לכתוב זאת כמה פעמים במהלך השיחה. לאחר מכן הוא מתפנה אל העניין לשמו נועדנו.

***

בנסיעה לא מדברים!

רבי משה מתחיל לספר:
בערך בשנת תשמ"ז, התחלתי לקחת את רבי נסים למקומות ציבוריים רבים, בהם: בריתות ואירועים ציבוריים שונים. בין השאר עסק רבי נסים אז בפגישות עם אישי ציבור רבים, כדי להקים, לחזק ולבסס את בית הדין שייסד, שהיה אז בשלבי הקמה ראשונים.
במהלך הנסיעה הוא אף פעם לא דיבר, כיון שסבר שבשעת הנסיעה על הנהג להיות מרוכז לחלוטין בנסיעה. את השיחות עמי היה מנהל רק כאשר היינו חוזרים בשעות מאוחרות של הלילה. הוא עשה זאת כדי לעורר אותי, הנהג, שלא אהיה עייף.

***

מה צריך ללמוד קודם?

את רוב תורתו - כך סיפר לי - קיבל מאביו הגאון רבי נחום מאיר קרליץ זצ"ל. כילד, כאשר התחיל ללמוד, הוא רצה להתחיל הישר מהגמרא. אביו לא נתן לו 'לקפוץ' ישר ללימוד הגמרא, אלא אמר לו שבשלב הראשון יעסוק בלימוד משניות ויזכה לסיים את כל ששת סדרי המשנה, ואז יוכל להתקדם ללימוד גמרא. אביו אף השתמש עבור זה בלשון חז"ל (בבא מציעא ל"ג ע"ב): "לעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד".
מרן ה'חזון איש' היה מתעניין אצלו באלו משניות הוא עוסק, ותמיד כאשר דיבר עמו בלימוד, היה שואל אותו בעניין המשניות.

***

לנצל כל רגע...

הוא אמר לי - מספר הרב זינגר - שכדאי לנצל את זמני ההמתנה בכל המקומות אליהם אנו מגיעים. כדי שלא נתבטל, הוא קבע עמי זמן קבוע ללימוד משניות, כך שכאשר גיע למקום וניאלץ להמתין - יהיה אפשר להמשיך את החברותא ללימוד המשניות.

***

שיעור משניות מימים ימימה

עד לשנת תשמ"ג הוא היה מוסר שיעור משניות יומי לאחר התפילה ב'הליגמן'. בשנה זו הוא מסר את השיעור לבנו הגאון רבי אברהם ישעיהו שליט"א. בעיקרון, בשנת תשמ"מ כבר נבחר לכהן כרבה של רמת אהרון, אלא שהוא לא עבר לגור שם מפאת רצונו לגור בסמיכות לאמו, שגרה ברחוב בלוי הסמוך להליגמן. לאחר פטירתה הוא עבר לגור ברמת אהרון, ואז גם החל להתפלל תפילת ותיקין.
כמה שנים לאחר מכן התחלנו ללמוד לפני ואחרי התפילה - תלוי בזמן שבו החלה התפילה, בקיץ ובחורף וכדו'.

***

שבעה ימים בשבוע - 2 פרקים ביום

התחלנו ללמוד מתחילת מסכת ברכות. הלימוד היה שבעה ימים בשבוע, כולל שבת. הוא רצה לסיים את כל הש"ס משניות בכל שנה. לפי החשבון - הוא אמר - בשביל לסיים ש"ס משניות בשנה, צריך ללמוד בכל יום 2 פרקים. אלא, שבש"ס משניות יש פרקים ארוכים יותר וארוכים פחות, וכן ישנם כאלה שהלימוד בהם מורכב יותר ועמוק ונמשך זמן רב יותר.
דרך אגב, מי שהכיר אותו - אומר רבי משה - אצל רבי נסים לא היה שייך המושג 'קשה' בלימוד התורה. לכן לא כל כך שייך להשתמש בכל הנוגע למשניות שלמדתי עמו הללו בביטוי 'קשות'.

הרב זינגר משחזר את השנים הנפלאות במחיצת מרן

בכל יום למדנו בין שעה לשעה ורבע. היו ימים שלמדנו קצת יותר והיו גם שפחות, אך שמרנו על רצף עקרוני של לימוד 2 פרקים ביום. הלימוד שלו היה בריכוז רב מאוד. היינו לומדים לפני תפילת שחרית, וכשהתחילה התפילה הוא הפסיק באחת. כאשר חזרנו ללימוד לאחר התפילה, ואפילו ביום שלמחרת, הוא היה שב מיד למקום המדויק בו הפסקנו, שכן הריכוז שלו בלימוד היה מבהיל.

***

אין מצב לפספס את הלימוד - לא משנה למה!

היו שנים שבקפיץ הוא היה נוסע לדאצ'ה (מנוחה) בירושלים, ואז הייתי נוסע אליו בכל יום כדי לשמור על רצף הלימוד.

גם בימים בהם לא יכולנו ללמוד מסיבות שונות - כאשר היו בריתות ושמוחות של נכדים למשל, ומיד לאחר התפילה היה צריך לנסוע אל מקום הברית ולאחריה להמשיך לסעודת המצווה - רבי ניסים היה מקפיד מאוד למצוא זמן אחר במהלך היום ללימוד הקבוע, כדי שלא לפספס אפילו יום אחד. צריך להבין שהתקשורת באותם ימים לא הייתה קלה ונגישה כמו היום. אפילו טלפון לא היה, לא אצלי ולא אצלו. לכן הוא היה דואג לקרוא לי, ואף מחפש אותי באופן אישי, על מנת להודיע לי על זמן הלימוד.

דרך אגב - אומר הרב זינגר - גם בשנים מאוחרות יותר, אמר רבי ניסים, שהוא כשלעצמו לא היה מכניס טלפון לביתו, בין השאר בגלל שאינו רוצה לענות תשובות דרך הטלפון, שכן מעוניין הוא לראות את השואל בעיניו. הסיבה בעטיה הכניס את הטלפון הייתה רק בשביל שהרבנית תוכל לעמוד בקשר עם ילדיה. הוא אף לא היה מוסר את מספר הטלפון בלי רשות מהרבנית, והסביר: הטלפון שייך לה - לא לי...

כשכבר היו טלפונים, הרבנית הייתה מתקשרת ושואלת בערך בזה הלשון: שלום. מדברים מקרליץ. הרב מבקש ללמוד. האם זה אפשרי??

***

קורא, מסביר ומסכם להלכה

סדר הלימוד התקיים באופן שהוא היה קורא את המשניות ומסביר לי אותן. הוא לא היה ממשיך עד שהיה בטוח שאני מבין.

הוא היה קורא כל משנה ומסביר, ואז עובר לפירוש ה'ברטנורא'. כשהיינו מגיעים לקטע שנוגע להלכה, הוא היה מסכם את פרטי ההלכה בעניין. זה היה בעיקר עבורו, כדי להזכיר לעצמו את העניין - בעיקר בסדרי מועד, נשים וניזקין.

הצעתי פעם להביא לו משניות עם ציורים וביאורים, או שאני אכתוב ואסכם על דף את פרטי המשניות הקשות. הוא לא רצה לשמוע על כך, והסביר, שצריך לחשוב עם הראש ולהבין לבד באופן עצמאי - בעזרת ביאורי המפרשים החשובים על המשנה. כאשר לפעמים היינו מגיעים לדברים שנוגעו לאירועים שהתרחשו בבית הדין, הוא היה מספר אותם בקצרה.

חשוב להדגיש, שהלימוד היה כולו לשם לימוד. לא היה כזה מושג לסטות מהנלמד, ולהזכיר נושאים אקטואליים שעל הפרק. עוד כדאי לציין, שלא היה אצלו המושג סקרנות. אנשים היו שואלים שאלות מעניינות, והוא היה עונה עליהן בלי לשאול ולחקור על המשך הסיפור. כמו כן, הייתי מביא לו דפים עם תוכן מעניין שקשור לבית הדין ולנושאים נוספים. הוא לא היה פותח אותם ואפילו לא מציץ בהם, אלא מניח אותם בצד.

***

לדעת על מה (לא) להתעכב...

נישט קען קוועטש! לא היה כזה מושג לצאת מנושא הלימוד בעצמו.

יום אחד, במהלך הלימוד, עלתה לי שאלה שחשבתי שהיא שאלה טובה. שאלתי אותו, הוא שמע אותה, חשב לכמה רגעים, ואז המשיך ללמוד בלי לומר מילה. אני התביישתי, וחשבתי שמסתמא השאלה כל כך לא נכונה עד שאין צורך להגיב עליה. אלא שלאחר יומיים-שלושה, בתחילת הלימוד הוא אמר לי: רק אתמול היה לי זמן לחשוב על השאלה ששאלת לפני כמה ימים. השאלה נכונה, ונראה לי שההסבר והתשובה עליה היא כך וכך. זה החיה את נפשי. כעת ראיתי שלא שאלתי שאלה לא ישרה. מזה למדתי, שגם כשיש שאלות טובות שיש מקום לחשוב עליהן, הרי שבזמן הלימוד אין להתעכב עליהן, אלא ללמוד הלאה, ורק כאשר נמצא זמן מתאים לעיין בשאלה, מעיינים בה.

***

שאלה בזמן המתאים

באופן קבוע, היו אנשים ממתנינים לאחר התפילה כדי לשאול אותנו שאלות בזמן של קיפול התפילין והטלית וההליכה לבית. באחת הפעמים בא אברך לשאול שאלה הלכתית, וקיבל תשובה. בלימוד שלפני כן בדיוק יצא לנו לדון בנושא הספציפי הזה, ומזה הוא הסיק את התשובה באופן מידי. נהרה הייתה שפוכה על פניו מכך שבדיוק זמן לו ה' ללמוד את העניין לפני ששאלו אותו את השאלה. נדמה לי שהשאלה הייתה אם אפשר לתת לגויה תנור ישר, והוא השיב על פי דיוק מהלימוד במסכת שביעית.

***

סיום - לא רק על הש"ס כולו

הוא הקפיד מאוד לערוך סיום בכל סוף סדר. בשנים בהן היה בקו הבריאות, היה נכנס לבית ואומר לרבנית: אנט א'סיים (היום עושים סיום).

הרבנית הייתה מקפידה להיכנס לסלון ולפרוש מפה לבנה קטנה על חלק מהשולחן. את השולחן היא כיבדה בדרך כלל בעוגה שהכינה, ושמה גם יין וכמה כוסות, וכן שקדים. אם היו שם אנשים שבאו לשאול שאלות, היה מזמין גם אותם להצטרף לסיום. למרות שהיה קשה לו לאכול ולשתות לפני הסעודה, הוא היה שותה קצת יין לכבוד הסיום, ואומר 'בורא פרי הגפן' ולחיים! בסיום עצמו היה קורא את החלק האחרון במשנה, ואמר את כל נוסח ה'הדרן', ואז מתחיל כמה מילים בסדר החדש.

***

נושאים ציבוריים לא דוחים לימוד!

פעם היה צריך להיפגש עם מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א על מנת לשוחח עמו על נושא ציבורי חשוב. הם תיאמו ביניהם שהזמן המתאים ביותר הוא לאחר תפילת ותיקין. כמובן שלאחר התפילה חשבתי לקחת אותו מיד לרבי חיים, אולם הוא עצר אותי ואמר לי: דבר ראשון אנחנו לומדים, אחר כך ניסע.

***

סיום הש"ס, וגם לשמח לב אלמנה - הכיזד?

פעם בשנה היינו מסיימים את כל הש"ס, ואז הוא היה מקפיד לערוך סיום מכובד במניין.

בכל שנה הוא דאג שהסיום יצא ביום היארצייט של אבי ז"ל, שנפטר בכ"ב אדר א' תשנ"ב. בשנה הראשונה של הפטירה של אבי סיימו את הש"ס בחודש תמוז, והוא ביקש לערוך את הסיום בבית של אמי.

אני - אומר רבי משה החברותא - אפילו לא הייתי מעז לבקש זאת מעצמי. אבל כוונתי הייתה לשמח את אמי ולכבד אותה. הזמנתי גם את הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל, וכל הילדים של הרב הגיעו אף הם. מכאן ואילך הוא דאג שיעשו בכל פעם סיום בערך ביארצייט. בשנים הראשונות הייתי עורך את הסיום בבתי כנסת ובאולמות.

אנקדוטה מעניינת זכורה לי:

סיומו של אחד ממחזורי לימוד 'הדף היומי' אירע באדר, והזמינו אותו לסיום הש"ס של הגאון רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א, שמסר שיעור בביהכ"נ 'יוצאי חרון' ברחוב בר אילן, הם שכרו אולם, ועשו סיום גדול. באותה הזדמנות הוא אמר שיעשה גם הוא את הסיום על הש"ס משניות, ואכן, הוא סיים את הש"ס, אני אמרתי קדיש, ואח"כ סיים הגר"ח מישקובסקי.

בשנים שלאחר מכן, הסיומים היו אצלי בבית, וממש עד שנת תשע"ד - אז עבר לביתו של בנו רבי מרדכי מחמת חולשתו העצומה - למרות שקשה היה לו מאוד ללכת, היה עולה במיוחד לביתו בשביל לסיים. באותה הזדמנות גם היה מברך את אמי ואת משפחתי.

לא הספקנו? יש ליל שבת!

אם עד היארצייט לא הספקנו ללמוד את כל הש"ס, ביקש ממני להגיע בליל שבת לבית הכנסת צא"י, בכדי להספיק לסיים את הש"ס עד למועד המיועד. לא למדנו בבית, משום שלא היה בו חשמל והוא לא רצה ללמוד לאור הנר. לכן הלכנו לבית הכנסת צא"י, שם היה גרטרור.

למרות שבחודש טבת היה היארצייט של אביו ויכול היה לדאוג שסיום הש"ס יהיה עד אז, הוא ביקש לסיים עד היארצייט של אבי, כנראה כדי לכבד את אמי, ולהרנין ולשמח לב אלמנה.

דאגה ללימוד ולזולת גם במצב רפואי קשה...

בשנת תשנ"ז, ביום ראשון ז' באב, עבר הרב אירוע לבבי חמור ביותר עד שנשקפה סכנה ממשית לחייו. [במאמר המוסגר, סיפר בנו של מרן זיע"א, הגאון רבי אברהם ישעיהו שליט"א, שכאשר הוציאו רבי בית הדין רב עם רמקול שיכריז על הצורך להתפלל ולהתכנס לעצרת תפילה וזעקה, באותן השעות ממש חל שיפור של ממש במצבו, זאת כאשר שעות ספורות קודם לכן הוא היה שרוי במצב רפואי חמור ביותר עד שהרופאים כמעט אמרו נואש. אפילו מרן הגאון רבי חיים גריימן זיע"א שהגיע לבית החולים להתעניין בשלומה והיה מעורב בפרטי האירוע, הסכים שהמצב קשה ביותר].

במשך כמה ימים - ממשיך רבי משה לגולל - היה מורדם ומונשם. מיום רביעי בבוקר החלו להפחית את כמות חומרי ההרדמה ומשככי הכאבים. במהלך השעות הללו הוא החל לחזור להכרה באופן הדרגתי, והחל לשאול: איפה הרב זינגר?

ביום שישי הייתי שם ביחד עם חתנו הגאון רבי אהרן אוסטרן שליט"א, והרופאים ביקשו שאכנס, כיון שהרב אמר משהו, וחשוב להיכנס אליו ולדבר עמו. כשנכנסתי מעבר למחיצת הזכוכית, הוא פקח את העיניים וראה אותי, ומיד שאל היכן אנחנו אוהזים במשניות. לאחר מספר רגעים הוא נרדם, ומשפקח שוב את עיניו, שאל: מה עם הבחור? כוונתו הייתה לבחור שפנה אליו בימים שלפני האירוע הלבבי, וביקש עזרה בנוגע לשיבה שרצה להתקבל אליה. הרב ביקש ממני אז לפנות לראש השיבה ולטפל בעניין, וכעת התעניין מה התקדם בנושא.

הליכה - בעצת הרופאים

בתקופה שלאחר האירוע הייתי נוסע אתו לים - לירידינג, או לחילופין, הולך אתו לגינה ברחוב שדרות רמז. לפעמים הלכנו לבית יד לבנים ברמת גן שנמצא בהר גדול, ויש שם נוף יפה ואוויר מעולה. בדרך כלל ההליכה הייתה לפחות שעה, זאת מחמת הוראת הרופאים המפורשת שעליו לעשות פעילות גופנית באופן יומי. נחיצותה - כך אמרו - לא פחות מאשר לאכול ולשתות!

בתקופה הראשונה, עוד לפני שחזר לכוחותיו, כאשר היינו הולכים הוא היה שותק. הסיבה הייתה בגלל ש"עכשיו הולכים - בגלל הוראת הרופאים ללכת". בתקופה מאוחרת יותר, לאחר שכוחותיו שבו אליו, הוא דיבר איתי גם בדרך. כאשר היינו נוסעים לים, הוא היה משוחח על דא ועל הא. ומתעניין בענייני הציבור ובאירועים שעוררו שיח ציבורי באותה תקופה. שאלתי אותו מה היה שכל כך התעניין היכן אני בתקופה שלא חש בטוב, והאם הוא זוכר את זה? הוא ענה, שאת האירוע בעצמו הוא לא זוכר, אבל הוא כן זוכר שרגעים ספורים לפני שאיבד את ההכרה חשב על כך שהוא צריך עוד ללמוד איתי. לכן כשהתעורר, הוא נזכר בדבר האחרון שעסק בו. כמו כן בעניין הבחור שרצה להתקבל לשיבה, אף שאין לי מושג אם הכיר אותו בכלל באופן אישי, כיון שהתעסק בה ממש קודם, חשב על כך מיד כאשר התעורר.

כמה היה חשוב אצלו לימוד המשניות!

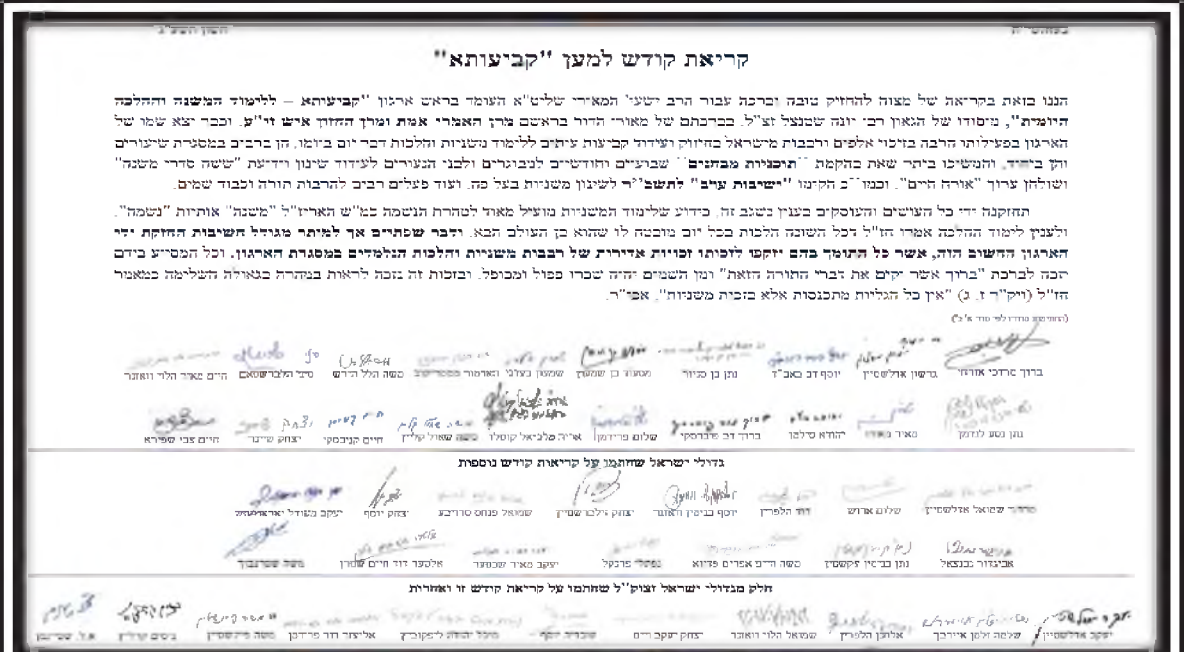
בשנותיו האחרונות כשכבר נחלש מאוד והתגורר בביתו של בנו רבי מרדכי, למדנו לפני מעריב. כשהוא לא ראה אותי, היה שואל איפה אני נמצא. הפרט הזה גם כן מוכיח כמה הלימוד הזה היה חשוב לו.

בסיומים היה מדבר על מעלת המשניות ועל לימוד המשניות באופן כללי.

החיבה למשניות ולמפעל 'המשנה וההלכה היומית'

לסיום, מספר לנו הרב זינגר - החברותא למשניות המיתולוגי של מרן פוסק הדור זיע"א - על הוקרתו של מרן כלפי המפעל ללימוד המשנה וההלכה היומית:

את מפעל 'המשנה וההלכה היומית' הוא הכיר היטב, ואף הוקיר את המפעלים הברוכים. אני זוכר שירר הארגון רבי שלמה שנוצל, היה בא אליו רבות, והוא אף חתם לו על 'קול קורא' שביקש מהציבור להצטרף לסדרי הלימוד של המפעל.

גדולי ישראל ב'קול קורא' לטובת ארגון 'קביעותא'

שיר המעלות לשלמה

קודות חייו ומפעליו
של גדול דעה סיני ועוקר הדים
תל תלפיות
תורה וגדולה במקום אחד
רבי שלמה איגר זצלה"ה
אב"ד פוזנא וקאליש
בעל הגליון מהרש"א, ספר העיקרים ועוד
בנו חביבו של רבינו הגרעק"א זצלה"ה

הרב ישי לסר

הגאון רבי שלמה איגר זצ"ל נודע בשערים ביני עמודי דגרסי, ושמועותיו מיבדרן בהיכלי התורה. אף בדורו, בין אדירי התורה, תפס מקום של חשיבות, הן בהבעת דעה בנידונים הלכתיים, והן בהנהגת הכלל ונשיאה בעול הציבור. שנים רבות היה סוחר גדול, והיו תורה וגדולה משמשים על שלחנו. לאחר שירד מנכסיו, לקח על עצמו את כס הרבנות במקומות שונים. את חותמו הותיר לדורות בחיבוריו החשובים, המפורסם שבהם הוא "גליון מהרש"א" על השו"ע יו"ד, אשר יד הכל ממשמשת בו. וכן תשובותיו וחיידושו השזורים בכתבי אביו הגרעק"א מאירים כפנינים וכפתורי זהב. בשנים האחרונות הפציע לאור עולם חלק מחיבור נפלא של הגר"ש, שנדפס מכתב יד, הלא הוא "ספר העיקרים". וכן נאספו תשובותיו בשני כרכי שו"ת, שיצאו לאור ב'מוסד הרב קוק'.

אף שהיה בנו של גאון ישראל רבי עקיבא איגר, ובדרך כלל בכגון דא, הבן מוותר בצילו של האילן הגדול, קובע הגר"ש ברכה לעצמו, וכן מאד היה נחשב אצל אביו.

והיה נאלץ להפסיק באמצע שעוריו כדי לשאת ולתת עם הבאים, וכשהיה חוזר אל השיעור לאחר שעה או שעתיים, היה ממשיך ממקום שהפסיק בלי שהצטרך לשוב ולהתחיל מראשית הענין אשר בו עמדו. דודו ר' חיים דוידזון שאלו פעם על כך, כיצד מצליח למצמם את חושי במדה כזאת כדי להמשיך באותו מקום שהפסיקוהו. השיבו על כך: "זאת ברכת אבי שברכני קודם שנכנסתי לחופה, ואלה היו דבריו אלי: בני חביבי! אתה יוצא עתה מביתי ומרשותי ותבוא לבית גבירים, בית חותנך, ויזדמנו לפניך עסקים גדולים אשר יגרמו לך להפסיק מלימודך, תהא זאת ברכתי לך שמיד כשתחזור ללימודך לא תצטרך לחפש ולעיין שוב במה שהפקת, כי אם מיד תוכל להמשיך ממקום שהפסקת בלא שום יגיעה ובזה תבא בשלום על מקומך ולימודך."

ויחזור לתלמודו

היו לו שיעורים קבועים מדי יום בימיו. לרגל עסקיו הגדולים היו באים לביתו שרי הממשלה

רבי שלמה נולד בליסא בשנת תקמ"ז, כבנו השני של הגאון רבי עקיבא איגר (אשר היו לו שבע עשרה ילדים). בהיות הנער כבן שש פרצה דלקה גדולה בליסא וכמעט כל בתי היהודים נשרפו והפכו לעיי חרבות. חותנו של הרעק"א שהחזיק אותו על שלחנו ירד מנכסיו ולא יכול היה לפרנס את חתנו שהיה כבר מטופל בבנים. באותו זמן נתפנתה משרת רב בעיר מרקיש-פרידלנד, והלך לשם רעק"א ושימש ברבנות עשרים וארבע שנים. בעיר זו למד רבי שלמה אצל אביו, ושמו יצא לתהילה כאחד העילויים הגדולים.

בהיותו בן ט"ז נלקח להיות חתנו של ר' ישראל הירשזון מעשירי וורשה. בבית חותנו ישב רבי שלמה כמה שנים והמשיך ללמוד, אבל יחד עם זאת התחיל כבר אז גם לעזור לחותנו במסחר עד שנעשה בעצמו אחד הסוחרים הגדולים בורשה, יחד עם זאת נחשב עם גדולי הלמדנים בעיר.

רבי שלמה התגורר בוורשה במשך 35 שנים. בשנת תקצ"א עמד בראש ועד יהודי שהשתתף במרד הפולני מול השלטון הרוסי. במהלך המרד איבד את כל רכושו והוכרח לקבל על

עצמו את משרת הרבנות בעיר קאליש כדי לכלכל את ביתו.

קאליש או פוזנא

בשנת תקצ"ח כשנפטר אביו הגדול, רצו אנשי הקהילה החרדים בפוזנא למנותו לרב הקהילה במקומו של אביו.

רבי שלמה לא שש לקראת הרבנות בפוזנא. הוא ישב בקאליש, קהילה פולנית, שאנשיה רובם ככולם היו יראים וחרדים לדבר ה' והרפורמה טרם חדרה לכאן. הוא היסס לקבל את הרבנות בפוזנא שהיתה כבר נגועה בהשפעת הרפורמה עוד בחיי אביו הגאון. ולכן הפצירו בו אנשי פוזנא והעתירו עליו דברים כדי שיתרצה. ואלה דבריהם: "אכן נחלה נא פני כבוד גאונו להתרצות להיות לנו לרב ומורה וכל העם ששים ושמים לראות פניו המאירים ומהרה יבא לקהלתנו..." הדבר שהשפיע על רבי שלמה להענות לבקשתם הוא כי בפוזנא ישב אביו יותר מעשרים שנה ולכבוד נחשב בעיניו לרשת את מקום אביו המנוח. בבואו לפוזנא חידש את הישיבה אשר יסד אביו.

גם מצד תושבי העיר, לא עבר המינוי בצורה חלקה. חוג המשכילים שהלך וגדל התנגד לכך (וכן התנגדו בשעתו למינויו של אביו הרעק"א) עכבו את המינוי עד שנת ת"ר, אז לבסוף זכה ברבנות, אך לאחר כמה שנים על כס הרבנות בפוזנא הותש כוחו מהמלחמה התמידית עם המשכילים שם, והוא חזר לרבנות העיר קאליש, שם נפטר בי"א טבת תר"ב ונקבר בפוזנא.

אביו של האדמו"ר רבי לייבל

למרות היותו מגדולי המתנגדים לחסידות, בנו רבי יהודה לייב ("ר' לייבל"ה) איגר הצטרף לחסידות קוצק ובהמשך לחסידות איזביצה. בהמשך השנים, התגבשה סביבו חצר עצמאית - חסידות לובלין - והוא עצמו נמנה כאדמו"ר הראשון בשושלת זו.

מעניין לציין את מה שכתב רבי שלמה בהנהגות לאחד מבניו, להזהר שלא לדבר סרה על חברות חסידים, ראה להלן בסוף המאמר.

בן חביב לאביו

רבות היתה מתכתב עם אביו הגדול, והיה חביב עליו עד לאחת. להלן לקט מלשונותיו של רעק"א עליו:

"הושיטו לי הפסק שפסק בני יקירי הגאון נ"י שהיה לי למשיב נפשי ולהחיות רוחי לשעשע בדבריו אשר העלה בכחו הגדול וידו החזקה

בחריות ובקיאות גדולה..."

"ידידי נ"י, תהלה לק-ל זיכני ה' בכן אשר כגובה ארזים גבה, הגאון מו"ה שלמה נ"י יאריך ימיו ושנותיו, והוא יצילני מטורח הדרך, ומי שרוצה לשאול ישאל לבני הגאון נ"י והוא ישיב כראוי ואם לא ימצא ישוב לנכון יכתוב אלי ואם גם אני לא אמצא ישוב נכון אודה על האמת."

"לבני חביבי כלבבי, הרב ר' שלמה נ"י. אשר חושש בני שהוא לי לכובד להשיב, תאמין לי כי הוא חיי רוחי, כי בעת שאני כותב אליך מצוייר אצלי כאילו דמותך עומד לפניי, ופנים אל פנים אדבר אתך."

רבי שלמה כתב לאביו: "זה יותר מירח ימים עמד לי דבר לשטנה ללמוד שיעורי עיון וחזרתי על הלכות הר"ף ממסכת יבמות, ונתקשיתי באיזה מקומות בהבנת דברי הנימוקי יוסף, אמרתי אנסה נא להציע דברי לפני כיסא קדשו דמר אבא מ"ו אולי יחנני ויחשבני כאחד

מתלמידיו הקטנים השואלים תורה מפייהו... (שו"ת רעק"א רכא).

ואכן אביו משיב: "בן יקר לי מפנינים אב בתורה ורך בשנים הרב רבי שלמה נ"י, חדאי נפשי בדבריך הנעימים בפלפול ישר ובסברא אשר הגיעוני..."

כי אני מוטרד מכל פינה

באחת משובותיו (שו"ת רע"א קמא קכו) כותב רבי שלמה שהוא מסתייג מלקבוע מסמרות בהלכה, בהיות שהוא מוטרד במסחר. מעניין לראות את ההתכתבות עם אביו.

אותה תשובה ארוכה של הרש"א, נדפסה בשו"ת רעק"א תחת הכותרת: "מבני יקירי קיר לבבי הרב המפורסם רבי שלמה נ"י". התשובה עוסקת בשאלה חמורה בדבר גט על תנאי. בסוף התשובה מסיים רבי שלמה: "אלא שאני

איני תוקע עצמי להלכה ומכ"ש למעשה, כי אני מוטרד מכל פנה, עד שבוה אני מדבר וזה בא בעסקים שונים, ואני דולג ופוסח מלימוד לעסקים ומעסקים מלימוד."

לאחר מכן כותב רבי שלמה כי הוא שולח את תשובתו לאביו, למען יעביר את שבט ביקורתו על הפסק. כשהגיעו הדברים אל האב הגדול, כתב הוא בשולי הדברים שורות נרגשות, אודות מצבו הרפואי הקשה, וכמה דברי בנו מחיים את רוחו, וכך כתב:

"בהגיע דברי בני החמודות הנה, מצאוני עצור בחדר המטות, נהייתי ונחליתי עד מאד, הרופאים כולם ישראלים ואינם ישראלים שבעירי, [אשר מכיר אני להם טובה ונותן תודה על רב שקידתם ועוצם השתדלותם יום ולילה לא שבתו כחשיכה כאורה סבבוני כתרונני על מטתי, תהי משכורתם שלימה מהמשלם שך טוב], חדלו למצוא עוד מזור, חדלו, ואמרו נואש לנשמת חיים, עד אשר פנה ד' אל שועת רבים ולא בזה את תפלתם, כי לבשו רוח טהרה מגדולם ועד קטנם, בעיר ובמדינה, ויתפללו אל ד' בחזקה לחיותיני כיום הזה, וזה מעט ימים אשר קמתי ממטתי וכאשר החילותי לנוע איזה פסיעות בחדרי על משענתי הושיטו לי הפסק הנוכחי שפסק בני יקירי הגאון נ"י, היה לי למשיב נפשי ולהחיות רוחי לשעשע בדבריו אשר העלה בכחו הגדול וידו החזקה בחריות ובקיאות גדול, צר לי אשר לחולשת רעיוני גם כח ידי אין אתי, לערוך אף גליון אחד לשעשע ולפלפל בדברי בני המלאים דעת הרחבים והעמוקים, טובים ומתוקים, ולבל לענות דין האשה אשר בא עליה השאלה אין ברצוני לעכב תשובתי עד שיחנני ד' להשיב כחי עלי."

לסיום, מאשרר רעק"א את פסק בנו ומוזהיר בחריות את המערערים עליו: "ובאתי היום לאשר ולקיים הפסק אשר דן ואשר הורה גבר בגוברין כבוד בני נ"י, ומסכים אני שתהא אשה זו אחר שתקיים תנאה רשאה להתנסבא לכל גבר דתצבי, ואני גוזר על המערערים שישימו מעתה יד לפה, ואם לא ישמעו ילכדו ומרה יהיה להם באחרונה, דברי החותם בידים רועדות, וקדסולים מועדות, רוחו בקרבו מלאה תשואות ועיניו לשמים נשואות להשיבהו אל איתנו, וישית לו נוספות כח ואמיץ לתורתו הקדושה ועבודתו התמימה. עקיבא."

לברוח מלבשר רע

גם עם גיסו החתם סופר, שרר קשר חם והערכה הדדית.

בין המכתבים שנדפסו באגרות סופרים, נמצא

מכתב אחד (סי' נד) משנת תקצ"ח אשר כתב רבי שלמה אל גיסו החת"ס, ובו הוא מתנצל לפניו על אשר לא הודיע לו את דבר פטירתו אביו הגרעק"א (דבר שנדמה בדורנו כמו פלא, אך לא נודע הדבר כהרף עין בכל העולם...) - "אתמול היה לי דבריו הקדושים והטהורים כגחלי אש בוערים על עצירת דברי אליו מלהגיד מגוויעת אבינו אב ישראל זצוק"ל, וחזיתי מדעתיה דמר גיסי הגאון לעולם יחיה, כי הוא יחשבהו כהקלה בכבודו הגדולה וכרפיון אהבה אל זרעו קודש... ואני תהלה לה' מנערותי הרגלתי עצמי ושמתי לי לחוק לברוח מלבשר רע". ע"ש

בפרישת מדפיסי סלאויטא

בשעה שנתקבל רבינו לכהן ברבנות בקאליש, פרצה המחלוקת הידועה בין מדפיסי סלאויטא למדפיסי וילנא בדבר השאלה למי יש את הזכות להדפיס ש"ס חדש. מדפיסי וילנא קיבלו היתר מרעק"א להדפיס את מהדורתם, והיו בעניין חילופי תשובות ופולמוס גדול בין גדולי הדור. ומסופר בספר חוט המשולש כי הגיע לידי רעק"א מכתב שכתב אחד הרבנים מדפיסי סלאויטא, ובו נאמר שעל היתר של רעק"א אין לסמוך כלל, כי הוא כבר זקן ועושה הכל על פי רצון בנו הרב ר' שלמה, ובר כוזבא היטה את ר' עקיבא... כיון שראה רעק"א כך, עמד על רגליו ואמר, רבש"ע תורתך אני לומד והוראתך אני מורה, אף אם אני עובר ובטל, תורתך מה תהא עליה! כבודי אני מוחל, כבוד תורתך אתה לא תמחול, וכבוד בני אינני מוחל בשום אופן.

ישנו מכתב המיוחס לרעק"א בענין זה (אך יש המפקקים באמינות המכתב, ראה מוריה ניסן תשמ"ז): "שפעת שלומים ברכות והצלחות ליקירי חמודי הרב וכו' שיחי'. מאוד הומה לי על עזות של מדפיסי סלאויטא, ודבריהם דברי סרה לא לבד על בני הגאון נ"י שהטה לבבי, כי הוא יותר סרה עליי שיכולים לפתות אותי לעשות שלא כדון, לדון ולהורות בלתי טענות שני הצדדים ח"ו... אינני מוחל להם הדבר כלל וכלל, כי מצדי איני מקפיד, אבל על בזיון התורה לא ניתן למחול. ידידו דש"ת, הק' עקיבא בהרב מוה' משה גינז ז"ל."

וכבר נודע מה שארע בסופם של מדפיסי סלאויטא, שנפלו בעלילה אצל המלכות, ונגזרו עליהם עונשים חמורים.

ספרי דבי רב

חיבורו המפורסם של רבינו הוא "גליון מהרש"א" על השו"ע יו"ד (במהדורה הראשונה הוא נקרא "גליון רש"א"), אשר מהווה אוצר בלום

של הגהות והערות וליקוטים קצרים הקולעים אל השערה.

חיבור מופלא אחר שחיבר רבינו הוא "ספר העיקרים", אשר חלקו שרד בדרך לא דרך בכתב יד, עד דורנו, ונדפס בהוצאת מוסד הרב קוק. החיבור בנוי לפי סדר ערכים בהלכה לפי א"ב (אבר מן החי, אומדנא, אומן קונה בשבח כלי, אונאה, אונן ואבל וכו'), ומקיף אותם מביית ומחוץ בבקיאיות וחריפות נפלאים. המחבר מזכיר את הספר הזה בגליון מהרש"א בכמה פעמים. בדומה לספרים דומים, כמו 'בית האוצר' לרבי יוסף ענגיל, אין בידינו אלא את האותיות הראשונות, וכנראה גם לא הספיק רש"א לחבר יותר. די במה שכבר נכתב ונדפס בכדי לעמוד על גדלות המחבר וחוזק ידו.

במכתב לבנו הוא מבאר מה היה הרקע לחיבורו, בתור "מחייב" ועצה ללימוד בזמני קושי שעמדו עליו: "אגלה לך בני עוד אשר לבי מהרהר כעת... היה זה בעתים שחוליה של זוגתי תח' השכיח אותי מלימוד בעיון, ולקחתי לי עת לעשות לי רשימה של חידושיי אשר בכתובים בערבוביאי דרך המוטרד... וממנו נתפשט כן אח"כ שכבר רשמתי החלק היותר גדול ועשיתי על פי אלפ"א בית"א... ואולי יהיה תועלת ממנו, כי ימצא כל איש במעט רוב ענינים שירצה לידע..."

בחריש ובקציר

לאורך כל ימיו, עמד רבי שלמה בראש המדברים מול השלטונות, ולקח חלק מרכזי בפעילות ציבורית. אחת הפעולות הגדולות של רש"א בהיותו רב בפוזנא, היתה הנסיון לייסד ישובים חקלאיים יהודיים במחוז פוזנא. מצבם הכלכלי של יהודי האזור היה קשה מאד. רובם היו עניים מרודים. מקור הפרנסה היחידי שלהם היה המסחר, ובגלל ההגבלות והמסים הכבדים לא מצאו די מחייתם. מתוך דאגה להצילם מחיי הצער והעניות המעבירה אדם על דעתו ודעת קונו, יזם רבי שלמה תכנית להעביר את יהודי פוזנא לחיי חקלאות. עצם הרעיון התפתח גם במקומות נוספים בפולין.

בשנת תר"ב הוציאו רבנים ואדמו"רים קול קורא ליהודי פולין המעורר אותם להרתם לחיי עבודת אדמה. חתומים שם היו בין היתר האדמו"ר ר' יצחק מוורק, החידושי הרי"מ ועוד.

ליהנות מפרי עמלם

רבי שלמה הקים ועד מיוחד שעמל ויגע בשתדלנות מול הממשלה ושאר הגורמים בכדי

לאפשר לתכנית זו לצאת לפועל. כמו"כ פנה הוועד בתעמולה אל היהודים וכלל הציבור כדי לשכנעם בכדאיות הרעיון לרעיון. וכך נכתב בכרוז: "התנ"ך, התלמוד וכל ההיסטוריה של היהודים מראים שמאז ומתמיד עסקו היהודים בעבודת אדמה ובגידול צאן ובקר בזמן שהיו מדינה בין המדינות וישבו בארצם בימי המלכים בתקופת בית ראשון ושני... רק בתקופת ימי הביניים עם התפשטות הפיאודליזם (-מערכת היחסים בין האדונים האצילים בעלי האחוות ונתיניהם האיכרים) באירופה נדחקו היהודים והורחקו מן החקלאות, וגם בערים נחסמה לפניהם הדרך לעסוק במלאכות ולא נותר להם אלא לפנות אל המסחר הבזוי. כל התנאים האלה השתנו כיום... עבודת האדמה היא האמצעי המתאים ביותר להרגיל את האדם לפעולה תקינה ומועילה ולהכרה של קרבת אלקים. וע"י ההרגל ליהנות מפרי עמל כפיו יהיה האדם מובטח ומוגן מכל התוצאות השליליות של חיי בטלה, וביחוד מעוני ומחסור או מנדודים, על כן החתום מטה, הרב הראשי רבי שלמה איגר, נטל על עצמו את התפקיד בראש ובראשונה לעורר אצל יהודי הגליל הזה את ההתעניינות בעבודת אדמה, ולייסד עבורם מושבות חקלאיות בגליל פוזנא.

למרות שבתחילה היה נראה שהרעיון צובר תאוצה, הן אצל היהודים והן אצל הממשלה, בסופו של דבר מסיבות שונות, לא קרמו הדברים עור וגידים, והרעיון השתקע.

"התפללתי ולא נענתתי..."

סיפור מעניין מובא באגרות סופרים (מאת אחיינו של רבינו, עמ' 74). פעם אחת בא גביר מופלג לפני רש"א בעודו דר בווארשא והציע בקשתו להיות כי רעיתו 'רבקה בת שרה' היתה חולה וצריכה ישועה גדולה, על כן מבקש שיכתוב לאביו רעק"א שיתפלל בעדה, ולהחזקת טובה בשביל זה, מתחייב לעשות מאתיים מלבושי חורף חמים לתלמידיו העניים, והשיב לו כי אף שאין מדרכו להטריח את אביו הקדוש בענינים כאלה, אבל לגודל המצוה להחיות מאתיים מתלמידיו בבגדים חמים, המגייעים לסך עצום, ימלא בקשתו. אמנם לרוב טרדותיו של ר' שלמה שהיה אז ג"כ סוחר גדול, יצא הדבר לפי שעה מלבנו, וכאשר אחר זמן בא המבקש לחקור אם כבר באה תשובה מפוזנא, נזכר ר' שלמה ששכח, וכתב אז אל אביו, וכתב שם האשה שרה בת רבקה, ובאה התשובה מרעק"א: "התפללתי בעד שרה בת רבקה ולא נענתתי, אולי יש טעות בשמות..." ואז פנה ר' שלמה לבעלה, ונוכח לדעת כי אכן טעה, ושוב

כתב לאביו את השם האמתי, ונענה: "התפללתי בעד רבקה בת שרה, ונענתתי", וכך היה שלאשה היתה ישועה שלימה.

מול מרשיעי ברית

עוד בימיו של רעק"א התחולל בקהילת פוזנא מאבק בין החרדים מזה והמשכילים ואנשי הרפורמה מזה. המאבק היה בעיקר על נפש החינוך.

אצל רעק"א הלימוד עם התלמידים היה ענין מרכזי ביותר, וכבר בכהונתו הראשונה של רעק"א - בקהילת מרקש-פרידלנד, היה מאוכזב מאד ממצב החינוך במקום. וכך כתב במכתב שעוסק בדבר סיבת עזיבתו את העיר: "ובדבר אשר שמעתם, אמת שאיני רוצה לצאת מפה מחמת ממון או מחמת כבוד כי איני חסר לא זה וזה, ואך מתחילות פה החדשות בעוה"ר, ויש לי מורת רוח מזה, ואני בן נ"ג שנים ומתי אעשה לביתי, ופה אינם מגדלים בנים לתורה ולא זכיתי להעמיד מפה בחור אחד..."

כשעבר לעיר פוזנא, גם שם התגלגלה לפתחו סערת בתי לימודים של התינוקות, במאבק מול המשכילים שביקשו למעט את לימוד הגמרא ושילמדו אותה בסוף היום לאחר שלמדו שעות רבות לימודי חול. במכתבו לדרשן ר' שלמה פלסנר כותב רעק"א: "והעיקר, אשר אנו רוצים שלא לעשות טפל עיקר, ומה תועלת בלימוד הגמרא באותן השעות, והילדים עייפים מלימוד שאר הדברים ולא יהיה להם חוש ולב וחשק ללמוד תורתנו הקדושה" (אגרות סופרים ס' ט).

וכך כותב באגרת מאותם הימים: "ואני בעונותי מדוכא ביסורים ומוטרד למאד, ועתה ביותר בדברים המשברים הלב בעיניי חדשות (-כך כינו את הרפורמים והמשכילים) שהולכים לבטל לימוד תינוקות של בית רבן, אוי ואבוי ה' ירחם מהרה". (מובא בשו"ת אגודת אוזב אה"ע"ו ס' לג).

ושוב הוא כותב בשנת תק"צ אל חתנו החת"ס: "ובענין לימוד התינוקות של בית רבן, באמת השרים אין מרשיעין ותהלה לק-ל דבריי נשמעין להם, אבל שטן אחד מעימנו הוא עומד ומרשיע וכמו שכתב רש"י בפסוק 'ורדו בכם שונאים', שאיני מעמיד שונאים אל מכם ובכם...". בהמשך מתאונן הוא כי הינו עומד יחידי במלחמה זו: "וחידוש בעיניי שבעוה"י רובם ככולם פה יראי ד' אבל אין האש בויער בקרבם ואינם בעלי מעשה, ונשארת אני לבדי ללחום מלחמת ד'".

רבי שלמה המשיך את מאבקיו של אביו, אל תוך התקופות הבאות, שהיו עוד יותר קשות,

כשכוחם של המשכילים הלך וגבר. אך רבי שלמה פעל כפי יכולתו לחזק את כוחם של ה'חדרים' ולבסס את לימודי הקודש כלימוד המרכזי, בפרט את לימוד הגמרא, כנגדה לחמו המשכילים מלחמת חורמה.

דרכי המלחמה

גם מול תנועת הרפורמה שהפציעה מגרמניה חגר רבי שלמה כלי מלחמה, כאשר הקו שהוא ניסה להוביל (יחד עם גדולים נוספים) היה לערוך מלחמה גלויה ולהבדילם מכלל עדת ישראל. אולם חכמים אחרים לא ראו את הדברים עין בעין, וסברו שלא יהיה נכון ללכת בדרך זו. רבי שלמה עצמו מתאונן על חוסר הסכמה זו, באגרת שנדפסה ב'אגרות סופרים' (ס' ס), ומספר שניסה לרתום את הגאון בעל הערוך לנר לתמוך בדרכו, אך נוכח שרוח אחרת עמו בדבר דרכי המאבק, וכן רבי נתן אדלר מלונדון, ע"י שם. וכן הגאון רבי אליהו רגולר הסביר במכתבו כי אין נכון להדפיס חירופים וגידופים כנגדם, דע"י פקרי טפי ועדיף ללכת עמם בדרך של 'בביטול בעלמא סגי'.

שר הצבא נפל על משמרתו

רבי שלמה החליט לעזוב את העיר פוזנא, בה כיהן ברבנות זה עשר שנים, אשר נשתנתה מאז בואו שמה בהשפעת תנועת הרפורמה. הוא ביקש לחזור לפולין, אשר שם עוד טרם נתפשטה מגפת הרפורמה, וכשנדע לו על פטירת ר' אליהו רגולר אב"ד קאליש, החליט לשוב שמה, ולקבל את הרבנות שנית בעיר זו.

בני העיר שמחו לקראתו, ולאחר שנתקבל כרב בקאליש חזר לפוזנא על מנת לקחת את בני ביתו עמו. אולם פתאום חלה במחלה אנושה אשר קפדה את פתיל חייו. הוא נפטר ביום י"א טבת תרי"ב, ונטמן בפוזנא.

על מצבתו חרות:

פ"נה"ה אדמ"ו שר התורה והחכמה נזר ישרון, הגאון מו' שלמה אב"ד ור"מ דפ"ק בן מאור הגולה רבינו עקיבא איגר זצוק"ל, נאסף אל עמו י"א טבת לס' ונחיה ולא נמות לפ"ק.

הדרכה למורה הוראה

במכתב אחד מפרט רבי שלמה את הדברים הנחוצים למורה הוראה כדי שיוכל להורות, וז"ל: "כבר שנית ושילשתי לאמור לכבודו, שכל דברי תשובתי לא יהיה להלכה, כי מי שיתן בלבו להורות צריך לשמור משפטי תנאים אשר לא אוכל לשומרם, הלא הם: שתהיה דעתו צלולה,

ושומע במתינות, ושיחפש בספרים גדולים הקדמונים נ"ע בתשובותיהם ובספריהם, ואנכי גם אחת משלוש אלה לא אוכל עשוהו, כי יודע רום מעלתו ריבוי טרדותי".

חידושים וחדשות

במכתב לתלמיד (נדפס בס' גלין מהרש"א ב"מ עמ' 7) כותב לו רבי שלמה כמה אדם צריך לבקר את חידושי - "כי האדם בטבע אוהב החדשות, ואדם קרוב אצל עצמו, ועל כן כל דרכי איש בחידושויו נכון בעיניו אם לא יעמוד על המשמר לדברים שיוליד שכלו..."

שמע בני מוסר אבין

להלן לקט מתוך רשימת הנהגות טובות שכתב הגרש"א לבנו (נדפס מכתב ידו, בספר חוט המשולש עמ' עז):

שתהיה נזהר בכבוד חמיך וחמותך, מלבד אשר יגזור אותו השכל, הנה הזהירה עליו התורה. ואף אם ישפוט שכלך כפעם בפעם כי צדקת מהם, תבטל דעתך ורצונך מפני רצונם...

הרגלת עצמך כשתשמע קול סואן בבית לומר 'שא' 'שא', וכבר הוכחתך על זה, כי לרוב ההרגל לפעמים גם אם אנשים נכבדים ידברו ביניהם בקול, תעשה כמנהגך, וזה כפגיעה בכבודם... על כן תזהר להסיר ממך הרגל הזה.

להרחיק דרך עוצב, כי אם להיות תמיד שמח וטוב לב משתעשע בתורת ה' ויראתו.

שתלמוד בכל יום באיזה ספר מוסר ומיניה לא תזוע, אפילו בשבתות וי"ט, כי זהו כל אדם להשריש יראת ה' בלבבך.

בכל יום אחר תפלת שחרית בעודך לבוש בטלית ותפילין, תלמד פרשה אחת בתורה בסדר השבוע, למען תשלים הסדר של שבוע ביום השבת. אח"כ תלמד לפחות קפיטעל אחד פסוק, אח"כ פרק משניות כסדר, אח"כ תלך לביתך ואכול לחמך בשמחה.

כבר הזהרתך שלא להקל בכבוד שום אדם, ובכללו שלא לדבר רע על חבורת חסידים, ואם תשב בחבורה שמדברים רעה עליהם, תסיע הדברים לדבר אחר כי כל פטפוטי בישין.

עיקר ושורש גדול שלא לדגל בלימוד ממקום למקום, כי זה דרכם כסל למו לאותן שאינם חושקים בלימוד, רק לצאת ידי חובתם לפני אבותם או רבם, וחפצם בכל עת בלימוד אחר, ואתה לא כן בני תעשה, כי אם תראה לקבל דבר אחד בשלימות הן במקרא הן במשנה ובהלכה, וכן במלאכת הכתיבה ולשון.

הופיע ויצא לאור

ספר שיעורי בינה

שיעורי הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
ראש ישיבת נתיב הדעת

שיעורי תרי"ג מצוות (ח"א עשין א-קיב) לפי סדר ספר המצוות להרמב"ם
בירור השיטות היסודיות והעיקריות בכל מצוה
ומשא ומתן בנידונים המרכזיים בבהירות ובתמציתיות

מתוך הקדמת הגרי"ב שרייבר שליט"א

"ועיקרה של תורה הלא הוא כל התרי"ג מצוות שציוונו הקב"ה בהם, והרי כשיעמוד אדם לדין ויאמרו לו עמוד וערוך מקרא שקרית ומשנה ששנית, הרי ראשית דבר יצטרך לומר מה המצוות שנצטוונו בהם... וע"כ נתחברו יחדיו אסופת ת"ח ללמוד יחדיו את התרי"ג מצוות על הסדר... עכ"פ מכוח לימוד זה אפשר לידע בכל מצוה את מהותה ויסודותיה, מה היא, ומה ענינה, לידע את עצמו של הציווי מה הוא, ואיך פירושא זיל גמור כל הימים לרבות הלילות".

♦ דרך המלך נלך ♦

בשורה נפלאה למעמיקי דעת ומחשבה.

הופיע זה עתה לאור
הספר הנפלא

בדרנו

פרי עטו של הרה"ג
רבי יהודה פולישוק שליט"א
מתלמידי רבנו זצ"ל

ושמרו את השבת

בשמחה רבה הננו להודיע לציבור שומרי השבת ולומדי הלכותיה שבעז"ה יתקיים שיעור בנושא 'מכשירי השמל בשבת'

בליווי מצגת מרתקת

מפי הרח"ג ר' אליהו בייפום שליט"א

יו"ר ארגון 'משמרת השבת'

והרב ישראל מאיר מורגנשטרן שליט"א

מחבר ספרי 'בית כהלכה' 'השמל בשבת' ועוד

בהשתתפות הצוות הטכני של 'משמרת השבת'

במהלך השיעור יועלו נידונים שונים שקיימים במגוון מוצרי השמל, מקררים, מקפיאים, מזגנים, מוני מים, משאבות מים, סיפאפ, דלתות אלקטרוניות, מיחמים, ועוד, וכמו כן יוצגו פתרונות המקובלים לפי כל הדעות.

השיעור יתקיים בעז"ה

ביום חמישי פרשת שמות י"ט טבת תשפ"ב

בבית הכנסת 'פינסק קרלין'

רח' חסידי קרלין 1 שכונת בית ישראל ירושלים

תחילת השיעור בשעה 2:00

סיום השיעור בשעה 3:00

בברכת התורה – מכון הילכתא

סוגרים שידוך?

זכרו להתחייב **רק*** עם 'זכרון דברים' לשטר תנאים המהודר' של גמ"ח אושר בכבוד,

שנערך ע"י גלאט הון בהתייעצות ובהכוונת גדולי הפוסקים, ועי"ז תנצלו מאיסורי ריבית ולכל הדעות תוכלו לקיים את התחייבותכם מכספי מעשה.

*ולכה"פ לציין בהתחייבות שהיא כפופה אליו.

לקבלת השטר ללא עלות פנו ל:

073-3679295

או למייל info@osher-b.org

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה !?

בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

- יח"צ
- פדסום
- הפצה
- הדפסה
- גרפיקה
- עימוד
- עריכה לשונית
- עריכה תורנית
- הקלדה